

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ
NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b)
İNCELEME - METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurefşan GÜNDÜZ

BURSA - 2019

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ
NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b)
İNCELEME - METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurefşan GÜNDÜZ

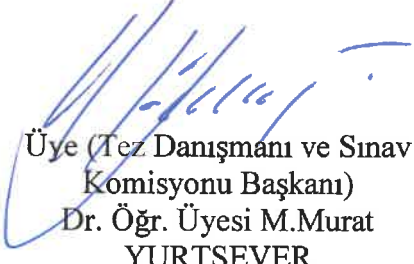
Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

BURSA - 2019

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701422013 numaralı Nurefşan GÜNDÜZ'ün hazırladığı "İsmail Hakkî Bursevî Nakdü'l-Hâl (1a-75b) İnceleme - Metin" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 19/06/ 2019 günü **14. - 15.** saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **başarılı...** (başarılı / başarısız) olduğuna **oy birliği.....** (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi M. Murat
YURTSEVER
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Erdem TAŞ
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

19/06/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM
RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 31/05/2019

Tez Başlığı / Konusu: İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b)
İNCELEME-METİN

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 311 sayfalık kısmına ilişkin, 31/05/ 2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %6'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

31/05/ 2019

Adı Soyadı: NUREFŞAN GÜNDÜZ

Öğrenci No: 701422013

Anabilim Dalı: İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
ANABİLİM DALI

Programı: YÜKSEK LİSANS

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi
M. Murat YÜRTSEVER

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İsmail Hakkî Bursevî - Nakdü’l-Hâl (1a-75b) İnceleme - Metin” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

21 Haziran 2019

Adı Soyadı:	Nurefşan GÜNDÜZ
Öğrenci No:	701422013
Anabilim Dalı:	İslam Tarihi ve Sanatları
Programı:	Yüksek Lisans
Statüsü:	Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Nurefşan GÜNDÜZ
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı : Türk İslam Edebiyatı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : X + 311
Mezuniyet Tarihi : / / 2019
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b) İNCELEME - METİN

Osmanlı telif tarihinin en çok eser veren şairlerinden biri olan İsmail Hakkî Bursevî aynı zamanda Celvetiyye tarikatının otuz ikinci ve son şeyhidir. Mutasavvıf bir şair olarak geniş tuttuğu konu yelpazesinde vâridât türüne de yer vermiştir. Vâridât “kişinin ihtiyârı olmaksızın kalbe akıp gelen mânâlar” anlamına gelmektedir.

Hazırladığımız bu çalışma, İsmail Hakkî Bursevî'nin vâridât türünde yazdığı Nakdü'l-Hâl adlı eserinin 1a-75b varaklarının transkripsiyonlu metin çevirisidir. Esas aldığımız nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2153 numarada kayıtlı müstensih nüshasıdır. Eserin müellif nüshası yoktur. Bununla beraber en doğru metne ulaşmak amacıyla İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2161 numarada ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Atıf Efendi Böl. 1515 numarada kayıtlı nüshalar ile mukabele yapılmıştır.

Nakdü'l-Hâl'i edebiyat dünyasına kazandırmak ve vâridât türünü tanımak amacıyla hazırlanan bu çalışmada Vâridât türü ile ilgili gerekli bilgiler verildikten sonra İsmail Hakkî Bursevî'nin hayatı ele alınarak eserleri konu sınıflandırması ile listelenmiş ve yaşadığı dönem hakkında bilgi verilmiştir. Bursevî'nin vâridât geleneği ve eserdeki tasavvufî ıstılahlar hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra transkripsiyonlu metin çevirisine yer verilmiş ve sonunda orijinal metnin tamamı eklenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar sözcükler: İsmail Hakkî Bursevî, Mutasavvıf, Şair, Vâridât, Transkripsiyon, Nakdü'l-Hâl.

ABSTRACT

Name and Surname : Nurefşan GÜNDÜZ
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Islamic History and Arts
Branch : Turkish Islamic Literature
Degree Awarded : Master
Page Number : X + 311
Degree Date : / / 2019
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

ISMAIL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b) ANALYSIS - TEXT

Ismail Hakkî Bursevi is one of the most prominent poets in the history of Ottoman Copyright that has lots of works. He is also 32nd and last sheikh of Celvetiyye sect. As a mystic poet, he has also included “vâridât” to his subject diversity. The meaning of “varidat” is that flowing into the heart without a person’s will.

This study that we have prepared, is the text translation with in the type of “vâridât” by Ismail Hakkî Bursevi. The copy that we have worked is the copyist copy registered on T.Y. 2153 number in the Library of Nadir Eserler at Istanbul University. The writer’s copy of the work is absent. In addition, to get the best text, comparative text critique was made with the copies registered on T.Y. 2161 number in the Library of Nadir Eserler at Istanbul University and on 1515 number in the Library of Süleymaniye Yazma Eserler at the department of Atıf Efendi.

In this study, which was prepared to bring “Nakdü'l-Hâl” into the world of literature, after the essential knowledge about was given İsmail Hakkî Bursevi was handled, his works were listed according to subject classification knowledge about the period of time when he lived was given. After the essential knowledge about Bursevi’s tradition of “varidat” and sufistic terms were given, the text translation with transcription was included and the study was completed to be added the whole original text.

Keywords: İsmail Hakkî Bursevî, Sufis, Poet, İncomes, Transcription, Nakdü'l-Hâl

ÖNSÖZ

Tasavvuf edebiyatında sıkça rastladığımız vâridât, “gelenler, varanlar, inenler” mânâsına gelir ve tasavvufta “ihtiyarsız olarak kalbe gelen mânâlar” anlamında kullanılır. Bazı mutasavvıflar kalplerine gelen bu mânâları şifâhi olarak anlatmışlar veya yazıya dökmüşlerdir. Bu şekilde tasavvufî bir tür olan “vâridât” ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızda İsmâil Hakkî Bursevî'nin H. 1133-1134 (M. 1721-1722) yıllarında kaleme aldığı Nakdü'l-Hâl adlı eseri okuyucunun istifâdesine sunduk. Nakdü'l-Hâl, vâridât türünde yazılan, tasavvufî konuları içeren hacimli bir eserdir. Arapça-Türkçe karışık yazılan bu eserde Hakkî'nin vâridâtlarıyla beraber bazı ayetlerin tefsiri ve bazı hadislerin şerhleri vardır. Nesir şeklinde yazılan konular manzumelerle birbirinden ayrılır. Nakdü'l-Hâl, vâridâtların en güzel örneklerinden biridir.

Bu çalışma, vâridâtın sözcük anlamından başlayarak tasavvuftaki kullanım şekillerinden bahseden ve vâridât hakkında genel bir bilgilendirme yapılan bir “Giriş” kısmı ve üç diğer bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, İsmail Hakkî Bursevî ve dönemi ele alınmıştır. XVII. ve XVIII. yüzyılın siyasî, içtimaî ve iktisadî durumundan ve ilim hayatından bahsettikten sonra Bursevî'nin hayatı geniş çerçevede aktarılmıştır. İlmî, edebî ve tasavvufî kişiliği de anlatıldıktan sonra eserleri sınıflandırılarak kısa bilgilerle listelenmiştir.

İkinci bölümde, Nakdü'l-Hâl ele alınarak, Bursevî'nin varidatları listelenmiş ve Nakdü'l-Hâl'in iç ve dış yapısından, dil ve üslubundan ve içinde yer alan konulardan bahsedilmiş ve nüshalar ile ilgili gerekli bilgiler verilmiştir. Devamında eserde yer alan bazı tasavvufî mefhumlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde yer alan eser, transkripsiyon alfabesi ile çevrilerek ve başka iki nüsha ile mukabele edilerek okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Eserde yer alan Arapça metinler Arap harfleri ile aktarılırken akabinde tercümelerine yer verilmiştir. Son olarak da metnin orijinal sayfalarının tümü eklenerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmamızda, Nakdü'l-Hâl'in transkribe edilerek istifadeye hazır hâle getirilmesi, Bursevî'nin fikrî cephesini görmek adına içeriğinde yer alan bazı tasavvufî istilahların incelenmesi ve vâridât geleneğinin anlaşılması için gerekli bilgileri vermeyi amaçladık.

Araştırmalarımız esnasında en doğru bilgiye ulaşmak ve aktarmak gayesiyle yol aldıksa da şüphesiz ortaya koyduğumuz bu çalışma kusurdan hâlî değildir. Hazırladığımız bu eserin bundan sonra yapılacak çalışmalara yol göstermesi ümidiyle; başta benden hiçbir zaman maddî-manevî desteklerini esirgemeyen aileme, Arapça metinlerin tercümesi hususunda yardımlarından ötürü arkadaşım Sena FİLİZKAYA'ya, her zaman desteklerini üzerimde hissettiğim kıymetli hocalarım Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ, Ali İhsan AKÇAY ve Ali İhsan KARATAŞ'a ve bilhassa, tez konusu seçme aşamasından bitirme aşamasına kadar her konuda yardımlarını benden esirgemeyen, çalışma süresince engin bilgisinden istifade ettiğim kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER'e şükranlarımı iletmekten mutluluk duyar, saygılarımı sunarım.

Nurefşan GÜNDÜZ

Bursa 2019

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ VE DÖNEMİ

1. 17. VE 18. YÜZYILDA OSMANLI SİYASÎ, KÜLTÜREL VE İLMÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ.....	9
1.1.17. YÜZYIL	9
1.2.18. YÜZYIL	12
2. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ.....	14
2.1 HAYATI	14
2.2. İLMÎ, EDEBÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ	19
2.3. ESERLERİ	24

İKİNCİ BÖLÜM NAKDÜ'L-HÂL MÂNÂ VE MEFHUM47

1. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ'NİN VÂRİDÂTLARI VE NAKDÜ'L-HÂL	47
2. NAKDÜ'L-HÂLİN NÜSHALARI	56
3. MÂNÂ VE MEFHUM.....	60
3.1. GURBET	60
3.2. TECELLÎ	62
3.3. KENZ-İ MAHFÎ	64
3.4. NEFES-İ RAHMÂNÎ, NEFES, NEFH	66
3.5. CEHR VE İHFÂ	68
3.6. KERÛBİYYÛN	69
3.7. DÜNYA VE ÂHİRET	70
3.8. KÂB-I KAVSEYN	72
3.9. KERÂMET	73
3.10. İBÂDET, UBÛDİYET, UBÛDET	74
4. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİN

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	77
METİN.....	78
SONUÇ.....	228
KAYNAKÇA.....	230
ORJİNAL METİN SAYFALARI.....	233

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
BEYBEK	: Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi
Bkz.	: Bakınız
Böl.	: Bölümü
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren / Çevirenler
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan / Hazırlayanlar
Ktp.	: Kütüphanesi
No.	: Numara
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa aralığı
Vd.	: Ve devamı
Vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları
Yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Tasavvuf, kalp temizliği ve ahlak güzelliğini esas alır. İnsanın kötü huylarından arınıp terbiye olması ve uhrevî amellerle meşgul olmasını önceler. Tasavvuf bir hâl ilmidir; anlaşılması için yaşanması lazımdır.

Bu terbiye yolunda seyr eden sâliklerin kat etmeleri gereken tasavvufi mertebeler vardır. Bu mertebelere *makamât* denir ve bu menziller için üçlü, dörtlü, yedili, onlu, kırklı ve yüzlü tasnifler yapılmıştır. Yüz basamağı esas alan *Menâzilü's-Sâirîn*'de bu menziller sırasıyla *bidâyet*, *ebvâb*, *muamelât*, *ahlâk*, *usûl*, *edviye*, *ahvâl*, *velâyet*, *hakîkât*, *nihâyet* mertebelerine ayrılır. Bütün mertebeler on altı mertebeye ayrılır. “*Yakaza*” ile başlayıp “*tevhîd*” ile son bulan mertebelerin arasında “*ilham*”, edviye, yani aşılması gereken vâdiler mertebesinin yedinci basamağıdır.¹ İlham; vâridât, tecelli, firâset gibi terimlerle bazen yakın anlamda bazen de aynı anlamda kullanılmıştır. Üzerinde çalıştığımız Nakdü'l-Hâl adlı eser, vâridât türünde yazılmıştır.

Arapça “*vrd*” harflerinden türeyen, *virid* ve *mevrid* kelimeleriyle aynı kökten gelen *vârid*, gelen, varan, inen anlamına gelir. Bunun çoğulu olan *vâridât* ise gelenler, varanlar, inenler anlamındadır. Çoğunlukla *vâridât* şekliyle kullanılan *vârid*, doğrudan Allah'tan alınan bilgi çeşitleri olan *tecelliyât*, *ilhâmât*, *ledün ilmi*, *hadsî bilgi*, *vahiy*, *keşf*, *firâset*, *havâtır*, *fütûhat*, *tavârik*, *şevâhid*, *levâih*, *bedâvî*, *levâmî*, *hücûm*, *işâret* gibi terimlerin bazılarıyla çok yakın anlam taşımakla beraber bazılarının farklılıkları vardır.² Vâridâtın tasavvuftaki kullanımını, *kulun kastı olmaksızın gaybdan (Hak'tan) kalbe gelen mânâlar* şeklindedir.³ *Vârid*, kalbe gelen her şey için kullanılır; kalbe gelen şey, feyiz veya ferah veya hüzn veya bast vâridi gibi mânâlar olabilir.⁴ Seccâdî bu terimi *kulun isteği olmadan kalbe gelen övülmüş düşüncelerdir*⁵ şeklinde açıklarken, Hucvirî ise *mânâların kalbe hulûl etmesi ve girmesi*⁶ olarak ifade eder.

¹ Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Tasavvufta Yüz Basamak Menâzilü's-Sâirîn*, (çev. Abdürrezzak Tek), Bursa: Emin Yayınları, 2008, s. 116

² Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999, s. 131

³ Süleyman Uludağ, “Vârid-Vâridât”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s.510,

⁴ Abdürrezzak Kâşânî, “el-Vârid”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.576

⁵ Seyyid Cafer Seccâdî, “Vârid”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, (Çev. Hakkı Uygur), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007, s.505

⁶ Ali b. Osman Cüllâbî Hucvirî, *Keşfu'l-Mahcûb Hakikat Bilgisi*, (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996, s.536

Sûfilere göre vârid, uzaktaki haberi bildirmek için Allah'ın yardımıyla ilâhî mertebelerden gelen bir elçidir. Bu elçi ya melekî veya şeytânî olur. Kişinin kendi rûhî istidadına göre, melekî vârid geldikten sonra bir ferahlık hissedilir. Elem vermez ve geride ilim bırakır. Peygamber Efendimiz (S.A.V) 'in ilk vahiyden sonraki üşüme hâli buna en güzel misaldir. Şeytânî vârid ise arkasında elem, darlık, sıkıntı bırakır. Tasavvuf ehli olan kişi gelen vâridin melekî mi yoksa şeytânî mi olduğunu anlamak için kendisinde bıraktığı izlere bakar.

Bunlarla beraber, tasavvuf kaynaklarında sıklıkla kullanılan tabirlerden biri *viridi olmayanın vâridi yoktur.*⁷ sözü iken, İbn Atâullah İskenderî *zahirî ameller daima kalbin değişik bâtinî hâllerine tâbidir* cümlesiyle, vârid olmasaydı vird olmazdı fikrini benimsemiştir.⁸ Ebu Hasan Seyrevânî'ye göre ise sûfi, evradla değil vâridâtla beraber olmalıdır.⁹

Vâridât bazen aniden gelir bazen de farklı bazı işaretlerle akla gelir ve kalpteki vâride işaret eder. Vârid, girdiği kalpten çıkarken oraya ilim bırakır ki zaten ilim bırakmayan vârid olmaz. Bursevî'de *Nakdû'l-Hâl* adlı eserinde “*her his bir türlü ilme vesiledir.*” demiştir.¹⁰

Vâridin ne derecede kuvvetli geldiğine dair şu üç durumdan bahsedilir:

1. Bazı kimselere vârid, kişinin istidadından daha büyük bir kuvvetle gelir ve üstünlük sağlar. Kişi mağlup olur ve vâridin etkisi altına girer.
2. Bazı kimselerin istidadı ile eşit kuvvetle gelir. Kişi yine vâridin etkisi altına girer lakin bunu kimse fark etmez. Dalgınlık hâli gibidir.
3. Bazı kimselerin istidadı, gelen vâridin kuvvetinden daha üstündür. Bu kişi vârid alırken kimse fark etmez ve kişi dalgınlığa uğramaz.¹¹

Vâridin tamamen istila edemediği kişilerde sahv ve sekr¹² hâli olur.¹³ Tasavvufta art arda gelen sahv ve sekr, yani sarhoşluk ve ayıklık hâli, vârid ile irtibatlıdır.¹⁴

⁷ Semih Ceyhan, “Vârid”, DİA, C. XLII, s.520

⁸ İbn Atâullah İskenderî, *Tasavvufî Hikmetler*, (Haz. Selahattin Hacıoğlu), İstanbul: Kurtuba Kitap, 2009, s.26

⁹ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s.30

¹⁰ İsmail Hakkî Bursevî, *Nakdû'l-Hâl*, İstanbul Üni. Nadir Eserler Kütüphanesi, no. TY 2153, v. 37-b

¹¹ Mezkûr üç durum için bkz. İsmail Hakkî BURSEVÎ, *Kitâb-ı Kebir* (Haz. Nuran Döner), Bursa: Sır Yayıncılık, 2016, s.11

¹² Sekr ve sahv için bkz. Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Tasavvufta Yüz Basamak Menâzilü's-Sâirîn*, (Çev. Abdürrezzak Tek), Bursa: Emin Yayınları, 2008, s.137-138

Vârid bazen kabz hâlini gerektirir. Tutukluk ve kapalılık hâli olan kabz, tam kemalde değilse kişi kabzın dışındaki şeylerle de iştigal edebilir. Bazı sâlikler ise bu kabza sebep olan vâridin dışındaki hiçbir işle ilgilenemezler; ilgilenmeleri caiz olmaz. Kabz hâline sebep olan bu vârid kişinin kalbine geldiğinde, onun azar işitmeyi veya edeplendirmeyi hak ettiğine dair bir mânâ ile gelir. Bu hâlde bir sâlik gelen vârid ile tamamen kendinden geçmiştir. Bunun aksi olarak bazı vâridler ise kişinin Allah'ın lütfuna mazhar olacağına dair mânâlar ile gelir ve kalpte bast hâlini netice verir. Ferahlık ve açılmak olan bast hâlinde de sâlik bazen diğer şeylerle meşgul olabilirken bazen de hiçbir hâl kendisine etki etmeyecek kadar bast hâlidir.¹⁵

Vârid ile yakın anlamlar taşıyan bazı terimler de vardır. Vârid ile neredeyse aynı anlamlarda olan *tecellî*, seyr-i sülûk eden kişinin kalbine doğan ledünnî bilgiler ve nurlar demektir.

Sehl et-Tüsterî'ye göre tecellî, zât, sıfât ve durum tecellîsi şeklinde üç hâldedir. Hakk'ın zâtının tecellîsi *mükâşefe* olur. Mükâşefe, dünyada iken kalbin keşf makamına ulaşması ve böylece kalp gözünün açılması anlamına gelir. Hakk'ın zâtî sıfatlarının tecellîsi ise nur mahallidir. İnsana yönelik tecellî ise ilâhî hitâb gibi âlemin suretlerinde gerçekleşir. Bununla birlikte Allah'ın varlıktaki en büyük tecellîsi insandır.¹⁶

İbn Arabî'ye göre tecellî, kendisine tecellî gelen kimseye Allah'ın Zâhir ismi ile zâhir olmasından ibârettir ve bu ilim kazanmak için en şerefli yoldur. Tecellî, mânevî bir idrâk olan mükâşefeden ve meşhudun bilinmesine ulaştıran müşâhededen farklıdır. Bunlara kişi kendi iradesi ile ulaşabilirken, tecellî; ilâhî menşelidir. Akıl, tecelliyi anlayamaz ancak keşf, müşâhede ve temâşâ eder.¹⁷

İbn Arabî, *tecellî kalplerin perdesini açan gayb nurlarıdır* tanımını benimsemiştir. *Kitâbü't-Tecelliyât*'ta insanın idrâk ettiği 109 tecellî çeşidinden bahseder.¹⁸

¹³ Abdulkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi* (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, 1978, s.162

¹⁴ Suad el-Hakîm, "Vârid", *İbnü'l-Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabcacı Yayınevi, s.668

¹⁵ Abdulkerim Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 185

¹⁶ Semih Ceyhan, "Tecellî", *DİA*, C. XL, s. 241

¹⁷ Nihat Keklik, *İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1974, C. II, s. 44-45

¹⁸ Semih Ceyhan, "Tecellî", *DİA*, C. XL, s. 242

Muhakkik sūfilere göre tecellî Allah'ın yaratma eylemidir. Allah'ın bütün isim ve sıfatları âlemde tecelli etmiş; âlem ise insanda tecemmu etmiştir. İnsan, bütün tecellî mertebelerini kendisinde toplayan en son ve en mükemmel tecellîgâhtır.

“Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve mahlûkâtı yarattım.”¹⁹ Hadisine göre tecellinin temel sebebi Cenâb-ı Hakk'ın zatının bilinmesi yani mârifetullahıdır.²⁰

Vârid ile çok yakın anlamlarda olan *ilham* ise, Allah'ın insanın kalbine ilkâ ettiği bilgilerdir.²¹ “Bu ilim kalbe gelirken o esnâda kalbe hâkim ve baskın olan hâlin hükümüyle boyanır.”²² Tecellîyi *ilhâmat-ı rabbaniye* olarak açıklayan Cerrâhî'ye göre ilham; *vahiy, rüyâ-yı sâdika, Allah tarafından gönle doğan şey* anlamındadır.²³ İlham, düşünmekle kazanılmayıp feyz yoluyla kalbe gelir. İlhamın kaynağı ya Allah veya melektir.²⁴

Seccâdî'ye göre ilham, *kalbe gelen gizli vâriddir*. Bâtına hayrın veya şerrin ilkâ edilmesidir. İnsanın kalbindeki en gizli işlerden birisidir. Kalbinde ilham nuru parlayan kişi ferâsetiyle gaybî işleri anlayabilir.²⁵

İbn Arabî, “*Fütuhât-ı Mekkiyye*” adlı eserinin Mekke'de iken ilham yoluyla kendisine yazdırıldığını kaydetmiştir:

“Biz bütün söylediklerimizde ancak Allah'ın bize ilkâ ettiği şeye dayanırız.”²⁶

“Eserlerimi yazmak hususunda bana gerçekten izin verilmiştir.”

“Allah'a yemin ederim ki, buradaki her harfî bile ilâhî bir imlâ ve Rabbânî bir ilkâ ile yazdım.”

“Kendisiyle ahdim olan Allah'ın emri ile bu kitabı yazdım. Zîrâ ben ancak ilâhî izin yoluyla konuşurum; hududlandırıldığım yerde dururum. Zîrâ bu eserler ilâhî mertebelerdeki tertemiz ilhamlardır.”²⁷

¹⁹ Bu hadîs-i kudsî, naklen sabit kabul edilmemekle beraber keşfen sabittir. Bkz., Bursevî'den naklen, Mahir İz, *Tasavvuf*, 5. b., İstanbul: Kitabevi Yay., 1990, s. 53; İsmail Hakkî Bursevî, *Kenz-i Mahfî*, İstanbul: (Yayınevi yok), 1290, s. 2-3; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II, s. 132

²⁰ Semih Ceyhan, “Tecellî”, DİA, C. XL, s. 242

²¹ Nihat Keklik, *İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, s.19

²² Abdürrezzak Kâşânî, “el-ilhâm”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.79

²³ Safer el-Muhibbi el-Cerrâhî, “İlhâm”, *Istilahat-ı Sofîyye fi Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Ketten Yayınları, 1998, s. 178; “Tecellî”, s.388

²⁴ Süleyman Uludağ, “İlham”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.244

²⁵ Seyyid Cafer Seccâdî, “İlham”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, s.222

²⁶ Nihat Keklik, *a.g.e.*, s.19

²⁷ Nihat Keklik, *a.g.e.*, s.93-94

İbn Arabi Allah ve Peygamber ile rüyâ âleminde görüştüğünden, meşhur sûfilerden, kendi mi'râcından, Hz. Hızır ile görüşmesinden ve gâibden “emin bilgiler” aldığını söylemektedir. “*Bana şöyle seslendiler.*”, “*Allah bana rüyâmda dedi ki.*”, “*Bana denildi ki.*”, “*Ben rüyâda Hakk'ı gördüm.*”, “*Rabbimi, Rabbimin gözüyle gördüm.*” gibi cümleleri bu hâle birer örnektir.²⁸

İbn Arabî nadiren kendisine “*âyet*” geldiğini söylemiştir. Bir keresinde kendisine ayet geldikten sonra üç yıl etkisinden çıkamadığını, uykuda veya uyanıkken yâhut ibadet halindeyken sadece o cümleleri söylediğini yazmıştır.²⁹ İbn Arabî'nin bu hâlinin, aşağıda bahsettiğimiz vâridâtın geliş kuvvetlerinden en kuvvetlisi olması muhtemeldir.

Vârid ile yakın anlam taşıyan diğer bazı terimlerin arasında *ledünnî ilim* vardır ki *Allah'tan vasıtasız gelen bilgi* anlamındadır.³⁰

Firâset ise *Allah'ın kalplere verdiği ilhamla bir şeyi bilme, hads mânâsındadır.*³¹ Firâset, bilinmeyen şeyi akıl yolu ile değil kalp yolu ile idrâk etmek demektir.³²

Hads aklî sezginin çabukluğu anlamındadır. *Bir konunun ihtiyârî olmaksızın birden bire anlaşılması, çabucak kavramak* demektir. Birçok düşünür keşf, ilham, rüyâ, vahiy gibi sırlı bilgi türlerini hadsin çeşitleri olarak görmüşlerdir.

İnsan nefsi, hakikati yansıtan bir ayna haline gelince, ilâhî bir nurla dolar ve bu sırada hads gerçekleşir. Bu duruma rûhî keşf veya ilhâm denir. Yani hads; irâdesiz, vasıtasız, ani olan içe doğma suretinde gerçekleşen tüm bilgi çeşitlerini ifade eden bir terimdir.

İbn Sînâ'ya göre hads, insanda kuvve hâlinde bulunan bir öğrenme gücüdür. Gazzâlî'nin eserlerinin çoğunda ilham ve hads, aynı mânâda beraber kullanılmıştır.³³ Hads yoluyla gelen bilginin doğruluğu tartışılmaz.

Bedüzzaman Said Nursî'ye göre hads, dâima insanı Allah'a müteveccih etmektedir ve ilham hadsten iki kat daha hızlıdır: “*Akil tatil-i eşgâl etse de, nazarını*

²⁸ Nihat Keklik, *İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, ss. 94-97

²⁹ Nihat Keklik, a.g.e., s. 99

³⁰ Süleyman Uludağ, “Ledün İlmi”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.306

³¹ Süleyman Uludağ, “Firâset”, a.g.e., s.181

³² Abdürrezzak Kâşânî, “el-Firâse”, *Tasavvuf Sözlüğü*, s.433

³³ Hayati Hökelekli, “Hads”, DİA, C. XV, s.68-69

*ihmâl etse, vicdan Sâni’i unutmaz. Kendi nefsinin inkâr etse de; onu görür, onu düşünür, ona müteveccihdir. Hads ki, şimşek gibi sürat-i intikâldir, dâima onu tahrik eder. Hadsin muzaafı olan ilham, dâima onu tenvir eder.”*³⁴

Bu bilgilerden anlaşılıyor ki vârid, ilham, tecelli, hads, firâset, ledün ilmi vs. birbirleriyle anlam olarak iç içe girmiş haldedir. Hepsini hem vârid, hem ilham, hem hads olarak açıklanabilmektedir. Bununla beraber gâibden gelen tüm şeylere mutlak olarak vârid denilmiştir.³⁵ Gelişimin farklılığına göre farklı isimler alır. *Vârid tektir, mahallere göre isimleri çoğalır.*³⁶

Tasavvuf ehli olanlardan bazıları kendilerine gelen vâridleri hem şifahi olarak anlatmışlar hem de yazıya dökmüşlerdir. Bu şekilde tasavvufî eserlerde bir tür olan “Vâridât” ortaya çıkmıştır. Vâridât türünün bilinen örneklerinden biri de Şeyh Bedreddin Simâvî’nin *Vâridât*’ıdır. Şeyh Bedreddin’in dışında İsmail Hakkî Bursevî, Sofyalı Bâlî Efendi, Mehmed Nasûhî, Erzurumlu İbrahim Hakkî, Emîr-i Kebîr Hemedânî, Hâce Mîr Derd, Ali Behçet Efendi, Aziz Ali Efendi, Üsküdarlı Hâşim Baba, Kâimî ve Tâceddin b. Zekeriyâ’nın da vâridât türünde eserleri vardır.

Vâridât türünde yazılan bazı eserler şunlardır:

Şeyh Bedreddin: “Vâridât”: Şeyh Bedreddin’in en çok zikredilen ve en çok üzerinde çalışılan eseri *Vâridât*’dır. Tamamı Arapçadır. Dili oldukça ağırdır. Yaşadığı dönemin ve toplumun düşüncelerini de içine aldığı için bazı kavramlar yalnızca o dönemde kalmakta, günümüzde anlam karşılığını bulamamaktadır. Bu sebeple *Vâridât*’ı yorumlayanların eserleri arasında gözle görülür farklılıklar vardır. Hatta bazı araştırmacılar *Vâridât* gibi muazzam bir eserin, Şeyh Bedreddin gibi isyankâr bir eylem adamının eseri olamayacağını iddia etmişlerdir. Eldeki verilere göre işin bu kısmı zaten tartışmalıdır.³⁷ 16. Yüzyılın sonlarında yazılan Vâridât’ın mevcut yazma nüshaları düzenli ve tertipli değildir. Daha çok ders notları ve şifahi olarak söylenmiş sözlerin

³⁴ Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nûriye (Türkçe tercümesi)*, (çev. Abdülmecid Nursî), İstanbul: Envâr Neşriyat, 1993, s. 255

³⁵ Seyyid Cafer Seccâdî, “Vârid”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, s.505

³⁶ Suad el-Hakîm, “Vârid”, *İbnü’l-Arabî Sözlüğü*, s.667

³⁷ İsmet Zeki Eyuboğlu, *Şeyh Bedreddin ve Vâridât*, İstanbul: Der Yayınları, 1980, s. 339

rastgele ve düzensizce yazıya geçirilmesi gibidir. Konu bütünlüğü yoktur. Vecize tarzındadır. Mukaddimesi ve hâtimesi yoktur. Muhâvereyi andırır.³⁸

Giritli Aziz Efendi: “Vâridât - Kalbin Sohbetleri”: “*Muhayyelât*” eseri ile tanınan Aziz Efendi edebiyatçı ve devlet adamı olmasıyla birlikte aynı zamanda Halvetî ve Nakşî çizgide ilerleyen bir sûfidir. İçindeki, hakikatı bulma arzusuyla dönemin tasavvuf kültürünü yakından tanımış ve sonra kalbine istemsiz gelen mânâları yazıya dökmüştür. Bu eserine de “*Vâridât*” adını vermiştir. Eserin tamamı Türkçedir ve nesirdir. Bir mukaddime ve otuz dört vârideden oluşur.

Giritli Aziz Efendi, gördüğünü söylemek gerektiğini savunur ve bununla vâridelerini neden yazdığını açıklamış olur. Bununla beraber, gelen mânâlar kişinin kelimeleriyle söze dönüşürken çok dikkatli olmak gerektir. Muhatabın anlayacağı surette söylemek elzendir lâkin sözden çıkan mânânın dinleyene göre değişkenlik göstermesi ihtimaline karşı da daima tedbirli olunmalıdır. Bunun için Aziz Efendi, eserin başında söze başlarken, sözlerinden istemediği mânâlar çıkarılması ihtimaline karşı okuyucuyu uyarır.³⁹ Dikkati çeken özellikleri arasında, Âşık Paşa’dan, İbn Arabî’den, Mevlânâ’dan, Yazıcızâde Mehmed Efendi’den İbrâhim Desûkî’den, Abdülkadir Geylânî’den bahsetmesi; Niyâzi-i Mısri’den ve Hâfız Şirâzî’den beyitler iktibas etmesi; Hurufî’liğin yanlışlığından, reenkarnasyonun bâtıllığından, terkin mahiyetinden, mücâhededen, âlemin mertebelerinden bahsetmesi gibi meseleler vardır.⁴⁰

Üsküdarlı Haşim Baba: “Vâridât”: Haşim Baba’nın *Vâridât*’ının tamamı mensurdur. İçinde melâmet meselesiyle alakalı bazı risalelerle beraber cifir ilmiyle ve ebced hesabıyla verdiği gaybî haberler ve kalbine vaki olan vârideler vardır. Tarikat silsilesi ve tasavvuf hakkında geniş bilgiler vermiştir. Bir dibâce ve on yedi vârideden oluşur. Bazı varidelerin başında başlık niteliğinde cümleler vardır. Anlatıcılığı ön planda değildir. Bu yüzden Arapça ve Farsça kelimelerle dolu ağır bir dil kullanmıştır. Bu da sık sık anlamın arka planda kalmasına sebep olmuştur.

Vâridelerde geçen konular şunlardır: Bazı ayetlerin ledünni tefsiri; tarikatla terbiye edilenlerin gördükleri rüyaların çeşitleri, derece ve hakikatleri; şeriflerin başı

³⁸ Simavna Kadısıoğlu Şeyh Mahmud Bedreddin, *Vâridât-ı Bedreddin* (çev. Mûsâ Kâzım Efendi, haz. Mehmed Serhan Tayşi), İstanbul: MVT Yayıncılık, 2010, s. 11-12

³⁹ Giritli Aziz Efendi, *Vâridât Kalbin Sohbetleri* (haz. M. Nedim Tan), İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011, s. 43

⁴⁰ Giritli Aziz Efendi, *a.g.e.*, s.28

Hız. Hasan ve seyyidlerin başı Hz. Hüseyin'in cennet gençlerinin efendileri oldukları; şeriat; madenlerden bitkilere, bitkilerden hayvanlara, hayvanlardan insana ve insan-ı kâmile; on iki imam; ilâhi sırlar, Melâmîlerin tavırları; insanın yaratılışı, Kadir gecesinin mahiyeti; kıyamet-i suğra, kıyamet, haşır, hamd sancağı; ,lâhi aşk, her şey aşk ile ve aşk için yaratılmıştır, aşk birdir, makamlarda ismi değişir; Besmele'nin bazı sırlarının yorumu; her an halk içinde Hak'la beraber olmak gerektiği.⁴¹

Erzurumlu İbrahim Hakkı “Sefînetü'n-Nûh min vâridâtı'l-fütûh”:

Sefînetü'n-Nûh, 1773'te yazılmıştır. Farklı kaynaklarda (muhtemelen yanlışlıkla) “Sefînetü'r-Rûh” olarak da geçen bu eser, İbrahim Hakkı'nın “on evlat eser” olarak isimlendirdiği eserlerinden biridir. Diğer eserlerinden seçtiği Türkçe, Arapça, Farsça şiirleri, kırk varidat, kırk bölüm şeklinde yazmıştır.⁴²

İsmail Hakkî Bursevî'nin vâridât türünde yazdığı yirmi üç tane eseri vardır. Bu eserlerinde genellikle vâridât ve şerhleri ile beraber ayet tefsirleri ve hadis şerhleri de yer alır. Bazı eserlerinde manzum-mensur karışık haldedir. Zaman zaman eserlerini Arapça-Türkçe karışık yazmakla beraber bir kısmı sadece Arapça veya sadece Türkçedir.

Bursevî'nin vâridatları ve vâridât geleneği ile ilgili, çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı bilgi verilecektir.

Üzerinde çalıştığımız, *Nakdü'l-Hâl* adlı eserin müellifi olan İsmail Hakkî Bursevî, bu eseri 1133-1134 (1721-1722) tarihlerinde telif etmiştir.

⁴¹ Geniş bilgi için bkz; Mehmet Ünal, Mehmet Pektaş, “Üsküdarlı Haşim Baba'nın Vâridât'ı”, Erzurum: *EKEV Akademi Dergisi* (Kış 2014), Yıl: 18, sayı: 58, s. 715-721

⁴² Esin Kahya, “Erzurumlu İbrahim Hakkı”, Ankara: *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1999), sayı: 40, s. 377

BİRİNCİ BÖLÜM İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ VE DÖNEMİ

1. 17. VE 18. YÜZYILDA OSMANLI SİYASÎ, KÜLTÜREL VE İLMÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ

1.1. 17. YÜZYIL

17. Yüzyıl, Osmanlı Tarihi'nin "Duraklama Devri"dir. Bu asırda ilerleme kaydetmek yerine mevcut toprakları muhafaza etmek önemli sayılmıştır. Bu dönem, iç isyanların, çocuk veya ehliyetsiz padişahların, yönetime galebe çalmaya çalışan saray kadınlarının, uzun süren savaşların etkili olduğu, yorucu ve karışık bir dönemdir. Bütün bu hususlar dönemin ilim, sanat ve siyaset hayatında olumsuz izler bırakmıştır.

17. Yüzyıla kadar saygınlığını ve nüfûzunu muhafaza eden medrese teşkilâtı bu dönemde bozulmaya başlamış, haksızlık, rüşvet ve iltimasın çoğalmasıyla, hak etmediği halde müderris olanlar, işini layıkıyla yapan müderrislerden daha yüksek mevkilere getirilmiştir. Bunun sonucu olarak ilim merkezi medreseler etkisini yitirmiş, ilmî faaliyetler sayıca artsa da kıymet itibarıyla gerilemiştir.⁴³ Bu sırada Avrupa'da matbaanın icadıyla yoğun bir ilmî hareketlenme başlamıştır.⁴⁴

Medreselerden başka ders verilen diğer bir yer de camilerdir. Buralarda ders verenler, vaizler, tarikat şeyhleri veya müderrislerden seçilirdi. Bu asırda bazı vaizler konuları fazlasıyla dağıtmışlar, münakaşalara ve münazaralara sebep olmuşlardır.⁴⁵

Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus var ki dönemin en çok tartışılan meselesidir. Kadızade Mehmed Efendi ve Sivâsî Abdülmecid Efendi arasındaki görüş ayrılığı ve Kadızade'nin ifrat derecedeki taassubu sebebiyle iki grup arasında ciddi dalgalanmalar olmuş ve bazı hususlar münakaşa sebebi sayılmıştır. Müspet ilimlerin ve bilhassa matematik ilminin kerâheti, Hızır'ın hayatta olup olmadığı, ezan ve mevlidin makamlı ve güzel sesle okunmasının hükmü, kahve ve tütünün haramlığı, Hazret-i

⁴³ Ali Namı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, İstanbul: İnsan Yay., 2001, s.24

⁴⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, C.II, s.490

⁴⁵ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Baha Matbaası, 1960, C.IV, s. 2308 vd.

Muhammed (S.A.V.)’in anne babasının Müslüman olup olmadığı ve bunlar gibi birçok konu lüzumsuzca tartışılmış, hatta asayiş ihlal eden boyutlara ulaşmıştır.⁴⁶ O dönemde Kadızade’nin derslerine devam eden ve kendisini bu meselenin tam da ortasında bulan Kâtip Çelebi, bu tartışmaları bitirmek ve orta yolu bulmak maksadıyla Mizanü’l-Hak adlı eserini yazmış, tartışma konusu olan şeyleri eserinde tarafsızca değerlendirmiştir.

1.1.1. İlim Hayatı

Diğer dönemlerde olduğu gibi bu dönemin ilim adamları da bir tek ilim alanında değil, birkaç ilim alanında eser vermişlerdir. Bunun yanı sıra hem ilim adamı hem de edebi şahsiyet sayılan isimler de olmuştur.

Dinî eser veren başlıca isimleri şöyle sıralayabiliriz: Nev’izade Atâî, Kâtip Çelebi, Üsküdârî Aziz Mahmud Hüdayî, Sivâsî Abdülmecid Şeyhî, Abdülahad Nurî, Cerrahî Şeyhi İbrahim.⁴⁷

Bu asırda tarih ile ilgili eserlerin diğerlerine nispetle daha çok yazıldığı görülür. Devrin taassubu yüzünden müspet ilimlere rağbet azalmıştır. Bazı yazarlar da tarih ve biyografi yazmaya merak duymuşlardır. Kimileri yaşadığı devrin olaylarını, kimileri de eski devirlerin tarihlerini yazmıştır.⁴⁸ Şehnâmecilik bu asırda da varlığını sürdürmekle beraber, “Vak’anüvîslik” denilen resmî tarih yazıcılığı bu asırda ortaya çıkmıştır.⁴⁹

Bu asırda coğrafya alanında en önemli aşama Kâtip Çelebi sayesinde kaydedilmiştir. Bu dönemde kayda geçen mühim coğrafya eserleri varsa da en ehemmiyetlileri Kâtip Çelebi’nin “Cihannüma” ve “Atlas Minör” adlı eserleridir. Kâtip Çelebi’nin yanı sıra Ebu Bekir Dımaşkî de batıdan yaptığı tercümelemlerle bir atlas kaleme almıştır. Bu asırda yazılan coğrafi eserler arasında Evliyâ Çelebi’nin “Seyahatname” si çok önemli bir yer tutar.

Matematik ve astronomi alanında bu dönemde pek eser verilmemiştir. Müspet ilimlerin rağbet görmemesi ve taassup, bunun başlıca sebebidir. Yalnızca Diyarbakırlı Molla Mehmed Çelebi, Tekirdağlı Kâtipzade Mustafa bin Mehmed ve Mustafa bin

⁴⁶ Kâtip Çelebi, *Mizanü’l-Hak fî ihtiyâr’l-ehakk İslamda Tenkit ve Tartışma Usulü* (haz. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), İstanbul: Marifet Yayınları, 2001, s.33-156

⁴⁷ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2310

⁴⁸ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.496

⁴⁹ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2311

Yusuf bu alanda eser vermişlerse de aynı dönemin Avrupa matematikçilerinden fazlasıyla geride kalmışlardır.⁵⁰

Bu dönemde, tıbbi alanda yapılan çalışmalar matematik ile kıyaslanmayacak kadar artmıştır. Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde, 17. yüzyılda İstanbul'da yedi yüz tabib dükkânı ve bin tabib bulunduğunu yazar.⁵¹ Bu, abartılı bir ifade olsa da, dönemin tıbbi açıdan ne derece faal olduğunu gösteren kesretten kinayedir. Bu dönemin tıbbi açıdan en önemli başarılarından biri de 1679 yılında ilk kez çiçek aşısının çocuklara uygulanmasıdır.⁵²

17. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Duraklama Devri olmasına, siyasi ve içtimai açıdan karışıklıkların artmasına rağmen, edebi faaliyetler hızla ilerlemiştir.

Bu asırda Türkçe'nin yayıldığı coğrafya bir hayli genişlemiştir. Türk olmayanların da Türkçe öğrenerek Türk Edebiyatı ile ilgilenmesi dil ve edebiyat açısından önemli sayılmıştır. Bununla beraber artık şâirlerimiz İran etkisinden sıyrılmış ve kendi edebi kimliklerini kazanmışlardır. Nef'i, Nâbî ve Şeyhülislam Yahya Efendi sayesinde klasik Türk nazmı teknik olarak daha da güzelleşmiş, bu sayede artık İran şâirlerine verilen değer azalmış, hatta üstünlük hissedilmeye başlanmıştır. Artık mahallîleşme hızla artmıştır.⁵³

Bu dönem Halk Edebiyatı açısından da önem arz eder, öyle ki bu döneme Halk Edebiyatı'nın Altın Devri demek mümkündür. Gevherî, Âşık Ömer, Karacaoğlan gibi meşhur isimler bu asırda yetişmiştir.

Nesir alanında da belirgin bir ilerleme vardır. Zikre değer mühim bir husus da, Artistik Nesir diye adlandırılan bir türün ortaya çıkışıdır. Dili ağır olan bu nesir türünde Arapça ve Farsça kelimeler bolca kullanılmış, yazıyı süslemek için sanat kaygısıyla cümleler uzatılmış ve çoğu zaman anlam lafza feda edilmiştir.⁵⁴

1.1.2. İktisadî Durum

17. asrın ortalarında başlayarak yıllarca süren Girit Seferleri ve sonrasında ortaya çıkan ayaklanmalar neticesinde, savaş gereksinimleri hazırlamak için kurulan

⁵⁰ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.2314-2316

⁵¹ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, İstanbul: Kardeş Matbaası, 1969, C.II, s.227

⁵² *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2318

⁵³ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.522

⁵⁴ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2319

merkezler kapatılmış, imparatorluk bazı ihtiyaçlarını hariçten gidermeye mecbur kalmıştır. Bu da fazlaca paranın dışarıya gitmesine sebep olmuştur.⁵⁵

Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, imparatorluk toprakları 16. Yüzyılın sonlarına kadar genişlemesini sürdürmüş, 17. Yüzyılın sonlarında birkaç yer daha topraklarımıza katılmıştı. Bu genişlik içinde ziraat sahaları, ticaret limanları, demir, bakır madenleri de vardı. Yani imparatorluk kendine yetecek ve yardıma muhtaç olmayacak kadar toprak alanına sahipti.⁵⁶

1.2. 18. YÜZYIL

Osmanlı Tarihi'nde ilk defa Türkçe eser basan bir matbaa III. Ahmed döneminde kuruldu. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'e vazife için gittiğinde yanında oğlu Said Efendi'de vardı. Said Efendi Fransa'daki matbaa faaliyetlerinin ne derece ilerlediğini gördükten sonra Viyana'dan matbaa levâzımâtı alarak memleketine döndü.⁵⁷ İbrahim Müteferrika'nın da destekleriyle matbaa kurulduğunda Şeyhülislam Abdullah Efendi, dini kitaplar dışındaki eserlerin yayınına izin verdiğini açıklayan bir kıt'a fetva vermişti.⁵⁸ Bu şüphesiz, matbaanın kurulmasıyla işsiz kalacak olan hattatların mesleklerini icra etmeleri için bir yol açmaktı.

Batılı düşünce tarzı ülkeye yavaş yavaş yerleşirken, bunu kabullenmeyen muhafazakârların tutumu da devam ediyordu. Neticede, tüm gecikmelere rağmen, 18. yüzyıl yeniliğe doğru her alanda müspet adımlar atmış, yerleşen batılı yenilik fikri ile yerini 19. yüzyıla devretmişti.⁵⁹

1.2.1. İlim Hayatı

Osmanlı Devleti'nde ilk matbaanın bu asırda kurulmasıyla birlikte, ilmî eserlerin yayılması hız kazanmıştır. Bu sayede kitap fiyatlarının da azalması, kitabı artık her kitle tarafından ulaşılır bir meta hâline getirmiştir. Bununla beraber matbaanın kâğıt ihtiyacını dâhilden karşılamak için bir de kâğıt fabrikası kurulmuştur.⁶⁰

⁵⁵ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.575

⁵⁶ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2337

⁵⁷ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.VI, s.513

⁵⁸ Cevdet Paşa Tarihi, İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye, H. 1312, C.I, s.60

⁵⁹ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2660

⁶⁰ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.VI, s.518

Dinî, hukukî ve felsefî alanda bir önceki yüzyıla göre belirgin bir gelişme görünmez. Aksine, bu asırda ortaya konan çalışmalar hep tercüme eserlerdir. Bu durgunluğun başlıca sebebi Avrupa ile temasların artırılması ve başka türden eserlerin halk arasında yayılmaya başlamasıdır.⁶¹

Bu dönemde, geçen dönemlerde olduğu tarihî eser yazmaya yoğun ilgi vardır. Bir önceki asırda ortaya çıkan “Vak’anüvislik” 18. Yüzyılda da rağbet görmüş bu konuda fazlaca eser yazılmıştır.

Bu dönemde coğrafya biliminin önemi daha çok anlaşılmışsa da eskiye nazaran kayda değer yeni bir eser verilmemiştir. “Cihannümâ” ve “Tarih-i Hind-i Garbî” gibi eserler İbrahim Müteferrika Matbaası’nda basılmıştır. Bunlarla beraber bu asırda coğrafi eser yazan önemli isimler şunlardır: Resmî Ahmed Efendi, Yanyalı Mehmed Esad Efendi.⁶²

Bu asırda bir önceki asra nispetle matematikle ilgili daha fazla çalışma yapılmış olsa da, gözle görünür bir yol alınamamıştır. Avrupa’da matematik, astronomi, geometri alanlarında çalışmalar bir hayli ilerlemişken, Osmanlı’da Ortaçağ rüzgârı esmektedir.

Bu asırda “tıbb-ı kadîm” diye bilinen eski tıp, büsbütün bırakılmamakla beraber, “tıbb-ı cedid” denilen yeni usul tıp hızla yayılmaya başlamıştı. Gelenekselci tabipler bu duruma mani olmaya çalıştılsa da yeni usul tıbbın kolayca kabul görmesini engelleyemediler. Yeni usulde bitkisel ilâçlar yerine kimyevî ilâçlar kullanılıyor, gelenekselci tabipler de bunların insan için zararlı olduğunu söylüyor ve yasaklanmasını istiyorlardı. Neticede gerek eski ve gerek yeni usul bütün tabiplerin sınavdan geçirildikten sonra tabiplik yapmalarına karar verildi.⁶³

18. yüzyılda edebi hareketlilik 17. yüzyıldaki gibi ilerlemeye devam etmiştir. Dil ve üslup üzerinde İran etkisi gitgide azalmakla beraber hâlâ devam etmektedir. Bu asırda yetişen şâirler nazım ve nesirde mahallîleşmeyi iyice benimsemiş ve böylece dilde sadeleşme artmıştır. Bu sayede artık klâsik Türk şiiri dış etkilerden bağımsız, milli bir tekâmül göstermiştir.

⁶¹ Uzunçarşılı, a.g.e., C.VI, s.522

⁶² Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.VI, s.538

⁶³ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2667

Dönemin saz şâirlerini de söyle sıralayabiliriz: Pir Sultan Abdal, Öksüz Dede, Kul Mehmed, Hayâlî, Geda Muslu, Emrah, Kıymetî, Nûrî, Levni, Kabasakal Mehmed, Fasîhî.⁶⁴

1.2.2. İktisadî Durum

Bu dönemde Avrupa'dan ithal, süs ve ihtişam eşyasının rağbet görmesi, paranın sürekli dışarıya akmasına neden olmuştur. Ordu ve donanmaya ait gereksinimler önceleri içerde imal ediliyorsa da zamanla bu imalathaneler kuvvetten düşmüş ve bu ihtiyaçlar da dışardan temin edilir olmuştur. Sadrazam Râmî Mehmed Paşa bu gidişin önünü almak için dışardan çiçekli kumaş ve çuha gibi ürünlerin ithalatını yasaklamış, hiç değilse dâhile yetecek kadar imalat yapılması için girişimlerde bulunmuştur. Ama saltanat değişikliği sebebiyle bu güzel icraat yarıda kalmıştır. Damat İbrahim Paşa da benzeri girişimlerde bulunmuş da o da neticeye vurduramamıştı. İlk bakışta güzel görünen ama esasen kalitesiz olan ithal ürünlerle III. Mustafa da mücadele etmiş, ithalatı durdurmuştur. Ülkede imalatın başlamasıyla olumlu sonuçlar alınmıştır. Koca Râgıp Paşa ve Halil Hâmid Paşa'nın da ithalatın durup imalatın artması ve dışarıya para akmaması için kayda değer girişimleri olmuştur.⁶⁵

2. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ

2.1 HAYATI

17. yüzyılın son yarısında ve 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan İsmail Hakkî Bursevî'nin hayatı hakkında bugün elimizde olan bilgilerin en önemli ve tafsilatlı kaynağı, yine kendi eserleridir. Silsilenâme-i Celvetiyye, Tamâmü'l-Feyz ve Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl gibi eserlerinde hayatı ile ilgili bilgilere genişçe yer vermiştir. Bunların yanı sıra bazı eserlerinde yer alan sebab-i telif bölümlerinde de yine kendisiyle ilgili bilgiler vermiştir.

İsmail Hakkî, 1063 Zülka'de ayı başlarında (1653 Eylül sonu), bugün Doğu Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Aydos Kasabası'nda doğmuştur.⁶⁶ Ailesi tarafından

⁶⁴ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2668

⁶⁵ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2674

⁶⁶ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, s.34

kendisine İsmail adı verilmiştir. Aydos'ta doğduğu için kaynaklarda adı Aydosî veya Bursa'da medfun olduğu için Bursevî ya da tarikatına nispetle Celvetî ve Şeyh olarak geçse de, kendisi tasavvufî ve edebî eserlerinde ve şiirlerinde Hakkî mahlasını kullanmıştır⁶⁷:

Çün itdün mahlâsım yâ Rab Hakkî
Beni abdü'l-Hak eyle vir terakkî⁶⁸

Babası Mustafa Efendi aslen İstanbulludur. 1652'de çıkan büyük Aksaray yangınında mal varlığını kaybedince bazı akrabalarının da bulunduğu Aydos'a göç etmiştir.⁶⁹

İsmail Hakkî henüz üç yaşındayken babası onu Celvetiyye Tarikatı Şeyhi Osman Fazlî Efendi'ye götürüp el öptürmüştür. Osman Fazlî'nin, İsmail Hakkî'ya: “ *Sen bizim üç yaşından beri mürîd-i hâlisimizsin.*” dediğine, Hakkî'nin kendi eserlerinde rastlanmaktadır.⁷⁰

İsmail Hakkî'nin tahsil hayatı, annesinin vefat ettiği 1659 yılında, Aydos'ta başlamıştır. O sıralarda yedi yaşında olan İsmail Hakkî, on bir yaşına kadar Aydos'ta kalmış, Osman Fazlî'nin halifesi olarak vazife gören Şeyh Ahmed Efendi'nin talebesi olmuştur.⁷¹

Hakkî on bir yaşında iken, Osman Fazlî'nin ilk halifesi olan ve İsmail Hakkî'yi ve ailesini yakından tanıyan Şeyh Seyyid Abdülbâkî, bir Üsküp ziyaretinden dönerken Aydos'a uğramış ve görev yeri olan Edirne'ye giderken İsmail Hakkî'yı da yanında götürüp orada tahsile devam etmesini teklif etmiştir. Böylece İsmail Hakkî'nin yedi sene süren Edirne tahsili başlamıştır. Burada Şeyh Abdülbaki'den sarf, nahiv ilmini okumuş, İbnü'l-Hâcib'in sarf ilmine dair “eş-Şâfiye” ve nahiv ilmine dair “el-Kafiye” isimli eserlerini ve mantıktan da risaleler okumuştur. Okuduğu eserlerin çoğunu istinsah etmiştir. Edirne'deki tahsili, İsmail Hakkî'nin ilim hayatında bu sebeple çok önemli bir temel teşkil etmiştir.⁷²

⁶⁷ Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001, s. 330

⁶⁸ İsmail Hakkî Bursevî, *Divân* (haz. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s. 3

⁶⁹ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, s.35

⁷⁰ Hüseyin Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi* (haz. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s.8

⁷¹ İsmail Hakkî Bursevî, *Divân* (haz. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s. 4

⁷² Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, İstanbul: Marifet Basımevi, 1944, s.14

Edirne’de kendisini yeterince geliştiren İsmail Hakkî, Şeyh Ahmed’in başarı vesikası olarak verdiği mektubu da yanına alarak, 1672’de İstanbul’da Osman Fazlî’nin Fatih Atpazarı’ndaki Zaviyesine yerleşti. Burada Osman Fazlî’nin idaresindeki Celvetî dergâhları aynı zamanda bir medrese gibi faaliyet gösteriyordu. Manevî ilimlerin yanı sıra zahirî ilimler de okutuluyordu. İsmail Hakkî bu sayede hem manevî terbiyesini aldı, hem zahirî ilimlere ait derslere devam etti, hem de İstanbul’un çeşitli muhitlerindeki hocalardan da istifade etti. Muhammed el-Kurra Efendi’den tecvid okudu, meşhur Osmanlı hattatı olan Hâfız Osman’dan meşk dersleri aldı.⁷³ Zahiri ve manevi ilim tahsiliyle geçen üç yılın sonunda Osman Fazlî artık İsmail Hakkî’yi hilâfetle taltif etmiş ve ilk görev yeri olan Üsküp’e göndermiştir. Böylelikle tamamı Celvetiyye tekkelerinin tedris halkalarında geçen on altı yıllık tahsil hayatı, 1675’te yirmi üç yaşından itibaren hilâfet ve irşad faaliyetleri ile devam etmiştir.⁷⁴

Vazife emrini alınca İsmail Hakkî, İstanbul’dan yola çıkarak, Karadeniz üzerinden memleketi olan Aydos’a uğrayıp babasını ziyaret ettikten sonra Üsküp’e geçmiştir.

İsmail Hakkî tayin edildiği Üsküp’ün Rumeli’nin en büyük ve zengin tabî güzelliklere sahip yerlerinden biri olduğunu ama Üsküp’ün halkının gaflet içinde olduğunu belirtir. Yaptığı nasihatler ve verdiği vaazlar ilk günden itibaren güzel karşılanır ve halk üzerinde iyi bir intiba bırakır. Dinleyip ders almaya gelenlerin sayısı gün geçtikçe artar. Gerek ilmi ile ve üslubundaki belagati ile ve gerek şahsî kemâlâtı ile kolayca kendini sevdirebilir.

1681 yılında Üsküp’ten ayrılıp Köprülü’ye giden İsmail Hakkî, daha önce kendisi için yaptırılan bir zaviyeye yerleşir. Buradaki irşad vazifesi on dört ay kadar sürer. İsmail Hakkî için, Üsküp’te geçen zor yıllardan sonra, Köprülü oldukça sakin ve huzurlu bir yer olmasına rağmen zaman zaman Üsküp’te geçirdikleri yılları özledikleri olmuştur. Bu sırada İsmail Hakkî’nin namını duyan ve kendisinin ilminden nasiplenmek isteyen Usturumca halkı, onu Usturumca’ya aldırarak için bir araya gelerek Osman Fazlî’ye bir mektup yazmışlardır. Osman Fazlî de bu isteklerini kabul edip İsmail Hakkî’yi Usturumca’ya tayin etmiştir. Bunun üzerine Usturumca’dan birçok kişi

⁷³ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, ss.37-39

⁷⁴ Kara, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.330

hayvanlarıyla Üsküp'e gelmiş ve İsmail Hakkî'yı mallarıyla beraber alarak Usturumca'ya taşımışlardır.⁷⁵

İsmail Hakkî Usturumca'da oldukça sakin bir hayat sürmüştür. Halka kendini sevdirmiş, rahat ve bolluk içinde yaşamıştır. Usturumca'da otuz ay kalan İsmail Hakkî, buradayken eşinin Üsküp hasreti sebebiyle serzenişlerinden başka hiçbir sıkıntı çekmemiştir. Bu sırada Köprülü, Usturumca, Karatova, İştîp ve diğer kasabaların halkları bir araya gelerek İsmail Hakkî'nin müftü olması için Osman Fazlî'ye Mektup gönderdiler. Osman Fazlî ise: "*Müftî, ehl-i takvâ olabilir. Fakat gerçek ehl-i takvâ müftî olamaz. Bir zaruret olmadıkça şeyh müftî olmamalıdır. Zamanımızda buna ihtiyaç yoktur. Şeyhlikle müftülük arasında bir münasebet olamaz.*" diyerek bu isteklerini geri çevirir.⁷⁶

Usturumca'da otuz ay görev yaptıktan sonra, şeyhi ile arasında hoca-talebe münasebeti yeniden başlar ve Osman Fazlî tarafından Edirne'ye saraya çağrılır. Davete hemen icabet eden İsmail Hakkî burada üç ay kaldıktan sonra, Osman Fazlî'nin Bursa halifesi Sunullah Efendi'nin vefat etmesi üzerine İsmail Hakkî'ya yine irşad vazifesi görünmüş ve 1685 yılında Bursa'ya halife olarak tayin edilmiştir.⁷⁷

Hakkî'nin Bursa'daki ilk günleri zorluklar içinde geçer. Rumeli'de bolluk içinde yaşarken eline geçeni biriktirmediklerinden dolayı, Bursa'ya gelince geçim sıkıntısı çekmeye başlar. Bakmakla yükümlü olduğu dokuz kişinin rızkı için bazı eşyalarını, kitaplarını, hatta tesbihini satmak zorunda kalır. Kırk gün kadar şiddetli göz rahatsızlığı çeker. Bu esnada dokuz yaşındaki kızı Hatice tâundan vefat eder. Böyle zorluklarla geçen ilk iki yıldan sonra hayatları normale döner.⁷⁸

İsmail Hakkî, yirmi üç yaşında başlayan irşad hayatının aynı sıkıntılarla devam ettiğini, her yedi senede bir büyük bir sıkıntıyla başlayan yeni bir döneme girdiğini ifade eder.⁷⁹

Bursa'da geçirdiği yıllar, Hakkî'nin en verimli yılları olmuştur. Meşhur Ruhü'l-Beyan adlı tefsirini Bursa'da tamamlamış, Divân'ını da burada kaleme almıştır.

⁷⁵ Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, İstanbul: Marifet Basımevi, 1944, s.20

⁷⁶ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, s. 47

⁷⁷ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.332

⁷⁸ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 53

⁷⁹ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.331; Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi*, s.10

İsmail Hakkî Bursa'ya halife olduktan sonra Şeyhi Osman Fazlî'yi İstanbul'daki âsitânesinde beş yılda beş kez ziyaret etmiştir.⁸⁰ İsmail Hakkî'nın Osman Fazlî'yi son ziyareti 1690 yılında Kıbrıs'ta sürgünde olduğu yıllara rastlar. Şeyhinden Magosa'ya gelmesi için bir mektup alan İsmail Hakkî, birkaç gün içinde hazırlıklarını tamamlar ve karayolu üzerinden harekete geçer. Zorluklarla başlayan bu yolculuk üç ay sürer ve Hakkî sonunda Magosa'ya ulaşır.⁸¹ Burada on yedi gün kaldıktan sonra tekrar Bursa'ya döner.

İsmail Hakkî'nın şeyhi tarafından Magosa'ya çağrılmasının esas maksadı, tarikat silsilesindeki manevi emanetin ona bırakılmak istenmesi ve onun Osman Fazlî'den sonra şeyh olarak düşünülmüş olmasıydı. Osman Fazlî, gönlünden geçenleri İsmail Hakkî'ya zaman zaman şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Pek çok halifem var. Bazısı hayatta, bazısı ise öldü. Bu nefes ve te'sir benden sonra sana ulaşacak, başkasına değil. Senin bu ilimde geniş bir vukufiyetin var. Yazın hoş. Ben ne bulduysam şeyhimin nefes ve duasıyla buldum. Bu nefes ve duayı Allah Teâla'nın izni ile ben de sana verdim.”*⁸²

İsmail Hakkî Bursa'ya döndükten kısa bir süre sonra 1691 yılında Osman Fazlî vefat etmiştir. Osman Fazlî'nin vefatı üzerine, onun yerine ve onun ettiği işaretlerle İsmail Hakkî, Celvetiyye Tarikatının otuz ikinci şeyhi olarak görevi devralmıştır.⁸³

İsmail Hakkî, şeyh olduktan sonra 1695-1696 yıllarında Osmanlı ordularının manevi kuvvetini takviye etmek üzere Sultan II. Mustafa'nın I. ve II. Avusturya seferlerine katılmıştır.⁸⁴

Ömründe iki kez hac nasip olan İsmail Hakkî, ilkinde 1700 yılında karayolu ile Şam üzerinden gidip iki ay kalmış,⁸⁵ ikincisine 1710 yılında denizyolu ile Mısır üzerinden gitmiştir.⁸⁶ İkinci haccında ne kadar zaman kaldığı kaynaklarda belirtilmemiştir. İki haccın arasındaki on yılını Bursa'da geçirmiş, zamanının çoğunu Ruhû'l-Beyan tefsirini tamamlamaya ayırmıştır. 1714 yılında Tekirdağ'a gönderilmiş ve burada üç yıl kalmıştır.⁸⁷

⁸⁰ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, ss.54-63

⁸¹ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 65

⁸² Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 67

⁸³ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.333

⁸⁴ Kara, a.g.e., s.333

⁸⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 73

⁸⁶ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 87

⁸⁷ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.333

İsmail Hakkî, Muhyiddin ibn Arabî'ye karşı derin bir bağlılık hissi duyuyordu. 1717 senesinde 67 yaşında iken İbn Arabî'nin kabrini ziyaret için ailesiyle birlikte yola çıkan İsmail Hakkî, 50 günlük bir yolculuktan sonra Şam'a ulaşır.⁸⁸ Buradaki üç yıllık ikâmeti esnasında Şam uleması ile çeşitli münazaralarda bulunmuş, özellikle tütünün haram olduğuna dair olan mesele giderek büyümüş, hatta Şam ulemasını ikiye ayıracak kadar şiddetlenmiştir.⁸⁹

1720 yılında Şam'dan ayrılan İsmail Hakkî ve ailesi, İstanbul'a; Aziz Mahmud Hüdâyî'nin muhiti olan Üsküdar'a gelirler. Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın Üsküdar'da bir ev tahsis etmesiyle oraya taşınır ve irşad vazifesine başlar.⁹⁰

1723 yılında 73 yaşında Bursa'ya dönen Hakkî, artık ömrünün sonuna yaklaştığını hisseder ve dünya ile alakasını tamamen keser. Bundan sonra mal ve emlâkini satarak, Tuzpazarı'ndaki zaviyesini genişletmek ve bir de cami eklemek üzere elinde kalan parayı bu işe harcar. Son on iki yılını Bursa'da geçiren ve yetmiş beş yaşında iken 20 Temmuz 1725 Perşembe günü akşama doğru vefat eden İsmail Hakkî Bursevî'nin kabri Tuzpazarı'nda yaptırdığı Cami-i Muhammedî'nin kible tarafındadır.⁹¹

İsmail Hakkî en az beş evlilik yapmıştır. İsimlerini bildiklerimiz Afife Hanım, Hanîfe Hanım ve Âişe Hanım'dır. 1720 tarihinde yazdığına göre on yedi evladı vardır ve Bahâeddin Muhammed hariç hepsi vefat etmiştir. Bu tarihten sonra doğan Şâh Muhammed on sekizinci ve hayatta kalan ikinci evladıdır. İsmi tespit edilen evlatları Hatîce, İshâk, Ubeydullah, Bahâeddin Muhammed, Emetullah, Âsiye, Fâtıma, Abdülahad, Emrullah Muhammed, Habîbe, Hanîfe, Tâhir Muhammed, Enîse, Mesîh İsâ, Şâh Muhammed'dir.⁹² İki oğlu ve eşi Âişe Hanım'ın kabirleri İsmail Hakkî'nin kabri ile yan yanadır.⁹³

2.2. İLMÎ, EDEBÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ

İsmail Hakkî Bursevî, hayatı boyunca doğru bildiği çizgiden çıkmayarak, istikametli ve kararlı bir yol takip etmiştir. Resmî göreve hiç yanaşmamış hatta genç

⁸⁸ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî.*, s. 92

⁸⁹ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.334

⁹⁰ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî.*, s. 104

⁹¹ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî.*, s. 112

⁹² Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s.115

⁹³ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.335

yaşlarında kendisine teklif edilen müftülük vazifesini kabul etmemiştir. Kendisinin de ifade ettiği gibi irşad faaliyetlerine başladığı ilk yıllardan itibaren zorluklar peşini bırakmasa da o bütün gayretini ilim ve irfan aşkıyla halkın istifadesine sarf etmiştir. Vaaz ve tedris yoluyla vazifesini ifa etmeye çalışan İsmail Hakkî, bu şekilde etkinin az olduğunu düşünerek zaman zaman kendi sahasındaki eserlere şerh yazmış veya kitap te'lif etmiştir. Bu sayede devrinin vâiz ve hatiplerinden daha ayrı bir yol tutmuş ve hitabetteki kabiliyetini kitabete taşımıştır. Neticede yüzden fazla eser te'lif etmiş ve XVIII. Yüzyılın en çok eser veren mutasavvıflarından olmuştur. Âlet ilimlerinden sayılan dil ve edebiyat ile hadis, tefsir, kelim, fıkıh gibi yüksek İslamî ilimlerle ilgili eserler vermiştir. Mehmed Şemseddin Efendi, Hakkî'nin eserlerinin sayısına bakarak onun büyük bir müellif olduğundan ve ilmî kerametler gösterdiğinden şüphe olmadığına kanaat getirmiştir.⁹⁴

İbn Arabî'nin kabrini ziyaret için Şam'a gittiğinde oradaki âlimler ile sık sık görüşmüş, istişareler ve münazaralarda bulunmuştur. Diğer vakitlerinde ise Kitabü'l-Hitab, Kitabü'n-Necat, Tuhfe-i Recebiyye gibi eserleri telif etmiştir.⁹⁵

Vefatından sonra Osman Fazlî'nin yerine geçmiş ve Celvetiyye tarikatının otuz ikinci şeyhi olmuştur. Tasavvufi bir şahsiyet olması itibariyle, eserlerinin özünde tasavvuf vardır. Manzum, mensur bütün eserlerinde ağırlıklı olarak tasavvufî konulara yer vermiştir. Özellikle vâridâta dair eserinde, konuyla alakalı olarak, nesirden hemen önce veya sonra aruz vezni ile yazılmış manzumelere yer vermiştir. Bu yönüyle devrin önde gelen mutasavvıf şairlerinden olduğu bilinir.

İsmail Hakkî'nin yaşadığı dönemde İstanbul'da iki farklı görüş vardı. İslam'ın sadece zahir hükümlerine uyup tasavvufa karşı olan Kadızadeliler ve "Sûfiyye" adıyla bilinen tasavvuf ehli Sivâsîler arasındaki görüş ayrılıkları ve Kadızâdelilerin ifrat derecedeki taassubu sebebiyle iki grup arasında sürekli çekişmeler yaşanmıştır.⁹⁶ İsmail Hakkî, tarikata bağlı olanları ve tasavvuf zevki yaşayanları eleştiren ve yeren Kadızadelilerin yanlış yolda olduklarını hatta ehl-i sünnet olmadıklarını söylemiştir.

⁹⁴ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî - Bursa Dergahları I-II* (haz. Mustafa Kara - Kadir Atlansoy), Bursa: Uludağ Yayınları, 1997, s.177

⁹⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 95

⁹⁶ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergah Yay., 1999, s.22

Ehl-i sünnetin ehl-i tarikatı tenkit etmemeleri gerektiği savunmuş ve sık sık bu grubu doğru yola davet eden vaazlar vermiştir.⁹⁷

Burada İsmail Hakkî, gaflette olanları açıkça doğru yola davet etmektedir. Hitap ettiği kitlenin avâm tabakası olması hasebiyle kullandığı dilin sadeliği göze çarpar. Hece vezni kullanması ve dörtlükler hâlinde yazması, muhatap aldığı kitleye hitap ederken onların anlayabileceği tarzda yazdığını ve şiirdeki ustalığını gözler önüne serer. Bunun yanı sıra bu mısralar, XVII. yüzyılda başlayıp XVIII. yüzyılda artarak devam eden dilde sadeleşme ve mahallileşme akımına da ayak uydurduğunun bir delilidir. Bununla beraber havâs tabakasını muhatap alırken kullandığı dilin ağır olması, çoğunlukla Arapça ve Farsça yazması ve aruz veznini tercih etmesi de dili kullanımındaki ustalığını gösterir.

Tasavvufi konulu eserlerini zaman zaman Arapça ve Farsa kaleme alırken, halka hitap ettiği irşad amaçlı eserlerini Türkçe yazmış ve sade bir dil kullanmıştır. Gözden kaçmayan bir husus da şudur ki, avâm tabakasına yazdığı bazı şiirlerinde aruz vezni kullanan Hakkî, bu vezin içinde bile sade bir dil kullanarak aruz konusundaki hâkimiyetini sergilemiştir.

Hakkî, *Kitâbü's-Silsile* adlı eserinde, manzumelerinin on binden ziyâde olduğunu söylemiştir. Bu yönü ile şair tezkirelerinde kendine yer verilmiştir. Nazımda kullandığı dil, nesirdeki dilinden daha sadedir.⁹⁸

Asrın büyük mutasavvıf şâiri İsmail Hakkî, döneminin yaşayış ve fikirlerine karşı kendi doğrularından vazgeçmemiştir. Şiirlerinde aruz veznini kusursuzca kullanırken, asrın diğer şairlerinin aksine o, beşerî aşklardan ve hislerden hiç bahsetmez. Eserlerinin neredeyse tamamında ilahi aşktan ve imânî meselelerden bahseder.

İsmail Hakkî, Türk müellifleri arasında eşine az rastlanır bir şahsiyettir. Zahiri ve batınî ilimlerle uğraşan âlimlerin arasındaki tartışmalı meseleleri yüksek irfanı ile halletmiştir.⁹⁹ Ta'lik, sülüs, nesih, rik'a ve sülüs kırması hatlarını çok iyi öğrenmiştir. Ama yazılarını yazarken ilham o kadar geniş bir surette gelmiş ki kâğıda itina ile geçirmeye imkân bulamamıştır.¹⁰⁰

⁹⁷ Bkz. İrfan Poyraz, *İsmail Hakkî Bursevî - Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, s.13

⁹⁸ M. Murat Yurtsever, "İsmâil Hakkî Bursevî: Edebî Yönü", *DİA*, C. XXIII, s. 107

⁹⁹ Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi*, s.30

¹⁰⁰ Vassaf, a.g.e., s.35

Eserlerinin en önemlisi Ruhü'l-Beyan adlı tefsiridir. Bunun yazısında pek itinalı davranmış ve hangi hat ile başladıysa o hat ile bitirmiştir. Varidat-ı Kübra adlı eserini yazarken de bazen celal, bazen cemal tesiri altında yazmış olduğu hattın mahiyetinden anlaşılır.

Musiki ilmine de aşına olan İsmail Hakkî, Aziz Mahmut Hüdâyî'nin birçok ilahisini bestelemiştir. ¹⁰¹ Bu aşinalığı sebebiyle fikirlerini mısralara aktarırken belirgin bir akıcılık yakalamıştır.

Yüzden fazla eser yazan İsmail Hakkî, niçin çok kitap yazdığını Tuhfe-i Ataiyye adlı eserinde açıklamıştır. İnsanların talihleri ve işlerinde, yıldızların etkisi olduğuna inanmıştır. Eski Yunan mitolojisinde Utarid yıldızı diğer ilah yıldızlara haber götüren bir yazıcı ilahdır. Eski müneccimlerimiz Utarid'in ilahlığını -tabii- reddetmekle beraber, yazıcılığını kabul etmişlerdir. İsmail Hakkî Bursevî, bazı hesaplamalar yaparak kendi yıldızının Utarid olduğuna inanmıştır. Bunun için Tuhfe-i Ataiyye'sinde şöyle demiştir: “*Bu fakirin yıldızı mezkûr Utarid'dir. Onun için Hak Ta'âlâ beni kitabetle müptelâ etmiştir ki bu âna değin yazdığım eserler kaleme gelmez...*” ¹⁰²

İsmail Hakkî, Celvetiyye tarikatının otuz ikinci şeyhidir. Celvetiyye, Üftade Hazretleri'nin kurduğu bir tarikattır. *Celvet, ilâhi nitelikler kazanan sâlikin halvetten çıkması* demektir. ¹⁰³

İsmail Hakkî tahsil hayatına başladığı Rumeli'de iken kendisini Arapça ve Farsçada epey geliştirmişti. Gerek Rumeli'de ve gerek sonrasında güçlü bir eğitim almış ve dönemin revaçta olan sanatı hattı öğrenmiş, dînî musikide de yeterli düzeye erişmişti. Bazı ilahi ve güfteleri sonradan bestelenmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. ¹⁰⁴

İsmail Hakkî'nin babasının tarikat ehli olması dolayısıyla çocuk yaşta tekke muhiti ile tanıştığı kaynaklarda belirtilir. Onun tarikat ehli yanında büyüüp yetiştiğini ve onların her hallerine aşına olduğunu ve bu sayede temel tasavvuf eğitimi aldığını söylemek yerinde olur.

Küçük yaşlarda başlayan bu ilahi aşk, Osman Fazlî'nin yanında geçirdiği yıllar esnasında daha da artmıştır. Bir gün şeyhi Hakkî'yı kendi odasına çağırdı ve şöyle dedi: “*Sen diğer sûfîler gibi hâlvat ve riyâzâta muhtaç değilsin. Senden başkasında halvet ve*

¹⁰¹ Vassaf, a.g.e., s.36

¹⁰² Aynî, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, s.79

¹⁰³ Süleyman Uludağ, “Celvet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.112

¹⁰⁴ S. Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul: Vadi Yayınları, 2017, s. 379-386

riyâzet olmadan bir şey hâsıl olmaz. Fakat Allah'a şükür sana bunlarsız da hâsıl olabilir. Sana gene de sûrî ve manevî faydalarını mülâhaza ederek doksan günlük riyâzet tavsiye edeceğim.” Bunun üzerine Hakkî, Zeyrek Camii'nde halvete girdi.¹⁰⁵

İsmail Hakkî, sülûku ve tasavvufî eğitiminde her zaman Osman Fazlî'den destek görmüş ve feyz almıştır. Temelden aldığı tasavvuf terbiyesi ile kemale doğru ilerlerken karşılaştığı zorlukları şeyhinin manevî himmetiyle aşmıştır. Osman Fazlî, İsmail Hakkî'daki kabiliyeti gördükçe, Cenab-ı Hakk'ın, kendisine ihsan ettiğini bu halife gibi bir halifeyi Aziz Mahmud Hüdâyî'ye bile ihsân etmediğini söylemiştir.¹⁰⁶

Erken yaşta irşadla görevlendirilen İsmail Hakkî, şeyhinin vefatına kadar onunla daima irtibatta kalmıştır. İstanbul'da geçirdiği tahsil hayatı, tasavvufî hayatında ona yol göstermede önemli rol oynamıştır. İstanbul'da başlayan tasavvufî kültürünü, yaşadığı manevi haller ile geliştirmiş, bu sayede muhtelif manevi mertebelere erişmek nimetine nail olmuştur.

İsmail Hakkî'nin tasavvufî hayatında, İstanbul'da başlayıp Osman Fazlî'nin vefatıyla biten bu süreç, çok ehemmiyetli bir yer teşkil eder. Her bakımdan kemalatına bu dönemde şeyhinden aldığı terbiye ile erişmiştir. İrşad hayatı boyunca, icraatlarında ve eserlerinde Osman Fazlî'nin izlerini açıkça görmek mümkündür.

Yirmi dört yaşında vaaz ve irşad görevine başlayan İsmail Hakkî, yarım asırlık faaliyeti boyunca yüzlerce talebe ve kendisinden sonra yerine geçecek halifeler yetiştirmiş olması muhtemel gözükmesine rağmen, kendisinden sonra hilafet görevini alabilecek bir kişi bile maalesef çıkmamıştır.

İsmail Hakkî, Kur'an ve sünnete son derece bağlı bir mutasavvıftır ve bunu eserlerinde müşahede etmemek mümkün değildir.

Çok geniş bir manevi âlemde yaşayan, sadece görünen dünyayı değil seyr-i süluk ettiği manevi âlemleri de müşahede ederek insan-ı kâmil olma yolunda başarılı olan İsmail Hakkî'nin, Vahdetü'l-Vücut hakkındaki görüşleri kendi ifadeleriyle şöyledir:

“ İmdi yüri sen seni fehm eyle ve gören ve görinen kimdür idrak it. Ve kesrette vahdet bul. Ta ki meratib-i esmâ ve sıfât ve zatı müraatle ekamil-i nâsdan olasın. Ve ma'lumun ola ki Hak senün hasebinle görünür. Yoksa kendi hasebiyle degül. Ve

¹⁰⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 40

¹⁰⁶ Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi*, s.14

Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mazhar-ı tâm dedikleri kendi hasebiyledir. Te'emmül eyle ki nûr-ı kamer nûr-ı şemsden müstefâd iken yine nur-ı şemsün anda zuhuru kamerün kabiliyeti kadardur. Zira kurs-ı kamer kurs-ı şemse göre sülüs mertebesidir. Kebir ise sağire sığmaz. Ve bundan insan mazhar-ı Hakk ve mazhar-ı Uluhiyyet olmak zâhir oldu. Velâkin Ene'l-Hakk demek kendi hasebine göredür. Ve illa sahih degüldür. Anunçün muhakkikler terk-i dava itdiler. Ve kemal-i Hakk'a izafet kılup, Ene'l-Hak demekden Hüve'l-Hak dimeğe 'udul itdiler. Zira Hüve'l-Hak demek eslemdür. Egerçi 'inde'l-'arif ene ve hüve ve ente birdür. Ve bu makamda bu icmali fehmi itdünse her vecihle ilhaddan halas olup nice tafsile dahi kadir oldun."¹⁰⁷

Bunlarla beraber kaynaklarda İsmail Hakkî'nın Üsküdar'da Ahmediye Camii'nde vaizlik görevi yaparken sıklıkla vahdetü'l-vücut meselesinden bahis açması sebebiyle Tekirdağ'a sürülmüş olma ihtimalinden söz edilir.

Dünya sevgisinden ve mecâzi aşklardan çok uzak yaşayan İsmail Hakkî, şiirlerinde dünyanın fani olduğunu, tevekkül ehli olanın dünyaya tamah etmemesi gerektiğini, bütün varlığımızla dünya sevgisinden geçip ahiret için çalışmamız gerektiğini sık sık vurgular.

2.3. ESERLERİ

XVIII. yüzyılın en çok eser veren şairlerinden olan İsmail Hakkî'nın eserlerinde konu yelpazesi oldukça geniştir. Aldığı eğitimin de neticesiyle fıkıh, kelam, hadis, edebiyat, tasavvuf, tefsir ve akaid alanlarında yüz yirmi civarında eseri vardır. Farklı kaynaklarda bu sayı değişkenlik göstermektedir. Bunun nedeni eser tespitinde esas alınan kıstaslar, müellifin bazı eserlerde birden fazla isim kullanması, kütüphane kayıtlarında eserlerin yanlış kişilere isnat edilmesi, Bursevî'ye ait olmayan eserlerin benzerlik sebebiyle ona isnat edilmesi veya kayıp eserler gibi hususlar olabilir.¹⁰⁸

Eserlerini genellikle Türkçe ve Arapça yazmıştır. Türkçe olanları daha fazladır. Bazen -çalışmamızda göreceğimiz üzere- Arapça-Türkçe karışık yazdığı da olmuştur. Çok sık olmamakla beraber Farsçaya da yer veren İsmail Hakkî, dönemin diline göre

¹⁰⁷ İsmail Hakkî Bursevî, *Hayatü'l-Bal*, BEYBEK, Genel Böl., no.84, vr.103-a

¹⁰⁸ Namı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s.162

eserlerinde sade bir dil kullanmıştır. Muallim Naci, Hakkî için “*Türkçe tarz-ı ifadesi, o zamana göre fevkalâde addolunsa lâyıktır.*” demiştir.¹⁰⁹

Eserleri aşağıda konularına göre tasnif edilmiştir.

A. TEFSİR

1. *Rûhu'l-Beyan fi Tefsîri'l-Kur'an*

Dili Arapçadır. Üç cilt olarak yazılmıştır. Her ciltte on cüz tefsiri bulunmaktadır. Tamamlanışı takriben yirmi sene on ay sürmüştür.

2. *Ta'lîka alâ evâili Tefsîri'l-Beydavî (Şerh-i Tefsîr-i Fâtihâ)*

Dili Arapçadır. Beydavî'nin “*Envâru't-Tenzîl*” adlı eserinin Fâtihâ sûresi ve Bakara sûresinin son âyetleri üzerine yazılmış ta'lîka türü bir eserdir. Âyetlerin zâhiri îzahlarının yanında tasavvufî yorumlara da yer vermiştir.

3. *Şerh alâ tefsîri'l-cüz'i'l-âhîr li'l-Kâdi'l-Beydâvî*

Dili Arapçadır. Beyzâvî Tefsîri'nden amme cüzünün tefsîridir.

4. *Kitâbü'l-Mir'ât li hakaiki ba'di'l-ehâdis ve'l-âyât*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî tarafından seçilen âyet ve hadislerin tasavvufî ve işârî yorumları yapılmıştır. Âyetler hadislere nispetle daha çoktur.

5. *Tefsîr-i Sûreti'l-Fâtihâ*

Dili Türkçedir. Fâtihâ Sûresi'nin tasavvufî tefsîridir. Her ayetin tefsirinden sonra manzumelere yer verilmiştir.

6. *Tefsîru Âmene'r-Rasûlü*

Dili Arapçadır. Bakara sûresinin son iki ayetinin kısa tefsiridir.

7. *Tefsîru Âmene'r-Rasûlü*

¹⁰⁹ Naci, *Esamî*, s.59

Dili Türkçedir. Bakara sûresinin son iki ayetinin kısa tefsiridir.

8. *Kelimetün zâbbe ammâ yeridü metni dâbbe veyâ Şerhu “Vemâ besse fihimâ min dâbbe.”*

Dili Arapçadır. Şûrâ sûresinin 28. Ayetinin kısa bir tefsiridir.

9. *Tefsîru Sûreti 'z-Zelzele*

Dili Arapçadır. Kâhiredede ikamet ettiği sırada 1122 (1710) senesinde meydana gelen depremden sonra Şeyh Yunus el-Arabî'nin talebiyle, Zilzâl sûresi ile ilgili kalbine doğan maârifi yazmıştır.

10. *Mecmûatü âyâti 'l-müntehabe (a)*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın vaazlarında nakletmek için 1097-1098 (1686-1687) tarihlerinde oluşturduğu tefsir mecmuasıdır.

11. *Mecmûatü âyâti 'l-müntehabe (b)*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın vaazlarında nakletmek için 1100-1102 (1689-1690) tarihlerinde oluşturduğu tefsir mecmuasıdır.

12. *Mecmûatü 't-Tefâsîr*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın vaazlarında nakletmek için 1098-1123 (1687-1712) tarihlerinde oluşturduğu tefsir mecmuasında seçtiği bazı ayetlerin kısa tefsîrini ve yer yer bâzı hadîslerin şerhlerini yapmıştır.

13. *Levâih teteallaku bi-ba 'dî 'l-âyâti ve 'l-ehâdis*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî, bazı âyet ve hadîslerle ilgili kalbine doğan yorumları yazmıştır. Âyet yorumları çoğunluktadır.

14. *Şerhu “Yâ eyyühe 'n-nâsü 'budû Rabbeküm”*

Dili Arapçadır. Bakara Sûresi'nin 21 ve 22. âyetlerinin tefsiridir.

B. HADİS

15. *Şerh-i Nuhbeti'l-fiker*

Dili Arapçadır. İbn Hacer'in hadis usûlüne dair "*Nuhbetü'l-fiker*" adlı eserinin şerhidir.

16. *Şerhu'l-Hadîsi'l-erbâin*

Dili Arapçadır. Riyâzü's-Sâlihîn'den seçilen ve yer yer kısa şerhleri yapılan bir kırk hadis şerhidir.

17. *Şerhu'l-Erbâine hadîsen*

Dili Türkçedir. İmam Nevevî'nin meşhur kırk hadisinin tercüme ve şerhidir.

18. *Kenz-i Mahfî*

Dili Türkçedir. Eserde "*Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en u'rafe fe-halaktü'l-halka li-u'rafe*" kudsî hadîsi on bölümde şerhedilmiştir. Geri kalan kısmında ise Hakkî'nin vâridât ve şerhleri vardır. Yer yer manzumelere rastlanır.

19. *Şerhu'l-Hadîs "el-Mü'minü mir'âtü'l-mü'min"*

Dili Arapçadır. "Mü'min mü'minin aynasıdır." anlamındaki hadîsin tasavvufî şerhidir.

20. *Şerhu'l-hadîs "İzâ tehayyartüm fi'l-umûr fe'ste'înû min ehli'l-kubûr"*

Dili Türkçedir. "*İşlerinizde şaşırıp kaldığınızda kabir ehlinden yardım isteyiniz.*" Anlamındaki rivâyetin şerhidir.

21. *Şerhu'l-hadîs "le-ene ekramü alellâhi min en yedeanî fi'l-ardı ekser min selâs"*

Dili Türkçedir. Benzer rivâyetlere Ali el-Medîni'nin "lâ asle leh", Sağâni'nin "mevzu" dediği, Peygamberimizin kabirde kalacağı zamana dair olan rivâyetin şerhidir.

22. *Mecmûatü'l-müteferrika*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Seçme bazı hadîslerin tasavvufî şerhlerine dair bir eserdir.

C. FIKIH

23. *Şerhu'l-Fıkhi'l-Keydânî*

Dili Arapçadır. Fâzıl Keydânî diye meşhur Lütfullah en-Neseffî'nin namazla ilgili risâlesinin şerhidir.

24. *Risâle-i Mesâil-i Fıkhiyye*

Dili Türkçedir. Çeşitli fikhî konularla ilgili altmış küsur meseleyi ihtivâ eden bir eserdir. Az da olsa tasavvuf ve kelâmıla ilgili meselelerde ele alınmıştır.

25. *Ecvibetü'l-Hakkıyye an es'ileti's-Şeyh Abdurrahman veyâ Ecvibetü'n-Hakkıyyetin şehdiyye an esviletin hakkıyyetin Abdiyye*

Dili Türkçedir. İbadetlerle ilgili bazı hususların hikmetlerine dair yedi soruyu içine alan bir manzumenin şerhidir.

D. AKAİD VE KELAM

26. *Şerhu Şuabi'l-îmân*

Dili Türkçedir. İmânın şu'beleri hakkındadır. Yetmiş yedi olarak belirlenen imânın şu'beleri dokuz ana bölümde incelenir.

27. *Şerhü'l-kebâir (Rumûzü'l-künûz)*

Dili Türkçedir. İsmail Hakkî tarafından tespit edilen yetmiş büyük günahın şerhidir.

28. *İhtiyârât*

Dili Türkçedir. Cenâb-ı Hakk'ın seçip üstün kıldığı varlıklara dair yazılmıştır.

29. *er-Risaletü 'l-camia li-mesâili 'n-nâfia*

Dili Türkçedir. Akaid, kelim ve fıkıhla ilgili bilgilerin yer aldığı eser kısa bir mukaddime ile başlar, konu başlıkları ile devam eder.

30. *Tuhfe-i Halîliyye*

Dili Türkçedir. İmân ve şu'beleri hakkındadır. Hakkî, büyük kardeşi Halil Çelebi'nin ilmihâle dair bir risale talebini dikkate alarak bu eseri yazmıştır.

E. TASAVVUF

31. *Kitâbü Tamâmi 'l-Feyz fî bâbi 'r-ricâl*

Dili Arapçadır. Osman Fazlî'nin vefatından sonra onu tanıtmak için kaleme aldığı bu eser bir giriş ve on yedi bölümden oluşur.

32. *Kitâbü 's-Silsileti 'l-Celvetiyye (Silsilenâme-i Celvetî)*

Dili Türkçedir. Celvetiyye tarîkati silsilesinde bulunan meşâyihin biyografilerine dair yazılmıştır. Varlık arayışına münasip olarak silsileyi Allah Ta'âlâ'dan başlatarak sırasıyla İsrâfil, Mikâil ve Cebrâil (a.s.) ile devam ettirir. Sonrasında Peygamberimiz (s.a.v.) ve Hz. Ali ile başlayan silsilede otuz üçüncü sırada kendisini zikreder, hayatıyla ilgili bilgiler verir. Son kısımda da Celvetiyye Tarîkati'nin usûl, adâb ve erkânıyla ilgili bilgiler verir.

33. *Kitâbü 'l-Hitâb*

Dili Türkçedir. Eserde i'tikâd, ibâdet, tasavvuf ve tarîkatlarla ilgili bilgiler ele alınmıştır. Yirmi bölüm şeklinde yazılmıştır.

34. *Kitâbü 'n-Necât*

Dili Türkçedir. Konu, üslûb ve muhteva bakımından *Kitâbü 'l-Hitâb*'a benzemektedir.

35. *Kitabü'l-Fadlî ve'n-nevâl*

Dili Türkçedir. Fıkıh, akaid ve tasavvufla ilgili karışık konuların ele alındığı ve yer yer manzumelerin de bulunduğu bir eserdir. Muhtemelen Ömer en-Nevâlî için yazılmıştır.

36. *Şerhu'l-Usûli'l-aşere*

Dili Türkçedir. Necmüddîn Kübrâ'nın "*el-Usûlü'l-aşere*" isimli eserinin tercüme ve şerhidir.

37. *Şerh-i Esmâ-i Seb'a*

Dili Türkçedir. "*Şerh-i Kelime-i Tevhîd*", "*Kitâbü Şecereti't-tevhîd*", "*Kitâbü't-Tevhîd*" isimleriyle de bilinen eserde Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hakk, Hayy, Kayyûm ve Kahrî isimlerinin şerhi vardır

38. *Risâle*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî tarafından isimlendirilmemiştir. Mekke'de bazı ulemânın kendisinden Kâdî Beydâvî tefsiri ve İsmüddîn haşiyesindeki müşkil bazı yerleri açıklamasını istemeleri üzerine yazılmış küçük bir risâledir.

39. *Kitâbü Zübdeti'l-makûl*

Dili Türkçedir. "*Nûn. Kaleme ve (kalemle) yazdıklarına andolsun.*" Âyetinin işârî tefsîri ile başlayan eserde ilk olarak "kûl ve hâl", daha sonra "makûl, kıyl, kûl ve kavî", son olarak da "zübde-i kelâm"ın açıklaması yapılmıştır. Devamında hüsn-i hattın aslı, gelişimi ve kitâbet âdâbı ele alınmıştır.

40. *Kitâbü'l-Envâr*

Dili Türkçedir. İsmâîl Hakkî'nin tasavvufî olarak yazdığı doksan sekiz beyitlik kasidenin yine kendisi tarafından yapılmış şerhidir.

41. *Risâletü'l-Hazarât*

Dili Türkçedir. Seyyid Şerif Cürcânî'nin “*et-Ta'rifât*” isimli eserinden “*el-hazarâtü'l-hamsü'l-ilâhiyye*” ve “*el-insânü'l-kâmil*” maddelerinin şerhidir. Hakkî şerh sırasında birkaç yerde Cürcânî'yi tenkit etmekten çekinmemiştir.

42. *Kitâbü Hucceti'l-bâliğa*

Dili Türkçedir. Eserde konu başlıkları ve düzenli bir tasnif yoktur. Tasavvufi konuları ihtivâ eder.

43. *Mecû'l-Beşir li-ecli't-tebşîr*

Dili Arapçadır. “(Meryem oğlu İsa:) ... Benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim.” Âyetinin tasavvufî tefsirine ve Hz. Muhammed'in müjdelenmesine dâir yazılan bir risâledir. Hâmişlerde elliden fazla manzume vardır.

44. *Vesîletü'l-merâm*

Dili Türkçedir. Çeşitli tasavvufi konuları ihtivâ eder.

45. *Kitâbü'ş-Şecv*

Dili Arapçadır. Musîbet, felâket, âfeti hüzn ve bunların sebepleri hakkındadır.

46. *Risâle-i Nefesi'r-Rahmân*

Dili Türkçedir. Seyyid Abdurrahmân b. Abdullah Efendi isimli bir zâta ithaf edilmiş bir eserdir. Hakkî'nin en son eseri bu risâlesidir.

47. *Şerhu Salevâti İbn Meşîş*

Dili Türkçedir. Abdüsselam b. Meşîş el-Hasenî'nin sûfiler arasında meşhur olan ve defalarca şerhedilen kısa salavâtının tercüme ve şerhidir

48. *Kitâbü'l-Fasl fi'l-esrâr*

Dili Türkçedir. Bazı tasavvufi terimlerin izahına dair yazılmış küçük bir risâledir.

49. *er-Risâletü'ş-Şem'iyye* veya *Şem'-i pür-nûr-i ilâhî berây-i tenvîr-i cân-ı Sipâhî*

Dili Türkçedir. “*Âdem Bir Demdir...*” sözünün şerhidir. Şem'î Mehmed Bey Sipâhî için yazılmıştır.

50. *Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-i Teheccî (Hakâiku'l-hurûf)*

Dili Arapçadır. Arap alfabesindeki harflerin sırlarına ve işârî anlamlarına dâir yazılmıştır.

51. *Esrâru'l-hurûf*

Dili Türkçedir. Harflerin sırlarından bahseder.

52. *Mecmûa-i Hakkî*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Eserin ilk kısmında Osman Fazlî'nin isim koymadığı bir risâlesinin istinsâhı, yine Osman Fazlî'nin “*er-Risâletü'l-berkıyye*” isimli risâlesinin istinsâhı ve Abdurrahman el-Câmî'nin “*ed-Dürretü'l-fâhira*” adlı risâlesinin istinsâhı yer almaktadır. İkinci kısımda ise Hakkî'nin 1101 tarihindeki bazı vâridât ve şerhleri ve Şam'dan Üsküdar'a gelişiyle Üsküdar'daki ilk zamanlarına dair bilgiler yer almaktadır. “*el- Mü'minü mir'âtü'l-Mü'min*” hadisinin şerhine dair yazılan risâle de bu mecmuada yer almaktadır.

53. *Bey'atname ve icâzetnâmeler*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. İsmâil Hakkî tarafından eş-Şeyh Ahmed b. eş-Şeyh Muhammed el-Mısırî el-Birmavî, Mukâbeleci Mehmed Efendi, Muhammed eş-Şâmî, Bahrî Hüseyin Efendi, Tûbâzâde Mehmed Ağa gibi çeşitli zatlara verilen bey'atname ve icâzetnâmeler müstakil birer eser olarak kabul edilebilir.

54. *Ferâhu'r-Rûh (Şerhu'l-Muhammediye)*

Dili Türkçedir. Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin Muhammediyye adlı eserinin şerhidir.

55. *Rûhu'l-Mesnevî (Şerhu'l-Mesnevî)*

Dili Türkçedir. Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin ilk 738 beytinin şerhidir.

56. *Şerh-i Pend-i Attâr*

Dili Türkçedir. Ferîdüddîn Attâr'a isnâd edilen “*Pendnâme*” adlı eserin tercüme ve şerhidir. İsmail Hakkî'ya ait beyit ve manzumelere pek rastlanmaz.

57. *Şerhu Nazmi 's-sülûk li 'ş-Şeyh Ömer ibni 'l-Fârız*

Dili Türkçedir. Mısırlı mutasavvıf Ömer ibnü'l-Fârız'ın *Nazmü's-Sülûk (et-Tâiyyetü 'l-Kübrâ)* adlı kasidesinin ilk dört beytinin şerhidir.

58. *Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayrâm-ı Velî*

Dili Türkçedir. Hacı Bayram Velî'nin “Çalabım bir şâr yaratmış / İki cihân âresinde” mısraları ile başlayan altı beyitlik ilâhisinin şerhidir.

59. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (a)*

Dili Türkçedir. Yunus Emre'nin “Çıkdım erik dalına anda yedim üzümü” mısraı ile başlayan on üç beyitlik şiirinin şerhidir.

60. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (b)*

Dili Türkçedir. Yunus Emre'nin “Çıkdım erik dalına anda yedim üzümü” mısraı ile başlayan şathiyesine Âşıkpaşazâde'nin “Çıkdım bâdem dalına anda yedim üzümü” mısraı ile başlayan on beş beyitlik naziresini Yunus Emre'ye nisbet etmiş ve şerhini yapmıştır.

61. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (c)*

Dili Türkçedir. Yunus Emre'nin “*Sırâttan gel sıfâta anda safâ bulasın*” mısraı ile başlayan şiirinin şerhidir.

62. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (d)*

Dili Türkçedir. İsmail Hakkî'nin Yunus Emre'ye atfettiği “*Adım adım ileru beş âlemden içeru*” mısraı ile başlayan ilâhîsinin şerhidir.

63. *Şerh-i Nazm-ı Hayretî*

Dili Türkçedir. Hayretî'nin “*Sînemin bağında bitmiş bir ağaçta dört dal*” mısraı ile başlayan altı beyitlik şiirinin şerhidir.

64. *Şerh-i Ebyât-ı Hasan el-Kadîrî*

Dili Türkçedir. “*Bu gönül hem Hak’dadır hem anda Hak*” mısraı ile başlayan lügaz tarzında yazılmış bir şiirin şerhidir. Hakkî, şiirinin sahibi hakkında bilgi vermez.

65. *Şerh-i Nazm-ı Ahmedî*

Dili Türkçedir. Dukakinzâde Ahmed Bey’e âit hece vezni ile yazılmış şathiye türü yedi beyitlik bir şiirin şerhidir.

66. *Es’ile-i Şeyh Mısrî’ye Ecvibe-i İsmâil Hakkî*

Dili Türkçedir. Niyâzi-i Mısrî’nin “*Müşkilim var size ey Hak dostları eylen küşâd*” mısraı ile başlayan ve pek çok soru içeren şiirinin şerhidir.

67. *Es’iletü’s-Sahafîyye ve Ecvibetü’l-Hakkîyye veyâ Şerhu’l-atâ li-ehli’l-ğütâ*

Dili Türkçedir. Şeyh Mehmed Sahafî’nin “*Ey kelâm-ı Hakk’ı dâna, safha-i esyâ nedir? / Kesret içre sırr-ı vahdet görüben ihfâ nedir?*” beytiyle başlayan ve kırk-elli kadar soruyu içine alan manzumesinin şerhidir.

68. *Risâletü’t-Tehaccî fi hurûfi’t-teheccî*

Dili Arapçadır. Harflerin esrârı ve tasavvufî yorumuna dair yazılmıştır. Dört bölümden oluşur, bölümlerin isimleri sırasıyla şöyledir: “Feth”, “Fetk”, “Ratk” ve “Hatm”.

69. *Mecmûatü’l-esrâr*

Dili Arapçadır. Eser iki bölümde incelenebilir. İlk bölümde İbn Arabî’nin “*el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye*”, “*Fusûsu’l-hikem*”, Sadreddîn Konevî’nin “*el-Fükûk*”, Dâvûd-i Kayserî’nin “*Füsûs*” şerhi, Akşemseddîn’in “*Risâletü’n-nûriyye*”, Azîz Mahmud Hüdâyî’nin “*Vâkıât*”, Abdullah Bosnevî’nin “*Füsûs*” şerhi ve Osman Fazlî’nin çeşitli eserlerinden seçmelerden oluşur. İkinci bölüm ise Hakkî’nin halife olarak tâyin edildikten sonra şeyhini altı defa ziyâreti sırasında sohbetlerinden tuttuğu notlardan oluşur. Bu notlar “*Tamâmü’l-Feyz*” adlı eserinde de yer almaktadır.

F. TUHFELER

70. *Sülûkü'l-Mülûk (Tuhfe-i Aliyye)*

Dili Türkçedir. Eserde sırât-ı müstakîm, vezirlik mertebesi, mehdiyy-i muntazar, sefer duası, Hz. Ali'nin zorluklarla karşılaştığında okuduğu dua, salavât ve vefk gibi konular ele alınmaktadır.

71. *Tuhfe-i Recebiyye*

Dili Türkçedir. Hakkî'nin kendisine ve eserlerine rağbet gösteren Şam vâlisi Receb Paşa'ya hediye etmek üzere esmâ-i hüsnâdan on iki ismi şerhettiği eserdir.

72. *Tuhfe-i Bahriyye*

Dili Türkçedir. "Hû" ismi, tevhîd, cem', fark, kara ve deniz, n bazı esrârı gibi çeşitli konuların yer aldığı eser, Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiştir.

73. *Tuhfe-i Hüseyniyye*

Dili Türkçedir. Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilen bu ikinci eser, "Hüseyin" isminin ve harflerinin tasavvufî yorumu üzerine yazılmıştır.

74. *Tuhfe-i Hasakiyye*

Dili Türkçedir. Tûbâzâde Mehmed Ağa adına yazılmış bir eserdir. Konular arasında geçiş yapılırken pek çok manzumeye rastlanır.

75. *Kitâbü's-Sülûk (Tuhfe-i Vesîmiyye)*

Dili Türkçedir. Eserde bey'at ve intisab, mürşid ve vasıfları, seyr ü sülûk, sohber, zikir ve zikir telkîni, tarikat âdâb ve erkânı gibi tasavvufî konular ele alınmaktadır. Enderun ağalarından Seyyid Ahmed Vesim Ağa'nın talebi üzerine yazılmıştır.

76. *Tuhfe-i Ömeriyye*

Dili Türkçedir. Eserde Ömer isminin işâri yorumuyla beraber çeşitli tasavvufî konular vardır. Derviş Ömer Nevâlî adına yazılmıştır.

77. *Tuhfe-i İsmâiliyye*

Dili Türkçedir. İmân ve şu'beleriyle beraber bazı tasavvufî tavsiyelere de yer vermiştir. Lefkevizâde İsmâil Piyâde'nin kendisine ilmihâl ile ilgili bazı meseleler sorması üzerine yazılmıştır.

78. *Tuhfe-i Atâiyye*

Dili Türkçedir. Eserde konu başlıkları ve düzgün bir tasnif yoktur. Bazı tasavvufî ve fikhî konular yer almakla birlikte yer yer manzumelere de rastlanır.

79. *Risâle-i Bahâiyye*

Dili Türkçedir. Hakkî bu küçük risâleyi oğlu Bahâeddin Muhammed adına yazmıştır.

80. *Şerh-i Ebyât-ı Füsûs*

Dili Türkçedir. Fusûsu'l-Hikem'in Kelime-i İshâkiyye Fassı'nın sonunda yer alan beyitlerin şerhidir.

81. *Risâletü'l-Umâriyye*

Dili Arapçadır. İmâm Şâfi'nin "Küllemâ zekerake'z-zâkirûn" sözünün şerhidir. Risâlenin son tarafında Hakkî'nin Mısır ulemâsına yönelttiği on soru bulunmaktadır.

G. VÂRİDÂT VE ŞERHLERİ

82. *Vâridât-ı Hakkıyye (Vâridât-ı Kübrâ)*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî'nin 1114 (1703) yılı Zülka'de ayı başlarından 1115 (1704) yılı Safer ayı sonlarına kadar olan vâridâtı ve şerhlerinin yer aldığı bir eserdir.

83. *Vâridât*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Hakkî'nin 1131 (1719) yılı Zülka'de ayına ait vâridâtı ve şerhlerine dair yazılmış bir risâledir. "Kitâbü'n-Necât" isimli eserin baş tarafında yer alır.

84. *el-Vâridât*

Dili Arapçadır. Az da olsa yer yer Türkçe metinlere rastlanır. Müellif nüshasında “*Kitâbü'l Hitâb*”ın peşinde yer aldığı için birçok araştırmacının gözünden kaçmış bir eserdir.

85. *Risâletü'l-Eyyühe'l-bülbül*

Dili Arapçadır. Hakkî'nin vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder.

86. *Mecmûatü'l-Hutab ve'l-vâridât*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Müellif tarafından isimlendirilmemiştir. Kaynaklarda “*Mecmûatü'l-hutab ve'l-vâridât*”, “*Mecmûa-i Hakkî*”, “*Makâlât-ı Şeyh İsmâil Hakkî*” gibi isimlerle geçmektedir. Mecmua türü diğer eserlerle zaman zaman karıştırılmıştır. Eserin başındaki “*Kitâbü'l-Hutabâ*” ayrı bir eser olarak ele alındığında geri kalan kısmında Hakkî'nin 1118-1125 (1707-1714) tarihleri arasındaki şiirleri, vâridâtı ve Arapça şerhleri bulunmaktadır.

87. *Kitâbü'd-Düreri'l-İrfâniyye*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Hakkî'nin 1130 (1718) yılı sonu ve 1131 (1719) yılı başındaki bazı vâridât ve şerhlerine dair yazılmış bir risâledir. Eserde Türkçe manzumelere rastlanır.

88. *Mecmûatü'l-Fevâid ve'l-vâridât*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser iki kısımda incelenebilir. Birinci kısımda Hakkî'nin 1130 - 1131 (1718-1719) yılları arasındaki bazı vâridât ve şerhleri, ikinci kısımda ise bazı şiirleri yer alır. Eserde kırk adet mûsikî makâmı ile ilgili bölüm bulunmaktadır.

89. *Kitâb-ı Kebîr*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser üç bölümde tasnif edilebilir. Birinci bölümde Hakkî'nin 1132 (1720) Zilhicce ayından 1133 (1721) Rebûlâhîr ayına kadar olan vâridât ve şerhleri, ikinci bölümde çeşitli tasavvufî konularla ilgili kısa

değerlendirmeler, üçüncü bölümde ise İbn Arabî'nin *Dîvân*'ından seçilen beyitler ve kısa şerhleri yer alır. Eserde pek çok manzume de bulunmaktadır.

90. *Kitâb-ı Zikr ve 'ş-şeref*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Muhteva bakımından “*Kitâb-ı Kebîr*”e benzer, onun devamı gibidir.

91. *Kitâbü 'l-Hakkı 's-sarîh ve 'l-keşfi 's-sahîh*

Dili Arapçadır. 8 Cemâziyelevvel - 28 Şevvâl 1133 (1721) târihleri arasındaki vâridât ve şerhlerine dair hacimli bir eserdir. Bu eserde manzumelere rastlanmaz.

92. *Kitâbü Nakdi 'l-hâl (Şeceretü 'l-yakîn ve 't-Tevhîd)*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Hakkî'nin Zülka'de 1133 (1721) - Rebûlâhir 1134 (1722) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhleriyle beraber bazı ayet ve hadislerin tasavvufî yorumları vardır. Eserde pek çok manzumeye rastlanır.

93. *Müteferrikat-ı Şeyh Hakkî*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser, Hakkî'nin Cemâziyelûlâ 1134 - Receb 1134 (1722) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhleriyle beraber bazı âyet ve hadislerin işâri tefsiri ve çeşitli tasavvufî konuları ihtivâ eder.

94. *Kitâbü Müzili 'l-ahzân*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser, Hakkî'nin Receb ayından itibaren 1134 (1722) yılındaki vâridât ve şerhleriyle beraber bazı tasavvufî konuları ihtivâ eder.

95. *Kitâbü Hayâti 'l-bâl*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eserin çoğunu Hakkî'nin 1135 (1723) yılında yazdığı manzumeler teşkil eder. Aynı yıla ait bazı vâridât ve şerhleriyle beraber âyet ve hadis yorumları ve çeşitli tasavvufî konular da eserin geri kalan kısmını oluşturur. Manzumeler dışında yer yer Arapça kullanılmıştır.

96. *Kitâbü 'l-Izzi 'l-âdemî*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Zülka'de 1135 (1723) - Safer 1136 (1724) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder. Yer yer manzumelere rastlanır.

97. *Kitâbü'n-Netîce*

Dili Türkçedir. Hakkî'nın Safer - Şevvâl 1136 (1724) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder. Vefâtından yaklaşık bir yıl önce yazdığı için olgunluk dönemi eseri olarak önem arz eder. Eserde yer yer manzumelere rastlanır.

98. *Min vâridâti'l-fakîr eş-Şeyh İsmâîl Hakkî min evâhiri Zilhicce min seneti 1116*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın 1116-1117 (1705-1706) yıllarındaki vâridât ve şerhlerine dair yazılmıştır. Hâmişlerde pek çok Türkçe manzumeye rastlanır.

99. *Mecmûa*

Dili Arapçadır. İlk varışında “*Mecmûatü'l-Fevâid li-Hakkî el-Burûsevî (k.s.)*” ifadesi bulunmaktadır. Vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder. Eserin başında ve sonunda pek çok Türkçe manzume ve etrafa gönderdiği mektupların müsveddeleri yer alır. (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 645, 106 vr.)

100. *Mecmûa*

Dili Arapçadır. 1122 (1711) yılındaki hac yolculuğu ile Mısır ve Hicaz'da bulunduğu sıradaki vâridâtı ve şerhleri ile beraber Fîl, Fâtihâ ve Asr sûrelerinin ve Âyete'l-Kürsî'nin kısa tasavvufî tefsirleri ve Tahiyat duâsının şerhi bulunmaktadır. (Beyazıt Devlet Ktp., Genel, nr. 3507, 284 vr.)

101. *Mecmûa*

Dili Türkçedir. Hakkî'nin Şam'da Şevval 1130 - Zilhicce 1130 (1718) târihleri arasındaki bazı vâridât ve şerhlerine dair yazılmış bir risâledir. (İstanbul Üni., Ktp., TY., nr.9793, 42 vr.)

102. *Mecmûa*

Dili Türkçedir. Belli bir yazılış sistemi yoktur. Konular dağınıktır. “*Hani Rabbin meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halîfe' yaratacağım demişti.*” âyetinin tefsîri, kurbiyet, Na'tî Mustafa Efendi hakkında, mehdî, Osmanlı İmparatorluğu, Hz. Îsâ, “şâmâh”, “hünkâr”, “pâdişâh”, “aşk”, “iskender”, “gamkâr”, “lutf”, “civanmerd” gibi kelimelerin

anlamı, î mân ve kısımları, salavât, bazı duâlar, Hakkî'nın muhtemelen ikinci haccı sırasındaki bazı vâridât ve şerhleri, Na'tî Mustafa Efendi'ye gönderdiği mektubun bir sureti eserde yer alan başlıca konulardır. (İstanbul Üni. Ktp. TY, nr. 482, 97 vr.)

H. ŞİİR

103. *Dîvân-ı İsmâil Hakkî veya Fütûhât-ı Burûseviyye*

Dili Türkçe olmakla beraber içinde az sayıda Arapça ve Farsça manzume vardır. Eserde gazeller çoğunlukta olup kafiye sırasına göre tertip edilmiştir. Hece vezni ile yazılan ilahiler de aynı tertibe dâhildir. Dîvân'da rubâiler, müfredler ve müteferrik manzumeler de vardır.

104. *Risâletü'l-Mi'râciyye*

Dili Türkçedir. Mesnevî tarzında yazılmıştır. Bu türün bütün özelliklerini taşır. Tamamı 477 beyittir.

105. *Min ba'dı mâ nazamehü'l-fakîr eş-Şeyh İsmâil Hakkî bi'l-lisâni't-türkî min evveli seneti 1117*

Dili Türkçedir. Hakkî'nın 1117 (1706) yılı içinde yazdığı manzumelerden oluşur. Eserde yüz elliden fazla manzume vardır.

106. *Mecmûa*

Dili Arapça-Türkçe karışıltır. Eserde Arapça, Farsça ve Türkçe bazı kelimelerin etimolojik anlamlarıyla beraber manzume ve makâleler de bulunmaktadır. (Topkapı Sarayı Ktp., EH, nr. 1790, 132 vr.)

107. *Makâlât-ı İsmail Hakkî*

Dili Türkçedir. Hakkî'nın Divân'ını, 1098-1100 (1687-1689) tarihleri arasındaki bazı manzumelerini, çeşitli makale ve risâlelerini ihtivâ eden bir mecmûadır. Mecmûa'nın Divân ve manzumeler dışında kalan kısımları Makâlât-ı İsmail Hakkî adıyla iki defa basılmıştır.

İ. VAAZ - HUTBE

108. *Mecâlisü'l-va'z ve't-Tezkîr*

Dili Arapçadır. On dört bölümden oluşan eserde, Hakkî'nın 1086 (1676) yılı başlarında yazmaya başladığı vaaz ve nasihatleri ile özetleri bulunmaktadır.

109. *Mecâlisü'l-Müntehabe*

Dili Arapçadır. Hüdâyî'nin “*el-Mecâlisü'l-müntehabe*” isimli vaaz ve nasihat ihtivâlı Arapça eserinden yapılmış seçmelerden meydana getirilmiştir.

110. *Kitâbü'l-Hutabâ*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın çeşitli konulardaki hutbelerini ihtivâ eder.

J. DİĞER ESERLERİ

111. *Şerhu Mukaddimeti'l-Cezerî*

Dili Türkçedir. İbnü'l Cezerî'nin Mukaddime adlı eserine yazılmış bir ta'likadır. Müsvedde halindedir.

112. *Kitâbü'l-Furûk (Furûk-ı Hakkî)*

Dili Arapçadır. Arap dili ve gramerine dair yazılmıştır. Birkaç defa basılmıştır. Ali Enver Efendi tarafından “*el-Vüsûk fî tercemeti'l-Furûk*” adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

113. *Şerhu Risâle fi Âdâbi'l-münâzara li-Taşköprîzâde*

Dili Arapçadır. Taşköprîzâde Ebü'l-Hayr İsmüddîn Ahmed Efendi'nin mübâhese ve münâzara âdâbı konusundaki “*Risâle fi ilmi âdâbi'l-bahs*” adlı eserinin şerhidir.

114. *Nuhbetü'l-Letâif*

Dili Arapçadır. Eserde Zemahşerî'nin “*Nevâbiğu'l-kelim*” adlı eserinden seçmeler, Harîrî'nin “*Mir'âtü's-Şeyyib*” adlı eserinin şerhi ve Hakkî'nin bazı vâridatları yer alır. Dimetokalı Kadı Mehmed Efendi'ye hediye edilmiştir.

115. *Mecmûatü'l-Müntehabe*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. İlk yirmi sekiz varakta “*Şerhu Risâleti İbn Zeydûn*” isimli eserden seçilen bir yer ve şahıs isimleri ile ilgili bilgiler vardır. Geri kalan kısmında ise farklı eserlerden derlenen dağınık konular, yer yer âyet tefsîrleri ve hadis şerhleri bulunmaktadır.

K. KAYIP ESERLERİ

116. *Esrâru'l-hacc*

Büyük bir mecmûa olan bu eser Hakkî 1111 (1700)’de hacdan dönerken hacılara eşkiyâların saldırması sırasında kaybolmuştur. Nazım, nesir, metin ve şerhlerin yer aldığı eserde vâridât dışında hac, Ka’be, Haremeyn ve Hicâz’ın esrârı ile bu konulardaki tasavvufî yorumları yer almaktaydı.

117. *Tuhfe-i Şeybiyye*

İsmâil Hakkî, “*Tuhfe-i Atâiyye*”de eserlerinden bir kısmını sayarken bu ismi de zikretmiştir.

118. *Risâle-i Hayriyye*

İsmâil Hakkî, “*Tuhfe-i Atâiyye*”de eserlerinden bir kısmını sayarken bu ismi de zikretmiştir.

119. *Kitâbü'l-Cehr ve'l-ihfâ*

İsmail Hakkî, “*Nakdi'l-Hâl*” adlı eserinde böyle bir eserinin olduğundan söz etmiştir.¹¹⁰

¹¹⁰ İsmâil Hakkî’nin eserleri hakkında, Mehmet Ali Aynî, Hüseyin Vassaf ve Sâkıp Yıldız’ın verdiği listelerdeki tereddütleri gidermek adına, birbiriyle karşılaştırarak ve kütüphanelerden araştırarak en doğru sonuca ulaşan Ali Namlı’nın eserine itibar edilmiştir. (Bkz. Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay., 2001)

İKİNCİ BÖLÜM NAKDÜ'L-HÂL MÂNÂ VE MEFHUM

1. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ'NİN VÂRIDÂTLARI VE NAKDÜ'L-HÂL

1.1. Vâridât-ı Hakkıyye

Hakkî'nin 1114 (1703) senesi Zülka'de ayından 1115 (1704) senesi Safer ayına kadar olan vâridâtı ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.86, vr.111b-264a)

1.2. Risâletü Eyyühe'l-Bülbül

1115 (1704) senesi Rebiü'l-evvel ayında tamamlanmıştır. Hakkî'nin vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.86, vr.84b-110a)

1.3. Mecmûa

Hakkî'nin 1115 - 1116 (1704-1705) senelerine ait olan vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. Eserin ismi müellif tarafından belirlenmemiştir ancak ilk varağında “*Mecmûatü'l-fevâid li-Hakkî el-Burusevî (k.s.)*” ibaresi vardır. (Müellif nüshası, Süleymâniye Ktp., Hâlet Efendi, no.789 vr.27b-53b)

1.4. Min Vâridâtî'l-Fakîr İsmâil Hakkî min Evâhiri Zilhicce min seneti 1116

Adından da anlaşılacağı üzere, Hakkî'nin 1116-1117 (1705-1706) senelerindeki vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. Hâşiyelerde sık sık Türkçe manzumeler yer almaktadır. (Müellif nüshası, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, no. 789, vr.56b-222a)

1.5. Mecmûa

Hakkî'nin 1122 (1711) senesinde çıktığı hac yolculuğu esnasında, Mısır ve Hicaz'da kaleme aldığı vâridât ve şerhlerine dair Arapça bir eserdir. Eserde bazı kısa

surelerin tasavvufi tefsiri ve Mısır ulemasına yazılan bazı mektuplar vardır. (Müellif nüshası, Beyazıt Devlet Ktp., Genel, no.3507, 284 vr.)

1.6. Mecmûa

Eser içerisindeki konular oldukça dağınıktır. Belli bir sistemle yazılmamıştır. kimi ayetlerin mealleri, dua şerhleri, bazı kelimelerin anlamları, devletle ilgili konular, imâni meselelerle beraber, Bursevî'nin muhtemelen ikinci haccı sırasında yazdığı vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Türkçe bir eserdir. (Müstensih nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY, no.482, 97 vr.)

1.7. Mecmûatü'l-Hutab ve'l-Vâridât

Kayıtlarda "*Mecmûa-i Hakkî*", "*Makâlât-ı Şeyh İsmâil Hakkî*" gibi çeşitli isimlerle yer almaktadır. Mecmûanın başındaki "*Kitâbü'l-Hutâbâ*" aslında ayrı bir eserdir. Eserin geri kalanında ise Hakkî'nin 1118-1125 (1707-1714) seneleri arasındaki şiirleri, vâridâtı ve Arapça şerhleri vardır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.85, vr.39b-276b)

1.8. el-Vâridât

İsmi müellif tarafından belirlenmemiş olan bu eser, Hakkî'nin 1130 (1718) senesindeki vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. İçinde az sayıda Türkçe bölümlere de rastlanmaktadır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.66, vr.70b-138b; no.67, 150 vr.)

1.9. Mecmûa

Hakkî'nin 1130 (1718) senesinde Şam'da iken kaleme aldığı bazı vâridâtları ve kısa şerhlerinin yer aldığı Türkçe bir eserdir. (Müellif nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY., no.9793, 42 vr.)

1.10. Kitâbü'd-Düreri'l-İrfâniyye

Hakkî'nin 1130 (1718) senesi sonları ve 1131 (1719) senesi başlarında kaleme aldığı vâridât ve şerhlerine dair Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. (Müstensih nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY., no.4019, 63 vr.)

1.11. Mecmûatü'l-Fevâid ve'l-Vâridât

İsmi müellif tarafından belirlenmemiş olan bu eserde Hakkî'nin 1130-1131 (1718-1719) senelerinde kaleme aldığı bazı Arapça vâridât ve Türkçe şerhleri ve manzumeleri yer almaktadır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.87, 184 vr.)

1.12. Vâridât

Hakkî'nin 1131 (1719) senesi Zülka'de ayında kaleme aldığı vâridât ve şerhleri yer almaktadır. (Müellif nüshası, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, no.165, vr.1-79a)

1.13. Mecmûa-i Hakkî

Eserin ilk bölümünde Osman Fazlî'nin bazı risaleleri ve Abdurrahman el-Câmî'nin bir risalesi ile “*el-Mü'minü mir'âtü'l-mü'min*” hadisinin şerhi yer alır. İkinci kısımda ise Hakkî'nin 1132 (1720) senesindeki bazı vâridât ve şerhleri ve Üsküdar'daki ilk yıllarıyla ilgili mühim bilgiler yer almaktadır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.41, 73 vr.)

1.14. Kitâb-ı Kebîr

Eseri konuları açısından üç bölüme ayırmak mümkündür. İlk bölümde Hakkî'nin 1132 senesi Zilhicce ayı ve 1133 (1721) senesi Rebûlâhir ayı arasında kaleme aldığı vâridât ve şerhleri vardır. İkinci bölümde çeşitli tasavvufî konular ele alınırken üçüncü bölümde İbn Arabî'nin Dîvân'ındaki bazı beyitler ve şerhleri yer alır. Eser Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır ve içinde pek çok şiir yer almaktadır. (Müstensih nüshası, BEYBEK, Genel, no.71, 135 vr.)

1.15. Kitâbü'z-Zikr ve'ş-Şeref

Bu eser ihtiva ettiği konular bakımından Kitâb-ı Kebîr'in devamı niteliğindedir. Eseri yine üç bölümde değerlendirmek mümkündür. İlk bölümde Hakkî'nin 1133 (1721) senesi Rebûlâhir ve Cemâziyelevvel ayları arasında kaleme aldığı vâridâtlarını içerirken diğer kısımlardaki konular Kitâb-ı Kebîr'deki gibidir. Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır. (Müstensih nüshası, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, no.2752, 63 vr.)

1.16. Kitâbü'l-hakkî's-sarîh ve'l-keşfi's-sahîh

Hakkî'nin 1133 (1721) senesi Cemâziyelevvel ve Şevval ayları arasında kaleme aldığı vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça ve hacimli bir eserdir. (Müellif nüshası, Hacı Selim Ağa Ktp., Hüdayi, no.468, 507 vr.)

1.17. Kenz-i Mahfi

Mutasavvıflar nezdinde kudsî hadis olarak meşhur olan “*Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en u'rafe fe-halaktü'l-halka li-u'rafe*” (urife mi?) hadîsi, bu eserde on bölüm hâlinde ele alınmıştır. Geri kalanı ise Hakkî'nin 1134 (1722) senesinde tamamladığı vâridât ve şerhlerine dair Türkçe bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.75, 88 vr.)

1.18. Müteferrikât-ı Şeyh Hakkî

Hakkî'nin 1134 (1722) senesi Cemâziyelevvel ve Receb ayları arasında kaleme aldığı vâridâtlarıyla beraber bazı ayetlerin tasavvufî tefsirleri ve hadis şerhleri yer almaktadır. Arapça-Türkçe karışık yazılmış bir eserdir. (Müellif nüshası, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, no.1667, 289 vr.)

1.19. Kitâb-ı Müzîlü'l-ahzân

Hakkî'nin 1134 (1722) senesi Receb ayından itibaren kaleme aldığı vâridât ve şerhlerinin yanı sıra çok sayıda tasavvufî konunun yer aldığı Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no. 79, 263 vr.)

1.20. Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl

Eserin büyük kısmını Hakkî'nin 1135 (1723) senesinde kaleme aldığı manzumeler teşkil eder. Aynı döneme ait vâridâtlarını, bazı ayetlerin tefsirini, hadis şerhlerini ve çeşitli tasavvufî konuları ele aldığı eser Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.84, 177 vr.)

1.21. Kitâb-ı İzzi'l-âdemî

Hakkî'nin 1135 (1723) senesi Zülka'de ayından, 1136 (1724) senesi Safer ayına kadar olan vâridât ve şerhlerinin ve pek çok manzumesinin yer aldığı Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. (Müstensih nüshası, Âtîf Efendi Ktp., no.1420, vr. 120-316)

1.22. Kitâbü'n-Neîce

Hakkî'nin 1136 (1724) senesi Safer-Şevval ayları arasında kaleme aldığı vâridât ve şerhlerinin ve pek çok manzumenin yer aldığı Türkçe bir eserdir. Vefatından kısa süre önce yazılmış bir eser olduğu için olgunluk dönemini yansıtmaması bakımından önemlidir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.64, 506 vr.)¹¹¹

1.23. Nakdü'l-Hâl

Hakkî'nin 1133 (1721) senesi Zülka'de ayından, 1134 (1722) senesi Rebûlâhir ayına kadar olan vâridât ve şerhleri ile beraber bâzı âyet ve hadislerin tasavvufî tefsirlerinin de yer aldığı Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. Eserde sık sık manzumelere yer verilmiştir. (Müstensih nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY, no.2153, 296 vr.)

Nakdü'l-Hâl

Hakkî, mahlâsının verdiği hakşinaslık ile doğru bildiğini açıkça ifade etmekten çekinmemiştir. Bu hâlî eserlerinde kullandığı üslûba da sirâyet etmiştir. Çocuk yaşta başlayan tahsil hayatı ve tasavvuf yolunda geçen yılları, onun ilmî yönünü emsalsiz bir tarzda geliştirmiş ve bu hâlî dildeki ustalığıyla eserlerinde birleşmiştir. Muallim Naci, Hakkî için “*Türkçe tarz-ı ifadesi, o zamana göre fevkalâde addolunsa lâyıktır.*” demiştir.¹¹²

Hakkî, eserinde Türkçeyi ustaca kullanmıştır. Arz-ı merâm ederken seçtiği kelimeler birbirine münâsiptir; kulağı tırmalamaz. Okunuşunda bir selâset vardır; dili yormaz. Eserin dili zamanın diline göre sadedir. Fikrini tereddüt etmeden, açıkça söylemiştir. Konuları anlatırken ayrıntılarıyla beraber vererek isbat etmiş, ortada itiraz

¹¹¹ İsmail Hakkî Bursevî'nin vâridât türündeki eserleriyle ilgili mezkûr bilgiler için bkz. Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay., 2001, s. 174-204; s.217-218

¹¹² Muallim Naci, *Esamî*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1308 (1891), s.59

edilecek bir boşluk bırakmamıştır. Neticeye bağladığında bazen “*Fe’fhem!*” (Anla!) nidâsıyla bitirerek dikkatleri toparlamıştır.

Konuları özelden genele doğru açıklamıştır. Açıklamasını bitirdiği meseleden sonra “*Pes*” demiş ve onun üzerine diğer meseleyi binâ ederek devam etmiştir.

Özellikle vâridâta dair eserinde, konuyla alakalı olarak, nesirden hemen önce veya sonra aruz vezni ile yazılmış manzumelere yer vermiştir. Bu yönüyle devrin önde gelen mutasavvıf şairlerinden olduğu bilinir.

Manzumelerde kullandığı dil ve üslûbla, aruzdaki ustalığını açıkça gözler önüne sermiştir. Eserin nesir kısımlarına nisbetle anlaşılması daha da zor olan manzum kısımlarda tasavvufî anlayışları ifade etmek gayesini gözetmiştir.

Arapçayı on bir yaşında iken tahsil için gittiği Edirne’de öğrenen ve bu dile en az Türkçe kadar hâkim olan Hakkî, eserin yaklaşık üçte birini Arapça yazmıştır. Bu kısımlar da Türkçe kısımlar kadar ustaca yazılmıştır. Arapça kısımların tamamı nesirdir ve dili o zamanın Arap diline nisbetle sadedir. Eserde sık sık ayet ve hadislere rastlanır.¹¹³

Nakdû’l-Hâl’in mukaddimesi olmamakla beraber sonunda başlıksız bir hatime vardır. Bu hâtimede geçen “*Şeceretü’l-yakîn ve’t-tevhîd*” [198a] ifâdesinden ötürü bazı nüshalar bazı kaynaklara bu isimle geçmiştir.

Eserin te’lif tarihi 1133 (1721) - 1134 (1722)’tür. Arapça-Türkçe karışık yazılmakla beraber takriben üçte ikisi Türkçedir. Hakkî eserin çoğunda vâridât şerhlerini yazmıştır. Vâridâtları yazarken genellikle başlık kullanmayarak, gelen vâridi söyleyip sonra açıklamasına gitmiştir. Bazen *bu hitab-ı gaybî vârid oldu ki, kîle lî, âlem-i gaybdan varid olmağla, vüride fi’s-seheri’l-a’la, ibaret-i Türkiyye ile vârid oldu, bâdezâ, beyt-i Türkî vârid oldu ki* diyerek vâridi eklemiştir.

Eserin tamamında konu bütünlüğü yoktur. Konular birbirinden manzumelerle ayrılır. Eserin incelediğimiz ilk yetmiş beş varağında kırk üç adet manzume vardır. Tamamı Türkçe olan Mazumelerin hepsinin başında *Nazm* başlığı kırmızı renkte yazılıdır ve genellikle 5-6 beyitten oluşurlar. Bazı manzumelerin başında *velehû, kıt’a, beyt* ifâdeleri de vardır.

¹¹³ Metinde geçen ayetlerin mealleri dipnotlarda verilmiştir, istifâde edilen kaynak: *Kur’an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, (Haz. Ali Özek, Hayrettin Karaman vd.) Ankara: TDV Yayınları, 1993

Hakkî'nın manzumelerde kullandığı aruz vezinleri çoğunluk sırasına göre şunlardır: “Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün”, “Mefâ'ilün / Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün”, “Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fâ'ilün”, “Mef'ülü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün”, “Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ülün”, “Müstef'ilün / Müstef'ilün”, “Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün”, “Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün”, “Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün”, “Fe'ilâtün / Mefailün / Fe'ilün”, “Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün”. Nâdiren kullandığı hece vezinleri ise 6+5, 5+3 ve 7'li kalıplardır.

Hakkî, Vâridâtlar ve manzumeler dışında bazı ayet tefsirleri ve hadîs şerhlerine de yer vermiştir. Âyetler, hadîsler ve bazı Arapça ibareler bazen kırmızı mürekkeple yazılmış, bazen de sadece üzerlerine kırmızı çizgi çekilmiştir. Âyetler bazen harekelenmiştir. Konu başlarındaki *vaktü'l-mağrib, ba'de'l-intibâh, kîle lî, kâlallâhü ta'âlâ, vüride fi's-seheri'l-a'la* gibi ibâreler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Hakkî açıklama yaparken zaman zaman muhtemel soruları “*sü'âl olunursa ki...*” diyerek yazar ve cevaplar.

Eserde geçen konuları aşağıdaki şekilde ele alabiliriz:

a. “*Sana ilm virdüm kerâmet virdüm*” [4a] sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. İlim, ilm-i ilâhîdir. Kerâmet de bu ilim ile olur. Tecelliler kişinin kabiliyetine göre gelir. Kabiliyet ise sonradan yapılan bir şey değildir. Ayette “*O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi.*” [İbrâhîm 34] diye ifade edilmektedir. Yani, istidat lisanıyla istenen işlerin tamamı verildi, ihsan edildi. İstidat dilinde mevcut olmayan şeyler kuvvette kaldı; mü'minin küfrü, kâfirin îmânı gibi.

b. Cenab-ı Hakk'ın sevdiği kulları mütedâriklerdir (yetişmişlerdir), günah üzerine ısrarcı olmazlar. Bazı günahlar vardır ki havas ehlinde günah değildir. Avam bunu bilmeyip günahkâr addederler. [5a]

c. “*İslam garip halde başladı, tekrar garip hale gelecektir. Müjdeler olsun Guraba'ya!*” Hadis-i Şerîf'inin şerhi yapılmıştır. Bu hadisten beş fâide çıkarılmıştır. Birinci fâide: [8a] İman ve İslâmiyet. İkinci fâide: [10a] Gurbet ki vatandan bu'ddur. Üçüncü fâide: [10b] Gurbet yeri zahirde vatanın gayrıdır, batında ise rûhun makâmıdır, insanın gıdası dahi rûhdur, Kayyûm ismi ile kâimdir. Dördüncü fâide: [12b] Arz ve semânın ağlaması hakîkattir. Beşinci fâide: [15a] İslam dîninin evveli ve âhiri garip olması, ehlinin kılletinden kinayedir.

d. Vefat eden kişiye defnedilmesinin ardından telkin verilmesi hakkında olan hadîse göre, kişinin neden babasına değil de annesine nisbet edildiğini açıklamıştır [16b].

Mezkûr Hadîs-i Şerîf şöyledir: Rasûlallah (s.a.v.) buyurdular ki: Kardeşlerinizden birisi ölüp de toprakla örtülmesi tamamlanınca, biriniz kalkıp kabrin başında “*Ey filân kadının oğlu filân!*” desin. Çünkü o vefat eden kimse: “*Bizi irşad et de Allah’da sana rahmet etsin!*” der, fakat siz bunu duymazsınız. Telkin veren kimse: “*Dünyadan çıkarken Allah’ın birliğini, Hz. Muhammed’in O’nun kulu ve resulü olduğunu, Allah’ı rab, İslâmiyet’i din, Kur’ân’ı imam kabul ettiğini hatırla!*” desin. Çünkü Münker ve Nekir meleklerinden biri diğerine: “*Gel bunun yanından çıkalım. Çünkü hücceti kendisine telkin edilen kimsenin yanında durmamıza lüzum yoktur.*” der. Oradaki bir zat: “*Yâ Rasûlallah, annesinin adını bilmezsek ne yapalım?*” dedi. Efendimiz: “*‘Ey Havva’nın oğlu filân’ dersiniz*” buyurdu.

e. Zeynep binti Cahş: “*Ey Allah’ın Rasulü, aramızda salih kimseler bulunurken biz de mi helâk olacağız?*” diye sorduğunda Rasûlullah dedi ki: “*Eğer hubs (kötülükler) çoğaldıysa evet.*” Buhârî’de geçen bu hadîs’in “*Hubs, zînâ ma’nâsınadır.*” diye başlayarak şerhi yapılmıştır. [21a]

f. Kazâ ve kader meselesini “*Cemi’-i eşya kazâ ve kaderledür, gerek zîruh ve gerek gayrı.*” [27a] dedikten sonra açıklamıştır. Çok yönlü bir meseledir ve bu meselede farklı görüşlerde olan âlimler vardır. Burada daha çok kazâyâ îmân konusu üzerinde durulmuştur.

g. Bazı kâmil insanlar şu küllî mukadderâtların sadece insana has olduğunu söylemişlerdir: Ömür, rızık, ecel ve şekâ veya saadet. Bu dört nesne kaderin netîcesidir. Diğer küçük ve ayrıntılı işler amel ve kesbin netîcesidir. [28a]

h. “*Ebî beşîr ve nezîr bundadır.*” sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. Beşîr, müjdeleyen; nezîr gözdağı verip korkutan anlamındadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) beşîr ve nezîrdir. Cemâlî ve celâlî feyzi bundandır. Vaaz ve tebliğde gâh tebşîr, gâh inzâr eyler. Muhâtab tarafında kabul bulursa cemâl bi’l-fi’l, celâl bi’l-kuvve olur. Kabul bulmazsa tam tersi olur. Cemâlin eseri nûr, celâlin eseri zulmettir. İki bir yerde beraber bulunamaz. [33b]

i. “*...Ve bilin ki Allah kişi ile kalbi arasına girer...*” mealindeki “*Ve i’lemû ennallâhe yehûlü beyne’l- mer’i ve kalbih.*” [Enfal 24] âyetinin tasavvufî tefsîri

yapılmıştır. Allah'a nisbetle hicâb yoktur. Hicâb üçtür: 1. Âdet; 2. Tabîat; 3. Nefs. Âdet, gelenek-görenek suretine girmekle, halk ona farz ve sünnetten daha çok tehâlük ederler (istekle atılır, birbirini çiğneyecek gibi koşuşurlar). Nefsî, keyfi ekl ü şürb edenlerden ebediyyen sülûk gelmez. Esrar, afyon ve hamr alanlardan da bir müddet sülûk gelmez. [36a]

i. *“Kerûbiyyûn sendendür.”* sûretinde gelen, kerûbiyyûn melekleri ile ilgili vâridin şerhi yapılmıştır. [41b]

“Sen kerûbiyyûndansın” denilmemiştir. Zira beşerin melâikeye dâhil olması ancak nûraniyyet ile olabilir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) *“Nûr olmakta beni melâikeye ilhâk eyle.”* buyurmuştur. [42b]

j. *“Kulûbü'l-ebrâr hâmiletü'l-esrâri'n-neş'eteyn.”* sûretinde gelen ve *“Ebrar tâifesi kalpleri, zâhir ve bâtının sırlarını hâvî, dünya ve âhiretin hakikatlerini muhtevîdir.”* anlamındaki vâridin şerhi yapılmıştır. [45b]

k. *“Rabbim, eşyâyı aslı ile göster.”* anlamındaki *“Rabbî erini'l-eşyâ'e kemâ hiye.”* hadîsinin şerhi yapılmıştır. Eşyânın bâtını Allah'ın kudret elindedir. Halk, Hak'da esma ve sıfat ile mevcuttur. Halkı seyreden Hakk'ı müşâhede eder. [50b]

l. *“Mevti ihyâ eyledi endîşe-i irfânımız.”* Sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. Mevte ihyâ demesi mübalağadır. İhyâ olunan mevt değil meyyittir. [54a]

m. *“Enne'l-âleme innemâ yekûmü bi enfâsi'l-insâni'l-kâmil.”* sûretinde gelen *“Bütün âlimler hususan eflâk ve idrâk medârı olanlar insan-ı kâmilin nefsi-i nefsidir.”* Anlamındaki vâridin şerhi yapılmıştır. [55b]

n. *“İmâmet ve cehr ü ihfâ”* sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. İmâmetten murâd, bilinen namaz imamlığıdır. Cehr ve ihfâ buna karînedir. Zira imam tebliğ ile vazifelidir ve bunu açıktan konuşarak (cehr ile) yapar. Cehr, gayra işittirmek, ihfâ ise kendi nefesine işittirmek demektir. İkisi de zâhir hâldir. [59a]

o. *“Korkuların ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur.”* mealindeki *“Ve le yübeddilennehüm min ba'di hayfihim emnen.”* [Nur 55] âyetinin tasavvufî tefsîri yapılmıştır. Hakkî, Şam'da geçirdiği zaman içinde çektiği türlü sıkıntılardan sonra Üsküdar'a geçince bu hâllerin zıddına dönmesini anlatmış ve bu âyetin bu hâle işaret ettiğinden bahsetmiştir. [79b]

Güneş hep battığı yerde kalmaz, aynanın tozu silince gider ve bülbül sürekli hüznle ötmez. Zira “Külle yevmin hüve fî şe’n.” [Rahman 29] Yani “O her gün (her an) yeni bir oluş, ayrı bir tecellî üzerinedir.” [80a]

ö. “Her sahib-i nefis, kendi kendine nefes ider.” sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. [72a]

p. “Herkes kendi yapısına uygun işler görür.” mealindeki “Kul küllün ya’meliü ‘alâ şâkiletihi.” [İsrâ 84] âyetinin tasavvufî tefsîri yapılmıştır. Bu âyetten hareketle, nefes-i Rahmânî başlangıçtan akl-ı evvelin vücuduna dayanmıştır. Akl-ı evvel de o nefes ile teneffüs edip oradan Hz. Âdem’e müntehâ olmuştur. Hz. Cebrâil’in Hz. Meryem’in karnına üflemesi ile Hz. İsrâ’dan nice nefesler çıkmıştır. Hasta üzerine nefes etmek buradan kalmıştır. [72a]

r. “Emr ile kâ’im olmadadır hayr-ı ‘âkıbet
Seyyid Şerîf ile eyle yûri münâsebet ”

Beyit sûretinde gelen bu vâridin şerhi yapılmıştır. Beyitten hareketle birçok işaret yazılmıştır. Evvelkisi budur ki: “Emrden murâd emr-i ilâhîdür.” [74b]

Eserin 72a varağında yer alan manzumede geçen “Kanda baksam yüzime suret-i Rahmân görünür” cümlesi, Azîz Mahmud Hüdâyî’ye aittir. Bu manzume, Hakkî’nın en güzel manzumelerindendir.

Üzerinde çalıştığımız nüsha 1219 (1802) yılında, Hâfız İbrâhim el-Fehmî tarafından istinsah edilmiştir. Nüshanın 1b-2a sayfelerinde, fihriste benzer notlar vardır. Bu notlarda geçen konular bu esere ait olmakla beraber, yazılan sayfa numaraları gerek bu nüsha ile ve gerek diğer nüshalar ile örtüşmemektedir.

2. NAKDÜ’L-HÂLİN NÜSHALARI

Müellif nüshası yoktur. Müstensih nüshaları şunlardır:

1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2153. (İ1)

Ebat: 237 x 157, 166 x 85 mm.

Varak: 295.

Sütun: Tek sütun.

Satır: Her sayfada 19 satır.

Cilt: Sırtı kırmızı bez, kapakları siyah kâğıt kaplı bir cilt. Eser cildinden ayrılmıştır.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli, filigranlı.

Yazı: Nesih. İlk on varak kırmızı cetvelli. Serlevha için üç satırlık boşluk bırakılmış ama serlevha yok. 2a varağında temellük kaydı ve şahıs mührü var. 1b-2a varaklarında bir fihrist kaydı vardır.

Müstensih: Hâfız İbrâhim el-Fehmî

İstinsah Tarihi: 1219 (1802)

2. Ankara D.T.C.F. Kütüphanesi, Râif Yelkenci Bölümü, No. 202 (R)

Yazı: Nesta'lik

Varak: 224.

Müstensih: Seyyid Mehmed Râsîm

İstinsah Tarihi: H. 1181 (1767)

Önemli: Prof. Dr. Sakıp Yıldız'ın vermiş olduğu yukarıdaki bilgilere dayanarak yapmış olduğumuz araştırmalarda, söz konusu nüshanın Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kütüphanesinde bulunmadığı görülmüştür.¹¹⁴ D.T.C.F. Kütüphanesinde Nakdü'l-Hâl ismiyle İsmail Saib Sencer Bölümü 2395 numarada kayıtlı 49 varaklık Farsça bir eser daha vardır. Muhtemelen bu ikinci eserin başına yanlışlıkla yazılıp üstü çizilen "Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl" yazısı, eserin böyle bir isimle kaydedilmesine sebep olmuştur.¹¹⁵

3. Âtîf Efendi Kütüphanesi No. 1515 (A)

Cilt: Kahverengi meşin sırtlı, ebrû kaplı, şîrâzesi sağlam, miklepsiz, mukavvalı bir cilt. Eserin tepesinde varakların üzerinde Arap harfleri ile "Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl Hakkî Efendi" yazısı var.

Kâğıt: Aharlı ve sarı

Yazı: Nesih. Altın renkli tezhibli ve basit bir serlevha. 1b ve 2a varakları altın renkli ve kalın cetvelli, diğer varaklar kırmızı renk tek çizgi cetvelli. Harfler orta boyludur.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 268.

Satır: Her sayfada 21 satır.

¹¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sakıp Yıldız, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî, Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu* (Orijinali Fransızca olan basılmamış doktora tezi), Erzurum, 1976

¹¹⁵ Mezkûr hata tarafımızca ilgili kütüphaneye bildirilmiştir.

Ebat: 217 x 134, 156 x 73 mm.

Müstensih: Mehmed Nûrânî

İstinsah tarihi: H. 1187 (1773)

4. Topkapı Sarayı Kütüphanesi No. E.H. 1277 (T)

Cilt: Kahverengi meşin kaplı, altın renkli cetvel süslemeli, şirazesı sağlam, miklepli, mukavvalı, çok yıpranmamış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı ve sarı.

Yazı: Ta'lik. Serlevha için boşluk bırakılmış, serlevha yok. Sayfalar cetvelsiz, harfler orta boylu ve özenli.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 196.

Satır: Her sayfada 25 satır.

Ebat: 270 x 154, 210 x 85 mm.

Müstensih: Mehmed Râşid bin Mehmed el-Burusevî

İstinsah Tarihi: H. 1202 (1787)

5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No. TY 2161 (İ2)

Cilt: Kahverengi meşinden, şemseli, salbekli, köşebendli, zencerekli, miklepli, şirazesı sağlam, çok yıpranmamış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli, su yolu filigranlıdır.

Yazı: Ta'lik. Yazı özenle yazılmıştır. Sayfa kenarlarında müstensihin notları vardır. Sayfalar yıldızlı cetvellidir. Başta mihrâbiyeli ve tezhipli bir serlevha vardır. Sonunda bu eserin müellif nüshasıyla mukabele edildiği kaydı vardır.¹¹⁶

Sütun: Tek sütun.

Varak: 222.

Satır: Her sayfada 23 satır.

Ebat: 231 x 156, 161 x 81 mm.

Müstensih: Seyyid Ahmed Vâsim

İstinsah Tarihi: 1221 (1807)

¹¹⁶ Mezkûr Arapça kısmın tercümesi "Müellifin hattı ile yazılmış olan nüshada ona işaret edilmiştir. Sonra bunu yazan kişi bölümlere ayırdığı bu nüsha ile onu karşılaştırdı." [İ2 222a]

6. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 1787 (E)

Cilt: Zeytûnî renk meşin kaplı, etrafı yıldız çizgili, salbekli, şemseli, miklepli, sırtı ve şirazesı biraz yıpranmış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli.

Yazı: Nesih. Başta yıldız renkli tezhipli bir serlevha vardır. Sayfalar kırmızı cetvellidir.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 244.

Satır: Her sayfada 25 satır.

Ebat: 242 x 165, 183 x 91 mm.

Müstensih: el-Hâc Mehmed Emin

İstinsah Tarihi: 1239 (1824)

3. MÂNÂ VE MEFHUM

3.1. GURBET

Gurbet, vatandan başka olan yerdir. Bu manada vatan neresidir gurbet neresidir bilmek lazımdır. Mutasavvıflar dünyaya gurbet ve ruhtar âlemine aslî vatan demişlerdir.¹¹⁷ Gurbet bir velilik derecesidir. Garip olan kimse zâhirde mahlûkatla beraberdir lâkin bātında onlardan uzaktır.¹¹⁸

Bursevî'ye göre gurbet iki çeşittir. Biri kevnî gurbet, diğeri ilâhî gurbet. Kevnî gurbet, kâinattaki gurbettir. Kâlem-i a'lâ âleminde yirmi sekiz menzil geçtikten sonra esfel-i sâfilinde kalan başıboşların hâlidir. Bu hâldeki garipler ayıplanmışlardır zira aslî vatana dönmeleri için vesile olarak Kur'an indirilmiş, Peygamber ve evliyâlar gönderilmiştir. Onlar bu âlemin seyrine dalmış ve asıl vatanlarını unutmuşlardır. İlâhî gurbet ise asıl vatana dönmek ve ulvî makamlara yükselmektir. Bu hâlde olanlar, insanların arasından sıyrılmış, tanıdıklardan uzaklaşmış ve Allah'a yakınlaşarak yalnız onunla ünsiyet peyda etmişlerdir:

“Gurbet ki vaṭandan bu‘ddur; iki vecihledür. Biri ğurbet-i kevnîyyedür ki ‘âlem-i kâlem-i a‘lâdan yigirmi sekiz menzil mürûrundan sonra esfel-i sâfilde kalan âvârelerüñ hâlidür ki ney gibi neyistân-ı ezelden kesilüb feryâd u figânda kalmışlardır. Ve bu maḳûle ğarîbler mezmûmlardur. Zîrâ kütüb-i ilâhiyyenüñ nüzûli ve enbiyâ ve evliyânüñ bi‘şet ve zuhûrları vaṭan-ı aşliye ircâ‘ için vesâ‘if ve delâ‘ildir. Çünkü bu ‘âlem-i kevn ü fesâduñ temâşâ ve ta‘allûkâtında kaldılar. Vaṭan-ı aşlisin nisyân iden ğarîbe döndiler.”[10a]

“İkinci ğurbete ğurbet-i ilâhiyye dirler. ‘Âlem-i aşla rücû‘ ve baṭn-ı evvele ‘avdet ve maḳâm-ı ‘ulvîye su‘ûd idenlerüñ hâlidür ki bunlar ebnâ-i cins arasından ḥurûc ve ḥâne-i ḳurba duḥûl ile âşinâlardan dūr ve cümleye bi-ğâne olub yalîñuz Haḳ‘la müste‘nis olmuşlardır.”[10b]

¹¹⁷ Bilal Kemikli, *Dost İlerinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi, 2004, s.91-92

¹¹⁸ Abdürrezzak Kaşânî, “el-Gurbe”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.417

Hakkî, gurbette iken vefat edenlere -eğer ki salih kimselerden ise- ilâhî müjdeler olduğunu söylemektedir. Allah, kalbi kırık olanların yanında olduğunu söylemektedir ve gurbette iken vefat edenlerin kalbi kırıktır. Eğer bu garip kimse gurbet-i ilâhiye ile garip olmuş ise iki saadet kazanmıştır; biri görünürdeki saadet, diğeri hakiki saadet zirâ o gariplik içinde Allah ile ünsiyeti vardır:

“Ya‘nî şol kimse ki ğurbetde iken vefât itse şalâh-ı hâl ile mevşûf oldığı şüretde aña dađı bişâret-i ilâhiyye ve kerâmet-i Raĥmâniyye vardur. Zîrâ inkisâr-ı ħalble intiķâl eylemişdür. Bu sebebden “ene ‘inde’l-münkesireti ħulûbihim”¹¹⁹ mazmûnundan ħişşe-menddür. Ve bu ğarîb-i şûri eger ğurbet-i ilâhiyye ehlinden dađı olursa iki sa‘âdetle müsta‘id olur ki; biri sa‘âdet-i şûriyye biri sa‘âdet-i ħaħîķiyyedür.”[10b]

Melekût ve gayb âlemi olan âlem-i emr; mülk ve şehâdet âlemi olan âlem-i halka göre gariptir, zîrâ âşinâsı azdır:

“Arz-ı ğarîbe zâhirde vaţanuñ ğayrı olan mevzi‘dür. Ve bâtında maķâm-ı rûĥdur ki mertebe-i emrdür. Ve ‘âlem-i emr ‘âlem-i ħalķa göre ğarîbdür. Zîrâ âşinâsı eķall-i ħalîldür. Ve cesed-i insân-ı kâmil dađı rûĥa tebe‘iyyetle ğarîbdür. Zîrâ ğarîbüñ maķâmı dađı ğarîbdür.”[10b]

Vatan insanın asıl âlemidir; ruhlar âlemidir. İnsan burada misafirdir ve daima vatanını özlemektedir.¹²⁰ Bursevî’nin şu sözleri buna örnektir:

*“Sünbüle devrinde oldı çarĥumuñ seyri tamâm
Bu ħarâb-âbâd olan dünyâda miĥmânem yeter”
“Penc hicretdür ki düşdüm şeş cihâtumdan cüdâ
Nüh felekde çâr u tab‘ u heft erkânem yeter”*[5b]

¹¹⁹ “Ben kalbi kırık olanların yanındayım.” Hadîs-i Kudsi

¹²⁰ Süleyman Uludağ, “Gurbet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 194

3.2. TECELLÎ

Tecellî, gaybdan gelen bilgidir; kalpte zâhir olur.¹²¹ Tecellî birdir, mahallin istidadına göre deęişir; herkes zevkî kabiliyetine göre idrak edebilir.¹²² Bursevî’de bunu desteklemiştir:

“Bir ma‘nâda tecellî-i ilâhî tekerrür itse dađi elbette şânî evvele bi-vech-i mâ muğâyirdür. Ve her mazhara tecellî ta‘ayyününñ kabiliyyetine râci‘dür. Kâbiliyyet ise ğayr-ı mec‘ûledür.”[4a]

Her şey Allah’ın tecellîsi ile kıvam bulmuştur. Hak eşyaya tecelli etmiş ve artık eşyaya varlık denmiştir.¹²³ Mülkün sahibi Allah, her en yeni bir tecellî halindedir. Eşya, O’nun tecellîsi ile o ân mevcut olup hemen sonra yine fâni olmaktadır.¹²⁴

“Cemî‘-i eşyâda tecellî birdür ki aña rûh-ı zâtî dirler. Eger bu rûh-ı zâtî olmasa eşyâ vücûd ve kıvâm bulmazdı.”[11a]

Her şeyde Allah’ın nuru, tecellîsi aşıkâr gözükmektedir. Aşağıda bir kısmını verdiğimiz manzumenin tamamı bu hakikati anlatmaktadır:

*“Nûrîdur görinen cümle eşyâda
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh
Sırrîdur bilinen cümle esmâda
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh
Zâtına zâtıyla tecellî kıldı
Esmâ vü şıfâtı zuhûra geldi
On sekiz biñ ‘âlem nûr ile taldı
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh”* [35a]

Halk yani mahlûkat, Allah’ın isim ve sıfatlarına mazhardır. Öyle ki halkı seyreden Hakk’ı seyretmiş olur. İsim ve sıfatlar doğrudan Allah’ın zâtı ile baęlı olduęu

¹²¹ Süleyman Uludağ, “Tecellî”, *a.g.e.*, s. 472

¹²² Suad el-Hakîm, “Tecellî”, *İbn Arabî Sözlüğü*, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabalcı Yayınevi,2005, s.607

¹²³ Suad el-Hakîm, a.yer

¹²⁴ Bilal Kemikli, *Sûfi Aşk ve Ölüm*, İstanbul: Sütun Yayınları, 2008, s.56

için onları temaşa etmek Allah'ın zâtını temaşa etmektir. İsim ve sıfatlar perdedir, böylece Allah'ın zâtı perde arkasından temaşa edilir:

“Halk Hakk'da mevcüddür; esmâ ve şifât ile. Ya'ni halk mazhar-ı esmâ ve şifât-ı ilâhiyyedür. Pes, halkı seyr iden Hakk'ı esmâ ve şifâtın seyr itmiş olur. Ve esmâ ve şifât zâta murtabıf olıcağ seyr-i zâtdan daği hâlî olmaz. Velâkin seyri verâ-i perdeden olur. Şol vecihden ki esmâ ve şifât vech-i zâta perde gibidür.”

[51a]

Tecellî; zâta, sıfâta ve ef'alde olmak üzere üç şekildedir. Fiillerdeki perdeler kalkmadıkça, sıfatlardaki perdeler bitmez. Ve zâtî tecelliyi müşahede etmek ancak bu perdelerin yırtılmasına bağlıdır:

“Nitekim ef'âl daği şifât ve esmâya göre böyledür. Anuñün tertîb eyleyüb tecellî-i ef'âl ve tecellî-i şifât ve tecellî-i zât dirler. Zîrâ ibtidâ hicâb-ı ef'âl münkeşif olmadıkça hicâb-ı şifât zâ'il olmaz. Ve tecellî-i zâtuñ müşâhedesi bu perdelerüñ inhirâkına mevķüfdür. Zîrâ hiss ve hayâl ve vehm mağlûb olmadıkça kalb ve rûh ve sır mertebelerinde tecellî vâki' olmaz.” [51a]

*“Çün tecellî merkezîdür 'âlem-i icâd heb
Biz daği bu devrde izhâr-ı tevķîd idelüm”* [64a]

*“Aç dîdeñi eşyâya bağ eşyâdaki esmâya bağ
Nice tecellî kıldı Hakk zâhir olub âsâr-ı hû”* [69b]

*“İnâyet-i ehadî irdi feyz-i ağdesden
Tecellî itdi vücûhı ile baña rahmânım”* [71b]

*“Hakkî kula mevlâ bes
Eylemez ğayra heves
Tecellî kıl her nefes
Nûr it sağ u şolımız”* [48a]

3.3. KENZ-İ MAHFİ

Gizli hazine anlamına gelen kenz-i mahfiden kasıt: “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim ve âlemi yarattım.”¹²⁵ kudsî hadîsidir ki tasavvufta çokça kullanılan terimlerdenendir.

Mutasavvıflar, âlemin yaratılış sebebinin bu bilinmek arzusu olduğunu, bunun için Allah’ın kendini her an tecellî ile tanıtmakta olduğunu söylerler.¹²⁶ Burada geçen istemek, “ahbebtü” ve bilinmek “u’refu” kökünden geldiği için, kâinatın yaratılış sırrını muhabbet ve marifet ile açıklarlar.¹²⁷

Bursevî *Kenz-i Mahfî* isimli eserinde bu konuyu ele almıştır. Bu hadîs hafızlarca sahih değildir ama keşf ehli için sahihtir. Çünkü hafızlar senet ile naklederler ama keşf ehli Hz. Peygamber’in nuru ile ahzedip nakleder. Bununla beraber bir konunun senedinin olmaması onun reddine sebep olamaz. Keşf ile gelen bilgi sahihtir çünkü keşifte vehim ve hayal yoktur. İlham ve vâridât yeterli bir hüccettir:

“hadîs-i mezkûr gerçi ‘inde’l-ḥuffâz şâbit degüldür. Nitekim imâm-ı Süyûtî “Dürer-i Münteşire” nâm kitâbında “lâ aşle lehû” demişdür. Fe-ammâ ‘inde’l-mükâşifün hadîs şâhihdür. Zîrâ ḥuffâz sened ile naql iderler, mükâşifün ise fem-i Nebvî’den -şallahü ‘aleyhi ve sellem- bi’z-zât ahz idüb söylerler. Ve bir nesnenüñ sened-i ma‘lûmı olmamağdan fî-nefsü’l-emr ‘adem-i sübûtî lâzım gelmez. Belki keşf-i şâhih ile olıcağ esah olur zîrâ keşfde vehm ü ḥayâl olmaz. Belki ‘iyân-ı tām ve ḥaḳḳa’l-yakîn olur ve ilhâmât ve vâridât mu‘tekdilere göre hüccet olmağ kâfidür.”¹²⁸

Bursevî’ye göre eğer Allah’ın tecellisi ruhlar mertebesinde kalıp, cisim ve insan mertebesine inmese idi, kenz-i mahfî sırrı tam lâyıkiyla suret bulamayacaktı:

“Eger tecellî-i ilâhî mertebe-i ervâḥda ḳalub mertebe-i ecsâma ve andan mertebe-i insâna tenezzül itmeyeydi kenz-i mahfî kemâ yenbağî şüret bulmazdı.”[63b]

¹²⁵ İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II, s. 132

¹²⁶ Semih Ceyhan, “Tecellî”, *DİA*, C. XL, s.242

¹²⁷ İbrahim Hakkı Aydın, “Kenz-i Mahfî”, *DİA*, C. XXV, s.258

¹²⁸ Bursevî’den naklen, Bkz., Mahir İz, *Tasavvuf*, 5. b., İstanbul: Kitabevi Yay., 1990, s. 53; İsmail Hakkî Bursevî, *Kenz-i Mahfî*, İstanbul, (Yayınevi yok) 1290, s. 2-3; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II, s. 132

Kâmil insanların, evliyaların kendilerini setredip arz gibi sâkin ve sükût hâlinde olmaları hep kenz-i mahfî sırrından ileri gelmektedir ki zamanın ve cebrin hakikatını kalplerinde bulmuşlar, ses ve sedâyı kesmişlerdir:

“Bu ‘âlem kenz-i mahfî olan buñundan zuhûra gelmekle aşl-ı ‘âlem buñun olmuş oldu. Bu sebebden kümmel-i evliyâ zâhirden bâtına ‘udûl idüb kendilerin setr itmişler ve şît ü şadâyı kesmişlerdür. Bu ma‘nâdan arz gibi sâkin ve sâkit olmuşlar ve devr ü cebrüñ haqâ’ıqını kalblerinde bulmuşlardur.”[44a]

Mekânlara göre Allah’ın isimlerinin tecellîsi değışkenlik gösterir ama Allah’ın zâtı ezelden ebede kadar sabittir. Kenz-i mahfî sırrı zuhur edene dek isimlerin zuhuru olmamıştı:

“Bi-ğasebi’l-mevâñın esmâ-i ilâhiyye mütebeddel olur; egerçi zât-ı ilâhiyye ezelen ve ebeden bir hâl üzerine şâbit ü kâ’imdür. Nazar eyle ki kenz-i mahfî mertebesinde aşlâ bir ismüñ zuhûrı yoğ idi.”[46b]

Şu ibâreler Türkçe olarak Bursevî’ye vârid oldu ki: *“Her şâhib-i nefis kendi kendine nefes ider.”*

Allah nefes-i Rahmani ile nefes verdi tâ ki kendi isim ve sıfatları tezahür etsin. Zira isim ve sıfatlar mevsuf olmadan ortaya çıkmazlar. Böylece isim ve sıfat elbisesi altında tezahür eden yine kendisidir ve kendi nefesi yine kendisine dönecektir. Kenz-i mahfî buna işaret eder, *“yaratılanlar gizli bir hazine idi”* değil, *“ben gizli bir hazine idim”* demiştir. Yani zuhur eden hep kendisi olmuştur:

“Ya‘nî Allâh Ta‘âla ki ğaybü’l-ğuyûb mertebesinden teneffüs-i rahmânî ile teneffüs itmişdür; kendi esmâ ve şifâtını izhâr içündür. Çünkü esmâ ve şifât bî-müsemmâ ve bî-mevşûf kıyâm bulmaz. Lâ-cerem fi’l-haķıķa zuhûr iden zâtıdur ki esmâ ve şifât libâsıyla telebbüs eylemişdür. Binâen ‘alâ hâzâ kendi nefesi kendine râci‘dür.

Nitekim: “Küntü kenzen mahfîyyen.” aña dâldür. Ya‘nî *“kâne’l-halku kenzen mahfîyyen”* dimedi. Belki kenz-i mahfî olmağı kendine nisbet itdi. Bu sebebden zuhûr iden halk şüretinde Haķķ oldu. Ya‘nî Haķķ zuhûra geldi ve halk buñunda kaldı. Anuñcün dirler ki: *“Hudâ zâhir durur maħlûķ mestür.”*[72a]

3.4. NEFES-İ RAHMÂNÎ, NEFES, NEFH

Nefes, kalpteki ateşi söndürmek için Allah'ın kalbe verdiği ferahlıktır. Nefes-i Rahmânî ise Allah'ın Hz. Âdem'e kendi ruhundan üflemesi, ilk taayyün, mânâlar mertebesidir.¹²⁹

Mutasavvıflar: “*İbâdetlerin en faziletlisi Hakk subhanehu ve Teâlâ ile geçen nefesleri saymaktır.*” demişlerdir. Onlara göre marifet ve tevhid ile geçirilmeyen nefesler ölü gibidir.¹³⁰

Allah ilk yaratılışı kendi sureti üzerine halk etmiş ve isim ve sıfatlarını ona giydirmiştir. Ona Hakk'ın halifesi denir. Allah'ın veziri olmadığı için ona ancak mutlak bir vekil denilebilir:

“Ta‘ayyün-i evveli kendi şûreti üzerine halk idüb libâs-ı esmâ ve şifâtını aña ilbâs itmişdür. Ve aña halîfe-i Haq dirler ki nefes-i rahmânî anda zâhir olmuşdur. Yoħsa vezîr dimezler. Egerçi vizîr şûretinde vekil-i muṭlaqdur. Zîrâ Haqḡ’uñ naḡîr ü vezîri olmaz.”[55b]

Kâmil insanlardan nefes alırlar ki rûhî eserler o nefesle vücuda gelsin. Hastalara nefes etmek de buradan ileri gelir ki ruha şifa olduğu gibi bedene de şifadır. Bahara bak ki semanın feyzi olmadıkça ve rüzgâr üflemedikçe ölü ağaçlar ve arz, taze hayat bulmazlar:

“Ve bu maḡâmdandır ki ekâmil-i nâsdan nefes ü izn aḡz iderler. Tâ ki ol nefes yüzinden rûḡ-ı zâtiyyenüñ âşârı zühûra gele. Zîrâ ġavâşî-i kevnîyye ile muḡtefî olmuşdur. Ve ḡastalara daḡi nefḡa-i nefes bu ma‘nâya dâ‘irdür. Zîrâ nefes-i zât nefes-i rahmânî ile zinde oldıḡı gibi beden daḡi anuñla şıḡḡat bulur. Te‘emmül eyle ḡâlî bahârı ki feyz-i semâ ve nefes-i şabâ olmadıkça arz u eşcâr-ı meyyite ḡayât-ı tâze bulmaz.”[56a]

Enbiyalar ve evliyalar yahut nefes erbabı olanlar hep akl-ı evvelin, rûh-ı Muhammed'in sûretidir. Nefes-i Rahmani her an tecelli etmededir ve âlemin vakti dolup tecelli edilecek suretler bitince ancak duracaktır:

¹²⁹ Süleyman Uludağ, “Nefes”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.366

¹³⁰ Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risâlesi*, (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, 3.b., 1991, s.217

“Ne kadar enbiyā vü evliyā ve erbāb-ı enfās geldi ise ve gelürse mine’l-evvel ile’l-āhîr ‘aql-ı evvelüñ mazharı ve rûh-ı Muhammedî’nüñ şüretidür ki nefes-i rahmānî bu mezāhir ve şuverüñ yüzinden müddet-i ‘ālem tamām olunca dūr ider.”[57a]

Allah’ın kelimelerinin ortaya çıktığı madde, Nefes-i Rahmānî diye adlandırılır. Nefes demek kelimeler demektir ve Hz. İsa için Allah’ın kelimesi denmiştir.¹³¹

Nefes-i Rahmānî, önce akl-ı evvele taalluk etmiştir. Akl-ı evvelin nefesi ise neye dokundu ise hayat bulmuştur. Allah’a göre nefes demek manevi muhabbet ile teveccüh etmesinden ibarettir. Mahlûkata göre ise bu nefese suret olmak yasak değildir. Nitekim Cebrail -aleyhisselâm- Hz. Meryem’in karnına üflemiş ve Hz. İsa’dan nice nefesler ortada çıkmıştır. Hasta üzerine nefh etmek buradan kalmıştır. Hz. Âdem’e üflenen ruh ise akl-ı evvele üflenen nefes gibidir:

“Nefes-i rahmānî ibtidā ‘aql-ı evvelüñ vücūdına ta‘allük idüb: “Kul küllün ya‘melü ‘alā şâkiletihî.”¹³² mücibince ‘aql-ı evvel daği ol nefes ile müteneffis olub anuñ daği nefes-i nefisi ne maħalle tokındı ise bād-i şabā ile ezhār açıldığı gibi ol daği hayāt bulmuş ve zinde olmuştur. Velākin Hakk’a göre nefes demek teveccüh-i ħubbi-i ma‘nevīden ‘ibāretdür. Ve ħalka göre şüret-i nefes olmak daği memnū‘ degüldür. Nitekim Cibril -‘aleyhisselām- dir‘-i Meryem’e nefh itdi. Ve ‘İsā’dan daği nice nefesler şadır oldı. Ve ħasta üzerine veya emşāline nefh itmek daği buradan ħaldı. Zīrā ekāmilüñ nefesi teveccüh-i rûhānî ile tekeyyüf idicek sebab-i te’sîr olur. Ve Âdem’e -‘aleyhisselām- vâkı‘ olan nefh-i rûh ‘aql-ı evvele olan nefh gibidür; nefh ile ta‘bîr olındığı nefhuñ menfûħda eşerinüñ ziyāde zühûrına göredür.”[72a]

*“Ey nesim rahmetüñ dil-mürdeler ihyā ider
Bir nefes senden ħas u ħârı gül-i ra‘nā ider”*[10a]

*“Ey mürşid-i kâmil bize bir dem nefes eyle
Ey dil o demi bulmağa sen de heves eyle”*[74b]

¹³¹ Suad el-Hakîm, “Rahman’ın Nefesi”, *İbn Arabî Sözlüğü*, s.526

¹³² “De ki: Herkes kendi mizaç ve meşrebine göre iş yapar.” İsrâ 84

3.5. CEHR VE İHFÂ

Cehr; açıktan, sesli zikir anlamındadır; başkasına dinlettirmektir. İhfâ ise gizli ve sessiz zikirdir; kendi kendini dinlemektir:

“Ve cehr didüğimiz ğayra ismâ‘ ve ihfâ didüğimiz kendi nefsine ismâ‘dur ki ikisi daħi fi’l-ħaķıķa zâhir-i ħâldür.”[61b]

Cehr ve ihfa beraber kullanılsa da, cehr âleminde iken cehr maslahat içindir; ama asıl olan ihfâdır. Bursevî’ye vârid oldu ki: *“Ĥayru’z-zıkr el-ħafiy.”* Yani, seyr-i süluk eden kişi için en hayırlı olan, hafî zikir mertebesine çıkmak ve böylece Hakk’ı Hakk ile zikir ederek cehrini de ihfâsını da Allah’a bağlamaktır.

“Ve cehr ü ihfâ beraber ‘add olunur. Egerçi ‘âlem-i cehrde olduğça iktizâ-i mavtın üzre fi’l-cümle cehr u ihfâ daħi elinde ve dilindedür. Ve cehri li-ecli’l-maşlahadur. Zîrâ ihfâ aşldur. Anuñçün vârid oldı ki: “Ĥayru’z-zıkr el-ħafiy.” Ya‘nî sâlike ħayr olan budur ki zıkr-i ħafiy mertebesine dek sülûk eyleye. Ve Ĥaķķ’ı Ĥaķķ ile zıkr ide. Tâ ki cehr ü ihfâ Ĥaķķ’a muzâf ola.”[61b]

Bu görünen âlem, baştan sona cehr ve zuhûr âlemdir. Hâliyle bu âlemi oluşturan mahlûkat da cehr ve ihfadan nasipsiz değildir. Böylece Allah’ın kelâmının sureti ve mânâsı insanda tamam olmuştur. Bundan daha üstün bir tekvin (yaratmak) ve bundan daha açık bir cehr yoktur:

“Pes, bundan fehm olındı ki bu ‘âlem ya‘nî felek-i atlasdan ğâyete dek ‘âlem-i cehr ve zuhûrdur. Ve bu ‘âlem-i cehrüñ müştemil oldığı ħalâ’iķuñ ħâlî bi-ħasebi’l-maķâm cehr ü ihfâdan ħâlî olmadı. Nitekim kelâm-ı İlähî’nüñ şuret ve ma‘nâsı insânuñ rütbesi ile tamâm oldı. Zîrâ anuñ fevķinde tekvîn ve anuñ cehrinde ekme-i cehr yoķdur.”[44a]

Kuvvet ve mertebe olarak yakın olmak, zikirde ihfâya sebeptir. Örneğin Kâbe’de ses yükseltmek olmaz zira Kâbe Allah’ın zatının ehadiyet makamıdır. Rasulallah aralarında iken Ashâb-ı Kirâm’ın seslerini yükseltmedikleri gibi kâmil insanların dahi yanında ses yükseltmek Allah’ın huzurunda yüksek sesle konuşmak gibidir:

“Aşl-ı ħurb-ı mekânet ve mertebe sebeb-i ihfâ-i zıkrdür. Nitekim ħuzûr-ı Ka‘be’de ref‘-i şavt olunmaz; zîrâ maķam-ı Eħadiyyet-i Zâtiyye’ye nâzırdur. Ve aşħabuñ -radıyallâhü ‘anhüm- ħariķ-i Ĥayber’de zıkr-i cehrîden men‘ olındıkları

ma‘nā-yı mezkūra dā’irdür ki aşhâb-ı meşâhireye münāsib olan zıkr-i hafîdür. Huşûşan ki aralarında Rasûlallâh -sallallâhu ‘aleyhi ve sellem- veya ekâmil-i ümmetden bir kimse ola ki bunlar mazhar-ı tâmm-ı Hudâ olmağla huzûrlarında cehr itmek huzûr-ı Haqq’da cehr gibidür.”[43a]

Bursevî’ye şöyle vârid oldu ki “*İmâmet ü cehr ü ihfâ.*” [59a] İmâmet, bildiğimiz namaz imamlığıdır. Burada cehr takdim olundu tâ ki imam olan kimse Allah’ın kelâmını halka sesli bir şekilde anlatıp namaz ile manevi mîraca yükselsinler:

“Burada imâmetden murâd bi-hasebi’z-zâhir imâmet-i namâz u mihrâbdur. Nitekim cehr u ihfâ aña qarînedür. Ve cehr taqdim olındı. Zîrâ imâm olan kimse mütercim-i Haq’dur ki Haqq’uñ kelâmını halka işâl ve gûşlarına idhâl ider. Tâ ki kelâmdan mütekellime intikâl ve vâsîţadan mevsûţ-ı ilâhî’ye irtihâl idüb mi‘râc-ı ma‘nevî kıılalar.”[59b]

3.6. KERÛBİYYÛN

Kerûbiyyûn Allah’a en yakın meleklerdir;¹³³ “*muheymûn*” da denilir. Dâimâ Allah’ın güzelliğini temaşa eden bu melekler kendilerinden geçmiş hâldelerdir. Öyle ki Allah’ın Hz. Âdem’i yarattığından bile haberleri yoktur. Secde ile memur değillerdir, onlarda Allah’tan başkasına yer yoktur¹³⁴. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Ey İblîs! Buyurdu: O benim iki elimle yarattığıma secde etmene ne mâni oldu sana? Kibirleşmek mi istedin? Yoksa âlîlerden mi bulunuyorsun?*”¹³⁵ Burada Allah, secde etmekle memur olmamakla beraber ulvî olmaları hasebiyle kerûbiyyûna işaret etmiştir. Kendisinde Hakk’dan başka bir şeyi yerleştiremeyen bu meleklerle benzeyen velî zâtlara da muheyyemûn denilir.¹³⁶

Bursevî’ye göre kerûbiyyûn, meleklerin ileri gelenleridir; muheymûn melekleri ile aynı değildir. Muheymûn’a âlî ruhlar ve mücerred akıllar da denilir ve yakınlık uzaklık gibi sıfatları yoktur:

“Bu hitâb-ı gaybî vârid oldı ki “kerûbiyyûn sendendür.” Kerûbiyyûn tahfîf-i râ ve teşdîd-i yâ-i müşennâtle sâdât-ı melâ’ikedür. Melâ’ike-i müheyyimeden

¹³³ Süleyman Uludağ, “Kerûbiyyûn”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 284

¹³⁴ Süleyman Uludağ, “Muheymûn”, *a.g.e.*, s. 341

¹³⁵ Sad Suresi 75

¹³⁶ Abdürrezzak Kaşânî, “el-Müheyyemûn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 544

ğayırdur. Zîrâ melâ'ike-i müheyyime ki ervâh-ı 'âliye ve 'ûkûl-i mücerrede daği dirler; ğurb u bu'd ile muttaşif degüllerdür.”[41b]

Gelen vâridde “Sen kerûbiyyûndansın” denilmedi, çünkü insanın melâikeden sayılması nûrâniyet itibariyledir. Nitekim Peygamber’imiz de “nûr olmakda beni melâikeye ilhâk eyle.” buyurmuştur. Yani beşerî tabiatı melekî tabiata değışsin. Kerûbiyyûnun beşerden olması ise kalbî zikir itibariyledir. Ruhlar âlemi cehrî, hafî, lisânî ya da kalbî zikirden müstağnîdir çünkü ruhlar lâtif olduğundan müşâhedede istiğrak hâлиндelerdir:

“Ya'nî “kerûbiyyûn sendendür” dinildi. 'Aks olunub “sen kerûbiyyûndansın” dinilmedi. Zîrâ beşerüñ 'idâd-ı melâ'ikeden oldığı nûrâniyyet iledür. Nitekim ğadîşde gelür: “Ve'c'alnî nûran.” Ya'nî nûr olmakda beni melâ'ikeye ilĝâĝ eyle. Tâ ki tab'-ı beşeri tab'-ı melekîye mübeddel ola. Ve melâ'ike-i kerûbiyyûnuñ beşerden oldığı zıkr-i ĝalbî iledür. Bunuñ tafşîli budur ki 'âlem-i tehyîm ki 'âlem-i ervâhdur; zıkr-i cehrî ve hafî ve lisânî ve ĝalbîden müstağnîdür. Zîrâ kemâl-i leĝâfetinden müşâhedede istiğrak üzerinedür.”[42b]

3.7. DÜNYA VE ÂHİRET

Dünya, insanı Allah'a ibadetten alıkoyan her şeydir. Bazı mutasavvıflar dünyaya *hayâlî âlem*¹³⁷ demiş bazıları ise dünyayı yılan, cadiya hatta zehire benzetmişlerdir.¹³⁸ Örneğın Yunus Emre dünya kavramını hem geçici hayat anlamında hem de *denâet* kökünden geldiğı rivâyetine dayanarak alçaklık anlamında kullanmıştır.¹³⁹

Bursevî bu eserinde dünya ve ahiret hayatından değıl de dünya ve ahiretle ilgili bazı hakikatlerden bahsetmiştir.

Dünyada, Allah'ın Zâhir ismi, ahirette ise Bâtın ismi hükmeder. Dünya üzerinde hâkim isimler vardır lâkin kıyametin kopmasıyla hükümleri kesilir. Örneğın Mümît ismi ahirette, Bekâ ismi dünyada hükmetmez:

“Ba'dehü dünyâ gerçi ism-i zâhirüñ ĝavâlesinde ve âĝiret ism-i bâtınuñ hükümetindedür. Fe-ammâ dünyâ üzerine daği esmâ-i ĝâkime vardur ki ĝıyâm-ı

¹³⁷ Safer el-Muhibbî el-Cerrâhî, “Dünya”, *Istılâhât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Aslıyye Tasavvuf Terimleri*, s.78

¹³⁸ Süleyman Uludağ, “Dünya”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 146

¹³⁹ Bilal Kemikli, *Sûfi Aşk ve Ölüm*, s. 38

kıyāmet ile aḥkāmı münḩaṩı‘a olur. Meşelā mümīt ismi āḩirete ḩükm itmez. Şol cihetden ki āḩiretde mevt yoḩdur. Ve bāḩī ismi daḩi dūnyāya ḩükm itmez. Zirā dūnyāda beḩā yoḩdur. Belki ḩayy-ı Bāḩī tecellisinūñ külliyeti me‘ādda zuḩūr ider”[46b]

Bursevî bir vâridi açıklarken dūnyanın önce ve ahiretin sonra yaratılmış olması mümkündür demiştir. Ahiret dūnyanın kalbidir ve dūnya yaratıldıktan sonra ahiret kalp olarak dâhil olsa gerektir:

“Ve cā’izdür ki neş’e-i ūlā neş’e-i dūnyā ve neş’e-i şāniye neş’e-i uḩrā ola. Ya‘nī ṩāife-i ebrāruñ ḩalpleri ḩāhir u bātınūn esrārını ḩāvi ve dūnyā ve āḩiretūñ ḩaḩā’iḩini muḩtevidür. Zirā āḩiret ḩalb-i dūnyādur ki neş’e-i uḩrāda ḩalb şūretine dūḩūl itse gerekdür.”[46a]

Dūnya bir imtizaḩ yeridir. Yani cennet ve cehennem ve ruh ve nefsin mezcolduḒu yerdir. EḒer dūnyada küfür ve günah olmasaydı cehennem yaratılmazdı. ḩünkü bu imtizācın tasfiyesi ahirette olur. Bunun için ateş ve kıyamet yeri yaratıldı. EḒer kişi dūnyada nefsini mezcedip eşini tasfiye etse, ahirette tasfiyeye muḩtaḩ olmaz:

“Ve bundan fehmi olındı ki ‘ālem-i dūnyā dārül imtizācdur. Ya‘nī cennet ve cehennem ve rūḩ ve nefsin imtizācı mavṩnīdür.”

“Pes, eger bu dūnyāda ol daḩi kāmil gibi nefsi ü ṩabi‘atı mezc ve şüyünı taşfiye edeydi āḩiretde taşfiyeye muḩtāc olmazdı.”

“El-ḩāşıl imtizāc-ı mezkūruñ ekşer-i nāsa göre taşfiyesi āḩiretde olur. Anuñcūn nār ḩalk olındı ve mevāḩıf-ı kıyāmet daḩi ḩonıldı. Pes, eger dūnyāda küfür ve ma‘şiyet ve ḩicāb olmayaydı cehennem maḩlūḩ olmazdı.” [14a]

*“Sāye-i insān-ı kāmil tā ebed memdūd iken
Devr-i dūnyāda ‘aceb fī-zevāl itmek nedür”[50b]*

3.8. KÂBE KAVSEYN

Mi'rac hâdisesinden bahseden “Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ”¹⁴⁰ ayetinde geçen *kâbe kavseyn*, “iki kaş (yay) arası kadar” demektir. Devamında gelen *ev-ednâ* ise “yahut daha da yakın” demektir.¹⁴¹ Öyle bir yakınlıktır ki aradaki uzaklığı kaldırarak iki şeyi bir eder. Kâbe kavseyn makamı iki şeyi birleştirmekle beraber aralarında yine bir ayırım vardır. Lâkin ondan daha yakın olan *ev-edna* makamında hiç bir ayırım olmaksızın mutlak birlik vardır.¹⁴² Yani *kâbe kavseyn* Allah ile ittihad ve ittisal, *ev ednâ* ise aynu'l-cem makamıdır.¹⁴³

Mahlûkâtın suretleri, Allah'ın isim ve sıfatlarının güzelliklerine aynadır. Buna güzelliğin şahitliği denir. İşte kâbe kavseyn bu hakikate bakar. Ama *ev-ednâ* makamında artık müşahede yoktur zira ayırım olmaksızın mutlak birlik vardır:

“şuver-ı eşyâ cemâl-i esmâ ve şifâta âyînedür. Ve aña meşhed-i hüsn dirler ki “kâbe kavseyn”e nâzırdur. Zîrâ maḳâm-ı “ev-ednâ”da müşâhede olmaz.” [51b]

Bursevî'ye vârid oldu ki: “*Emr ile ḳâ'im olmadadır ḥayr-ı 'âḳıbet.*” [74b]

Teheccüd vaktinde bedeninin ayağa kalkması gerekir. Hakikat makamında zaten ruh rüyaya dalmadan her zaman ayaktadır ve melekûtun makamına yönelmektedir. Lâkin şariat, bedeninin de yatağından kalkıp mücadele etmesini gerektirir. Ta ki ruhunu müşahede etsin ve böylece iki deniz bir araya gelsin; vücub ve imkânın bütün hükümlerini toplasın ve *kâbe kavseyni ev-ednâ* derecesine ulaşsın:

“Ḳâ'im lafzı vaḳt-i teheccüdde bedenüñ ḳıyâmina remzdür. Zîrâ egerçi rûḫ-ı müdebbir ḥâbdan müberrâ ve dâ'im ḳıyâmda ve müteveccih-i miḫrâb-ı melekût-i a'lâdur; fe'ammâ bu ma'nâ maḳâm-ı ḥaḳîḳate göredür. Binâ'en 'alâ ḥâzâ muḳtezâ-yı mertebe-i şerî'at budur ki beden daḫi firâşından ḫareket eyleye ve vesîle-i müşâhede-i rûḫ olan mücâhedeyi elden ḳomaya; tâ ki mecma'u'l-baḫreyn ola. Ya'nî vücüb ve imkanuñ aḫḳâmını cem' idüb “kâbe kavseyni ev-ednâ” derecesin bula.” [75a]

¹⁴⁰ “İki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” Necm 9

¹⁴¹ Safer el-Muhibbî el-Cerrâhî, “Kâbe Kavseyn”, *Tasavvuf Terimleri*, s.205

¹⁴² Abdürrezzak Kaşânî, “Kâb-ı Kavseyn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, s.449

¹⁴³ Süleyman Uludağ, “Kabe kavseyn ev Ednâ”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.268

Bursevî'ye vârid oldu ki: “*Ḳulûbü'l-ibrâr ḥamiletü'l-esrâri'n-neş'eteyn.*”

Ebrarın yani iyi, sadık kimselerin kalpleri, iki yaradılışın sırlarını taşırlar. Ebrar bütün iyilik çeşitlerini manen ve maddeten kendisinde toplayan kişilerdir ama mukarrebın taifesinin altındalardır. Çünkü mukarrebın neş'e-i ulâ ve neş'e-i uhrânın yani ilk ve son yaradılışın sırlarına erişmişlerdir. Ebrar, *kâbe kavseyn* makamındandır, mukarrebın ise *kâbe kavseyni ev-ednâ* makamındandır:

“Burada ebrârdan murâd cemî'î envâ'î berri şüreten ve ma'nen cem'idenlerdür. Zîrâ a'rafda ebrâr ḫâ'ife-i muḳarrebînüñ taḫtındadır. Ya'nî muḳarrebîn iki neş'eyi bile iḫrâz itmîşlerdür ki “ḳâbe ḳavseyni ev-ednâ”dur. Ebrâr ise yalñuz “ḳâbe ḳavseyn” ehlidür.”[45b]

Sıfattaki kâbe kavseyni geçmeden zâttaki ev-edna makamına çıkılmaz. Ev-edna makamına çıkan kişi bâki hayata cismen ulaşır ve ona iki cihanda da kavuşmak vardır:

*“Geçüb bu “ḳâbe ḳavseyn”-i şifâti
Bulagör şoñra “ev ednâ”-yı zâti
Bu cân ü cisme vir bâkî ḫayâti
Dü 'âlemde liḳâ bulmaḳ dilersenñ”* [36a]

3.9. KERÂMET

Kerâmet, bir kimsede olağanüstü bir hâlin ortaya çıkmasıdır. Peygamberlerde olağanüstü hâl mucizedir, velilerde kerâmettir. Kerâmet Allah'ın veli kuluna ikrâmıdır. Bununla berâber veli zât kemâl buldukça kerâmet azalır. Zaten kerâmeti izhar etmek veli olmadığına işârettir, kerâmet kendisi zuhur etmelidir. Veli olmak için kerâmet şart olmadığı gibi kerâmeti çok olanın ulu evlialardan olmaması da muhaldır.¹⁴⁴

Bursevî'ye şu kelam vârid oldu ki: “*Saña 'ilm virdüm kerâmet virdüm.*”[4a]

Kerâmet iki kısımdır. Biri ilmî kerâmet, biri kevnî kerâmet.¹⁴⁵ Burada bahsedilen ilim, ilm-i ilâhi ve kerâmet de ilmî kerâmettir. Allah'ın zât, sıfât ve fiilleri ile alakalıdır. Kevnî kerâmet dedikleri olağanüstü hâllerdir ki kusurlu olanlardan da bu kerâmet zâhir olabilir hatta muhaliflerden de böyle istidraclar çıkabilir. Zira ruhların üflenmesinde

¹⁴⁴ Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 283

¹⁴⁵ Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *a.g.e.*, s. 284

herkes aynı makamdaydı. Bu sebeple az yemek, et ve yağı bırakmak, susmak ve yalnız kalmak gibi halleri alışkanlık hâline getirenlerden de olağanüstü hâller zuhûr edebilir. Yani kevnî kerâmetin ilmî kerâmet yanında bir itibârı yoktur:

“Burada ‘ilmden murâd ‘ilm-i ilâhîdür ve kerâmetle maqşûd ‘ilm-i mezkûrla kerâmetdür. Ve illâ kerâmet ‘inde’l-ı kavm kerâmet-i ‘ilmiyyedür ki zât u şifât u ef’âl-i Hakk’a müte‘allıkdur. Yoğsa kerâmet-i kevnîyye degüldür ki havârık-ı ‘âdâtdur. Zirâ bu kerâmetüñ kerâmet-i ülâ yanında hayyiz ü i‘tibârı yokdur. Şol cihetden ki ehl-i kuşûr u noğşândan daği şâdır olur ve belki hilâf-ı milletden daği ba‘zı istidrâcât zuhûra gelür. Nitekim “ve nefahtü fihi min rûhî”¹⁴⁶ anı mübeyyendür. Ya‘nî nefh-i rûhda mü‘min ü kâfir ü mu‘tî‘ u ‘âşî berâberdür. Bu cihetden ba‘zı ef’âle temerrün ile ba‘zı netâ’ic zuhûr itmek ba‘îd degüldür. Killet-i ekl ü terk-i lühûm u düsûm u seher ü şamt u halvet-i dâ’ime ve emşâli gibi.”[4a]

*“Ehl-i fenâya keşf ü kerâmet neylesün
Bir zât-ı pâk-i hazret-i ‘irfâna gelmişüz”[21a]*

3.10. İBÂDET, UBÛDİYET, UBÛDET

Ubûdiyet kulluk demektir. Ahde vefâ, mevcuda rızadır. Her işinde Allah’ın rızasını aramaktır.¹⁴⁷ Üç çeşittir: İbâdet, ubûdiyet, ubûdet. İbâdet tapmaktır, halk için kullanılır; ubûdiyet kulluktur, aydınlar için kullanılır; ubûdet ise halis kulluktur, seçkinler için kullanılır. İbâdet ilme’l-yakîn, ubûdiyet ayne’l-yakîn, ubûdet ise hakka’l-yakîndir.¹⁴⁸

İbâdet Allah’ın fiillerine, ubûdiyet sıfatlarına, ubûdet ise zatına bakar. Kutup olan kimse ise ubudiyetin bu üç veçhi ile kulluğunda kemâle ermiştir ve Allah’ın zât, sıfât ve esmasındaki tevhidin tamamına vâsıl olmuştur. Bu hâldeki ubudiyete hakîkî ve şer’î ubudiyet denir ki, Allah’ın varlık ve ilahlık sırrı ile hakiki abd olmuşlardır. Bir

¹⁴⁶ “Ona ruhumdan üflediğim zaman.” Hicr 29

¹⁴⁷ Safer el-Muhibbî el-Cerrâhî, “Ubûdiyet”, *Tasavvuf Terimleri*, s.405

¹⁴⁸ Süleyman Uludağ, “Ubûdiyet-ubûdet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.495

kimsede bu ubudiyet gözükse ama kendisi Allah'a karşı mahcup (a'ma) olsa o kimse hakiki yoksulluk nedir bilmez. Bu sebepten çoğunlukla zengin olanlar Allah'ın dergâhında ibadet ederken de mağrur olurlar. Burada insanlık ve şeytanlık iç içe girmiş haldedir. İnsanlık secde etmeyi, şeytanlık ise kibirlenmeyi gerektirir. O hâlde zıt olanları birbirinden ayırmak gerektir ki hakiki bir kul ve mütevazı bir insan olabilsin:

“Ubūdiyyet üç vecihledür ki biri ‘ibādet ve biri ‘ubūdiyyet ve biri ‘ubūdetdür. Ve ‘ibādet ef’āle ve ‘ubūdiyyet şifāta ve ‘ubūdet zāta nāzırdur. Kuṭb-i vücūd ise üç vecihle ‘ubūdiyyetde kāmīl ve tevḥīd-i ef’āl ve şifāt ve zātuñ mecmū‘una vāşıldur. Ve bu mertebede olan ‘ubūdiyyete ‘ubūdiyyet-i şer‘iyye-i ḥaḳīḳiyye dirler ki sırr-ı hüviyyet ve sırr-ı ulūhiyyet ile müteḥaḳḳīḳ olanların şānlarıdır. Ve bir kimsede ki bu ‘ubūdiyyetün zāhiri olsa, faḳat ol kimse ma‘būddan maḥcūbdur. Ve iftikār-ı ḥaḳīḳī nedür bilmez. Anuñcün ekser aḡniyā dergāh-ı Ḥaḳḳ’a cebhe-i ‘ubūdiyyet vaz’ iderlerken ‘ulüvv ü istikbārdan ḥālī degüllerdür. İşte burada insāniyyet ve şeytanet müctemi‘ olurlar ki; insāniyyet secde ve şeytanet ‘ulüvv ü istikbārdur. Pes, zıddı izāle itmek lāzımdur ki ‘abd ḥaḳīḳī ve ādem mütevāzī‘ ola.”[16b]

4. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1. Eserin mevcut tüm nüshaları kütüphanelerden temin edilmiştir.
2. Metnin hazırlanmasında, İ1 nüshası esas alınmış ayrıca A, T, İ2 ve E nüshaları da temin edilmiştir. R nüshasına ulaşılamamıştır.
3. İ1 nüshası esas alınarak A ve İ2 nüshalarıyla metin mukabele edilmiştir.
4. Eserde yer alan Türkçe metinler Transkripsiyon alfabesi ile latinize edilmiştir.
5. Eserde yer alan Arapça metinler Arap Alfabesi ile birebir aktarılmış, arkasından Türkçe özetleri, italik olarak ve köşeli parantez içinde verilmiştir.
6. Metinde geçen âyetlerin mealleri dipnotlarda verilmiştir.
7. Eserin varak numaraları köşeli parantez içinde verilmiştir.
8. Metinde konunun gidişatına göre gerek duyulan yerlerde paragraf başı yapılmıştır.
9. Manzumelerin aruz vezinleri tespit edilmiş ve “Nazm” başlığının yanına köşeli parantez içinde yazılmıştır.
10. Manzumelerin beyitleri numaralandırılmıştır.
11. Başlık niteliğindeki cümleler metnin içinden seçilmiş, konuların başlarına köşeli parantez içinde ve büyük harfle eklenmiştir.
12. Türkçe metinde geçen Arapça ibâreler, âyetler ve hadîslerin transkripsiyonlu yazılışı tırnak içinde verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
ځ	ḥ	ځ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

METİN

- [1a] BOŞ SAYFA
[1b] FİHRİST
[2a] FİHRİST
[2b] KİTÂBÜ NAQDÜ'L-HÂL

EŞ-ŞEYH HAKKÎ¹⁴⁹

Bismillâhirrahmânirrahîm

Nazm¹⁵⁰ [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Eyledi haq' aql-ı evvelden cihâna ibtidâ
Ka'd tecellâ nûruhû fi vechi küllî mâ bedâ
2. Nokta-i zâti imâm-ı cümle-i esmâ olub
Ol imâma itdiler ervâh u ecsâm iktidâ
3. Âşikâr oldı ne var ise kamu sırr-ı nihân
Özge şüret virdi ma' niye tecelli-i Hudâ
4. Her giyâhı ber-zebân itdi beyân-ı vahdete
Bâğ-ı tevhid içre virdi bülbüle hüsn-i edâ
5. Her dehenden ' aks ider bu lâcüverdî kubbeye
Her nefesde nice hây u hüy u şad şit u şadâ

¹⁴⁹ kitâbü naqdü'l-hâl eş-şeyh hakkî: İ2'de yok.

¹⁵⁰ nazm: İ2'de yok.

6. Şāhlar ārāyiş-i zāhir bulub dīhīmden
Hırkaya çekdi serin bātında dervīş ü gedā
7. Hāḫḫıyā āyīne-i Hāḫ olmasāñ ‘ālemde ger
Qılmaz idi kibriyā-i zātına zātuñ ridā

Velehū

1. Vech-i muṭlaḫdan teveccūh ḫıl Cenāb-ı Hāzret’e
Gūş-ı cānı şeş cihetden tūt ḫitāb-ı Hāzret’e
2. Cār rükn ile vücūduñ ‘ayn-ı Beytullāhdur
Cān u dīl dendān-ı miftāḫ oldı bāb-ı Hāzret’e
3. Çün¹⁵¹ kitābullāh-ı nāṭıḫdur vücūduñ muşhafı
Her ne ma‘nī ister iseñ baḫ kitāb-ı Hāzret’e
4. Āsmān-ı ḫudret oldı cān u cismūñ çün zemīn
Her tecellī ḡamz ider bir āftāb-ı [3a] Hāzret’e
5. ‘İlm-i resmūñ ḫaṭresin deryā-yı feyze şal yūri
Cām-ı vaḫdet al ele ḫanub şarāb-ı Hāzret’e
6. Leyle-i Mi‘rāc idüb her bir demi Hāḫḫī gibi
Şāḫra-i tenden ‘urūc eyle ḫıbāb-ı Hāzret’e

¹⁵¹ çün: A cün

كأنه شيخي سيد الأقطاب السيد عثمان الفضلى الاهلي قدس سره استخلفني مرة ثانية وكتب لي كتابا ليصدقني اهالي البلدة التي استخلفت فيها وفي ظهر ذلك الكتاب هذه العبارة وكرم في الرسالة الاولى ومؤيد في الرسالة الثانية كأنه يشير الى الخلافة الاولى والثانية واما انا فقد الهمت اذ ذاك انه المعنى وكرم في النبوة الاولى ومؤيد في النبوية الثانية فقد جعلت النبوة نبوتين نبوة اولى وهي نبوة ادم ومن بعده في مدة ستة آلاف سنة ونبوة ثانية هي نبوة محمد صلى الله عليه وعليهم اجمعين ووجه التكريم في النبوة الاولى بالتوحيد والاسرار الاحدية ووجه التأييد في النبوة الثانية بالتصديق والانوار المحمدية فان الله تعالى اعطاني السير من اول دور السنبله الى آخره وهي المدة الانسانية ثم ينتقل الظهور الى البطون ارجاعا للتفصيل الى الاجمال وهي اجمال الاحدية الروحانية ثم ينعكس الامر فيرجع البطون الى الظهور ثانيا اظهارا للتفصيل بعد الاجمال وهو تفصيل الواحدية الجسمانية [b3] لانه الروح وافاضة النفس الرحماني احدى رفعى كما قال وما امنها الا واحدة كلمح البصر بخلاف الجسم فإنه وحدى تدريجي وسر اليسر المذكور قد ذكرناه في الواردات الكبرى فعليك بحسن الظن فإن الإنسان ما زال دائرا في الادوار سواء كان في فلك الوجود او في فلك الشهود وهو غير متناه لان بقاء الموجودات الغير متناهية منوط بانفاسه القدسية ولولا نفسه لضاق على العالم ساحة الوجود مع رحبها لان مرتبة الاستجلاء تقتضي الخلاقية والظهور ابدا لان الله واسع وقد جاد بما جاد وسيجود بما يجود والكل عين واحدة في صور مختلفة ولولا الاختلاف في الصورة لم يظهر سر قوله تعالى كل يوم هو في شأن ولبطلت احكام الاسماء الالهية المتقابلة ومن ثم جعل الرحمة مائة عدد الاسماء لشمول الوجود كل شيء وهي رحمة الله الواسعة ومن شمول الوجود لا يلزم ان يكون عين هذا الوجود لانه فرق بين الوجود المطلق وبين هذا الموجود المقيد فان الموجود المتقيد قائم بذلك الوجود من غير اتحاد وحلول ونحوها ومن ثم جعل الرزق مطلقا من سدنه الاسم القيوم وقولنا مطلقا انما يعرفه المحققون لا المحجوبون ولا اهل البداية وقد قيل في هذا السر لا تنكر الباطل في طوره فانه بعض ظهوراته فكل شيء في الوجود فهو داخل تحت الاسم الظاهر مع اسماء اخر على ما يعرفه الالباء فقد قال قولا حقا من قال سبحان من اظهر الاشياء وهو عينها .

[1133 senesinin Kasım ayının ikinci salı günü, Şeyhim Seyyid Osman el-Fazli el-ehli -kuddise sirruhu- beni ikinci kez halife ilan etti ve halifesi olduğum beldemdeki ahalinin beni tasdik etmeleri için bana bir kitap yazdı. Ve bu ibâre kitabın arkasında bulunur. Birinci risâlede tekrim, ikincisinde teyit vardır. O birinci ve ikinci hilâfete işaret ediyor gibiydi. Ve bana ilhâm oldu ki onun anlamı birinci nübüvvetin tekrimi ve ikinci nübüvvetin teyididir. Böylece nübüvveti iki kısma ayırdı. Birinci nübüvvet Hz. Âdem'in ve ikinci nübüvvet ondan altı bin sene sonra gelen Hz. Muhammed (s.a.v.) in

nübüvvetidir. Birinci nübüvvetin tekrim yönü tevhîd ve ehadiyyet sırlarına bakar. İkinci nübüvvetin teyit yönü ise tasdik ve Muhammed -aleyhisselatü vesselam-ın nurlarına bakar. Allah Teâlâ bana, insanlığın ömrü olan sümbül evrelerinin başından sonuna kadar bu yolda ilerlemeyi nasip etti. Sonra icmâlî olan ruhânî ehadiyyeti şerh etmek için zâhirdekiler bâtına döndü. Ve o icmalden kasıt, ruhun ehadiyyetidir. Ve sonra tam aksine olarak icmâlden sonra ayrıntılı şerh etmek için içtekiler dışa döndü. Ve o ayrıntıdan kasıt, cismânî vâhidiyettir. [3b] Çünkü o rûh ve rahmânî nefsin genişliği bir ve yüksektir. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi; وما امرنا الا واحدة كرمح البصر “Ve Bizim emrimiz, tek bir emirden başka bir şey değildir, gözün bir anlık bakışı gibidir.” Cismin aksine rûh, kademe kademedir. Varidâtü'l-Kübrâ'da zikrettiğimiz seyrin sırları gibi hüsn-ü zan ile mükellefsin. Ve insan vücut veyahut şehadet yörüngesinde dönmeye devam eder. Ve o sonsuzdur. Sınırsız mevcudatın bekâsı ise onun kudsî nefeslerine bağlıdır. Eğer onun nefesi olmasa idi vücut sahası bütün genişliğine rağmen âleme dar gelirdi. Çünkü beyan mertebesi yaratılış ve hakkın açığa çıkmasını gerektirir. Çünkü Allah Teâlâ herşeyi ihâtâ eden sonsuz kudret sahibidir. O kullarına karşı çok ihsanda bulunmuş ve bulunacak olan sonsuz cömert sahibidir. Ve her biri farklı sûretlerde birin aynısıdır. Eğer sûrette farklılık olmasa idi Allah Teâlâ'nın şu sözündeki sır ortaya çıkmaz idi: يوم هو في شأن O her an yeni bir oluş, ayrı bir tecellî üzerinedir (her an yaratma halindedir) ve onun esma-i ilâhiyenin karşısında hükmü kalmaz. Ve Allah'ın yüzer isminden rahmet ismi herşeyde vücudu kapsar. Ve vücûdun şümûlü vücûdun aynısı olmasını gerektirmez. Çünkü mutlak vücut ile mukayyed, sınırlı olan vücut arasında fark vardır. Sınırlı vücut hulûl ve birleşme olmadan ancak onunla kâimdir. Sonra Kayyûm isminin hizmetine rızkı mutlak yaptı. Mutlak sözünden kastımızı sadece ilim ve marifet sahibi muhakkikler bilirler.]

[4a] [‘İLM DEN MURĀD ‘İLM-İ İLĀHĪDÜR]

Vaqtü'l mağribi, bihâzihi'l-‘ibârati't-Türkiyye: “Saña ‘ilm virdüm kerâmet virdüm.” Şümme bihâzihi'l-‘ibârah: “Saña virdigüm ni‘ meti kimseye virmedüm.”

Burada ‘ilmden murād ‘ilm-i ilāhīdür ve kerāmetle maqşūd ‘ilm-i mezkūrle kerāmetdür. Ve illā kerāmet ‘inde’l-ıqavm kerāmet-i ‘ilmiyyedür ki zāt u şıfāt u ef’āl-i Hakk’a müte‘allıkdur.¹⁵² Yoğsa kerāmet-i kevnıyye degüldür ki havārık-ı ‘ādātür. Zırā bu kerāmetün kerāmet-i ulā yanında hayyiz ü i’ tibarı yokdur. Şol cihetden ki ehl-i kuşur u noqşāndan dađi şadır olur ve belki hilāf-ı milletden dađi ba’zı istidrācāt zuhūra gelür. Nitekim “ve nefahtü fihı min rühı”¹⁵³ anı mübeyyındür. Ya’ nı nefh-i rühda mü’min ü kâfir ü muţı’ u ‘aşı berāberdür. Bu cihetden ba’zı ef’āle temerrün ile ba’zı netā’ic zuhür itmek ba’id degüldür. Kılllet-i ekl ü terk-i lühüm u dūsüm u seher ü şamt u halvet-i dā’ime ve emşāli gibi.

Ba’dezā, ‘ibādet-i şāniye ba’zı haşāişa dā’irdür ki ‘ulüm u ahvālün cüz’ıyyātına nihāyet yokdur. Bu cihetdendür ki dirler “kem terake’l-evvelü li’l-ahıri.” Şol kimse ki Vāsi’ ismine nazār eyleye; isti’bād itmez. Bu ma’nādandur ki bir ma’nāda tecellı-i ilāhı tekerrür itse dađi elbette şānı evvele bi-vech-i mā muğāyirdür. Ve her mazhara tecellı ta’ayyününün kabıliyyetine rāci’dür. Kabıliyyet ise ğayr-ı mec’üledür.

Pes, herkesde zuhür iden muqtezā-yı hāl u maqāmıdır ki ziyāde ve noqşān kabül itmez. [4b] Sü’āl olınsa ki ya ziyādelik kabül itmese du’ā ve taleb-i dā’im ne ma’nādandur? Cevāb budur ki kabıliyyetde olan ma’āniyi istihrāc içündür ki ‘ilm-i ezelde aña ta’lİK olınmışdır. Pes, bu maqūleler fi’le gelmesi muqadder olan umürdür. Nitekim Kur’an’da gelür: “Ve ātāküm min külli mā se’eltümüh.”¹⁵⁴ Ya’ nı lisān-ı isti’dādla mes’ül ve maqlüb olan umürün cümlesi i’tā olındı, bākisi kuvvetde qaldı; mü’minün küfri ve kâfirün imānı gibi.

Ve ‘alā hazā ve bundan fehı olındı ki lisān-ı qālün mes’üli lisān-ı isti’dādun maqlübuna muğālif olıcak vücüd bulmaq mümteni’dür. Zırā ‘ālem-i ‘ilmde şābit

¹⁵² müte‘allıkdur: A ve İ2’de müte‘allıkadur

¹⁵³ “Ona ruhumdan üflediğim zaman.” Hicr 29

¹⁵⁴ “O size istediğiniz her şeyden verdi.” İbrâhim 34

olmıyan nesne ‘âlem-i ‘ayn-ı hâricide vâkı’ olmaz. Egerçi vâkı’ olmıyacak nesneyi taleb itmek daği ‘ayn-ı şâbitenüñ aḥvâlındendür; küfr üzerine maḥtüm olanları imâna da’ vet ve anlarla muḳâtele itmek ve emşâli gibi.

Fe’fhem. Fe’inneḥū min ba’ḍi esrâril-ḳader.

Ve şol nesnenüñ ki ḥuṣûli maḳtū’ degüldür, esbâbı yüzünden taleb olunur; muḳadder ise vücūd bulur. Ve bu maḳâmıda olan cehl, ta’ ayyünât-ı keşife ve ğavâşi-i¹⁵⁵ beşeriyeden gelür. Ve illâ ba’zı ekâmil-i nâsa ‘ayn-ı şâbiteleri münkeşife olub mümkinü’l-ḥuṣûl ve mümteni’ul-vücūd olanları teşḥîs ü temyîz iderler. Ve bu maḳûlelerüñ seyyi’e şûretinde işledikleri ef’âl daği kendilerine münkeşif olub vaḳt-i merḥûnuna muntazır olurlar. Ve ba’ḍel-fi’l Ḥaḳḳ’a rücū’ iderler. Nitekim ḥadîşde gelür: “İzâ eḥabba allâhu [5a] ‘abden lem yezurruḥū zenb” ya’ nî maḥbûb-ı ilâhî olanlar mütedâriklerdür ki zenb üzerine muşırr olmazlar. Ve ba’zı zenb şûretinde nesnelere vardur ki ‘indel-ḥavâş zenb degüldür. Egerçi cehele-i nâs bilmeyub zenb ‘add iderler ve tarîḳ-i taḳbîḥ ve teşnî’ a giderler. Fe-emmâ ba’zı umûr vardur ki aña şer’-i bâḥın dirler ve bu şer’le ‘âmil olan müznib olmaz.

Maḥḳîdür ki şâḥibü’t-Te’vîlât Rûzbihân el-Baḳlî ṭavâf-ı Ka’be iderken bir maḥbûb oğlan görüb ‘âşık oldı; Züleyḥâ Yûsuf’ı görüb bî-iḥtiyâr ‘âşık oldığı gibi. Ve şeyḫ-i mezkûr fi’l-ḥâl varub üzerinden dervişler ḥırḳasını çıkarub bir yere emânet vaz’ itdi. Ve bir müddet bu hevâ-yı bâḥın üzerine müstemirr oldı. Egerçi anuñ hevâsı hevâ-yı ḥaḳîḳî idi; mecâzî degül. Bilâḥare şaḥve ve ifâḳate gelüb ve varıb ḥırḳasın maḥallinden aḥz idüb tekrâr telebbüs idüb kendi ḥâline meşḡul oldı. İşte zâhir-i ḥâle nazar iden bu maḳûle maḳâmıda lisân-i zem icrâ ider; fe-emmâ fi’l-ḥaḳîḳa memdûḥadur. Zirâ meşhed ḥüsni müṭâla’adan gelür. Egerçi böyle aḥvâl-i mütelevvineden kümmel-i evliyâ maḥfûzdur. Ve Ḥazret-i Ḥızr’uñ Ḥazret-i Mûsâ ile -‘aleyhimâ’s-selâm- vâkı’ olan

¹⁵⁵ ğavâşi-i: A ‘avâşi-i

aḥvālî daḥî şer‘-i bâḥn yüzündendür ki emr-i ilâhîye menûḫdur. Ve bu ümmetde daḥî ba‘zî ekâmil vardur ki ḥilâfet-i ḥaḳḳîyyesi [5b] cihetinden vech-i ḥâşdan aḥz ider ve ‘uḳûl-i ‘avâmdan ḥâric kendinden aḳvâl ü ef‘âl şâdır olur. Ve böyle maḳâmda ḥavâşşuñ ḥâlî sükût ve belki istiḥsândur. Zîrâ ne vecihle şâdır ve ne maḳûle maḫla‘dan zâhir olduḡın bilür. Vallâhü yef‘ alü mâ yeşâ’.

Nazm [Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Meşhed-i ḥüsnüñ tecellîsinde ḥayrânem yeter
Gül cemâlün ‘ışḳına pür âh u efgânem yeter
2. Câm-ı feyzüñ şun baña tâ ḳana ḳana nüş idem
Bezm-i ğamda böyle dil-teşne ciger ḳanem yeter
3. Sünbüle devrinde oldı çarḫumuñ seyri tamâm
Bu ḥarâb-âbâd olan dünyâda mihmânem yeter
4. Bî-vücûd olmuş iken ‘âşḳı yine yanmaḳ nedür
Cennet-i Firdevs’de sūzân-ı nîrânem yeter
5. Penc hicretdür ki düşdüm şeş cihâtumdan cüdâ
Nüh felekde çâr u tab‘ u heft erkânem yeter
6. Ben ki İsmâ‘îl Ḥaḳḳîyam bu miḥnet-ḥânedede
Ḳa‘be ḥaḳḳı her nefes biñ kerre ḳurbânem yeter

جددت الوضوء ليلة الخميس مرات فقبل من جانب الحق بهذه العبارة العربية جدد الله اوصافك
الخلقية اوصافا حقيقية لفظ التجديد واقع بطريق المشاكلة والمراد التبديل بازالة الخلقية واثبات الحقيقية كتبديل

السيئات حسنات كما قال تعالى فاولئك يبذل الله سيئاتهم حسنات ومنه يعرف وجه [a6] تعدية التجديد في الاوصاف بدون الحرف وفهم هذا المقام غامض لان الخلق لا يكون حقا ابدا لكن الحق تعالى يقول كنت سمعه وبصره مع ان سمع العبد سمع مخلوق وكذا بصره بصر مخلوق ووجهه ان الاوصاف متبدلة وان امتنعت استحالة الحقائق كالاكسير الخالص اذا سرى في النحاس هو به خرج عن كونه نحاسا وسمي باسم الفضة او الذهب فانه اختلاف الاوصاف والخواص هو الذي يعطي اختلاف الاسماء ثم ثمرة الحقية عند التبديل ان يكون قول العبد وفعله حقا وشرعا وان خفى على المحجوبين الاترى الى قوله تعالى وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى حيث جعل الرمي النبوي منزلة رمى نفسه فان الله تعالى لا يظهر في ذاته من حيث هو وانما يظهر في المظهر ويرى ويفعل من وراء حجابيه ولذا من راه فقد راه لكن في مرآة ريوبيته كما يشهد به قوله الى ربها ناظرة وقوله افم سترون ربكم وغير ذلك فان قلت اي من التمحيض والتشكيك خير قلت لا شك ان الثاني من صفات الاكامل كما دل عليه قوله عليه الصلاة والسلام حين على الله ليلة المعراج انا العبد لا اله الا الله فاثبت في مقام المشاهدة عبودية لان المشاهدة لا تحصل الا في مقام قاب قوسين وهو لا يرفع لاملاحظة العبودية والربوبية معا [b6] فاعرف هذا تفز بلباب المعرفة وقوله في الاحياء القرب من الله في العبد من صفات البهائم والسباع انتهى معناه ان البهائم والسباع في حال الركوع وهو مقام القرب كما ان النبات في حال السجدة وهو مقام الوصول الى العين وهذا الوصول انما هو بالترقي في العلم والعمل وهو حال الانسان فانه مامور ومنهي فله قدما في السير الى الله بخلاف الملك فانه مامور فقط ان كان علويا ومنهي ايضا ان كان سلفيا لكنه بمتابعة اهل التكليف لكونه في موطنهم والا فالملك لا يعصي الله قطعا كما اخبر عنه القرآن وكذا لا يترقى بالعمل بل بالعلم فقط كما يشهد عليه تعليم آدم الاسماء واما الحيوان فعبادته ذاتية وليس بمامور ولا منهي اصلا فقوله وان من شيء الا يسبح بحمده محمول على ما بالذات في اكثر ذي الروح بل الكل خلا ان لان التكليف عبادة تكليفية ايضا بالنسبة الى اهل الطاعة منهم فان الكافر لا يعمل بالتكليف والا كان مؤمنا وان كان نوحيد المرتبة موجودا في كل موجود تعين بتعين خاص روحا او جسما وجه التكليف في الثقلين عدم طهارة نفوسهم ووجه الامر في الملك انقياده للحق من حيث نورانيته واقتضاء مقامه وهو الملكية الاستخدام في الامور ثم انه خص البهائم والسباع بالذكر لاختلافهما نفعا وضرا ولطفا وقهرا فاعرف رايت رؤيا فيها ان بعض اهل المكر [a7] يمكرون بي ثم بعد التهجد غفوت غفوة فرايت اني اكتب انهم ككبوا من الككببة كما في قوله تعالى فككبوا فيها هم والغاوت ثم حككت بعض حروفه وجعلته كبتوا من الكبت كما في قوله تعالى كبتوا كما كبت اللذين من قبلهم وكل منها بمعنى القلب والصرع والاختزاء وكان الكبت اقوى وابلع من الككببة في هذا المعنى وان زادت حروف الككببة كما دل عليه الحك وفيه اشارة الى انه لا يحيق المكر السوء الا باهله وان من حفر حفرة لآخيه وقع فيه ربنا عليك توكلنا واليك انبنا واليك المصير انت الحفيظ الرقيب الحسيب فقد دعوناك وانت السميع القريب المجيب قال الله سبحانه ان اللذين يلحدون في آياتنا اي بالطعن فيها بانها كذب او سحر او شعر وبتحريفها بحملها على المحامل الباطلة ونحو ذلك لا يخفون علينا فنجازيهم بالحادهم وعدولهم عن الحق ودخل في الايات كلمات اكبر اهل الله فانها صور المعاني الحقيقية وقوالها كنظم القران القران آيات عرفية وتلك الكلمات آيات لغوية والمال واحد فان الله تعالى هو

المنزل على قلب كل من النبي والولي اما بواسطة الملك او بدونها والله المتكلم ابدا فلا يزال العبد الحقيقي يقول اخبرني ربي وهو علم يؤخذ عن حي قيوم مورث للاخذ حياة ابدية ولذا قال تعالى يلقي الروح على امره وعلى من يشاء من عباده فعبر عن القاء العلم والفيض بالقاء الروح لما فيه من احياء المحل كاحياء الروح البدن ودل صيغة المضارع [b7] على الالتقاء في الحال والاستقبال وعدم انقطاع المدد في الحاضر والمال لكل من يستعيد الكمال فلاحظ منه لغير المستعد وكل من ياخذ العلم عن ميت وهو الذي مات قلبه بالانهماك في الشهوات والانغماس في بحر التعلقات فظهر من هذا التقدير انه منكر بواطن القران ملحد بل كافر لانه تعالى انزله بنظمه ومعناه المشتمل على الاحكام والحقائق وقد ورد ان لكل اية ظهر او بطن او سبعة ابطن وفي رواية الى سبعين بطنا , فالانكار قول بالعجز في حق الله تعالى وهو كافر والاثبات موجب لمحل تقوم تلك الحقائق به وهو الانسان الكامل والخليفة الاخذ عن الله تعالى فثبت المطلوب وليت شعري من الملحد امن انكر الحقائق كاكتر علماء الرسوم في كل زمان ام الصوفي المحقق المخبر عن الله عن الوجه الخاص ومن قال ان الابدال ونحوهم كانوا في الاوائل فانقرضوا فقد انكر النصوص الواردة في هذا الشأن العلي وجهل بمقام الحقيقة جهلا عظيما وانسلخ من العلم انسلاخا تاما فابكوا على غربة الدين في ظاهره وباطنه فانه ما بقي من معارفه الا القليل قال جبريل عليه السلام في حق ام المؤمنين خديجة رضي الله عنها خطابا لرسول الله صلى الله عليه وسلم اقرا عليها السلام من ربها ومني اي بلغه اليها فشرفها بسلامين الهي وملكي ولم يقل في حق عائشة رض الا قوله اقرا عليها السلام مني ولذا قال عليه الصلاة والسلام [a8] يا عايش هذا جبريل يقرئك السلام فاكتفي فيها بسلام واحد ملكي فدل على كمال خديجة وفضليتها من عائشة كما ورد نص الكمال في حق الاولى دون الثانية وكذا في حق فاطمة الزهراء ومريم وآسية رضي الله عنهن ورجحانه عائشة على فاطمة في بعض الخصال لا يدل على كمالها مطلقا كما ورد خذو ثلثي دينكم من عائشة فانه منصوب بالثلثين دون الكل على ان الخطاب العام يدل على ان الماخوذ منها هو علم الاحكام لا الحقائق وفاطمة سيدة نساء اهل الجنة كما ورد في الحديث فظهر ان الرجال والنساء طبقات مختلفة والله خير بالاختلافات وما به الاختلافات وهو عليم بذات الصدور ثم ان مريم افضل من عائشة للتنصيب ايضا ايض في حقها بالكمال ولان جبريل قد تمثل لها بشرا سويا فرأته مع علمها بانه رسول ربها كما بينت قصتها في سورة مريم فاعرف .

[Perşembe gecesini abdestini defalarca yeniledi. Ve Cenâb-ı Hak tarafından şu Arabî ibare denilmiştir: “Allahu Teâlâ yaratılış vasıflarını yeniledi.” Tecdid lâfzı müşâkele yoluyla gelmiştir. Tebdilden murad ise seyyiâtın hasenâta değışmesi gibi yaratılışı izale ve hakkı isbattır. Allahu teala şöyle buyurur: فاولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات [6a] Ondan anlaşılır ki, tecdidin edatsız vasıflarda geçişli olması meselesi muğlaktır. Çünkü yaratma her zaman hak olmayabilir. Lakin Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: “Kulun işitmesi, bir mahlûkun işitmesi; görmesi, bir mahlûkun görmesi iken, ben onun işitmesi ve görmesiyimdir.” O vasıf ve özelliklerdeki ihtilâf ile isimlerdeki ihtilâfi elde ederiz. Ve

tebdilde hakkın semeresi kulun kavlinin ve filinin hak ve şer'î olmasıdır. Allah Teâlâ'nın *وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى* kavlini ilim ehli olmayan idrak edemez ve mânâsı ona gizli kalır. Zira nebinin atması, atma fiilinin onda gerçekleşmesidir. Muhakkak ki Allah zatında tezâhür etmeksizin sûretlerde tezâhür eder. Ve perde arkasından görür ve filillerini gerçekleştirir. Bunun içindir ki [6b] anla ki bu marife babındandır. Hayat sahiplerinden kulun Allah'a yakınlığı hayvanların hallerine benzer. Mânâsı şudur ki hayvanların veya yırtıcı hayvanların rükû hâli kurbiyet makâmı gibidir. Aynı şekilde bitkilerin secde hâli vusûl makamı gibidir. Ve bu vusûl ilim ve amelde terakkî ile olur ki bu da insanın hâlidir. Ve insan iyilikle emrolunmuş ve kötülükten nehyedilmiştir. Hükümdarla hilâf durumunda Allah'a giden yolda iki adım vardır: eğer o ulvî yüce biri ise emirlere uymakla mükelleftir, eğer süflî biri ise Kur'an'ın haber verdiği gibi hükümdar Allah'a kesin olarak isyan etmiyor ise teklif ehline tâbî olur. Ve kezâ amel ile değil aksine ilim ile terakkî edilir; Âdem -aleyhisselam-a isimlerin öğretilmesi gibi. Bununla beraber hayvanın ibadeti zatındadır. Şeriatın emrettiği veya yasakladığı ile mükellef değildir. Allah'ın *وان من شيء الا يسبح بحمده* kavlinden murâd, rûh sahiplerinin çoğunluğu değil bilakis bütün varlıklardır. Çünkü teklif ta'at ehline göre teklif-i ibadettir. Kâfir ise teklif ile amel etmez. Eğer öyle olsaydı herkes mü'min olur ve tevhid mertebeleri her varlık için özel tayin edilmezdi.

Teklif yönü nefislerin temizlenmemesi ve emir yönü hak için onun nûraniyeti ile makâmın gerektirdiği şekilde ona boyun eğmektir. Ve o makâmın gereği emirlere hizmet etmektir. Ve özellikle hayvanlar ve yırtıcı hayvanların zikredilmesinin sebebi fayda ve zararda lütuf ve kahrda birbirlerinden çok farklı olmasından dolayıdır. [7a] Bil ki bir rüyada bazı hilekârların bana tuzak kurduğunu gördüm. Teheccüdden sonra tekrar uyuyakaldığımda onların yüzüstü atıldıklarını *(ككبوا)* yazdığımı Allah Teâlâ'nın âyette buyurduğu gibi gördüm *فككبوا فيها هم والغاون* (Onlar (putperestler) ve azgınlar cehenneme yüzüstü burunları yere sürtünerek atılırlar.) Sonra o harflerin bazısı değiştiğini ve onların alçaltıldığını *(كبتوا)* Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi gördüm *كبتوا* (Allah ve Rasûlüne karşı gelenler onlardan öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltıldılar.) Ve her iki mânâda da baş aşağı çevirme, yere fırlatma ve utanç mânâsı vardır. Ve sanki bu mânâda alçaltma yüzüstü atmaktan daha kuvvetli ve derindir. *ككب* kelimesinin harfleri sürçme sebebiyle artmış ise onda kötü bir hileyi

hak etmediğine dair işaret vardır. Kim kardeşinin kuyusunu kazarsa o kuyuya kendisi düşer.

Ey Rabbimiz sana tevekkül ettik ve dönüşümüz ancak sanadır. Sen Hafız'sin herşeyi muhafaza edersin, sen Ragîb'sin herşeyi görüp gözetirsin ve sen Hasîb'sin hesabı en iyi şekilde görensın. Ey herşeyi işiten, bize herşeyden yakın olan ve dualarımıza cevap veren. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: ان الذين يلحدون في اياتنا (Âyetlerimiz hakkında doğruluktan sapanlar bize gizli kalmaz.) Yani iftira ile Kur'ân için yalan sihir veya şiir diyerek tahrif etmeye çalışıp batılı savunular bize gizli kalmaz. Onların haktan sapmasını ve ilhâdını mümkün kıldık. Ve âyette Allah'ın veli kullarından ileri gelenleri kelimesi geçer. Ve o hakiki mânâların görülmesidir. Ve onun kalıbı örfî âyetlerdeki Kur'ân'ın nazmı gibidir. Ve o kelimeler lügâvî âyetlerdir ki netice birdir. Allah Teâlâ'nın menzili bütüin nebilerin ve velilerin kalbidir. Melek vasıtası olsun ya da olmasın Allah Teâlâ mütekellim-i ebedidir. Hakiki kul yok olmaz. Der ki: "Hayy ve Kayyûm olan Rabbim, vadettiği gibi bana ebedî bir hayatı verecektir." Allah Teâlâ'nın ayette buyurduğu gibi يلقي الروح على امره وعلى من يشاء من عباده (Varlıkların en yücesi olan Allah, kavuşma gününü ihtar etmek için kullarından dilediğine emriyle vahyi indirir.) ve o vahyin inmesi ilim ve feyzin elde edilmesi olarak tâbir edilir. Ve o ihyânın konumu bedendeki rûhun ihyâsı gibidir. [7b] Ve muzârî sîgası şimdiki zaman ve gelecek zamana yani sürecin devamına işaret eder. Kim tamamen hazır olursa hazır olmayı farkına varır. Ve kim ölüden ilim alırsa onu kalbi arzularına dalmış ve taallûkât denizinde boğulmuştur. Bu takrirden anlaşılır ki Kur'ân'ın bätını (tevile muhtaç olan) inkâr eden mülhîd kâfirdir. Çünkü Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'i bütüin hakikatleri ve hükümleri kapsayan mânâsı ve nazmıyla indirmiştir. Zâhir ve bätın olan her âyetin yedi gizli mânâsı olduğu rivâyet edilir. Başka bir rivâyette ise yetmiştir. Ve bu kavli inkâr etmek Allah Teâlâ'yı âcizlikle ithamdır ki bu da küfürdür. Ve bu hakikatlerin gerektirdiği isbat ise Allah Teâlâ'nın yeryüzüne halife kıldığı kâmil insandır. [8a] "Ey Âişe Cebrâîl sana selam getiriyor. Ve ona karşılık bir selamla iktifâ et." Ve o Hz. Hatice'nin Hz. Âişe'den daha faziletli ve kemal sahibi olduğuna nâsta geldiği gibi işaret eder. Nâslarla geldiği gibi Fatimatü'z-Zehra, Meryem ve Sümeyye - radiyallahu anhüm- gibi zatlarda kemal sahibi ikinci değil birincidir. Bazı özelliklerde Âişe, Fatıma'ya karşı üstündür. Fakat bu onun tam bir kemal sahibi olduğuna delalet etmez. "Dininizin üçte birini Âişe'den alın." kavlinde geçtiği gibi. Tamamının değil de

üçte birinin belirtilmesi genel bir hitâp olduğu içindir. Ve o hakâik değil ahkâm ilminden alınmıştır. Ve hadisi şerifte geldiği gibi cennet kadınlarının efendisi Fatımâ'dır. Kadınlar ve erkekler için ise farklı tabakalar ortaya çıkar. Allah farklılıklardan haberdardır. Ve O farklılıkların iç yüzünü ve gönüllerdekini bilir. Sonra Hz. Meryem, zikrettiğimiz kemal noktasında Hz. Âişe'den daha faziletlidir. Çünkü Cebrâîl -aleyhisselam- ona tam bir insan sûretinde temessül etti. Meryem sûresinde açıklandığı gibi Cebrâîl Rabbinden bir elçi olarak ilmiyle ona göründü.]

[AĤĶĀM-I ZĀĤIRENÜŃ MUĶTEZĀSİ İMĀN-I BĀĤINDUR]

Fi'l-ĥadīs: “İnnel İslāme bed'e ġarīben ve seye'üdü ġarīben feṭūbā lil ġurabā'ı illā innehu lā ġurbete 'alā mü'minin mâte fī arzi ġarīben ġābet 'anhü bevākiye illā bekete 'aleyhi essemā'ü vel 'arzu kemā¹⁵⁶ fi'l-maḳāşī'l-ĥasaneh li's-sünnevī.¹⁵⁷”

Ma'lûm ola ki bu ĥadīs-i şerīfde fevā'id-i keşire vardır. Evvelkisi budur ki “bede'e” mehmûzdur. Yoĥsa “bedā – yebdü”dan nāḳıs degüldür. ZİRĀ ““avd” “bed” ile muḳābele olunur “bedv”le degül. Nitekim Ḳur'an'da gelür: “Kemā bede'eküm te'üdün.”¹⁵⁸ Ve kelām-ı meşhurda gelür: [8b] “Rece'a 'avdehü ilā bede'eh.” Pes, “bede'e” ibtidā ma'nāsınadır ki muḳābili “intihā”dur. Ve nihāyetüñ ibtidāya rücu'ı “avd”dur. “Bedv” ise zuhūr ma'nāsınadır ki muḳābili “ĥafā”dur. Kemā fī ḳavlihim: “bede'el hilāl ey zāhara minel ufuk.” Egerçi ĥadīs-i mezkürda ma'nā-yı zuhūr daĥi vechdür ki lafz-ı İslām'a muvāfiḳdur zİRĀ İslām fi'l-ĥaḳīḳa zāhire müte'alliḳ olan aĥkām ve ef'āldür. Egerçi 'örf İmānla islāmı farḳ itmez. Belki ikisini emr-i vāhid 'add ider. Şol ma'nādan ki aĥkām-ı zāhirenüñ muḳtezāsı İmān-ı bāṭındur. Ve bil'aks ya'nī ḥükm-i İmān iḳrār bi'l-lisān ve 'amel bi'l-cevāriḥ. Anuñçün ba'zılar iḳrārı ve ba'zılar 'ameli daĥi İmāndan rükündür didiler. Ve ba'zılar iḳrār şart olmaġa zāhib oldılar ki ebū Mansūr el-Maturīdī mezhebidür ki mezheb-i ehl-i ḥaḳāyika muvāfiḳdur. Ya'nī iḳrār

¹⁵⁶ kemā: A'da yok

¹⁵⁷ fi'l-maḳāşī'l-ĥasaneh li's-sünnevī: A fi'l-maḳāşīdī'l-ĥasaneh li's-seḥāvi

¹⁵⁸ “İlkin sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.” A'raf 29

bi'l-lisān ḥaḳīkat-ı imandan ḥāric ve aḥḳām-ı zāhireyi icrāya şartdur. Techīz ve tekfin ve şalāt-ı cenāze ve defn fi ḳubūri'l-müslimīn ve tevārūş ve du'a ve emşāli gibi. Vech-i muvāfaḳat budur ki imān-ı ḳalbī degül belki tevḥīd-i 'ilmīye bile i' tibār vardır.

Nitekim evvelkiye göre ḥadīşde gelür: “Yaḥrucü minannāri men kāna fi ḳalbihi mişḳālū zerratin mine'l-imān.” Ya' nī bu ḥadīşde imān taşriḥ olındı ki taşdiḳ-i ḳalbdür, faḳat.¹⁵⁹ Ve zerre olmak ḳillet-i şu' abī i' tibāriyledür ki [9a] aña imān-ı mişḳālī dirler. Nitekim keşret-i şu' abī olan imāna imān-ı dinārī dirler.

Pes, imān-ı mişḳālī ehl-i nārda muḥalled olmaz. Nitekim imān-ı dinārī ehli nāra düḥül itmez; zīrā şu' ab-ı imānı istikmāl eylemişdür.

Ve ikinci ya' nī tevḥīd-i 'ilmīye göre; ḥadīşde gelür “men māte ve hüve ya' lemü enne lā ilāha illa allāh daḥāle'l-cenne.” Ya' nī burada “ve hüve yü'min” dinilmeyüb 'ilm taşşış bi'z-zıkr olunmaḳ delālet ider ki edille-i 'aḳliyye yüzünden muvaḥḥid olanlar daḫi ehl-i cennetdür. Egerçi bu maḳüle ehl-i tevḥīdüñ şeffi' i ism-i Raḥmāndur, faḳat. Sā'ir mü'minlerden ehl-i kebā'ir olanların şeffi' i ise enbiyā ve ehl-i imāndur.

Pes, mü'min odur ki Nebiyy-i Mürsel'ün şer'ine tābi' ola. Ve muvaḥḥit odur ki da' vet-i şer' aña bāliḡ olmaya. Belki zamān-ı fetretde gelmekle veya şevāhiḳ-i cibāl ve aḳtār-ı arzda bulunmaḳla “ḳul ünzurū māzā fis-semāvāt.” mücibince edille-i 'aḳliyye yüzünden vaḥdāniyyet-i Ḥaḳḳ'a 'ālim ola ve uşul-i şerā'i' a muḥālif iş tutmayub anuñ üzerine intikāl ide. Ve bundan zāhir oldı ki imān tevḥīdden eḫaşdur. Zīrā muvaḥḥid Varaḳa bin Nevfel ve emşāli gibilere daḫi itlāḳ olunur Varaḳa Ḥazret-i Ḥadīce'nüñ aḳrabāsındandır ki ḳable'r-risāle ve kable'l-bülūḡi'd-da' vet vefāt itmişdür. Bu cihetden anuñ zamānı daḫi fi'l-cümle zamān-ı fetretten 'add olunur.

¹⁵⁹ faḳat: A nokta

El-hāşıl herkes gerçi müceb-i idrāk ve muḳtezā-yı ‘aḳlı [9b] üzre bir söz söylemişdür. Fe-emmā Allāh Ta‘ālā ile ‘ibādı arasına kimse tavassuṭ itmez. Şu kadar vardur ki kāfir muṭlaḳā maḡfūr degüldür. Nitekim Ḳur‘ān‘da gelür: “innallāhe lā yaḡfiru en yüşrake bihi.”¹⁶⁰ Ya‘ nī ḥükm-i şer‘ māni‘-i maḡfiretdür; egerçi ‘indel-‘aḳl tecvīz olunur; imān-ı Ebī Cehl gibi. Ya‘ nī Ebū Cehl‘ün imānı muḡāl olmaḳ iḡbār-ı ilāhī ḡasebiyledür. Ve illā fiṭrat-ı asliyye her kemāli ḳābildür. Fe-emmā ba‘de‘l-mevt iḡyā olunmaḳ naşla şābitdür. Nitekim Benī İsrā‘il‘den ba‘zılarına vāḳi‘ olmuşdur. Ḳālallāhü Ta‘ālā: “Fe ḳāla lehümullāhü mütü şümme aḡyā-hüm.”¹⁶¹ Ve Ḥazret-i ‘İsā‘nuñ - ‘aleyhisselām- iḡyā-i mevtā itdüḡi naşla şābitdür.

Pes, bir nesne ‘ādeten muḡāl olsa, a‘mānuñ Muşaf‘a nazarı ve muḳ‘iduñ aḳsā-yı bilāda meşyi ve semāda ṭayerān ve cebeli arḳasına almaḳ ve emşāli gibi. Velākin mu‘cize ve kerāmet ḡarḳ-i ‘ādātla olur. Bu cihetden bir kimse Ebū Ṭālib ḡaḳḳında imānla gitdi dise gerçi ḡarḳ-i icma‘ itmiş olur. Fe-emmā ba‘del-intiḳāl iḡyā olındı dise imān-ı kāmilden ‘add olunur. Ve Cenāb-ı Nebevī‘nün ebeveyni ḡaḳḳında daḡi kelām böyledür. Ve bunlaruñ cāhiliyyet üzre intiḳāl ve ba‘dehü iḡyā ve imānları nuşuş-ı ḳat‘iyyeden müsteşnā olur; sā‘ir müsteşnā ve maḡşuşlar gibi. Nitekim ḡadış-i iḡyādan muḳaddem ḡāl-i Ebī Ṭālibden sü‘āl olınduḡda şefa‘at-i Nebeviyye ile taḡfif-i ‘azābı müş‘ir kelām irād olındı. Ma‘ahazā küffāra ḡöre ‘adem-i taḡfif-i ‘azāb menşuşun ‘aleyhdür. Ve şefa‘at daḡi böyledür. Fa‘rif cidden.

Nazm [Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün]

1. Ey nesim raḡmetüñ [10a] dil-mürdeler iḡyā ider

Bir nefes senden ḡas u ḡārı ḡül-i ra‘nā ider

¹⁶⁰ “Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz..” Nisâ 116

¹⁶¹ “Allah onlara ‘ölün!’ dedi (öldüler). Sonra onları diriltti.” Bakara 243

2. Nice yıllar nār-ı ahrunda yanan mcrimlern
Feyz-i lufu yerlerini cennet-i Me'vā ider
3. tusa ger mirāt-ı dil jeng-i anāırdan keder
Bir nazār senden yzini cām-ı Cem-āsā ider
4. are-i fazlu ricāsiyla gler erbāb-ı crm
Bīm-i 'adlu gzlerini geri kim deryā ider
5. udretn yanında olmaz hi nesne muāl
İltifātu zerreyi mihr-i ciān-ārā ider
6. Neve-i feyznle tamr eyle Hā ne'esin
Nice demlerdr yazub evāfını inā ider

Nesr

[URBET Kİ VAANDAN BU' DDUR]

İkinci fā'ide budur ki urbet ki vaandan bu' ddur; iki vecihledr. Biri urbet-i kevnıyyedr ki 'ālem-i alem-i a' ladan yigirmi sekiz menzil mrurundan Őnra esfel-i sāfilde alan āvārelern hālidr ki ney gibi neyistān-ı ezelden kesilb feryād u fiānda almılardur. Ve bu male arībler mezmmlardur. Zrā ktb-i ilāhiyyenn nzli ve enbiyā ve evliyānn bi' Őet ve zhrları vaan-ı aliye ircā' iun vesā'it ve delā'ildr. unki bu 'ālem-i kevn  fesādu temāā ve ta'allkātında aldılar. Vaan-ı alisin nisyān iden aribe dndiler.

Ve ikinci ğurbete ğurbet-i ilāhiyye dirler. ‘Ālem-i aşla rüçü’ ve baṭn-ı evvele ‘avdet ve maḳām-ı ‘ulvīye su‘ūd idenlerüñ ḥālidür ki bunlar ebnā-i cins arasından ḥurūc ve ḥāne-i ḳurba duḥūl ile āşinālardan dūr ve cümleye bī-ġāne olub yalıñuz Ḥaḳ’la müste’nis [10b] olmışlardır. “Feṭübā lil ġurabā’i” maḳālesi fi’l-ḥaḳīḳa bunlaruñ şānındadır; egerçi ġarīb-i şūrīye daḫi işāret vardır. Nitekim māba‘ dında olan beyān anı mübeyyendür. Ya’ nī şol kimse ki ġurbetde iken vefāt itse şalāḫ-ı ḥāl ile mevşūf olduġı şüretde aña daḫi bişāret-i ilāhiyye ve kerāmet-i Raḥmāniyye vardır. Zīrā inkisār-ı ḳalble intikāl eylemişdür. Bu sebebden “ene ‘inde’l-münkesireti ḳulūbihim” mazmūnundan ḫişşe-menddür. Ve bu ġarīb-i şūrī eger ġurbet-i ilāhiyye ehlerinden daḫi olursa iki sa‘ādetle müsta‘id olur ki; biri sa‘ādet-i şūrīye biri sa‘ādet-i ḥaḳīḳiyyedür.

Ve bundan fehmi olunur ki ġarīb-i şūrī ne vecihle vaṭana ‘avdete ‘āzim ve āşinālar yüzün görmege müştāḳ ise ġarīb-i kevnīye daḫi lāzımdur ki ‘ālem-i vücūba muḳbil ve esbābına müteşebbiş ola. Ve bi’l-farz ḳable’l-vuşūl esnā-i ṭarīḳda ḳalursa daḫi maṭlūb anuñ ayaġındadır. Nitekim Ḳur’ān’da gelür: “Ve men yaḥruc min beytiḥi müḥāciran ilallāhi ve rasūlihī şümme yüdrikhü’l-mevtü faḳad vaḳa‘a ecrühü ‘alallāh.”¹⁶² Fa‘rif. Hāza’l-maḳām ve sārī‘ fi’l-vuşūli ile’l-Mülki’l-‘Allām.

Üçüncü fā’ide budur ki arz-ı ġarībe zāhirde vaṭanuñ ġayrı olan mevzi‘dür. Ve bāṭında maḳām-ı rūḫdur ki mertebe-i emrdür. Ve ‘ālem-i emr ‘ālem-i ḫalḳa göre ġarībdür. Zīrā āşināsı eḳall-i ḳalīldür. Ve cesed-i insān-ı kāmīl daḫi rūḫa tebe‘iyyetle ġarībdür. Zīrā ġarībüñ maḳāmı daḫi ġarībdür. Bu cihetden insān-ı kāmīlüñ rūḫaniyyetiyle mu‘ārefe nādir olduġı gibi [11a] cismāniyyetiyle daḫi şoḫbet azdur. Zīrā āḫūda şüret-i dem şüret-i miske müteḥavvil olduġı gibi; insān-ı kāmilde daḫi şüret-i beden şüret-i rūḫa münḳalib olmuşdur. Bu sebebden ba‘de’l-intikāl inḫilāl bulmaz. Nice muḫill olur ki kendi müzekkā ve muşaffā ve rūḫ-ı ‘ulvīnüñ daḫi aña şiddet-i ‘alāḳası

¹⁶² “Kim Allah ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfâtı Allah’a düşer.” Nisâ 100

vardur. Bir vecihle ki “hüve hüve” olmuşlardur. Egerçi cism-i fūrū‘dan ve rūḥ-ı uşūldendür; velâkin gâh olur ki asıl ve fer‘ şüret-i vâhıdeye girerler. Nazar eyle nevâta ya‘nî¹⁶³ çekirdege ki bitdikde şecere şüretinde görünür. Ya‘nî ağac çekirdekdür ki ağac şüretinde zühür itmişdür. Ve çekirdek daḥi ağacdur ki çekirdek şüretinde temeşşül itmişdür. Pes, bi‘l-fi‘l çekirdek iken ismi nevâtdur. Nitekim bi‘l-fi‘l ağac oldukda nâmı şeceredür. Ve isimde ihtilâf ta‘ayyünde olan ihtilâfdan gelmişdür. Ve illâ hemân yine çekirdekdür ki cevher-i vâhid üzerine devr ider. Fehmi şu‘ûbetlü nesnedür ki ḥalkı ḥayrete düşüren ihtilâf-ı şuver ve ta‘ayyünâtdur. Ve illâ cemi‘-i eşyâda tecellî birdür ki aña rūḥ-ı zâtî dirler. Eger bu rūḥ-ı zâtî olmasa eşyâ vücūd ve kıvâm bulmazdı.

Bu yüzdendür ki insānuñ ğıdāsı daḥi rūḥdur; zîrâ Kıyyūm ismi tahtında dāḥıldür. Ve rūḥ-ı müdebbir müfāraḳatından soñra meyyitde rūḥ-ı zâtî bāḳıdır ki ‘anāşırda olan ḥayâta dā’irdür. [11b] Uşūl-i ‘anāşır ise bāḳıyedir; egerçi fūrū‘ı fāniyedir. Ve ‘avāriзуñ fenāsından uşūlüñ fenāsı lâzım gelmez. Böyle iken ḥâlâ rūḥ ıtlâḳ olınan sırr-ı ilâhî rūḥ-ı ḥaḳıḳinüñ zāhirî ve eşeridir. Ve a‘yân-ı şābite şuver-i ‘ilmiyyedir ve ol eşerle şüret bulmuşlardur ki ḥaḳıḳati yine ‘ilm-i İlâhî’dedür. Nitekim taşavvur-ı zihniden soñra lisāna veyaḥud ḳaleme gelen anuñ eşeridir; yoḥsa ḥaḳıḳî degüldür. Belki ḥaḳıḳati zihinde olan şüretdür. Ol şürete ise intiḳâl ve zevâl yokdur. Ve illâ mu‘allimüñ ‘ilmi daḥi müte‘allime intiḳâl etmek lâzım gelür; bu ise muḥâldür. Bu eşnâda taḥavvül şüretinde görinen aşluñ bir şüret ile zühürıdur ki aña eşer dirler. Anuñçün bu ‘âlem āşâr-ı Ḥaḳ ve şevāhid-i Ḳādir-i Muḫlaḳ’dur. Eger bu āşâr ve şevāhid olmasa aşla intiḳâl itmek müyesser olmazdı. Nitekim bir ḥarāb dārdan eşer ve baḳıyye ḳalmasa muḳaddemen orada var oldığı ma‘lūm olmaz.

Ve bu āşâr u eşyâda ḥākim ve mü’eşşir olan esmâ-i ilāhiyye-i cemāliyye ve celāliyyedir. Ve esmâ-i ilāhiyye daḥi ḥükümde ism-i a‘zāma merbūtdur. İsm-i a‘zām

¹⁶³ ya‘nî: A’da yok

ise müsemma-yı haqıķı ile devr ider. Bu cihetden eger Zāt-ı Haqķ u tecelli-i esmā ve şıfāt olmayadı on sekiz biñ ‘ālemden eşer belürmezdi.

İşte bundan zāhir oldı ki her nesne ki bu ‘ālemde bi’l-fi’l mevcūddur ve daħi şimden şoñra vücūd-ı kevnī balsa gerekdür, ‘ālem-i imkānda bi’l-ķuvve [12a] şābit idi; şecere-i nüvātda şābit ve andan nābit oldıģı gibi. Bu cihetden vücūd-ı hāricī ile mevcūd olana mümkün ve rūħ u sırrına vācib didiler. Pes, sır vācib hāli üzre bāķidür; egerçi mümkün şūreti eķvār-ı muħtelifede tağayyür ķabūl itmekdedür. Anıñcün mümkünē ķābil daħi didiler; zīrā her şūreti hāmildür. Nitekim talķīf-i vücūd idenlere müteravħin didiler. Zīrā rūħāniyyetleri ğālib olmağla her şūretle temeşşül iderler; Hızır - ‘aleyhisselām- daħi anlardandır.

Fe-emmā melā’ike ve cinnūñ eşķāl-i muħtelifede zāhir oldukları beşer gibi tezkiye hasebiyle degūldür; belki aşılta Laķīf ismi taħtında dāħil olduklarındandır. Anıñcūñ derūna ve ‘urūķa girerler ve melā’ike ilhām ve cinn vesvese ķılurlar. Nitekim müteravħin daħi semāvāta ‘urūc ider. Ve melā’ike içinde tesettür ider ve belki añların bāħınlarına dāħil olur. Zīrā insān-ı kāmil her şūreti ķābildür ve her haqıķate dāħildür ki her mevcūduñ keyfiyyet mezāhibini ve muķtezā-yı māhiyyetini ve aħķām-ı zātını fehm ider. Meşelen, ünūşet sırrı ne idüģin bilmek murād itse ‘avret şūretine girer. Ma‘a hāzā haqıķat-i zūķureti ve şūret-i aşliyyesi bāķiyedür. Fe’fhem cidden.

Ve ba‘zı erbāb-ı haķāyık vardır ki cemī‘-i ‘avālimde anuñ şūret-i maħşūşası vardır. Ve ol şūret ilā yevmi’l-ķiyām fenā bulmaz. Ya‘nī vücūd-ı Hızır gibi teceddüd itmekdedür. Zīrā şūreti [12b] şūret-i ‘ālemūñ beķāsına medār ve bāħını bāħın-ı ‘ālemūñ ķarārına sebep olub memsūķü’ d-dārdur ki aña ‘inde’l-ķavm yez-i diyār daħi dirler.

Ve bu faķīr Dımışķu’ş-Şām’da muķīm iken aña muṭṭali‘ ve aħvāline vāķıf oldum ve ‘amūdū’s-semāvāt olduğun bildim. Ve aña imān getürüb mübāya‘asında dāħil olub

nefh-i rûhla ihtîşâş buldum. Ve anuñ bir şûreti hâla Üsküdâr'dadur. Ve'l-ḥamdülillâhi 'alâ ni'amih ve's-şükrü lehü 'alâ eşnâfi keramih.

Dördüncü fâ'ide budur ki arz ve semânuñ bükâ ile vaşf olındığı 'inde'l-ḳavm ḥaḳîḳatdür. Zîrâ rûh-ı zâtî ehli olduklarından aḫyâ'dur. Egerçi ḥayâtları maḥcûblara mestürdur. Zîrâ başar-ı hiss ile nazâr iderler. Ḥaḳâyıḳ ise hisse idrâk olunmaz. Ve kezâlik muḫâlâ'a-i aḫvâl başîret-i tâmmeye mevḳûfdur. Şu ḳadar vardur ki her nesnenüñ bükâsı ḥâline göredür. Meşelâ ervâḥ daḫi ağlarlar velâkin anlaruñ ağlamaḳları ecsâm-ı beşeriyyenüñ ağlaması gibi dem'le ya'ni gözyaşıyla degüldür; belki maḳâmınuñ iḳtizâsı ḥasebiyledür. Nitekim ḥ'âbda görür işidirsin. Fe-emmâ bu görmek ve işitmek berzaḫîdür ki yaḳazada olan gibi degüldür. Ve ervâḥ-ı müdebbire ecsâmdan müfâraḳat itdikden soñra daḫi her yüzden idrâk vardur. Velâkin berzaḫa münâsib olan vecihledür.

Binâ'en 'alâ hazâ arz u semâ ve bunlaruñ müşt Emil olduğı [13a] cemî'-i eşyânuñ ağlamaḳ şânındandır. Anuñçün melâ'ike Rasûlullâhuñ -şallallahü 'aleyhi ve sellem- intikallerinde ağladılar. Ve ḥâlâ daḫi nice umûr için ağlarlar ve maḫzûn olurlar. Ḥattâ ba'zı mükâşifler vech-i arzda cereyân iden şuları yerüñ gözi yaşı olmağa ḥaml itdiler. İşte anlaruñ gözleri yaşı bize sebep-i ḥayât oldu. Eger biz daḫi ḥavf-ı Ḥaḳ'dan ve Celâl-i Ḥazret'den ağlayub feryâd itsek bizim daḫi gözlerimiz yaşı yüzlerimize nûr olduğundan mâ'adâ sebep-i beḳâ-i 'âlem olurdu. Zîrâ Ḥaḳ Ta'âlâ ḥalkuñ şâlihlerine nazâr idüb anlaruñ sebebiyle fâsıḳlardan 'afv ider ve nicelerine mühlet virir; tâ ki anlar daḫi mütenebbih olub ağlayalar. Ḳâle Ta'âlâ: "Elem ye'ni li'l-lezîne âmenü en teḫş'e ḳulübühüm li-zikrillâh."¹⁶⁴

Ve her nesne ḥâline göre olduğına delîl budur ki meşelâ Cibrîl -'aleyhi's-selâm- vahy için ḫücre-i 'Âyişe'ye dâḫil olurdu. Ma'a hazâ anuñ altı yüz ḳanadından bir

¹⁶⁴ "İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi?.." Hadîd 16

kanadı maşrık ve mağrib arasını sedd ider.¹⁶⁵ İşte bu kadar ‘azīm cirm ile yine bir hücre-i şağīreye şıgđı. Ve melekü’l-mevt dađı herkesüñ hānesine dāđil olub rūhını kabz itmekdedür; gerekse hānesi bir zira‘ olsun. Ve Cebrā’ıl ve Mīkā’ıl harb için silāh ħaml itdiler.

Pes, bu maķūle nesnelere bi-ħasebi’l-mavtın ve bi-muķteziyi’n-neş’edür. Ve evşāf-ı ilāhiyye dađı böyledür. Ya‘nī [13b] evşāf-ı Ĥaķķ’uñ vücūd-ı insānda zuhūr insānuñ isti‘dādı ħadriñcedür. Yoħsa bi-ħasebi’l-Ĥaķ degüldür. Zīrā Ĥaķ Ta‘ālā ve esmā-i ħüsnā ve şıfāt-ı ‘ulyāsı yere ve göge şıgđmaz ve ħiċbir maĥlūk anuñ künhiyle müteħaķķiķ olmaz. Ve ‘ārif olan buradan “ene’l-Ĥaķķ” ħavlinüñ sırrını ve şecereden “innī¹⁶⁶ enallāh” remzini fehm u idrāk eyler. Zīrā cüz’iden küllī ile ta‘bīr olunur. Meşelā “ene Zeydün” demek şaĥīĥ oldıđı ħibi “ene insānün” demek dađı şaĥīĥdür. Ma‘a hāzā Zeyd insānuñ bir cüz’isidür ki cemī‘-i efrād-ı insān Zeyd’den ‘ibāret degüldür. Belki ta‘ayyünleri birbirlerinden temyīz ve teşĥiş itmişdür. Ve penceresi olan hāneye güneş tođsa güneş içeru ħirdi dirler. Ma‘a hāzā dāđil-i hāne olan anuñ uzvāsından bir đū-i cüz’isidür. Zīrā güneş bir ħaç bu dūnyā ħadar vāsī‘dür.

Pes, bir küċük hāneye duĥūli hānenüñ taĥammülüne ħoredür; yoħsa kendi vüs‘atine ħöre degül. Ve insān-ı kāmilüñ cennete duĥūli dađı böyledür ki bi-ħasebi’l-cennedür; bi-ħasebi’l-insān degüldür. Şol ma‘nādan ki insān-ı kāmil ħaķıķatı yüzünden mazĥar-ı Ĥaķ’dur. Ĥaķķ-ı vāsī‘ ise bir nesneye şıgđmaz. Ve fi’l-ħaķıķa cennet ü nārı pür iden insān-ı kāmildür ki rūĥāniyyeti ħasebiyle cenneti ve nefsāniyyeti ħarafiyle nārı toldurur. Ve nefsāniyyetden murād bu ‘ālemde tezkiye ħasebiyle terk itdikleri ħālet-ı ħabī‘iyyedür ki andan ħadem-i Cebbār’la ta‘bīr [14a] olunur. Ve bu ħademdür ki āĥiretde cehennem vāz‘ olunmadıķça cehennem mümteli’ olmaz.

¹⁶⁵ ider: A iderdi

¹⁶⁶ innī: A’da yok

Ve bundan fehm olındı ki ‘âlem-i dünyâ dârül imtizâcdur. Ya‘nî cennet ve cehennem ve rûh ve nefsiñ imtizâcı mavtınîdür. Bu cihetden kâmil olan nefsinüñ rûha mezcini taşfiye ider ki hişşe-i nârdur. Ve cennet-i mu‘accelede dâhil olur ki hişşe-i rûhdur. Anuñçün kâmil olan cennete yalnız rûhla dâhil olur, zîrâ nefsi dünyâda kaldı. Ve nâkış olan kimse nâra nefisle dâhil olur, zîrâ rûhu hâricde kaldı. Pes, eger bu dünyâda ol dahi kâmil gibi nefis ü tabi‘atı mezc ve şüyını taşfiye edeydi âhîretde taşfiyeye muhtâc olmazdı. Zîrâ zeheb-i mühezzebi bir dahi pûteye koyub kâl itmezler. Ve bir kerre dahi mürdeyi bir dahi öldürmezler ve berî’ olan kimseye ‘azâb eylemezler.

El-hâşıl imtizâc-ı mezkûruñ ekşer-i nâsa göre taşfiyesi âhîretde olur. Anuñçün nâr halk olındı ve mevâkıf-ı kıyâmet dahi konıldı. Pes, eger dünyâda küfür ve ma‘şiyet ve hicâb olmayaydı cehennem mahlûk olmazdı. Ve cehennemüñ şüret-i câmûsda oldığı sevr burcunda mahlûk olduğındandır ve bir dahi bâ‘iş-i ihtirâk olan tabi‘at-ı hayvâniyye ahkâmıdır. Anuñçün ekl ü şürble mübtelâ olan câmûs ve baqar şüretinde temeşşül ider. Zîrâ insân-ı hayvânîdür; insân-ı haqîkî degül. Ve kesret-i ekl ü şürb ü h‘âbda baqar ‘âlemdir. Hattâ lisân-ı Türkiye’de câmusa şu şıgırı dirler; şuya hırşından [14b] ötüri. Ve tã‘ün didikleri maraz ma‘hüd zamânında tã‘ife-i cinn bi-hasebi’l-gâlib câmûs şüretinde görünür. Zîrâ tabi‘at-ı hayvâniyye dahi tã‘ün gibi mühlikdür. Ve nice câmûs vardur ki zi‘b ya‘nî kırt didikleri hayvân-ı müfterise gâlibdür. Pes, tabi‘atüñ ne mertebede mühlik oldığı bundan fehm olına.

Ve dost u düşmen bir yerde olmak ba‘îd olıcaq nefis ü rûh bir mevzi‘de ne vecihle müctemi‘ olur? Şu kadar vardur ki nefsi esîr-i âbık gibi zencir-i mücahede ile muqayyed idüb istihdâm itmek gerekdür. Ve mu‘îf oldığı şüretde dahi gâyetü’l-emr ehl-i cizye gibi olmaqdur. Ve ‘alâ külli taqdîr şerrinden hâzer olınur. Zîrâ bi’l-fi‘l itã‘atinde bi’l-kuvve ‘isyânı vardur. Ve illâ ilâ ahîri’l-‘ömr mücâhede ile emr vârid olmazdı. Egerçi rûh ‘âlem-i Nebiyyi Mükerrerem -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- cenâblarınüñ nefsi-i kudsiyyelerinde aşlâ baqıyye ve ihtimâl yoğ idi. Ve qarînleri dahi islâm-ı haqîkî ile

müslim olmuş idi. Zîrâ cinnüñ mü'mini daği vardır ve anlaruñ mü'minleri “yahrucu'l-hayye mine'l-meyyit” mazmünü üzredür. Ya' nî cinn ü şeytan fi'l-ḥaḳîka bir nev' dür ki temerrüd ile mevşûflardur.

Fe-emmâ insânuñ kāfiri mü'min olduğı gibi, cinnüñ kāfiri daği mü'min olur ve küfri hâlinde şeytan ve imâni hâlinde cinn itlâk olunur. Egerçi ḥuşuş üzre daği isimleri vardır; insânda Zeyd ve 'Amr ve Bekr gibi. Ve “il” lafzına [15a] muzâf olanlar mü'minler ve “şin”e muzâf olanlar kāfirlerdür; kûş¹⁶⁷ ve ḳalyuş gibi. Ve iblisüñ ibâ ve istikbârdan evvel ismi 'Azâzil idi. “İl” lafzına muzâf idi; lisân-ı 'arabîde Âbdullâh gibi. Şoñra tağyîr olunub iblis ve şeytan dinildi ki laḳâb-ı zemvendür. 'Azâzil esmâ-i müşerrefeden olduğı gibi, 'Abdullâh ve 'Abdurrahman ve 'Abdurrahîm ve emşâli gibi.

Ve bunda remz vardır ki insân-ı kâmilüñ ism-i ḥaḳîkîsi 'indallâh 'Abdullâh'dur ki ebedî müteğayyir olmaz. Ve sâ'ir esmâ-i ḥaḳîkîye daği böyledür ve gayrılaruñ esmâsı beyne'l-eşbe' indür ki inḳılâb ḳabûl ider. Pes, ebeveynüñ vaz' itdigi esmâ ḥaḳîkate muvâfiḳ olursa maḳbuldur. Ve illâ felâ fa' lem zâlik ve a' mal.

Beşinci fâ'ide budur ki dîn-i islâmuñ evveli ve âhiri ğarîb olmak ehlinüñ ḳilletinden kinâyedür. Nitekim köhne ve cedîd olmak, ihmâl ve isti'mâline dâ'irdür. Ya' nî aḥḳâm-ı dînle 'amel olunmasa dîn ğarîb olur ki âşinâsı ḳalmaz. Ve köhne nesne gibi olur ki şânı maḩrûḩ ve metrûk olmaḩdur. Ve ibtidâ-i islâm ḩazret-i 'Ömer'üñ - raḩyallâhü 'anh- kemerbende-i imân olmasına dek ğarîb idi ki beş altı sene içinde ancak otuz ḩoḩuz nefer dâḩil-i dâ'ire-i taşḩık olub, ḩırḩıncı ḩazret-i 'Ömer râfi' u livâi tevḩid oldu. Ve anuñla dîn gitdikçe ḩuvvet buldı ve âhir zamânda daği ehl-i hevâ ü shevât binâ-i şer' i hedm itmekle 'âmiri ḩillet üzerine ola tâ ki ḩıyâmet [15b] insân-ı ḩayvânî üzerine ḩopa.

¹⁶⁷ kûş: İ2 tûş

Pes, her nesnenün nihāyeti bidāyetine nāzır ve ānuñ mişlidür. Nitekim hılāfet-i muṭlaḳa Ḥazret-i ʿĪsā ile ḥatm olinsa gerek ki Ḥazret-i Ādem'ün mişlidür. Nitekim Ḳurʿān'da gelür: “İnne meşele ʿĪsā ʿindallāhi kemeşeli ādeme ḥalaḳahu min turābin.”¹⁶⁸ Yaʿnī vücūd-ı Ādem muʿtād üzere vālid-i muʿayyenden¹⁶⁹ tevellüd itmeyüb aslı türāb oldığı gibi Ḥazreti ʿĪsā daḫi bilā-vālid-i maʿhūd zuhūra gelüb aslı nefḫ-i Cibrıldür. Bu sebebden didiler ki Nūr-ı Ḥaḳ vālid-i rūḫdur ve Rūḫ-ı Muḫammedī cedd-i ʿĪsā'dur. Zīrā āndan Cibril ve nefḫ-i Cibril'den ʿĪsā toḡmışdur. Ve bundan fehm olunur ki ebu'l-ecsām ʿarş-ı mecīd ve ebu'l-beşer Ādem Şafī oldığı gibi ebu'l-ervāḫ daḫi Rūḫ-ı Muḫammedī'dür.

El-hāşıl, Rūḫ-ı Muḫammedī, rūḫ-ı muṭlaḳdur ki rūḫu'l-ḳuds anuñ āşarındandır. Ve ʿarş-ı aʿzam cism-i muṭlaḳdur ki cemiʿ-ı ecsāmı ḥāvīdür. Zīrā ecsām müteḫayyiz ve ʿarş ḫayyizdür. Ve Ādem nefsi vāhidedür ki nüfūs-ı beşeriyye anuñ cüz'ıyyātıdır. Velākin baʿzı esmā-i İlāhiyye mefātīḫ-i icād iʿtibār olındığı gibi baʿzı enbiyā daḫi mefātīḫ-i zuhūr iʿtibār olunmuşdur. Ādem ve Şīt ve İdrīs ve Nūḫ gibi. Ve cemiʿ-ı şuverün ḫaḳāiḳi vardır ki fi'l-ḫaḳīḳa mefātīḫ anlardır.

Meşelen, insānda şūret-i zihniyye ibtidā vech-i basit ile zuhūr idüb baʿdeḫü maḳāmına göre terkīb ḳabül eylediği gibi teveccühāt-ı maʿneviyyede daḫi icmāl ve tafşil iʿtibār olunur. Ve enbiyā içinde [16a] İbrāḫīm ve Mūsā ve Dāvud ve ʿĪsā şuver-i ḫaḳāiḳ iʿtibār olunur zīrā bunların neşʿeleri cemʿiyyetde ve zuhūrları külliyyetdedür. Ve Rasūlullāḫ -şallallāḫü ʿaleyhi ve sellem- cümleñün kemālātını cāmiʿdür. Anuñçün her rasūlün muʿcizesinden anda numüne vardır. Ve anuñ zuhūri vech-i muṭlaḳdandır ki “Leyse fi'l-imkān abdeʿu mim mā kān” sırrı üzerine cārīdür.

¹⁶⁸ “Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdemin durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı...” Âli İmran 59

¹⁶⁹ muʿayyenden: A muʿayyendür

Bu sebebdendir ki livāü'l-ḥamd anlarıñ maḳām-ı ervaḥda keşret-i ḥamdlerinden şüret bulub Ādem ve min dūnihī ol livānuñ taḥtında müctemi' olsalar gerekdir. İşte bu ma'na sırr-ı Aḥmedī'dür. Ve sırr-ı Muḥammedī budur ki kıyāmetde maḳām-ı Maḥmūd anlara i'tā olunub elsine-i melā'ike ve enbiyā ve evliyā ve mü'minīn üzerine Maḥmūd olsalar gerekdir.

Naẓm [6+5]

1. Yā Rab seherlerde esdikce şabā
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
Göncalardan oldukça şabādan ḳabā
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
2. 'Irḳından biter gül-i müşgīn bū¹⁷⁰
Feyz-i dehānından aḳar nice cū
Bizden her nefesde yā Allāh yā hū
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
3. Ḥurşid-i rūḥıdur tecellī-i nūr
O yüzüñ nūrundan yüzler utanur
Rūḥ-ı revānına baḥş idüb sürūr
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
4. Ḳabri üzre yanar ḳandīl-i felek
Ḥidmetinde döner hezārān melek
Budur Ḥaḳḳī ḳıldan dergāha dilek
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem

¹⁷⁰ bū: A'da yok

[‘UBÜDİYYET ÜÇ VECİHLEDÜR]

Fî ḥadīsi’t-telkīn: Ma‘lūm ola ki ba‘de’d-defn olan telkīn gerçi [16b] ḥadīsi-za‘īf ile vārid olmuştur. Velākin ‘inde’l-‘ulemā muṭlaqā ya‘nī erbāb-ı zāhir ve aṣḥāb-ı ḥaḳā’iḳ ‘indinde bilā-nekīr ma‘mūlū’n-bihdür. Ve ḥadīside taṣrīḥ olındığı üzre meyyiti vālidesine nisbet idüb yā fūlān bin fūlāne, meṣelā yā ‘Abdullāh bin Fāṭimā dimek gerekdür. Ve eger vālidesi ismi ma‘lūm degül ise Ḥavvā’ya nisbet eyleye ki cedd-i ‘ulyā ve ümm-i ūlāsıdır. Ve kendi ismi ma‘lūm olmadığı şüretde yā ‘Abdullāh dimek kāfidür. Zīrā ‘Abdullāh ismi e‘ammdur. Min ḥayṣū’z-zāhir, şol sebebden ki Ḳur‘ān’da gelür: “İn küllü men fi’s-semāvāti ve’l-‘arzi illā āti’r-Raḥmāni ‘abden.”¹⁷¹ Ya‘nī bir kimse pādişāh daḫi olsa yine ‘abd-i gedādur. Ve ism-i eḥaṣṣdur. Min ḥayṣū’l-ḥaḳīḳa, anuñçün cemī‘ a‘şārda gelen aḳṭābuñ ‘indallāh isimleri ‘Abdullāh’dur. Zīrā ehl-i taṣarruf oldukları cihetden ulūhiyyete muzāf olurlar ki; ism-i Celāle mertee-i delālet ider ḳuṭbiyyet ise mertee-i ‘ulyādur; zāhirde rütbe-i salṭanat gibi.

Ve bir daḫi ‘ubūdiyyet üç vecihledür ki biri ‘ibādet ve biri ‘ubūdiyyet ve biri ‘ubūdetdür. Ve ‘ibādet ef‘āle ve ‘ubūdiyyet şıfāta ve ‘ubūdet zāta nāzırdur. Ḳuṭb-i vüçūd ise üç vecihle ‘ubūdiyyetde kāmīl ve tevḥīd-i ef‘āl ve şıfāt ve zātuñ mecmū‘una vāşıldur. Ve bu mertebede olan ‘ubūdiyyete ‘ubūdiyyet-i şer‘iyye-i ḥaḳīḳiyye dirler ki sırr-ı hüviyyet ve sırr-ı ulūhiyyet ile müteḥaḳḳiḳ olanların şānlarıdır. Ve bir kimsede ki bu ‘ubūdiyyetüñ [17a] zāhiri olsa, faḳat ol kimse ma‘būddan maḥcūbdur. Ve iftiḳār-ı ḥaḳīḳī nedür bilmez. Anuñçün ekṣer aḡniyā dergāh-ı Ḥaḳḳ’a cebhe-i ‘ubūdiyyet vaz‘ iderlerken ‘ulüvv ü istikbārdan ḥālī degüllerdür. İşte burada insāniyyet ve şeyṭanet müctemi‘ olurlar ki; insāniyyet secde ve şeyṭanet ‘ulüvv ü istikbārdur. Pes, zıddı izāle itmek lāzımdur ki ‘abd ḥaḳīḳī ve ādem mütevāzi‘ ola.

¹⁷¹ “Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahmān’a gelecektir.” Meryem 93

Sü'âl olunursa ki meyyiti vâlidesine nisbetüñ sırrı nedür? Ma' a hâzâ evlâd babalara nisbet olına gelmiş. Ve bi hasebi'l-gâlib anuñla ma' rûf olmuşdur. Meşelâ fülânuñ oğlıdur dirler; fülâne ' avretüñ oğlıdur dimezler. Nitekim kelâm-ı Murtażâ'da - kerremallâhü veçhe- gelür:

Beyt

Ve innemâ ümmehâtün'nâsi ev' iye
Müstevda'ât ve li'l-ebnâ' i iyâ'

Cevâb budur ki insân fi'l-ḥaḳîḳa anasınuñ oğlıdur ki raḥm-ı ümm aña müstaḳarr olmuş ve müddet-i ḥamlde zaḥmeti çekilmişdür. Kemâ kâle Ṭa' alâ¹⁷²: “Ḥamelethü ümmühü vehnen ' alâ vehnin.”¹⁷³ Bu sebebden ḥuḳûḳ-ı vâlide ḥuḳûḳ-ı pederden aḡlebdür.

El-ḥâşıl insânuñ zuḥûr-ı neş'esi ve vücûd-ı ' aynı vâlideye mevḳûfdur.

Pes, aña göre veled-i ḥaḳîḳî ve pedere göre yalnız ibn-i firâş olur. Anuñçün ümmle aşıldan ta' bîr olunur. Zîrâ ana babadan aşıldur. Ve ' âlem-i ṭabiât dan ümmle ta' bîr olunur. Ḥattâ kelâm-ı Ḥallac'da gelür:

Beyt

Vülidet ümmi ebâhe inne zâ min i' câbât
Ve ene ṭıflün şaḡîrun fi ḥucûri'l-murḍi'ât

¹⁷² kemâ kâle ṭa' alâ: A ḳâlallâhü ṭa' alâ

¹⁷³ “..Çünkü anası onu ne sıkıntılara katlanarak taşımıştır..” Lokman 14

[17b] Ma‘ nāsı budur ki: “Maderim pederimi  ogurdu ve ben evvel zam n d yeler  ucağında tıfl-ı  ağ r id m.” Ma s dı budur ki  alem-i a‘ l  peder-mi al olub nefsi-k llyen n ic dına sebep iken yine nefsi-k llye min ve hi a a a ıl oldu. Z r  nefsi-k llyeden mur d  abi‘at-ı k llyed r. Ve  abi‘at-ı k llye serey n itmedik e hi bir nesne i un hareket yoktur. Nitekim v c d-ı ins nda  abi‘at mebd-i hiss ve hareketd r. Eger i anı tevlid iden fi‘l- a ıka r hdur ki r hu n bedene ta‘allu  ile e eri z hir olmu dur, fa‘ rif.

 unki mevt t r ba r c  va tid r ki t r b a l ‘l-ins ndur. Pes, m n sib olan budur ki ins n ol va itde a lına nisbet olma ki v lidesid r. Ve bu sırr  zerined r ki  alih olan kimseyi  abr kendine zamm ider; v lide-i m  fi a veledini zamm itd gi gibi. Ve ibtid -i vahye Cibril‘ n Ras lull h‘ı  iddetle kendine zamm itmesi da i bundan fehm olma. Z r  Cibril ‘ilm-den ‘ib ret d r. ‘ilm ise  eref cihetinden a l ‘ - ıf tdur. Hatt   ıf t-ı kudret n da i intis bı  ıf t-ı ‘ilmed r;  ayra deg l.

Ve bundan h  ıl oldu ki cesed t r bu  fer‘ id r. Ve meyyit n  abre va ‘ olunması fer‘in a la r c ‘ idur. Bu r c ‘ da ise cesede ez  ve elem yo dur. Belki za met nefsed r; eger kesb-i kem l itmedi ise. Z r  ma b s olub cevvi-hev da  alur ve ‘ lem-i ‘ulviye ‘ur cdan ma c r olur. Meger ki  ef ‘ate ma zar ola. [18a] Bu da i im nla ma b z olduğuna g red r. Ve ill  ebedi siccinden  ıkmaz. Z r  esm -i s bi‘an n ma arrından esfel-i s file ve m -ta te‘ - er ya varınca mavtın n r olsa gerekd r. Ehl-i im n n mu as t itd gi  ed ‘id sırr-ı mezk ra d ‘ird r.

Bin en ‘al  haz  bu ‘ lemden ma b z olmadık a berza dan h la  olmazlar.  o ra im nları na ta‘ z imen meskenleri ve ma‘ bedleri da i cin na il ak olunur. Pes, arzda medf n oldukları bi- ariki‘l-em ned r. Bu cihetden sem v t ya‘n  ‘ lem-i ‘ulvi arzdan ya‘n  ‘ lem-i s fliden efd ld r. Eger i h kem  bi‘l-‘aksd r, z r  efl k harek t

üzerinedür ki ehl-i telvîn hâlidür. Arz ise sâkit ve şâmitdür ki ehl-i temkîn şîfâtudur. Ba‘ de-zâ tefâşîl ve esrâr-ı telkîn Kitâbü’n-Necât nâm eserimizde ve ğayrıdadur.

Ve bundan zâhir olur ki meyyit-i hâkîkî telkîne muhtâc oldığı gibi meyyit-i hükmi dahi muhtâcdur. Ve meyyit-i hükmi câhildür ki feyz-i ma‘ rifetden kalbinde eser yokdur. Çünkü feyz-i ma‘ rifet olmaya kalb arz-ı yâbise gibi mürde ve nefis şehvetle zinde olur. Ve hükmi-i tabi‘at ğalebesiyle insân iken hayvâniyyet pâyesinde kalur. Ve meyyitin telkîni zikirle ve kelime-i şehâdetledür. Pes, telkîn-i zikr olmayan kalb mürde gibidür. Ve telkîn-i mezkûr mübâya‘a ile olur. Bu ma‘nâdan sülûk-ı şahîh ehlinden birine mübâya‘a lâzım gelür.

Ve illâ mürğ-i yek-per gibi nâkış kalur. Ve âyet-i mübâya‘a ve iştirâ bu ma‘nâyı nâtıkdur; tafşîle hâcet yokdur. İnkâr iden kemâl-i cehlinden ve nihâyetde hamâkatinden inkâr ider. Bilâ-delîl kelâm ise müzeyyefdür. Gel imdi Hâkîkî kıldan Hâkîk’ı kabûl idüb [18b] ehl-i hâl zümresine mülhâk ve vâşıl-ı Hâk ve nâil-i sırr-ı muflâk ol.

Nazm [Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

1. Dilersen menzil-i vaşlı koyub bu dâr-ı hicrânı
Bu yolda rehnümâ kııl kendüñe bir kâmil insânı
2. Mürîd-i ‘ışk olan seccâde-i irşâda şeyh oldı
Hâkîkat hâniķâh-ı dehr içinde aldı meydânı
3. Çü devr-i hâda muzmer oldı sırr-ı hû vü yâ men hû
Gel imdi halka-i tevhîd içinde bulagör anı

4. Mezâḳ-ı cānuñı telḫ-âb-ı fūrḳat zehr ider âḫir
İçegör meclis-i vaşl-ı Ḥudâ'da cām-ı rümmānī
5. Vücūdı muşafından âyet-i raḫmet silinmişdür
Gel imdi oḳuma münkirden ey 'aşıḳ bu Ḳur'ân'ı
6. 'Alâkañ var ise kes Şeyḫ İsmâ'îl Ḥaḳḳî-veş
İdegör rāh-ı Ḥaḳ' da cān u dilden özge ḳurbānı

وقت المغرب ليلة الخميس السابع والعشرين من ذي القعدة من سنة ثلث وثلثين ومائة الف رأيت على راسي تاجا من ذهب اوتيته من قبل الله منذ ايام ثم وضع في محل رفيع في زاوية البيت حفظا له وغطى بثوب نفيس انتهى وهو في الحديث رايت البارحة ربي في المنام في صورة شاب امرد جالس على سرير من ذهب وعلى رأسه تاج من ذهب وفي رجليه نعلان من ذهب انتهى فالسرير مثالر مظهر الحضرة ومرتبها والتاج مظهر شرف سلطنة هذه الربوبية والنعلان مظهرا اوامره ونواهييه فهاتان النعلان ملبوستان ابدا لا تنزعان اصلا واما الخلع في قوله تعالى فاخلع نعليك فخلع العلافتين النفس والطبيعة اذ لا يتيسر المثلول بين يدي الحضرة الا بخلعهما لانهما من عالم الخلق المدنس فلا يحتملها عالم الامر المقدس ثم وضع التاج على راس المظهر [a91] اشارة الى شرف المرتبة الكلية الجامعة لجميع الحضرات كشرف السلطنة المحيطة بجميع المراتب واهل تلك المرتبة من الكلمات التامات التي يستعاذ بها كما ورد اعوذ بكلمات الله التامات وهي الاسماء الكلية ومظاهرها والاستعاذة بالمظاهر استعاذة بالاسماء وهذه استعاذة بالمسمى في الحقيقة لكن المحجوب لا يرى ظهور الاسماء في المظهر فيتوهم ان الاستعاذة به استعاذة بغير الله فيقع في الانكار ويحمل الامر على الشرك وليس المشرك الا ابن اخت خالته لانه يثبت الوجود الواجب والوجود الممكن ولا يدعي ان الوجود الممكن هالك وفان في الوجود الواجب فلا استعاذة الا به ثم لما استيقظت في تلك الليلة المباركة وانا في مقابلة مكشوفة على جانب الشرق رايت في الافق قمرا عظيما قد طلع وله نور شعشعاني جدا كنور الشمس بحيث لا يوصف وقد اضاء الاطراف اضاءة بينة ولعل تلك الليلة كانت ليلة القدر والقمر المضيء نور تجليه في الافاق والانفس لانه تعالى نور السماوات والارض اي الاجسام والارواح ومنه يعلم ان العالم نور بصورته ومعناه وجسمه وروحه بالنسبة الى المكاشف ولذا لا يكون الليل في الجنة وهو الاستتار لان الظلمة والاستتار من نتائج الطبيعة لبشرية الكثيفة وقد ذكرنا ان الطبيعة تبقى خارج الجنة فلا يدخلها احد الا من مقام الروح النوري وان كان فرق بين روح وروح اذ ليس روح المحجوب والمكاشف على السواء في اللطافة فاعلم ذلك واجتهد حتى يكون لك قلبك جنى معجلة لا ظلمة فيها ولا كثافة اصلا ولا ليل ولا استتار قطعاً .

[1033 senesi zilkade ayının 27. Perşembe gecesi akşam vakti idi. Başımda Allah tarafından verilen altından bir taç gördüm. Ve onu korumak için evin yüksek bir köşesine koydum. Ve değerli bir giysiyle onu örttüm. Hadiste vârid olmuştur ki "Dün gece rüyamda Rabbimi genç delikanlı sûretinde gördüm. Altından yapılmış bir koltuk üzerinde oturuyordu. Başında altından bir taç, iki ayağında altından nalınlar vardı." koltuk onun mertebesini ve huzurunu belirtir. Taç ise saltanat ve şerefine belirtisidir. Rububiyeti ve nalınlar ise emirlerini ve yasaklarını belirtir. Ve ayağındaki nalınlar giyilmiş veya çıkartılmış değildir. Allahu tealanın kavlinde "فاخلع نعليك" çıkartmak kelimesinin kişi ve tabiat ile münâsebeti vardır. O iki nalını çıkarmadığı halde yaratılış âleminde olduğu için Allah'ın huzurunda görüşmeyi kolaylaştırılmaz. Çünkü o ikisinin mukaddes emir âleminde olması ihtimal dâhilinde değildir. [19a] Sonra o başına taktığı taç bütün mertebeleri ihâtâ eden saltanatının şerefi gibi câmi ve küllî olan mertebesinin şerefine işaret eder. Ve bu mertebe sahibi hadiste vârid olduğu gibi اعوذ بكلمات الله التامات Allah'ın tam mükemmel (noksansız kusursuz ve faydalı) kelimelerine sığınır. Ve o kelimeler bütün esmâsı ve tezâhürleridir. Ve o tezâhür ile istiâzeden murad esmâsı ile istiâzedir. Bu istiâze hakikatle isimlendirilmiştir. Fakat ona gizlenmiş olan kişi esmânın tezâhürünü göremez. Ve istiâzenin Allah'tan gayrı ile olacağını zanneder. Bu emir şirki ihâtâ ettiği için o kimse inkara düşer. Şirk ve müşrik birbirinin kızkardeşi gibidir. Çünkü o vâcibü'l-vücûd (var olmama ihtimali olmayan Cenab-ı Hak) ve mümkinü'l-vücûd (âlemdeki diğer tüm varlıklar) isbat eder. Ve o vücudu mümkün olanın helâk olacağını bilmiyor. Muhakkak ki vacibü'l-vücûd haricindeki varlıklara istiâze edilmez. Sonra bu mübârek geceden uyandım. Karşımda açık olan pencereden ufukta kocaman bir kamer gördüm. O kamerin ışığı güneşin ışığı gibi tarif edilemeyecek derecede parlıyordu. Ve her taraf apaçık aydınlandı. Belki de bu gece Kadir gecesi idi. O aydınlanan kamer nefislerde ve ufuklarda tecellî eden nurdur. Çünkü Allah Teâlâ yerlerin ve göklerin nurudur. Yani rûhu, cismi, mânâsı ve sûreti ile âlemin nur olduğu bilinir. Bu yüzden cennette gece olmaz. Çünkü gece insan tabiatının gereği olan karanlık, kesif ve örtüdür. Daha önce zikrettiğimiz gibi tabiat cennetin dışında kalacaktır. Nur ve rûh makâmı hâricinde hiç birşey oraya giremeyecektir. İki ruh arasında belirgin veya gizli olsun fark yoktur. Çünkü rûh lâtif bir maddedir. Bunu bil ve öyle içtihad et ki hemen kalbinde bir cennet olsun. Ve orada karanlık, kesafet ve gece asla olmasın.]

[19b] Nazm [Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

1. Ğarīḳ-i baḥr-i ḥūn eyler beni seylāb gitdikce
Derūn içre olur dürr-i şafā nā-yāb gitdikce
2. Dime ammā açılmaz 'ālem-i esrāra dilden der
Bu derd ile bilā-meftūḥ olur bu bāb gitdikce
3. Ruḥ-ı maḳṣūd olur rūšen bu çeşm-i cāna āḥir kār
Olur bīdār dil elbet gider bu ḥ'āb gitdikce
4. Dil-i 'āşık ḥicāb-ı hicr içinde tā ebed ḳalmaz
Çıkar bu ebrden ḥurşīd-i 'ālem-tāb gitdikce
5. Geyer tāc-ı zeri bir gün bir gedā-yı bī-ser ü bī-pā
Bulur bir özge dārātı olur dārāb gitdikce
6. Ḳalemdeñ taşdı feyz-i raḥmet-i Ḥaḳ Ḥaḳḳıyā āḥir
Taşırđı kendini deryā gibi mīzāb gitdikce

في الحديث عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين من بعدي هذا يعم الخلفاء مطلقا اي سواء كانوا على ظاهرة الخلافة وباطنها معا كالخلفاء الاربعة ومن يليهم من الائمة الاثني عشر او على باطن الخلافة فقط كالكمل من الاولياء الى قيام الساعة فان البعدية تحتوي البعدية المتصلة والمنفصلة وما كان من المنفصلة فهو في حكم المتصلة لان الكمل من عداد الصحابة وهم متصلون بالنبي صلى الله عليه وسلم وللاتصال شرط وهو ان يرى الجناب النبوي حال الانسلاخ او نحو ذلك لا حال المنام وياخذ عن فمه الحديث بلا واسطة وقد ذكرته في بعض كتبي وهذا مقام يحتاج الى الوصول وذوق يتوقف على الحصول فمن لم يذوق لم يعرف وفي الحديث ايضا اصحابي كالنجوم بايتهم اقتديتم اهتديتم هذه الصحبة ايضا تعم صحبة الكمل فهم كالنجوم في ان من يقتدي

بواحد منهم يهتدي الى الله تعالى [a02] يعني انهم لما كانوا تحت الاسم الهادي كان الذين اقتدوا بهم ايضا كذلك فعلم ان من كان من عالم النور كان هاديا ومن كان من عالم الظلمة كان مضلا فاهل الظلمة مطلقا متحiron مضطربون لا منزل لهم ابدا بل واقفون في برية البعد و القطيعة وهذا انما يتبينه اهل النظر فان الاعمي لا يفرق بين النور والظلمة كما ان من لم يكن له طبع سليم لا يفرق بين الطيب والخبيث فاين يذهب من هو خارج عن حد الشرع ومقتضى العقل المهذب وفي الحديث الله الله في اصحابي لا تتخذوهم غرضا من بعدي وفي اخر ايضا لا تسبوا اصحابي وفي اخر ايضا ان الله بعثني اليكم فقلتم كذبت وقال ابو بكر صدقت ووساني بنفسه وماله فهل انتم تاركون لي صاحبي مرتين فما اؤذي بعدها وهذا يدل على ان الخطاب لبعض الاصحاب دون الكل لظهور خروج الصديق منهم فان قلت الكل اصحاب فما معنى نهى الاصحاب عن سب الاصحاب فانه انما يناسب من بعدهم من التابعين ومن بعدهم من تبع التابعين الى ساعة القيام قلت كما انه فرق بين الاصحاب وبين من بعدهم كذلك فرق بين صحابي وصحابي في السابقون الاولون من المؤمنين والمهاجرين افضل من اللاحقين وكذا هم واللاحقون افضل من الانصار الذين ليس لهم تقدم في الاسلام اذ الفضل بالسبق مطلقا فكان المسبوق ليس بصحابي بالنسبة الى السابق كما ان التابعي دون الصحابي مطلقا اي سابقا او مسبوقا ودل على ما قلنا ما وقع صريحا من نهى الخالد بن الوليد عن اذى عبد الرحمن عوف بان جعله من خواص الصحابة دون الخالد [b02] لسبق الاول اي عبد الرحمن ايمانا وهجرة دون الثاني فظهر ان الاضافة في قوله اصحابي اضافة تشريف وانه عوام الصحابة منهيون عن سب خواصهم كما ان من بعدهم منهيون عن سبهم مطلقا هكذا ينبغي ان يفهم هذا المقام وفيه اشارة الى ان التشريف انما هو بالفضل فيقدم الانبياء على الصديقين وهم على الشهداء وهم على عوام الصلحاء من المؤمنين كما يقدم ندماء السلطان وخواصهم على من بعدهم من اهل المراتب بفضل الصحبة وقد يكون الفاضل من وجه مفضولا من وجه اخر فيتاخر المتقدم ويتقدم المتاخر ومن ذلك ان الاولياء لا خوف عليهم ولا هم يحزنون في الآخرة ولا في حق انفسهم ولا حق غيرهم بخلاف الانبياء فانهم وان كانوا لا يخافون ولا يحزنون في حق انفسهم اذ ليس امامهم برزخ ولا فات منهم مطلوب ولكن يخافون ويحزنون في حق امهم لما جبلهم الله عليه من الشفق ومن ذلك ايضا ان بعض الافراد اعلموا من القطب مع انه ليس اهل المرتبة ولذا قالوا ان هؤلاء خارجون عن دائرة القطب وتصرفه اذ ليس لهم جنوح وتعريج الى المراتب مطلقا وانما شانهم الغوص في بحر العلم والمعرفة والتحقق بحقائق العبودية اللذان بهما يفتخر المفتخرون في باب الولاية لا بغيرهما وذلك مسلك الصديق رضى الله عنه واما الكرامات بمعنى خوارق العادات فمن اهل شان التصرف وديدن الرجال وذلك وان كان لذيذا من حيث الظاهر ولكنه مر من حيث الباطن فعليك بطريقة اهل الفناء والبقاء وترك التصرف الى الله الى يوم اللقاء.

[Hadīste Efendimiz “Benim ve benden sonra gelen râşid halîfelerimin sünnetine sımsıkı sarılın.” buyurmaktadır. Halîfe tâbiri, geniş anlamda hulefâ-i erbaa ve on iki imam gibi Efendimiz (s.a.v)’den sonra gelecek

kiyâmete kadar sürecek sâlih ve râşid idarecileri anlatmaktadır. Doğrusu mesafe, yakın ve uzak mesafeyi ihtivâ eder. Uzak olan mesafe ile yakın olan mesafenin hükmü birdir. Çünkü sahabelerin yüce ahlâkı Rasûlullâh'a yakın olmalarıyla alakalıdır. Ve o yakınlığın şartı Rasûl'ü bizzat görmektir. Ve hadîsi Rasûl'ün ağzından vasıtasız bir şekilde almasıdır. Bazı kitaplarımda zikrettiğim gibi bu makam, husûlü temel alan zevk ve vusûle ihtiyaç duyar. Ve zevk etmeyen onu anlayamaz. Yine bir hadîste rivayet edilir ki اصحابي كالنجوم بايتهم اقتديتم اهتديتم “Ashâbım gökteki yıldızlar gibidir hangisine uyarsanız hidâyet bulursunuz.” Yani resulün ahlak ve kemalat sahibi ashabından hangi birine tabi olursa Allah onu hidayete erdirir. [20a] O sahâbelere tâbî olan kişi Allah'ın Hâdî ismine mazhar olur. Bilinir ki kim nur âleminde ise hidâyete ermiş, kim zulmet âleminde ise dalâlete düşmüştür. Zulmet ehli şaşkın ve tedirgindirler ve onların bir menzili olmadığı gibi uzak çöllere düşmüşlerdir. Ve ehl-i nazar tarafından beyan olduğu gibi iyi huylu insanın iyi ve kötüyü ayırt edememesi gibi âmâ kimse ışığı ve karanlığı ayırt edemez. Şeriatın hudûdundan çıkan kimse nereye gidebilir? Hadîste rivayet edildiği gibi الله في اصحابي لا تتخذوهم غرضا من بعدي “Ashâbım hakkında Allah'tan korkun, ashâbım hakkında Allah'tan korkun! Benden sonra onları kendinize hedef haline getirip düşmanlık etmeyin!” Ve yine başka bir hadiste لا تسبوا اصحابي “Ashâbım hakkında kötü söz söylemeyin.” Ve başka bir hadiste ان الله بعثني اليكم فقلتم كذبت وقال ابو بكر صدقت ووساني بنفسه وماله فهل انتم تاركون لي صاحبي مرتين فما اوذي بعدها “Şüphesiz ki Allah beni size gönderdi de sizler ‘Sen yalan söyledin.’ dediniz. Ebû Bekir ise ‘Sen hakikatı söyledin’ dedi. Bana hem malı hem de canıyla arka çıktı. Şimdi siz bana can yoldaşımı bırakmayacak mısınız? Bunu iki kez tekrarladi ve bir daha kimse onu rahatsız etmedi.” Ve bu hitap sahâbenin tamamına değil bazısına işaret eder. Eğer sahâbenin tamamı ise ‘Ashâbıma sahâbe hakkında kötü söz söylemek ve ileri geri konuşmak yasaklanmıştır.’ sözünün mânâsı nedir? Onlardan sonra gelen tabiîn, tebe-i tabiîn ve kıyamet saatine kadar gelecek onlar evliyalara kötü söz söylemenin yasaklanmasıdır. Sahâbe ve ondan sonra gelenlerin ayrıldığı gibi sahâbeyle sahâbe de ayrılmıştır. Aynı şekilde İslâma yeni girmiş olan mü'min, ensar, sahâbe sonra gelenlerden daha faziletlidir. Abdurrahman bin avf cezimiye'ye davet için gönderilen Hâlid bin Velîd'i câbiliyet ameli işlemesinden dolayı kınamış ve bunun üzerine Rasûlullâh Abdurrahman bin Avf'ın havastan olduğunu dile getirmiştir. [20b] Aşere-i Mübeşşere'den olan Abdurrahman bin Avf îman ve hicrette ondan üstündür. Rasûlullâh kavlinde: “Ashâbım şeref noktasında

birbirinden üstündür. Ve sahâbeden avam kısmın havas kısma kötü söz söylemesi yasaklanmıştır.” buyurmaktadır. Ve ondan sonra gelenler de aynı şekilde nehyedilmiştir. Bu makâmın böyle anlaşılması gerekir. Ve sahabeyi yüceltmek sahabenin faziletine işaret eder. Enbiya siddîkinden, siddîkin şehitlerden ve hepsi mü'min sâlihlerin avamundan daha üstündür. Bu padişahın musâhibinin ve havas kısmının diğerlerine üstün gelmesine benzer. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi ان الاولياء لا خوف عليهم ولا هم يحزنون “Şübhesiz, Allah'ın velî kullarına hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun (da) olmayacaklardır.” Enbiyânın aksine evliyâ ne bu dünyada ne de âhirette kendileri için veya başkaları için mahzun olmaz. Onların önünde berzah yoktur. Fakat Allah'ın o veli kulları ümmet için korku duyarlar ve mahzun olurlar. Bundandır ki bazı şahıslar kutup bilinir fakat bir mertebeleri yoktur. Ve derler ki o kimseler kutup dairesi ve tasarrufu haricindedir. Öyleyse onların başka mertebeye yükselmeleri de mümkün değildir. Gavs ise ubudiyet hakikatlarıyla tahakkuk, marifet ve ilim denizine dalmıştır. O ikisi velâyet bâbında iftihar etmişlerdir. O Ebû Bekr-i Sıddık mesleğidir. Olağan üstü kerâmetler ise tasarruf ve gelenek ehlinin işidir. Ve o zâhire göre lezzetli bâtına göre ise acıdır. Senin yolun ise fenâ ehli ve bekâ ehlinin yoludur. Ve buluşma gününe kadar tasarrufu Allah'a bırakmandır.]

[21a] Nazm [Mef' ülü / Fâ' ilätü / Mefâ' ilü / Fâ' ilün]

1. Biz kim bu bezm-i ' âlem-i insâna gelmişüz
Şahbâ-yı ' ışk içmege devrâna gelmişüz
2. Terk-i riyâz-ı Cennet-i Firdevs eyleyüb
Bâğ-ı cihânda bir gül-i handâna gelmişüz
3. Vaḥdet maḳâmı olmuş iken cilvegâhımız
Nâgâh rüy-i keşret-i seyrâna gelmişüz
4. Ehl-i fenâya keşf ü kerâmet neylesün

Bir zāt-ı pāk-i ḥazret-i ‘irfāna gelmişüz

5. Erbāb-ı ‘ışk bizden alır neşveyi bugün

Tıfl-ı derūnı perverişe ana gelmişüz

6. ‘İlm İlāhī baḥr-i şadef anda kā’ināt

Ḥaḳḳī şadaḳte çün dūr-i yekdāne gelmişüz

[ḲURENĀ-İ SŪ‘ DEN MŪCĀNEBE LĀZİMDUR]

Zeyneb bintü Caḥş -min ümmehāti’l-mü’minīne raḍıyallāhü ‘anhünne- “ḳālet yā Rasūllallāhi e-nehlekü ve fī-na’ş-şāliḥūn ḳāle -şallallāhü ‘aleyhi ve sellem- ne‘am izā keşūra’l-ḥuḅsu kemā fi’l- Buḥārī”

Ḥuḅş zīnā ma‘nāsınadır. Fe-emma böyle yerlerde fevāḥiḡ ve münkerātın cümlesine ta‘mīm olınsa cā’izdür. Ma‘lūm ola ki beyne’l-eşyā ya ba‘zı şıfātda veya aḥvāldede veya ef‘āldede veya merātıbdede münāsebet ve iştirāk bulınsa, ol mā bihi’l-iştirāk netāicde müştarekleri birbirine zamm idüb bilāḥare ibtilāda müştarek olurlar ve gāḥ olur ki ḥükm-i civār daḡi sereyān ider. Nitekim ḳavm-i Dāvud’uñ -‘aleyhisselam- ba‘zılarına vāḳi‘ oldı. Bu cihetden ḳurenā-i sū‘den mücānebe lāzımdur; tā ki zararları sārī olmaya. Meşelā, bir şāliḥuñ cārı fāsıḳ olsa ḥükm-i fışḳ ḡalib olıcaḡ şāliḡ daḡi ednā el-emr dünyası yüzünden mutazarrır olur. Egerçi ekşer ḡalde şāliḡhaya vāḳi‘ olan nazār-ı İlāhī ḡalḡdan zarar-ı ‘āmmı def‘ ider. Velākin fāsıḳ olan kimse şāliḡuñ [21b] şālāḡına i‘timād idüb umūr-ı dīnde müsāhele itmeye. Ve kezālik şāliḡ daḡi şālāḡına maḡrūr olmaya. Zīrā belki bir vech-i ḡafı ile mu’āḡaza zuḡūr idi.

Bu faḡır Ḥaḳḳī’ya elfāt-ı erba‘ada ḡacc müyesser olduḡda ba‘de’l-‘avd tarīḡ-ı Şām’da ma‘reke-i ‘Arab olub cemi‘ ḡuccāc maḡlūb ve meslūb olduḡda ekşer nāsuñ

i' tikkâdı muhtell oldı. Zîrâ aramızda nice ' ulemâ ve şulehâ vardur deyû anları mihrâb idinmişlerdi. Bilmezlerdi ki Ğazve-i Uĥud'da ba' zı neferüñ Rasûl'e muĥâlefetleriyle Rasûlullâh' uñ -' aleyhi'ş-şalâtü ve' s-selam- kendi vücudlarına bile ezâ vü cefâ ' arız oldı. Ve yine bir def' a Cezîre-i Ğureyş'den sefine ile gelürken seher-i a' lâda bir kenâra çıkmâğa müteheyyi iken bâd-i muĥâlif zühür idüb sefineyi gerû deryâyâ döndürdükdü bu ĥuşûsda dergâh-ı vâlâ-yı kibriyâyâ teveccüh olıncaĥ "ev yünfev mine'l-arz" vârid olub sebeb-i nefy sefinede ba' zı eşkıyâ oldıĝı i' lâm olındı.

İşte bu maĥûle ibtilâ ve tenezzül erbâb-ı ĥâle bâ' iş-i teraĥķîdür. Egerçi aşĥâb-ı ĥâlâ sebeb-i tenezzüldür; zîrâ zâhiri ve bâtını muâĥeze ve ĝazabdur. Bu sırr-ı ' azîmden ötüri evliyâ âsyâ-i seng-i imtiĥan altında maĥûn olub sâkit u şâmit olurlar ve tevĥîd-i ef'âle nazâr kıllurlar ve istiĝfâra iştiĝâl eylerler ve âşâr-ı ĝazabdan Ĥaĥķ'a isti' âze iderler. Ve bir şahıs ki bî-isti' dâd ola ânuñ şalâhı sengin âyîne olması gibidür. Nazâr eyle ki kûsec idi mülteĥî olmaz, zîrâ zâtîdür. Ve beyza-i zâĝdan daĥi nice tāvus çıkmaz, zîrâ bed güherdür. Ve ' âlâ hazâ bir mükâşif nazâr-ı keşfle şu' un-ı ilâhiyyeye nazâr eylese [22a] cümlesin ĥaĥâiĥa ircâ' ider ve teslîm ve tefvîz tarîķına gider. Ve umûr-ı vâķi' ada ĥalkı aĥlâm yerine ĥor ve Kâtib-i Ezel'e baĥar. Fe-emmâ ĥatı müşķil ma' nâdur ki degme sâlik anuñla müteĥaĥķiĥ olmamışdur. Zîrâ tevĥîdde ziyâde temkine muĥtacdur ki "lâ mevcûde illallâh" ve "lâ fâ' ile illallâh" maĥâmıdır.

Sü'âl olunursa ki tevĥîde nazâr olıncaĥ umûr-ı siyâsiyye mürtefi' a olmaĥ lazım gelür, zîrâ fi' l-i Ĥaĥķ'a i' tirâz olunmaz. Cevâb budur ki ta' ayyünâtda iĥtilâf oldıĝındandır ki ' Amr dâ' ima Zeyd' uñ maĥrûbıdır. Ve dâribüñ dâribiyyeti ĥaĥ oldıĝı gibi maĥrûbuñ maĥrûbiyyeti ve dâribi mu' âĥezesi daĥi ĥaĥdur. Fe' fhem cidden.

Ve ĝâh olur ki Allâh Ta' âlâ şuleĥâyı ĥalk arasından ĥabz idüb ba' dehü eşkıyâyı mu' âĥeze ider. Nitekim ümem-i ülä da meşülât ve ' uĥûbât vâķi' ve "belâyâ" ve "ĥazâyâ" nâzil olmışdur. Aralarından enbiyâ ve anlara tâbi' olan ehl-i imânuñ

hurûcundan soñradur. Ve kıyâmet-i kübrâ dañi ehl-i zıkrûñ inķırâzına menûđdur. Zırâ ‘âlem-i beden ve ‘âlem-i rûñ gibidür. Pes, rûñ meşabesinde olan ‘âlim-i billâh mevcûd oldıkca cesed-i ‘âlim dañi inñilâlden maşûndur.

Ve bu faķır evâ’ilimde bilâd-ı Rûmiyye’den belde-i Üsküb’de mutavaţtın iken her-çend ki zelâzil-i ‘azîme ve tã’ün-ı ekber ve şavâ’iķ ve bered ki Fâriside yah-çe ve Türkiyyede tolu dirler ki nevâzil-i semâviyyedendür; vâķi’ oldı. Ahâlisi mütenebbih olmayub ısrar üzerine ħaldılar. Bu faķır dañi izn-i İlâhî ile medîne-i Burusa cânibine şedd-i raħl ve naķl-i eşâş idicek müddet-i ħalilede istilâ-i küffâr vâķi’ olub ahâlî târ u mâr [22b] ve belde-i mezkûre ħariķ u nâr oldı. İşte bu maķâmdandır ki ħadîşde gelür: “Ve e’ûzu [bike] bi mu’âfâtike min ‘uķûbetike.” Allâhümme ‘âfinâ va’fü ‘annâ. El-ħâşıl, arada şulehâ var iken ħazâ-i mübrem vâķi’ olıcaķ fiķdân-ı şulehâda ħâl nicedür; kıyâs olına.

Nażar eyle ki maşşerde bu ħadar enbiyâ ve evliyâ ve melâ’ike var iken yine ba’zı ‘uşât ve eşkıyâ, dîdelerden mestür ve şefâ’atden dûrlardur. Vâridât-ı İlâhiyye yerine gelinceye dek ħiçbir ferd ħayriye şâhib çıķmaz ve yüzüne baķmaz. Bu dañi aĥvâl-i a’yân ve muķteziyât-ı isti’âddandır. Ve bunuñ fevķinde esrâr-ı ħaderden baĥş olunmaķ memnûdur. Fe ħuzi’l-ħaber vesturi’l-eşer.

Nażm [Mefâ’ ilün / Mefâ’ ilün / Mefâ’ ilün / Mefâ’ ilün]

1. Saña aĥyâr elinden her ne gelse yâr elindendür
Bu dâr içre olan aĥvâl hep deyyâr elindendür
2. Şikeste olsa mir’âti derûnuñ inkısâr itme
Bulursun çünki ol şûret saña Ķahhâr elindendür

3. Bu bezm-i ‘ışk içinde sākī-i zehr ü şeker birdür
Ne sāgar kim şunıldı ‘aşıka dildār elindendür
4. Pür-āzār olsa ger dil gül gibi gülzār-ı ‘ālemde
Budur çün rüzgāruñ hāli şanma hār elindendür
5. Bu Hāḫḫī ḫul elinden şanma işbu naḫş-ı ‘irfānı
Ki cünbiş fi’l-hāḫīka hāmye-i hünkār elindendür

بعد اليقظة ورد في بعض حق الفسقاء الماكرين قوله تعالى وارادوا به كيدا فجعلناهم الاخسرين الضمير عائد من حيث الاشارة الى هذا الفقير والكيد ارادة مضرة الغير خفية وهو من الخلق الحيلة السيئة ومن الله التدبير بالحق [a32] لمجازة اعمال الخلق ومعنى الخسران هنا هو عدم اهتدائهم بالكيد الى المطلوب كالتاجر لا يهتدى الى الربح بحيلته قال تعالى ان الله لا يهدي كيد الخائنين ومعنى صيغة التفضيل الخسارة في الدين والدنيا والخسارة بان يرتد اليهم كيدهم ويقع في بئر حفروا بها والظاهر انهم كادوا كيدا فلم ينتج كيدهم شيئا فيكون الارادة من ذكر السبب وارادة المسبب لان الباعث على الفعل هو الارادة ثم الكيد من العبد الحقيقية ومن الله المجاز كما اوثانا اليه انفا وكذا نحو الاستهزاء والمكر والمخادعة والضحك والفرح مما هو من النعوت الكونية والظاهر عند القوم انها من تنزلات العماء الكوني ولكل مقام وصف ونعت هو بالنسبة اليه حقيقة كالصورة في حق الله تعالى ونحوها وقد ثبت ان النبي صلى الله عليه وسلم راي الحق تعالى في سورة شاب امرد مع تقدر ذاته عنها وذلك لان التجلي انما وقع في مقام الربوبية الحاملة للصور الصفاتية لا في مقام تنزهه في ذاته ولا شك ان النسب والاضافات كالتقناع على وجه الذات ولا امتناع في الرؤية من وراء حجاب كالشمس من وراء سحب رقيق ابيض والماشية على المراتب لا يقع في الحرج الا ترى الى قوله تعالى حتى نعلم فانه من اسرار قوله تعالى ليميز الله الخبيث من الطيب اذ ليس دون علمه تعالى حجاب اصلا وقد ثبت الفرق بين المقامين الجمع والفرق فافرق تسلم ثم انه لا فرق في الابتلاء بين نبي وولي وعامي لما انه انما يتعلق بجانب البشرية غالبا وان القران نازل في حق الكل لكن ما كان للانبياء بطريق العبادة فهو للاولياء من طريق الاشارة [23b] ولا مزاحمة بينهما ومن هنا نقول ان الخطاب في قوله تعالى وما ارسلناك الا رحمة للعالمين لجانب النبوة عبارة ولغيره من الكمل اشارة وكذا قوله لؤلؤك لما خلقت الافلاك يدخل فيه جميع الاصفياء بطريق التبعية فلا يلزم التحقير لشان غيره صلى الله عليه وسلم كما يزعمه الفقهاء وغيرهم من عوام العلماء.

[Yakaza halinden sonra bazı fâsık kimseler için gelen âyette Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ve ona tuzak kurmak istediler. Fakat biz, onları

daha çok hüsrana düşürdük.” Buradaki zamir bu fakire işaret eder. Tuzak ise zararlı gizli bir istektir. Ve o hilenin yaratılmıştan, tedbirin ise Allah’tan olmasıdır. [23a] Hüsrânın mânâsı ise tuzakla hidâyete kavuşamamasıdır ki o tüccarın hile ile kâr edememesine benzer. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor ان الله لا يهدي كيد الخائنين “Gerçekten Allah hâinlerin hîlesini başarıya ulaştırmaz.” Tafsil sîgasının mânâsı dinde ve dünyada hasârete uğramalarıdır. Hasâret ise onların hilelerini kuşanmaları ve kendi kazdıkları kuyuya düşmeleridir. Ve zâhirde onlar tuzak kurdular ve tuzakları onlara hiçbir şey kazandırmadı. İrade ise sebebin zikredilmesi ve müsebbibin iradesiyle meydana gelir. Çünkü fiile etki eden iradedir. Sonra tuzak ise kuldan hakiki, Allah’tan ise mecaz mânâdadır. (Alay etmek, kandırmak, aldatmak, gülmek, sevinmek gibi sıfatlar yaratılmışlara ait olduğu için) Ve her makamda sıfat ve nitelik (Allah’ın sûreti gibi) ona nisbeten hakîkattir. İsbat olunduğu gibi Rasûl, Allah Teâlâ’yı genç sûretinde gördü. امرد مع تقدس ذاته عنها Çünkü tecellî tenzih makâmında değil sıfâtî sûretleri taşıyan rubûbiyet makâmında olur. Şüphesiz ki O’nun zatında neseb, izafet ve yok olma imkânsızdır. Onu perde arkasından görmek ise bulutların arasından güneşi görmek gibi mümkündür. Allah’ın ayetlerinin sırlarını bilen zorluğa düşmez. Allah Teâlâ ayette şöyle buyuruyor ليميز الله الخبيث من الطيب “Allah pis olanı temizden ayırması için..” Öyleyse onun ilmi hâricinde bir perde yoktur. Cem ve fark makâmında bir ayrım olmadığı isbat edildi. Ve aynı şekilde imtihanda da nebî ve evliyâ ve âmi bir insan arasında fark yoktur. Çünkü onun daha çok beşeri tarafıdır. Kuran-ı Kerim bütün insanlığa indirilmiştir. Fakat enbiyâyâ ibâdet yoluyla, evliyâyâ ise işaret yoluyla gelmiştir. [23b] Ve ikisi arasında bir rekâbet yoktur. Burada deriz ki Allah Teâlâ resulüne şöyle hitap ediyor: وما ارسلناك الا رحمة للعالمين “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Ve kudsî hadîste şöyle buyuruluyor: لولاك لما خلقت الافلاك “Sen olmasaydın ey habîbim kâinatı yaratmazdım.” Bu hadiste bütün verâset-i nübüvvet sırrına ermiş asfiyâyâ tâbi olma cihetinde işaret vardır. Ulemâdan avam tabakasının veya bazı fukahânın yaptığı gibi Rasûlullah haricindekileri küçümsememek gerekir.]

Nazm [Mefâ’ ilün / Mefâ’ ilün / Mefâ’ ilün / Mefâ’ ilün]

1. Cemâlûn pertev-endâz-ı cihândur yâ Rasûlullâh

Güneş nûrî gibi nûruñ ‘ıyāndur yâ Rasûlullâh

2. Egerçi âyîneñden cilve-gerdür pertev-i vaḥdet
Velâkin çeşm-i a‘ mādān nihandur yâ Rasûlullâh
3. N’ola mest olsa cānum cür‘ a-i feyż-i vişālũñden
Ḳatı çoḡdan ciger hicrũñle ḡandur yâ Rasûlullâh
4. Dikilmiş dest-i ḡudretle vücũduñ serv-i raḡmetdür
Cemī‘-i kâ’ināta sāyebāndur yâ Rasûlullâh
5. Sülũkum saña minhāc-ı sũnenden eyle her dā’im
Ki zīrā rāh-ı pür-emn ü emāndur yâ Rasûlullâh
6. Şefā‘ at şerbetinden feyż-yāb it Ḥaḡḡı-i zārı
Ki muḡtāc-ı devā bir ḡaste-i cāndur yâ Rasûlullâh

في الحديث اذا احب الله عبدا لم يضره ذنب يعني لا يخليه ونفسه بل يوقفه للتوبة كما وفق لها موسى عليه السلام بعد قتل القبطي ولو كان خطاء ومنه يظهر الفرق بينه وبين اخوه يوسف في القائهم اياه في الجب فان كان بطريق العمد منهم بخلاف حال موسى ولذلك اختلفوا في نبوتهم لاوالصحيح خلافه لان الانبياء محفوظون قبل النبوة معصومون بعدها وجه عدم الضرر ان المقام يأبى الاصرار بل العمد دل على ما قلنا ما روى [a42] عن انس رضي الله عنه قيل يا رسول الله الرجل يكون حسن العقل كثير الذنوب قال وما من ادعي الا وله ذنوب وخطايا يقترفها فمن كان سجيته العقل وعزيزته اليقين لم تضره ذنوبه قيل كيف ذاك يا رسول الله قال لانه كلما اخطا لم يلبث ان يتدارك ذلك بتوبة وندامة على ما كان منه فيمحو ذنوبه ويبقى له فضل يدخل به الجنة انتهى قوله سجيته وعزيزته بمعنى واحد وهو الطبيعة والخلق فيكون معنى الحديث فمن كان طبيعته العقل واليقين اي كان مطبوعا عليهما وذلك ان العقل عقلا ن عقل بالعزيمة وعقل بالتجربة والاول سلم الى الثاني فهو اقوى والعقل يقابله الحمق كما ان العلم يقابه الجهل فقد يكون العالم احمق كما دل عليه قبيح فعله وقد يكون الجاهل اعقل كالامي اذا عظم العالم فان تواضعه له انما هو من قوة عقله ولهذا المعنى جمع رسول الله صلى الله عليه وسلم بين العقل واليقين اذ لا يتم الامر باحدهما فقط وجعل اخر الكلام الى الفضل لان التوبة انما هي

للخلاص من النار واما دخول الجنة فيفضل الله تعالى كما دل عليه الاثار ولما كان اقتسام الدرجات من نتائج الاعمال ولا بد في الحلمة من المجازاة ومحل الجزاء جعل الفضل الالهي مفتاحا لابواب الجنان لئلا يتوهم المحجوب ان العمل موجب اذ هو ايضا من باب التوفيق والامر بيد الله تعالى من قبل ومن بعد فاعلم ذلك وفي الحديث ايضا ان المرء ليذنب الذنب فيدخله الجنة قالوا يا رسول الله كيف يدخله الجنة قال يكون نصب عينيه تائباً عنه مستغفراً حتى يدخل الجنة انتهى اي بفضل الله تعالى لا بطريق الايجاب عليه [b42] فان اصل العالم من عين الجود والمنة وكذا فرعه وما يتصل به وجميع بين التوبة والاستغفار لان التوبة هي الرجوع عما كان مذموماً في الشرع الى ما هو ممدوح في الدين والاستغفار عبارة عن طلب المغفرة بعد رؤية قبح المعصية والاعراض عنها فالتوبة مقدم على الاستغفار والاستغفار لا يكون توبة بالاجماع ما لم يقل تبت واسات ولا اعود اليه ابداً فاغفر لي يا رب كما في تفسير الحدادي وخالصته الحقائق وفي قوله ولا اعود اليه ابداً كلام عند اهل الحقائق لانه لم يذكر في توبة ادم عليه السلم وهي قوله ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين مع ان فيه مقاومة مع القضاء فانه لا يدري ماذا قضى في حقه الا ان يحمل على الدعاء والحفظ عن ارتكاب مثله وعندني ان التوبة حال القلب والاستغفار حظ اللسان اذ لا بد من قرينة لما في ضميره كالاقرار مع التصديق وفيه جمه بين مرتبتي الشريعة والحقيقة وعليه التعويل على ان المراد النبوي من ذكر الاستغفار بعد التوبة اعطاء الترتيب للتائب من حيث ان الرجوع قد يكون مقارناً بالعفو وقد يكون مقارناً بالمغفرة والثاني اقوى من الاول لان العفو المحو والغفر والستر والتبديل كما قال تعالى فاولئك يبذل الله سيئاتهم حسنات فاين احدهما من الاخر وانما قال الله تعالى واعف عنا واغفر لنا فجمع بينهما لانه من باب التقسيم فقد يكون عفو وقد يكون مغفرة اي بحسب ذنبين على ما يقتضيه الحلمة وقد يكون الامر بحسب شخصين واهل المغفرة اقل من اهل العفو ثم قال وارحمنا لان [a52] الامر كما قلنا من حيث ان الخلاص من النار لا يوجب الفوز بالجنة فلا بد من الرحمة الخاصة بموجب الاسم الرحيم فهذا الذي بيناه من التعليل في عدم ضرر الذنب معاضد بالحديثين المذكورين وبامثالهما فايك والتوهم من ان المحبوب لا يكتب عليه ذنب وان كان الله تعالى قال في اهل بدر اعملوا ما شئتم فقد غفر الله لكم ويجوز ان يكون المعنى ان المحبوب الالهي محفوظ من الذنب وضرره فانه اذا لم يكن ذنب لم يكن ضرر والذنب قد يكون ذنباً في ظاهر الشرع لا في باطنه ومنه قتل الغلام وخرق السفينة في قصة الخضر عليه السلام فانه قال وما فعلته عن امري بل عن امر الله والله تعالى لا يامر بالفحشاء والمنكر والبغى وقد يكون بعض الرجال واهل التصرف بحيث ياخذ كاس الخمر بيده فتقلب عسلاً والناس يظنون انه شرب الخمر وقد يفطر في نهار رمضان صورة ويفنى المأكول في فمه باعدام الله تعالى فاذا لا اكل ولا بلع ولا افطار لكن المولى المحفوظ لا يفعل مثل ذلك صيانة لظاهر الشرع ودفعاً للتهمة عن نفسه وحفظاً لاعتقاد الناس فلا يجوز هتك الحرمة مع انا نقول ان الله تعالى اذا قضى امراً قضاءً مبرماً فانه يسلب عقول ذوي العقول فيفعلون ما يفعلون ثم يتوبون ولما قيل لبعض الكمل هل يزني العارف فقال وكان امر الله مفعولاً وهذا المقام قل من فهمه فانه ليس يدركه العقل الا ان يكون عقلاً مهذباً قدسياً وعن انس رضي الله عنه اثنى قوم على رجل عند رسول الله صلى الله عليه وسلمى حتى بالغوا في الثناء بخصال الخير فقال رسول الله كيف عقل هذا الرجل فقالوا يا رسول

الله نخبرك عنه [b52] باجتهاده في العبادة واصناف الخير وتسلأنا من عقله فقال نبي الله ان الاحمق يصيب بحمقه اعظم من فجور الفاجر وانما يرتفع العباد غدا في الدرجات وينالون الزلفى من ربهم على قدر عقولهم انتهى والاحمق سخيف العقل اي رقيقه وضعيفه والا فهو مجنون ومنه يعلم قوله عليه افضل الصلاة والسلام اكثر اهل الجنة البله والعقلاء في عليين وقول الشبلي قدس سره حين راي الناس يخرجون من المسجد الجامع يوم الجمعة هؤلاء حشو الجنة اي اكثرهم من عوام المؤمنين المعبر عنهم بالبله واما الخواص المصبوغون بصبغة التجلي والمطبوغون على النور الذاتي الالهي فهم العقلاء بالعقل الاول الكلي الموصوفون بان لهم قدم صدق عند ربهم والحسنى وزيادة فلا مرتبه فوق مراتبهم الا مقام الوسيلة .

[*Rasûlullah bir hadîsinde şöyle buyuruyor: “ Allah “ اذا احب الله عبدا لم يضره ذنب ” Yani Allah kulundan vazgeçmez, bir kulunu severse artık ona günahı zarar vermez.” Yani Allah kulundan vazgeçmez, onu yalnız bırakmaz. Bir adamın hatâen ölümüne sebep olan Mûsâ -aleyhisselam-ı affettiği gibi tevbesinde onu muvaffak eder. Onunla Yusuf -aleyhisselam-ın kardeşleri arasındaki fark ortaya çıkar. Musa aleyhisselamın durumunun aksine Yusuf aleyhisselamı kardeşleri kuyuya kasten atmışlardı. Bu yüzden nübüvvetleri farklılaşır. Enbiyâ, peygamberlikten önce korunmuştur ve sonrasında da günahsızdır. Mahbûbiyet makamında ısrar değil kasıt vardır. [24a] Enes radiyallahü anh den rivayet edilen hadîs söylediğimize delildir ki, seciye ve azîze kelimelerinin mânâsı birdir. Yani yaratılış ve mizaçtır. Ve hadîsin mânâsı şöyledir: Yapısında akıllı ve yakîni birlikte bulunduran kişidir. Ve o akıl, tecrübe ile akıl ve azîze ile akıl olarak ikiye ayrılır. Daha kuvvetli olan birincisi ikinciye merdivendir. Cehâletin zıttı ilim olduğu gibi, aklın da zıttı ahmaklıktır. Kabih bir amel işlediğinde âlimin ahmak olması gibi âlimi yücelten cahil bir ümmî de akıllı olabilir. Ona karşı mütevazı olmak aklının gücündendir. Rasûlün “Akıllı ve yakîni bir araya getirir.” kavli, ikisinden biri olmadan tamamlanmaz. Tövbe cehennemden kurtulmak veya cennete girmek içindir. Allah Teâlâ amellerin neticesine göre derecelendiriyor ve bunun için mutlaka mükâfat-ceza yeri olması gerekir. Allah’ın fazlı cennetin kapılarına anahtar oldu. Hadiste ان المرء ليذنب الذنب فيدخله الجنة قالوا يا رسول الله كيف يدخله الجنة قال يكون نصب عينيه تائباً عنه مستغفراً حتى يدخل الجنة “Ya Rasûlullah kişi günah işleyip cennete nasıl girebilir? Rasûlullah şöyle buyuruyor: “O kulun gözlerinde pişmanlık alâmeti bulunur ve tövbe etmiş bir halde cennete girer.” [24b] Âlemin aslı cömertlik ve iyiliğin en güzel yanısıdır. Diğer kolları ise tövbe ve istiğfarı kapsar. Çünkü şeriata göre tövbe, günah işlediği şeyden dinin övdüğü şeye dönmesidir. İstiğfar ise günah ve ondan ârız olan kötülüğü gördükten sonra af*

dilemektir. Tövbe istiğfarın başlangıcıdır. Haddadî ve Halisatü-l Hakâik tefsirlerinde geçtiği gibi icmâ ile sabittir ki istiğfar ‘Ey Rabbim, bu günahı bir daha işlemek üzere tövbe ediyorum. Beni bağışla.’ demedikçe tövbe sayılmaz. ‘Günaha bir daha asla dönmeyeceğim’ kavli hakikat ehlinin kavlidir. Çünkü Âdem -aleyhisselam- bu kavli zikretmemiştir. Âyette şöyle buyuruluyor: *رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ* “Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan olanlardan oluruz.” Bununla birlikte onda mukâvemet ve kaza vardır. Âdem -aleyhisselam- günahı muhafaza olmak ve dua haricinde hakkında verilen hükmü bilmiyordu. Tövbe kalbin hâli, istiğfar lisânın hâlidir. Ve onun zamirinde tasdikle birlikte ikrar olması gibi bir karine olması gerekir. O hakikat ve şeriat mertebesini bir araya toplar. Nebevî murada göre tövbeden sonra istiğfârın zikredilmesi tövbe edene bir terakkî verir. Rücû husûsunda af ile mukârene veya mağfiret ile mukârene olabilir. İkincisi birincisinden daha kuvvetlidir. Çünkü af, âyette geçtiği gibi silmek, bağışlamak, örtmek ve tebdildir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor *فَاُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ* “Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.” Başka bir ayet-i kerimede Allah Teâlâ şöyle buyuruyor *وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا* “Bizi affet! Bizi bağışla!” İkisi bir arada gelmiştir. Çünkü taksim bâbından bazen af bazen mağfiret olabilir. Yani günahının gereğine veya kişiye göredir. Sonrasında gelen “Bana merhamet et” ayeti ateşten kurtulmakla ilgilidir. [25a] O tövbe Rahîm isminin gerektirdiği rahmet veya cenneti kazanmak için değildir. Ve bu beyan ettiğimiz ta’lil o iki durumun zıttına günahın zararının olmamasıdır. Tevehhüm etmekten sakın. Allah Teâlâ Bedir’e katılanların durumu için ‘Ne yaparsanız yapın, ben sizleri bağışladım, demiştir.’ Bunun mânâsı ilahi mahubların günahlardan ve zararlardan muhâfaza olması olabilir. Eğer günah yoksa zarar da yoktur. Ve günah şeriatı Hızır -aleyhisselam- kıssasındaki gibi gemiyi yakması ve genci öldürmesi gibi zâhirî veya bâtınî olabilir. Âyette *وَمَا فَعَلْتَهُ عَنْ أَمْرِي* “Bunları ben kendi görüşüme göre yapmadım.” geçmektedir. Yani Allah’ın emriyle yaptım. Allah Teâlâ kötülüğü ve zulmü emretmez. Bazı tasavvuf ehlinin eline içki bardağı aldığı ve o içkinin bala dönüştüğü bilinir. İnsanlar onun içki içtiğini zanneder. Ve yine ramazanda gündüz vakti iftar ettiği sûreten görünür. Fakat şeriatıta veliler, insanları töhmet altında bırakmamak ve insanların itikâdının bozulmaması için bunun gibi şeylerle amel etmekten muhafaza olunmuştur. Ve kutsal şeylere saygısızlık câiz değildir. [25b] Enes -radiyallahu anh- den rivâyet edilen bir hadîste şöyle buyuruluyor:

وعن انس رضي الله عنه اثنى قوم على رجل عند رسول الله صلى الله عليه وسلمى حتى بالغوا في الثناء بخصال الخير فقال رسول الله كيف عقل هذا الرجل فقالوا يا رسول الله نخبرك عنه باجتهاده في العبادة واصناف الخير وتسالنا من عقله فقال نبي الله ان الاحمق يصيب بحمقه اعظم من فجور الفاجر وانما يرتفع العباد غدا في *Rasûl'ün yanında bir kavim bir adamdan övgüyle bahseder. İyi huyları abartılı bir şekilde anlatıldığında Rasûlullah 'O adamın akli nasıldır?' diye sorar. Bunun üzerine oradakiler 'Biz sana o adamın iyi şeylerinden bahsediyoruz sen böyle soruyorsun' diye şaşırırlar. Bunun üstüne de Rasûlullah, aklın Allah katında önemine işaret eden bir söz söylüyor: 'Günahkârın günahının büyüklüğü onun ahmaklığını gösterir. Âhirette kullar Rablerine ancak akılları nispetinde erişeceklerdir.'"*

Ve ahmaktan kasıt deli olmamakla birlikte akli kıt ve zayıf olan kimsedir. Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Cennet ehlinin çoğu eblehler (ahmaklar) ve akıllılardır."

Bazı ilim ehli bu hadisi 'Cami cemaatinden mü'minlerin avamı cenneti dolduracak.' diye tabir etmiştir. Havas kısmı ise tecellî sîgası ve Allah'ın zatının nurunu taşır. Onlar külli akl-ı evvel sahipleridir ve vesile mertebesi haricinde ondan daha yüksek bir mertebe yoktur.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. ' Işık içinde her ne kâr itsem günâh olmaz baña
Her esen bād-i hevâ bād-i âh olmaz baña
2. Halka-i taqdîre oldum cân u dilden beste-ser
Kendi tedbîrümle hergiz rû-be-râh olmaz baña
3. Cây-ı bî-câdan haber-dâr oldu çün kim bu dilüm
Râh-ı Hâk' da degme menzil cây-gâh olmaz baña
4. Olalı leşker-keş-i şaff-ı şüfür-ı ma' rifet

Bu qalem-rev içre bir ğayrı sipâh olmaz baña

5. Ehl-i zühdüñ şerr u şûrundan n'ola kılsam hâzer

‘ Āşıkam ‘ āşıkdan özge hayr-hâh olmaz baña

6. Şeyh-i vaktem hırka-i tecrîde girdüm tâ ebed

Dilden özge Hâkkyâ bir hanîkâh olmaz baña

يئس الماردى الشيطان منك هذه اشارة لطيفة لمن ار من سبقني اليها وقوله والقران [a62] الحكيم اي بحق القران المحكم فان الله يحكم اياته وينسخ ما يلقي الشيطان بل اللذين اتقوا اذا مسهم طائف من الشيطان تذكروا فاذا هم مبصرون زنظير هذا اني كنت في الحطيم اي في حجر الكعبة مرة فاذا الدنيا تمثلت لي في صورة عجوز وفي المطاف تدار زينتها وتعرض على الناس فقالت لها مري سالما هذا اي سالما من شرك وفتنتك هذا مشير الى هذا الفقير وحفظني الله عن النظر الى تلك الزينة فلم ارفع لها راسا اصلا واعلم ان الجلال والشيطان والنفس كلها من باب واحد وانما يقال الجلال في مرتبة الحقيقة والشيطان في مرتبة الشريعة والنفس في مقام الطريقة والكل داخل تحت الاسم المضل واما الدنيا وما سوى المولى فمن اسباب الضلال والاضلال الا ترى الى قوله تعالى فازلهما الشيطان اي كان سببا لزللها من حيث ما القى عليهما من الوسوسة وتمني الخلود في الجنة والنعيم فكان النعيم من اسباب الزلل ولذا جعل الايمان والطاعة لاجل الجنة غير مقبول فاهل الآخرة مغيوبون بحبهم الجنة وعملهم لها من غير ان يكون المقصد الاقصى هو الله تعالى وقربه كما ان اهل الدنيا مفتونون بحبهم الدنيا وعملهم لها فاعمل في الدنيا لله لا لها ولا للآخرة فان العمل مما يقتضيه الجسد وجزاؤه الجنة ودرجاتها بوعد الله تعالى كما ان العلم والمعرفة الالهية مما يستلزمه الروح واجره المشاهدة فالكل من الجسد والروح في النعيم المقيم الى الابد وهو الكمال الذي يقتضيه النشأة البشرية واما الملك فلا حظ له من النعيم الصوري من حيث نشأته النورية واما الجن فهم وان كانوا [b62] من اهل العمل والاجر لكنهم لا يجازون بالجنة بل لهم موطن اخر لمجازاتهم يعلمه الله تعالى وقد عرفه لبعض اهل الكشف لكنهم ستروه ادبا مع الله كما قال ابن عباس رضي الله عنه ابهموا ما ابهم الله وفصلوا ما فصل الله ولاجل الاضطراب في موطن اجرهم قال بعضهم بانه يحتمل ان يكون الاعراف وعلى تقدير ذلك فكيفية الاجر مجهولة لان نعيمهم في الدنيا غير نعيم الادي فاكلهم وشريهم ولباسهم ونكاحهم من واد اخر في الدارين فاعرف من هذا فضل المؤمنين من البشر على غيرهم فان لهم النعيم الظاهر والباطن في اقصى الدرجات فالمنة لله في كل الحالات.

[[26a] Asi şeytan senden umudunu kesti. Bu Kur'ân-ı Kerîm ve Rasûl'un kavline lâtif bir işarettir. Muhakkak ki Allah Teâlâ ayetleriyle hükmeder. Onlar şeytanın

telkinlerini geçersiz kılar ve bir şeytan tâifesi onlara yanaştığında Allah'tan korkarlar. Bir defasında Kâbe'de Hacerü'l-Esved'in ordayken dünya bana zînetini insanlara sunarak tavaf yapan bir ihtiyar sûretinde görüldü. Ve ona senin fitnen ve şirkinden uzağım dedi. Bu fakire işaret ediyor. Allahu teala o zinete nazar etmekten beni muhafaza eylesin ki asla başımı kaldırıp ona nazar etmedim. Bil ki şeytan, nefis ve celâl birdir. Celâl hakikat mertebesinde, şeytan şeriat mertebesinde ve nefis tarikat makâmındadır denilir. Ve tümü Mudill ismini kapsar. Dünyada Allah Teâlâ'nın hâricindeki herşey dalâlet ve aldatmaya sebep olur. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *فازلهما الشيطان* “Sonra şeytan onların ayağını oradan kaydırdı.” Onların (Hz. Âdem ve Havva) ayaklarının kaymasının sebebi şeytanın verdiği vesvesedir. Ve onlar cennette sonsuz kalmayı ve nimetlerin devamını temennî ediyorlardı. O nimetler ise hataya düşmelerine sebep olmuştur. Bu yüzden îmân ve taatın cennet uğruna olması makbul değildir. Âhîret ehli amellerini cennet için değil sadece Allah Teâlâ'ya yakın olmak için yaparlar. Ehl-i dünya ise dünyaya meftun olup âhîret ve Allah için değil yalnızca dünya için çalışırlar. İlim ve marifet-i ilahiyenin rûh ile kazanıldığı gibi amel de beden ile yerine getirilir ve mükâfatı Allah'ın vaadettiği gibi cennettir. Bu sonsuz nimetler ister ruh ister beden ile kazanılsın, insanlığın gelişimini netice veren şey kemaldır. Cin taifesi ise amel ve ecir ehlidir. Fakat cennet ile değil başka bir yurt ile mükâfatlandırılacaklardır. Allah en iyisini bilir. [26b] Bazı ehl-i keşif bunu bildirseler de Allah'a karşı edeplerinden setretmişlerdir. İbn-i Abbas -radiyallahu anh- şöyle rivâyet eder: “Allah Teâlâ'nın mübhem(kapalı) ayetlerini mübhem bırakın, mufassal olanları tafsil edin.” Bazıları tarafından denir ki, onların ârafta olması muhtemeldir ve ecirlerinin keyfiyeti meçhuldür. Çünkü onlara dünyada verilen nimetler insanlara verilenden farklıdır. Onların yeme-içmesi, giyinmesi ve nikâhları her iki dünyada da farklıdır. İnsanlardan fazilet sahibi olan müminlere bâtinî ve zâhirî nimetler diğerlerine göre âzamî derecede verilmiştir. Ve onlar her hallerinde Allah'a minnettar vaziyettedirler.]

Nazm [Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fa' ulün]

1. Yine 'arz eyledi dilber cemâlin

Göñül hayrettedür hâli bilinmez

Yine keşf eyledi ruhsâr-ı âlin
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

2. Girenler cennet-i dîdâr-ı yâra
Koyub deyyârı bakmazlar diyâra
Çü cezb-i 'ışk bakmaz ihtiyâra
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

3. Ne nâz u ni' met-i dünya-yı fânî
Ne zevk ü lezzet-i bezm-i cinâni
Düşübdür özge bir deryâya cânı
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

4. Maḥabbet nârına sūzân olubdur
Vücūd evşâfı yanub yaqılubdur
Tecellî nûrına ḥayrân ḳalubdur
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

5. Çü Ḥaḳ'dur zâhir u bâtında zâhir
Anuñ âyînesidür hep mezâhir
Dil-i Ḥaḳḳî'ya bilmem n'oldı âḥir
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

جاء في الحديث الصحيح من سرّه ان يبسط له في رزقه وينساء في اثره فليصل رحمه وجاء ايض ان
الصّدقة والصّلة تعمران الديار وتزيدان في الاعمار وفي [a72] حديث اخر ان العبد يكون واصلا لرحمه وقد بقي
من اجله ثلث سنين فيمدها الله له فيجعلها ثلثين سنة ويكون العبد قاطعا لرحمه وقد بقي له من اجله ثلثون
سنة فيقصرها الله حتى يجعلها ثلث سنين وفي حديث اخر لا ينفع حذر من قدر والدعاء ينفع مما نزل ومما لم
ينزل وان البلاء لينزل فيتلقيه الدعاء فيتعجلان الى يوم القيمة اي يتدافعان ويتقابلان كما قال في تاج المصادر "
الاعتلاج بايكديكربيا ويختن دركشتيكرفتن وانجه بدان ماند " وسمع رسول الله صلى الله عليه وسلم ام حبيبة

رضي الله عنها وهي تدعوا وتقول اللهم امتعني بزوجي رسول الله وبأخي معاوية وبأبي ابي سفيان فقال عليه الصلاة والسلام سألت الله في ارزاق مقسومة وآجال مضروبة لا يعجل شيء منها قبل محله ولا يؤخر شيء منها بعد محله فلو سألت الله ان يجيرك من عذاب في القبر وعذاب في النار اي لكان احسن واولى . وفي حديث اخر فرغ ربك من الخلق والرزق والاجل وشقي اوسعيد وعن مالك بن دينار قدس سره انه دعا في حق امراة حبلى منذ اربع سنين فقال اللهم ان كان في بطنها جارية فابدلها غلاما فانك تمحو ما تشاء وتثبت وعندك ام الكتاب فجاءت بغلام بتلك الساعة وعن بعض الحكماء كل قليلا تعش كثيرا او غير ذلك من الاثار والاخبار .

[*Hadīs-i Şerīf'te Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: "Sadaka ve sıla-i rahim kişinin ömrünü uzatır."* [27a] *Yine başka bir Hadīs-i Şerīf'te Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: "Biz ömrü uzatmak için sıla-i rahimden başka birşey bilmiyoruz. Bazen birinin üç yıllık ömrü kalır ama sıla-i rahimi yerine getirdiğinden Allah ona otuz yıl daha ekler ve toplamda otuz üç yıl olur. Bazen de birinin otuz üç yıllık ömrü kalmasına rağmen sıla-i rahmi terkettiğinde Allah onu üç yıla indirir."* *Âişe'den (r.a.): Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Sakınmak kaderi değiştirmez. Dua ise inen belaya da henüz inmemiş da fayda verir. Bela iner ve dua ile karşılansınca kıyamet gününe kadar birbirleriyle mücadele eder, vuruşurlar. Peygamber (s.a.v) 'in zevcesi Ümmü Habîbe şöyle demiş: "Allahım! Bana zevcim Rasûlullah (s.a.v), babam Ebû Süfyan ve kardeşim Muâviye ile fayda ver!" Bunun üzerine Peygamber (s.a.v): "Sen Allah'tan muayyen ecellere, ma'dud günlere ve taksim edilmiş rızıklara ait bir şey istedin. O hiç bir şeyi vakti gelmeden yaratacak yahut bir şeyi vaktinden sonraya bırakacak değildir. Şayet Allah'tan seni cehennemdeki bir azaptan veya kabirdeki azaptan korumasını isteseydin daha hayırlı ve daha faziletli olurdu."* *buyurdular. Yine başka bir hadîste şöyle geçmektedir: "Rabbin o kimsenin rızığını, ecelini, amelini ve iyi bir kimse mi yoksa kötü bir kimse mi olacağını tamamlar."*]

[HER YERDE SEBEB DA‘VĀSĪ OLMAZ]

Ma‘lûm ola ki bu âşâr miyânında te‘âruz vâқи‘ olmağla ‘ulemâ-i tarafeyn tevfiğde vücûh-ı keşîre dimişlerdür. Vech-i te‘âruz budur ki cemî‘-i eşyâ kazâ ve

qaderle [27b] dūr; gerek zī-rūḥ ve gerek ğayrı. Ve her¹⁷⁴ nesnenüñ ecel-i müsemması vardur ki intihāda müteğayyir olub tavr-ı āḥire duḥūl ider. Ḥattā cāriyeleri ba‘zı ev‘ıye ve ālātı keşr üzerine ḍarb olunmaḡdan nehy olındı. Zīrā ol münkesir olan nesnelerin daḡı ecelleri vardur ki insān ve ḡayvān bir baḡāne ve sebep ile helāk olduḡı gibi anlar daḡı fenā bulurlar. Ve tevhīd-i ef‘āl mucībince cümlede te‘şīr Allāh Ta‘ālādandur.

Pes, her yerde sebep da‘vāsı olmaz; zīrā ḡazā-yı mübremin redd itmek mümkün degüldür ve ḡaḡıḡatda fā‘il Allāh Ta‘ālādur. Bu cihetden Enes‘den -raḡıyallāhü‘ an-mervidür ki: “ On sene ḡadar Rasūlullāh’a -şallallāhü ‘aleyhi ve sellem- ḡizmet eyledüm. Hıḡbir kerre şunı niḡün işledüñ veya şunı niḡün işlemedüñ dimediler, zīrā ḡazāya nazar iderlerdi.” Ve bu maḡāmuñ ba‘zı esrārındandur ki ba‘zı meşāyiḡa mihmān nüzūl itdikde, bir dervīşi sofrā ve ni‘met ihzārīḡün irsāl ve dervīş daḡı te‘ḡīr idicek sebebden istifsār olındıkda, sofrā içinde ḡarınca olmaḡla, kendi irādetiyle¹⁷⁵ ḡurūca dek tevaḡḡufdur didi. Ve şeyḡ bu ma‘nāyı taḡsīn ve bu ḡālī fütüvvetden ‘add itdi. Fe-emmā bu ḡazīyye ba‘zı ekāmil-i nāsa mün‘akis olduḡda: “Fütüvvet o idi ki berā-yı ta‘cīl-i ta‘ām ḡarincayı sofradan ḡarḡ itmek gerek idi.” Didi. Zīrā ta‘cīl-i mezkūr mesnūndur. Ve her nesne ki sūnnet-i me‘şūreye müşādeme eyleye, terki lāzımdur.

El-ḡāşıl ḡarincanuñ sofrāya duḡūli ḡazā ise berā-yı ta‘cīl ta‘ām ihrācı daḡı ḡazādur. Pes, ḡazāyı ḡazā ile muḡābele itmek gerek idi. Anuñḡün silāḡla a‘dāyı def‘ ve du‘ā ile belāyı red ve nāḡısuñ kemālını celb iderler. Vech-i tevfiḡ budur ki a‘māl-i şer‘iyyenüñ bedeniyye ve mālīyyesinde tefāvüt ve tefāzul [28a] olmaḡla şadaḡa ve şile-i raḡm ve emşāli sā‘irlerden istiḡnā olındı. Ve bi‘l-farḡ rızḡ u ‘ömr ziyāde ve noḡşān ḡabul itse ziyādeliḡi ba‘zı a‘māl-i fāzılāya menūḡ olurdı ki te‘şīrde ḡayrılardan eblaḡ ve neticede sā‘irlerden aḡvādur.

¹⁷⁴ her: A bir

¹⁷⁵ irādetiyle: A İ2 irādetleriyle

Pes, kelâm farz-ı muhâl maqûlesinden olub mübâlağaya maḥmûle olur ki şadağa ve şile gibi a‘mâl-i sâ’ire kıyâş olınmayub şânlarında i‘timâm olınmağ gerekdür. Ve ba‘zılar didiler ki rızkuñ ziyâdeligi bereket ve ‘ömrüñ efdun olması ba‘de’l-intikâl zıkr-i Cemîl’üñ beḳasıyladur. Zîrâ beḳâ-i zıkr-i cemîl ‘ömr-i şânî ve ḥayât-ı baḳıyedür. Bu sebebdendür ki ba‘zı ekâbire du‘a itdikde “kıyâmete dek mu‘ammer olasin.” dirler. Zîrâ maḳşud ya mübâlağa veyahud bekâ-i zıkrdür. Anuñçün ekâmil-i nâs ‘alâ hazâ el’ân ve alâ kıyâmi’s-sâ‘ah zindelerdür. Zîrâ eşerleri bâḳîdür. Ve Rasûlullâh -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- ḥayât-ı bâḳıye ehlidür. Şol ma‘nâdan ki şer‘î bâḳî ve âşarı câvidân ve etbâ‘ı taşliyye ve teslîm üzerine müstemirdür.

Nazm [Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fa‘ûlün]

1. Çerâğ-ı dîde-i âdem Muḥammed
Delîl-i rûşen-i ‘âlem Muḥammed
2. Ḥarîm-i şadrî dârü’l-mülk-i ma‘nî
Dili sırr-ı Ḥaḳḳ’a maḥrem Muḥammed
3. Fürûğından olur peydâ nice mâh
Tecellî eylese bir dem Muḥammed
4. Bu bezm-i ‘ışḳda dil-teşnegâna
Şunar her demde câm-ı Cem Muḥammed
5. Beḳâ-i zât’ına nûrî nişândur
Olubdur neyyir-i a‘zâm Muḥammed
6. Bu Ḥaḳḳî ḳatre-i feyzidür anuñ

Olubdur ‘ilm ile çün yem Muḥammed

[DÖRT NESNEDÜR Kİ ‘ÖMR VE RIZK VE ECEL VE ŞEKĀ VEYA SA‘ĀDETDÜR]

Ve ba‘zı ekāmil-i nās buyurdılar ki şol muḳadderāt-ı külliye ki insāna muhtaşşadur. Dört nesnedür ki ‘ömr ve rızk ve ecel ve şekā veya sa‘ādetdür. Ve bu dört nesne kazā ve kaderün neticesidür. Ve sâ’ir umūr-ı cüz’iyye-i tafşiliyye ta‘ammül ve kesbün [28b] eşeridür. Meşelā bir nesne ba‘zı şurūṭ üzerine mevḳūf olsa ol şartı kesb itmek daḫi kazādandur. Ve meşrūṭun vücūdı aña mu‘allaḳdur.¹⁷⁶ Anuñçün bu maḳūle umūr-ı cüz’iyyeye mu‘allaḳāt dirler ki levḫda ol vecihle müşbetdür. Ve fī nefsi’l-emr kazāda teḡayyür yoḳdur; belki teḡayyür maḳzīnün şüretindedür.

Pes, levḫ-i maḫv u işbāta nazār iden müteḡayyir olmaḳ tevehhüm ider. İhtilāf ise aḫvaldedür; ḫaḳīkatda degül. Meşelā eger ḫacc iderse ‘ömrü seksen ve illā altmış olur deyü yazılmışdur. Bināen ‘alā hazā ḫaccı maḳzī ise ‘ömr daḫi seksen olmak lā-büddür. Zīrā ‘ilmullāḫ müteḡayyir olmaz; meḡer maḳzī degül ise ‘ömr daḫi altmış olur. Bundandur ki şıla ve şadaḫa izdiyād-ı ‘ömr ve rızka sebeb olur; zīrā anlara ta‘līḳ olınmışdur.

Ve izdiyād u noḳşān biri birine nisbetledür. Yoḫsa altmış sāl mu‘ammer olan kimsenün ‘ömrü naḳş olınmış olmaz. Ve seksen olanun daḫi ziyāde olmaz ve şol āyet ki Ḳur’ān’da gelür: “Ve mā yu‘ammeru min mu‘ammerin ve lā yunḳaşu min ‘umurihi illā fī kitābin.”¹⁷⁷ Bunun ma‘nāsı ḫadd-i ma‘lūmı tecāvüz ile olan ziyāde veyahud te’ehḫürle olan noḳşān degüldür. Zīrā bu ma‘nā muḫāldür. Nitekim Ḳur’ān’da gelür:

¹⁷⁶ mu‘allaḳdur: A müte‘allıḳdür

¹⁷⁷ “Bir canlıya ömür verilmesi de, onun ömründen azaltılması da mutlaka bir kitaptadır.” Fâtır 11

“İzā cā’ e eceluhüm lā yeste’hirüne sâ’aten ve lā yestaqdimün.”¹⁷⁸ Belki bālâda işâret olındığı üzre bi’n-nisbe ziyâde ve noqşândur.

El-hâşıl seksende ve altmışda vefât idenlerüñ her biri istifâ-i ‘ömr ve istikmâl-i müddet itmişlerdür; bi-lâ ziyâde ve lâ-noqşân.

İşte bundan fehm olındı ki eger bir nesne ta’lîk qabûl iderse ziyâde ve noqşân şüretini qabûl ider; ve illâ qabûl itmez.

Ve haqîkatü’l-emr budur ki ‘âlem-i ‘ayn ve hârici levh-i maḥfûza nazardur ki [29a] maḥv u işbât qabûl ider. Anuñçün kâfir ve fâsîq, mü’min ve muti’ olur. Ve bil’akis ve baḥn-ı ümm ‘ilm-i ilâhiye nazardur ki qâbil-i maḥv u işbât degüldür. Anuñçün ‘ilmullâha ümmü’l-kitâb dinildi, zîrâ baḥn-ı ümmle birdür. Ya’ nî raḥm-ı mâderde cenîn istikmâl-i cesed idüb menfûhu’r-rûḥ oldığı vaqıtde emr-i ilâhî ile mü’ekkel olan melegüñ taḥrîr itdüğü ‘ömr ve rızq ve ecel ve sa’âdet ve şekâvet ‘İlmullâh’a muṭâbıqdur. Ve levh-i maḥfûzda olan maḥv u işbât daḥi mükellefün ḥâlini aṣla ircâ’ içündür. Meşelâ kâfir ki mü’min olmasa gerekdür, ‘ilm-i Haq’da mü’mindür. Egerçi levḥda kâfirdür, soñra ki mü’min olur; levḥda daḥi imânı şâbit olub şüret-i ‘ilmiyye vücûd bulur. Ve ‘aks daḥi böyledür. Nitekim Eş’arî “Ve kâne mine’l kâfirîn.” de iblîs haqqında zâhib olmışdur. Ya’ nî iblîs ibâ ve istikbâr itmekle soñradan kâfir olma degüldür. Belki ‘ilm-i ezeli’de kâfirdür ki ibâ ve istikbâr ol ma’nâyı keşf içündür. Anuñçün teklîfât-ı şer’iyye, ḥabîs ve ṭayyibi biri birinden temyîz içündür.

Pes, zâhiren imânına nazâr iden “mü’min idi kâfir oldı” dir. Ve “kâne” kelimesini “şâr” ma’nâsına aḥz ider. Ve i’tibâr itmeyen “kâne”yi istimrâra ḥaml ider. Ve “ezelen ve ebeden kâfir idi” dir. Ve bu ma’nâ zâhir şer’a ensebdür. Zîrâ küfr üzerine maṭbû’ oldığı istikbârından soñra ma’lûm oldı. Andan muqaddem imânı ḥâlinde ise

¹⁷⁸ “Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri gidebilirler.” A’raf 34 / Nahl 61

mü'min ıtlâk olunmaq aña¹⁷⁹ muhâlif degüldür. Şu qadar var ki bu imâna sa'âdet-i 'ârıza dirler. 'Ârıza ise ma'düm gibidür. Nitekim anuñ hilâfetine şeqâvet-i 'ârıza dirler. [29b] Ve sa'âdet ve şeqâvet-i aşliyye ve 'ârızanuñ cümlesi 'İlmullâh'dadur ki zühürü aña 'alâmetdür. Velâkin mu'teber olan aşlı ve zâtı olandur; fer'î ve i'tibârı olan degül. Ve bundan fehm olunur ki “ene mü'minün inşâ'allâh” diyen dañı sâbıka ve lâhiqanuñ mechûliyyetine binâ'en dir. Velâkin zâhir-i hâle nazar itmek haqđdur ki “ene mü'min-i haqqâ” demek gerekdür. Zîrâ hâlâ imânınuñ haqqıkatı vardur ki imân, ikrâr ve şua'b-ı imâni taşşıldür.

Pes, eger aşl-ı imân şahîh ve müstaķim olmasa fer' dañı kavim olmazdı. Fe-emmâ verâ-i perdede ne oldığı meçhûldür. Anıñçün hadîşde gelür: “A'melü fe küllin müeyşşerun limâ hulika leh.” Ya'nî herkes kendi “mâ hulika leh”i için müheyâdur ki eger 'ameli şüret-i şâliha ise sa'âdetine dâl; ve eger şüret-i fâside ise şeqâvetine nişândur. Egerçi nuhâss-ı iksîrle istiñâle ider ve şüretinden şüret-i uhrâya döner; eger kabiliyyeti varsa. Ve illâ cesed-i habîş qâbil-i rûh-i pāk olmaz. Ve “evliyâ atılmış oğı gerü döndürürler” didikleri reddi qâbil olana göredür; ğayra göre degül.

Nitekim sengden âyine olmaz. Fe-emmâ âyine ğubâr u jengâr qabül itdi ise dañı taşķil ile cilâ qabül ider. Ve ba'zı 'ulemâ dimişlerdür ki bir kimse haqqında 'ömr-i tavil taqđir olınsa dañı ol 'ömrüñ haddine bâliğ olmak ve olmamaq muhtemeldür ki bâliğ oldığı şüretde 'ömrü ziyâde ve olmadığı şüretde nâķış olur. Ve bununla bile taqđirde tağyir lâzım gelmez. Zîrâ her şahış haqqında muqadder¹⁸⁰ olan enfâs-ı ma'düdedür. Yoħsa eyyâm-ı maħdüde ve a'vâm-ı memdüde degüldür. Ve taqđir olınan enfâsuñ eyyâmı şihhat ve huzür ve marâz [30a] ve ta'abla ziyâde ve noķşân kabül ider. Nitekim ba'zı tavâ'if, ğabs-i enfâs iderler. Ve anuñla 'ömrleri ziyâde olur. Ve ba'zı emrâz zîķ-i şadr ğasebiyle sür'at-i teneffüs ider. Ve bir günde bir kaç günlük nefes vücûda gelür.

¹⁷⁹ aña: A'da yok

¹⁸⁰ muqadder: A'da yok

Nitekim ba'zı ekām ile ecel-i müsemması ta'yîn olunur. Fe-emmā hadd-i mu'ayyenden bir kaç zaman muqaddem dünyadan intikāl ider. Ve ihbār-ı Hakk'a göre kizb daği lāzım gelmez. Zīrā maqşūd olan eyyām-ı tekmilini taḥdiddür. Çünkü ol eyyāmdan muqaddem kuvvet-i isti'dādı cihetiyle bi'l-fi'l kemāl-i zātī ve şifātisi vücūd bula, hadd-i mu'ayyene bülūga ḥācet qalmaz. Ve maqbūz olur. Ve ba'zılar daği ḥayāt-ı ḥaḳīkiyye ile bir müddet qalır.

Ve bu faḳīrūn fehm itdiği budur ki; bu maqūle ma'ānī ta'līk qabilinden olur. Güyā demek olur ki eger şıḥḥat-i mizāc üzerine müstemirr olursa enfāsı eyyām-ı keşireye münkasime olur. Tūl-i 'ömr bulur; ve illā nāqış qalır.

Ma'ahazā zamānuñ aşlı dehrdür ki ān ḡayr-ı münkasimdür. Ve eyyām ve esābī' ve şühūr ve a'vām ki 'arızadır. Ol āndan tafaşşul itmişdür. Ve şer' de tefşile i'tibār vardır. Nitekim ehille mevākīt-i nāşdur. Ve nehār-ı şer'ī vaqt-i şıyāmdur. Ve şems ü kamerūn deverānından ḥāşıl olan fusūl-i erba'ada ḥalqa fevā'id-i keşire vardır. Anuñçün 'arş-ı mecīdi vaż' itmiş ve anuñ yüzinden umūr-ı 'ālemi tedbīr eylemişdür. Anuñçün 'ālem-i taqdīr ve qazā icmāl ve 'ālem-i tedbīr ve ḥikmet tafşil iktizā itmişdür. Ve bir nesnenūn aşlı basit olmağdan, fer' daği basit olmağ lāzım gelmez; belki mürekkebe olur. Zīrā neticedür. Ve netice kıyās-ı mürekkebe [30b] üzerine mevqıfudur. Ve emr-i İlahī gerçi¹⁸¹ emr-i vāḥiddür, fe-emmā şu'unāt-ı İlahiyye zāt ve şifāt ve qavıl üzerine mübeyyendür. Çünkü herkes [mü]şākele ve münāsibi üzerine 'āmıldür.

Lā-cerem eşyāda daği cānib-i besāḫat var ise daği cenāb-ı terkīb daği vardır. Ve lafz-ı kün üç harfdan mürekkebdür. Zīrā aşlı "ükün" dür. Hemze-i vaşla i'tibār olunmaycağ üç ḥarf bāḳī qalır ki ferdāniyyet-i Hakk'a remzdür. Ve Seneviyye tā'ifesi bu ferdāniyyetden bī-ḥaber olduklarından iki mevcūd-ı vācib işbāt idüb birine "yezdān"

¹⁸¹ gerçi: A ger

didiler ki hâlıkı'l-hayrdur. Ve birine “ehriman” didiler ki hâlıkı's-şerdür. Ve tã'ife-i Mu'tezile'ye dađı bu sũ-i i'tikãd sãri olub hâlıkı taqsım itdiler. Ve halkla Haqq'ı müşterek kıldılar. Ve bilmediler ki şerri halk itmek şerri işlemek gibi degüldür. Zîrã şerri işleyen mađall-i keyânîdür; yohsa ol mađalli ve fi'li halk iden degüldür.

Ve bu mađâmda 'uđul-i nãs degül küşuf bile muđtaribdür. Edeb budur ki zãhir-i şer' ma'mülün-bih ola. Zîrã Şãri' de hađã yokdur. Ve 'ađlı tehzib itmedikçe keşf olmaz. Ve her keşfe dađı şađıh dinilmez. Zîrã kimi kevnî ve kimi hayãlîdür. Şol ki kevnîdür; süflîdür. Ve şol ki hayãlîdür; za'ifdür. Zîrã verã-i perdedendür. Eger keşf kalbî olursa 'ayndan gelür. Ve 'aynuñ idrãk-i hissisinde kuşur olmadıđı gibi bãşiretuñ idrãkinde dađı noqşãn olmaz. Ve zıkr olınan tađrîrãtdan nice şübühãt mundefi'a oldı. Velãkin fehmi diđđatle nazara muđtãcdur. Ve belki nazar-ı mücerred dađı kifãyet-i zevk-i hađikî [31a] dađı lazımdur. Ve kemãl-i şu'ubetinden ötüri bu mebhãş zebãn-ı Türkî ile tađrîr olındı. Tã ki fehme bir miđdãr ađreb ola. Ve 'ünvãn-ı mebhãşda irãd olınan ãşãr u ađbãrda dađı mezãyã ve fevã'id-i zã'ide vardur. Velãkin bu miđdãr üzerine kaşr olındı.

Sü'ãl olunursa ki ñul-i 'ömr ile kaşr-ı 'ömrüñ kañgisi evlãdur?

Cevãb budur ki ebu'l-beşer Âdem'üñ -'aleyhisselam- arza hübütu mertebe-i 'ışk ve derecãt-ı ma'rifet ve mađãmãt-ı tecelliyãtda tekmil-i vücüd için idi. Ve bu ma'ãni-i kemãliyyenuñ zuhuru tedricîdür. Anuñçün ñul-i 'ömr lãzım geldi. Nitekim hadîsde gelür: “Tübã limen ñãle 'umrühü ve ãasene 'amelühü.”

Pes, şađır ve nã-bãliđ intikãl idenler neş'elerin tekmil itmediklerinden sãzec ve nãkış giderler. Ve bu ümmete göre ñul-i 'ömr dađã'kãtã'r-rekãb didikleri mãbeynü's-sittin ve's-seb'indür ki bu müddetde mütezekkîr olmayan aşlã ma'düd degüldür. Ümem-i sãlife ise böyle degüldür. Zîrã tenezzülãt-ı vücüd tedricî olmađla anlar için altı

biñ sene ve ‘ömr-i şavîl taqđır olındı. Ve ol tenezzülâtuñ iktizâ itdügi kemâlât-ı insâniyye bu ümmet-i merhūmede müctemi‘ olmağla kuvvet-i isti‘dādlarından qalile illâ ‘imād-ı keşiretü’l-berekāt oldılar. Huşuşan ki şabâh-ı kıyâmet-i qarinde geldiler ki esrârũñ bürũzı ve hafıyyâtuñ zuhûrı zamânıdır. Bu sebebden zamân-ı evvelde ictihâd-ı keşirle hâşıl olan ma‘ânî bu devrde nazâr-ı qalil ile huşûle gelür. Velâkin bu a‘şârda ‘ulũm çok fe-emmâ a‘mâl yoğdur. ‘İlm-i nâfi‘ ise a‘mâl-i şâliha ve sülũk ve taqvânuñ neticesidür. Yoğsa terk ü taqlidũñ degül. Bu yüzden halkũñ ıztırâbdan halâş oldıqları yoğdur. [31b] Fe’fhem cidden.

Nazm [Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

1. Eger var ise sende zerre denlü gayret ey ‘ârif
Hevâdâr olmağa hürşid’e eyle himmet ey ‘ârif
2. Şerî‘ at olmasa virmez halâvet ma‘rifet hergiz
Nemekdendür ta‘âm-ı müştahâya lezzet ey ‘ârif
3. İkilik perdesin keşf eyle vech-i cândan tırma
Verâ-i perdeden zîrâ görünmez vahdet ey ‘ârif
4. Bu câm-ı şırfa şarf it nağdüñi bezm-i mağabbetde
Dimâğ-ı câna budur dost-gânî şerbet ey ‘ârif
5. Kemâl ister isen okı ders-i hağğı Şeyh Hağğî’dan
Yüri ehl-i hayâl ü vehme itme minnet ey ‘ârif

Velehũ

1. Hülüş-ı dil gidüb 'ālemden ādem kalb-zen oldı
Mürü'et qalmadı merdem diyenler cümle zen oldı
'Arūs-ı dehre ārāyiş virüb meşşāta-i tezvır
Cihān āyīnesinde cümle şüretler düzen oldı

في السحر الاعلى ليلة الثلاثاء سلخ ذي الحجة خوطبت بقوله ما وجدته لم تجده ابأؤك الصالحون اي ما وجدته انت ووصلت اليه من العلوم والمعارف الالهية الكلية الاجمالية والجزئية التفصيلية والمراد بالاباء الصالحين شيوخي الذين اغزيت اليهم من ارباب الحقائق وهم احد وثلثون الى ان ينتهوا الى الامام المرتضى كرم الله وجهه وفيه تبشير لهذا الفقير ببعض الخصائص والكل عين المنة والحمد لله على ذلك وفيه اشارة ايض الى ان السلف بمنزلة الاباء للخلف اذ المراد بالابوة مرتبة التربية التي لا مرتبة فوقها الا مرتبة الالهوية كما يفهم من قوله تعالى الحمد لله رب العالمين وقد كانت الاوائل يطلقون لفظ الاب على الله بمعنى المرابي [a23] ثم نهى عنه في هذا الشرع وعد من اللاحاد لما فيه من الابهام وجعل الاب اثنين ابا لسلسلة الظاهر وهو ابو الاجسام و ابا لسلسلة الباطن وهو ابو الارواح ومنه قوله عليه الصلاة والسلام يا علي انا وانت ابوا هذه الامة وفهم منه ان فاطمة الزهراء رضي الله عنها من الامهات ايضا وان الابناء الصورية كما لا ينكحون الامهات الصورية كذلك الابناء المعنوية وهم اهل الارادة بالنسبة الى الشيوخ لا ينكحون الامهات المعنوية وذلك من طريق الوجوب طريقة لانه عهد ملتزم من لدن الصدر الاول الى اخر الزمان فلا ينقص مع ما في نكته من رفض اشارة القران كما قال تعالى وازواجه امهاتهم وفيه تلويح ايضا الى انه لا بد للمؤمن من السلسلة المعنوية ايضا لما جرى اهل الله عليه من المبايعة والسلوك فمن انكر المبايعة او اهملها فقد قطع روحه عن الارتباط بسلسلة الارواح العلية وكان من اهل الارض لا من اهل السماء والمراد بالصلاح عدم الاخلال بشيء من الاحكام قولاً وفعلاً في كل حال من الاحوال وفي كل حين من الاحيان ولما كان امراً كسبياً لا خلقياً اغتبط به جميع الاكامل من انبياء او اولياء لكونه مرتبة جامعة لجميع المراتب قال يوسف الصديق عليه السلام والحقني بالصالحين اي بالانبياء الذين دونهم كمال الصلاح وقال تعالى في حق الخليل عليه السلام وانه في الآخرة لمن الصالحين اي كما انه من الصالحين في الدنيا اذ كل كمال لم يكن في الدنيا لم يكن في الآخرة لان الدرجات والقربات نتائج الاعمال والاحوال التي لا تحصل الا في الدنيا لانها مزرعة فلا يحصد [b23] المرء في الآخرة الا ما زرع في الدنيا فاعلم ذلك وافرق بين دار التكليف ودار الجزاء واما جنة الاختصاص وجنة الميراث فمن واد اخر وانما الكلام في جنة الاعمال اللهم اجعلنا من اهل الصلاح وذوي الفلاح في هذا اليوم وفي الصباح. قيل لي عند الصباح يوم الخميس اجمع الهدى اي هو اشد جمعا لانواع الهدايات الظاهرة والباطنة كما قال تعالى يزيد في الخلق ما يشاء اي من الكمالات الصورية والمعنوية حتى عد منها حسن الصورة وحسن الصوت وحسن الحظ والملكات الباطنة كالذكاء والكياسة والتدبير في الامور ونحوها . وفي

الحديث ما بعث الله رسولا الا كان حسن الوجه حسن الاسم حسن الصوت اما الاول فلان الوجه اول ما يلقاه الرجل وهو راجع الى عالم الحقيقة ولذا يمسح عليه باليدين بعد الدعاء وكان نبينا عليه الصلاة والسلام يلمع في وجهه نور الله فلم يره احد بالنظر الصحيح الا تعلق به وقال عبد الله ابن اسلام رض في اول ما رآه هذا ليس بوجه كذاب وقالوا في حق الكمل اذا رآ ذكر الله , واما الثاني فلما فيه من الفال الذي كان صلى الله عليه وسلم يحبه ويوصي بان يكون الوافد اليه حسن الوجه حسن الاسم على ان الاسم عند القوم بمعنى التعيين لدلالته على الحق كدلالة الاسم العلم على المسمى فيكون عطف الاسم على الوجه من قبيل التعميم , واما الثالث فلانه من لوازم الدعوة والتبليغ اذ الطباع السليمة تتنفر عن الاصوات الكريهة والالحن الغليظة المنكرة الا ترى الى قوله تعالى ان انكر الاصوات لصوت الحمير وربما كان الصوت الحسن سببا للايمان [a33] كما كان الصوت سببا للكفر وفي الحديث زينوا القرآن باصواتكم اي باصواتكم الحسنة فان خلافها لا يكون زينة للقران الحسن وفيه اشارة الى ان الائمة والخطباء والمؤذنين ونحوهم يجب ان يكونوا من اهل الاصوات الحسنة ليرغب الناس في الجماعات واستماع القران ومن ثم اباح ابو حنيفة وجماعة من السلف الالحن لان ذلك سبب للرقه واثارة خشية وارسال الدموع وكل ما يجمع العبد على مولاه فهو مباح ووسيلة المطلوب المحبوب مطلوب محبوب وان كانت البواطن على التفاوت في التاثر والانفعال والضابطة هي ان كل ميل يتولد من مطالعة الطبيعة للصوت الحسن عند السماع فهو شهوة وكل ميل يتولد من النفس في مطالعة النغمات والالحن عند السماع فهو هوا وكل ميل يتولد من القلب بسبب مطالعة نور افعال الحق تعالى عند السماع فهو عشق وكل ميل يتولد من الروح بسبب مطالعة نور صفاته تعالى فهو محبة وحضور وسكون وكل ميل يتولد من السر بسبب مطالعة نور ذاته تعالى فهو انس والاولان من السماع لا شبهة في حرمتها لانه شيطاني والباقي حلال مطلقا لانه رحماني هكذا حرره شيخنا الاجل الاكمل السيد الفضلي الالهي قدس سره فعليك بالمطاعلة وانظر اية مطالعة مطالعتك من المطالعات المذكورة فان كان جنوحك الى الهوى والسوى فاحذر حتى لا تهوى في هاوية الردى وجانب مخالطة من لا يفرق بين الخبيث والطيب والردى والجيد ان كنت تريد صفاء البال وخلوص الحال .

[Zilhiccenin salı gecesi seher vakti “Sâlih atalarının elde edemediğini sen elde ettin.” sözü bana hitap olundu. Yani senin ulaştığın ve bulduğun tafsilli, küllî icmâlî ve ilâhî bütün mârifet ve ilimler demektir. Salih atadan murad ise bağlı olduğum hakikat erbabından olan şeyhimdir. Allah onu mükâfatlandırısın. Ve onda bu fakire işaret vardır. Yine onda işaret vardır ki selef halefîn ecdad-ı menzilindedir. Ecdattan murad ise ulûhiyyet mertebesi hâricinde ondan daha yüksek mertebe olmayan terbiye mertebesidir. “Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.” âyetinden anlaşıldığı gibi. [32a] Öncekiler Allah’a ‘اب’ yani ‘baba’ lafzını terbiye eden mânâsında izâfe etmişlerdir. Fakat şeriat bunu nehyetmiştir. Çünkü onda dinden çıkaran bir aldatma vardır. Baba kelimesi iki kısma ayrılmıştır. Birisi cisimlerde zâhir olan baba silsilesi,

diğeri ise ruhlarda gizli olan baba silsilesidir. Hadis-i Şerif'te Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: "Ben ve Ali b. Ebî Talib bu ümmetin iki babasıyız." Bundan anlaşılır ki Fatimatü'z-Zehrâ da annelerimizdendir. Öz oğullar anneler ile nikâhlanamadığı gibi şeylere nisbeten irâde ehli olan manevi oğullar da manevi anneleriyle nikâhlanamaz. Ve bu vâcip derecesindedir. Çünkü o başlangıçtan âhir zamana kadar gönülden söz vermiştir. [32b] Çünkü kişi dünyada ektiğini âhirette biçer. Dârü'l-ceza ve dârü't-teklîf arasındaki farkı fehmet. Mükâfatlar ve ayrıcalıklar cenneti başka bir diyardadır. "Allah'ım bizi salihlerden ve kurtuluşa erenlerden eyle." kelâmı cennet içindir. Perşembe sabahı bana hidayetlerin tümü denilmiştir. Yani zâhirî ve bâtinî bütün hidâyet nevileridir. Allah şöyle buyuruyor: يزيد في الخلق ما يشاء "O, yaratmada dilediğini arttırır." Yani zekâ ve tedbir gibi bâtinî melekeler manevi kemâlâtta; sûret güzelliği, ses güzelliği gibi zâhirî melekeler sûri kemâlâtta. Hadis-i Şerif'te şöyle buyuruluyor: ما بعث الله رسولا الا كان حسن الوجه حسن الاسم حسن الصوت "Allah, yüzü ve sesi güzel olmayan peygamber göndermemiştir." Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (sav) yüzü Allah'ın nuru ile parlar. Ve onu doğru bir bakışla gören olmamıştır. Abdullah bin Selam -radiyallahu anh-, Peygamberimizi ilk görüşünde şöyle der: "Rasûlullah'ın yüzünü görünce, anladım ki, onun yüzü yalancı yüzü değildir." Peygamberimiz onu çok sever ve onun, yanında olmasını isterdi. Bir kavimde isim hakka delâlet etmesi açısından belirleyicidir. Allah'ın âyet-i kerîmede "Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkini merkeplerin sesidir." buyurduğu gibi tebliğ ve dâvetin gereği yumuşak huyluluk ve tüm kerih seslerden sakınmaktır. Güzeli ses îmâna sebep olabileceği gibi küfre de sebep olabilir. [33a] Hadis-i Şerif'te Peygamberimiz şöyle buyuruyor: "Kur'ân-ı Kerîm'i seslerinizle güzelleştirin." Yâni güzel ses ile okuyun. Ve bu âyette, insanların cemâate rağbet etmesi ve Kuran dinlemeleri için müezzinlerin, imamların ve hatiplerin güzel sesli insanlardan olması gerekliliğine işaret vardır. Ebû Hanîfe ve seleften bazıları nağmeli okumaya ruhsat vermiştir. Çünkü o kulun Mevla'sına yakınlaşmasına, kalbinde yumuşaklık ve tesire sebep olur. Mahbûb ve matlûba ulaşmaya vesile olan mübahtır. Öyleyse insanın bâtininde bulunan aykırılık, heyecan, gerilim ve te'sîr gibi meyiller bir ses işitildiğinde insanın mîzâcından doğar. Bu şehvettir. Nağme ve şarkıların işitilmesi ile nefisten doğan bütün meyiller ise hevâdır. Allah'ın ef'âlinin nurunu işitemiz ile kalpten doğan bütün meyiller ise aşktır. Ve Allahu teâla'nın sıfatlarının nuru ile ruhtan doğan

meyiller; muhabbet, huzur ve sükûnettir. Ve Allah'ın zatının nûru ile sır perdesinden doğan meyil ünsiyettir. İlk zikrettiğimiz maddenin haram olduğuna şüphe yoktur. Çünkü o şeytânîdir. Fakat geri kalanı helâldir. Çünkü o Rahmânîdir. Şeyhim Seyyid Osman el-Fazli el-ehli -kuddise sirruhu- de böyle yazmıştır. Bu zikrettiğimiz mütalaaları dikkatle incele. Eğer hevâ tarafın ağır basıyor ise ve bütün bu mütâlaalardaki iyi ve kötüyü ayırt edebilecek kabiliyette değil isen dikkatli ve uyanık ol.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Nağme-i ' aşıkda sırr-ı şūr-ı İsrâfil var
Zinde olmak ister iseñ ala gör bir nefha var
2. Kârger olmaz aña dest-i [33b] havâdiş bir nefes
Olıcak temkîn ile kalbün binâsı üstüvâr
3. Bevre-i devrün piyâde irmedi encâmına
Olmayınca zâhid-i dil düldül-i ' ışka süvâr
4. Bülbülün eyler şadâsından teneffür zâğ olan
Hiç iki zıd birbiri ile olur mı hem-civâr
5. Değme bir dil kâbil-i feyz olmaz ey Hâkkî bugün
Hiç dünyâda meşreb olur mı şâh-vâr

[EBÎ BEŞİR VE NEZİR BUNDADUR]

Verede hâzihi'l-' ibâti't-Türkiyyeti, fi's-seheri'l-a' lā min leylete'l-cum'ati's-
şâlişi min şehri'l-lâhi'l-muḥarremi'l-ḥarām. Min sene erba' i ve şelâsin ve mā'ete ve elf
1133.

“Eb-i beşîr ve nezîr bundadır.” Ya‘nî râfi‘-i râyet-i İslâm seyyidü’l-enâm - şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- ki¹⁸² beşîr ve nezîrdür. Anuñ feyz-i cemâl ve celâli bundadır. Zîrâ esmâ-i cemâliyye ki lütfâ râci‘dür cennet ve kırbet ve vuşlat ile tebşîrdür. Ve esmâ-i celâliyye ki kıahre müte‘alliğdür. Nâr u bu‘d u firâkla enzârdur. Ve bu iki ma‘nâyı neş‘e-i insân hâmidür. Anuñçün va‘z u tebliğ şadedinde olan ikisi dağı icrâ ider ki gâh tebşîr ve gâh enzâr eyler. Eger muhâtab tarafında eşer-i kıabül bulunursa cemâl bi’l-fi‘l ve celâl bi’l-ķuvve olur. Ve eger red bulunursa hilâfi zuhûr ider ki celâl bi’l-fi‘l ve cemâl bi’l-ķuvvedür.

Pes, cemâlün eşeri nûr, celâlün eşeri zulmet olmağla, ikisi mağall-i vâhidede¹⁸³ bi’l-fi‘l müctemi‘ olmaz. Zîrâ iki muğâlifi cem‘ lâzım gelür. Bundandır ki tulu‘-i şemsde nehâr mevcûd ve zâhir ve leyl ma‘dûm ve mestürdür. Ve bi’l-‘aks ya‘nî ğurûbda zâhir olan leyl ve hafî olan nehârdur. Ve bu ikisi fi’l-ğakîka birdür. Velâkin tecelliyât-ı esmâ’iyye i‘tibâriyle muğtelifdür.

El-ğaşıl leyl ü nehâr [34a] şemsün ğurûb ve tulu‘uyla ħâdiğ olub aşlı yevm-i vâhid ve yigirmi dört sâ‘at oldığı gibi esmâ-i cemâliyye ve celâliyye dağı zât-ı vâhide ve müsemmâ-yı ferde râci‘dür. Buradandır ki luğf u kıahrın mebdе’i birdür dirler. İki dest ü bâzu tek mebdе-i gerden ya‘nî boyun oldığı gibi ve sağ el mazğar-ı kıudret olmağla anuñla bağş-ı ziyâde vâki‘ olur, zîrâ celâl cemâle ğâlibdür. Şol ma‘nâdan ki cemâlde rıfğ vardır. Anuñçün şân-ı Nebevî’de gelür: “Ve inneke le‘alâ ħuluğın ‘azîm.” Ve yine gelür: “Ve lev kunte fezzan ğalîza’l-ķalbi le’nfedđü min ħavlik.”

Pes, insân-ı kâmilde iki şıfât dağı kemâl üzerinedür. Velâkin zuhûrları mağalline ğöredür. Anuñçün vağf-ı şağâbede -rađıyallâhü ‘anhüm- gelür: “Eşiddâ’ü ‘alel küffâri

¹⁸² ki: İ2 ger

¹⁸³ vâhidede: A İ2 vâhidede

ruḥāmā'ü beynehüm.”¹⁸⁴ Ve kıyāmetde Allāh Ta'ālā eşkiyāya bir mertebede ğazab eyleye ki andan muḳaddem öyle ğazab itmemiş ola. Buradandır ki ḫalīmüñ ğazābından ḫazer itmeliüdür. Ve Ḥaḳḳ'üñ iki yedi yemīn-i mübāreke ile vaşf olunmaḳ ḳahrın da luṭfun da münderic ve meāl-i ğazāb [u] raḫmet olmağa¹⁸⁵ binā'endür ve Ḳur'an'da gelür: “Se nefruĝu lekum eyyuhe's-şekālān.”¹⁸⁶ Ya' nī fetḫ-i lāmda fetḫ-i bāb-ı raḫmete remz vardur. Ve bu ma'nā ba'zılarına göre te'ḫīr ṭarīḳıyla olmağın sīn-i istiḳbāl irād olındı. Ve Ḥaḳḳüñ ferāĝı mütefāhim-i nās ve na't-ı kevnī üzerinedür. Ve illā Ḥaḳ'da şuĝl u ferāĝ olmaz. Anınçün vārid olmuşdur ki: “Lā yuşĝıluhu şe'nün 'an şe'nin.” Ve bu sırr üzerine gelür: “Vallāhu serī' u'l-ḫisāb.”¹⁸⁷ Zīrā her bir ferdle ma'ıyyet-i ḫaḳ olmaḳ sür'at-i ḫisābı iḳtizā ider. Nitekim biñ [34b] kimsenüñ her birine bir muḫāsebeci ta'yīn olınsa şuĝl bir olur. Fe'fhem cidden.

Ve luṭfda mübālağa olur zīrā efḫāl bābındandır. Velākin ḳahırda olmaz zīrā 'adl ḳabīlindedür. Ve cemi'-i tekālif ve 'azāb ve 'iḳāb ṭāḳat miḳdārındadır. Nitekim Ḳur'an'da gelür: “Lā yükellifullāhü nefsen illā vüs'ahā.”¹⁸⁸ Ve şol ki Ḳur'an'da gelür: “Fezūḳü felen nezīdeküm illā 'azābā.”¹⁸⁹ Ve yine gelür: “Zidnāhum 'azāben fevḳal 'azāb.”¹⁹⁰ Bu ziyāde ḫāll ve muḫill olanlara göredür ki yalīñuz ḫāll olanlara göre 'azābları muzā'afdur. Ve ikisi daḫi fi'l-ḫaḳıḳa bi-ḳadri't-ṭāḳadır. Ve illā mu'azzeb olan kimse mütelāşī¹⁹¹ ve yāḫūd 'azābı zevḳ u iḫsās itmek lāzım gelür. Fa'rif cidden.

Ve bunun ḫilāfı ehl-i cennet ḫālidür ki zevḳ-i na'im ve libās ve nikāḫ ve rü'yette berāber degüllerdür. Belki bu ma'nā herkesüñ ḫāl-i maḫşūsına rāci'dür. Anuñçün dünyā ve āḫirette kemalde olan lezzet-i şūriyye ve ma'neviyye ekābir ve

¹⁸⁴ “Kāfırlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.” Fetih 29

¹⁸⁵ olmağa: A olmağla

¹⁸⁶ “Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız.” Rahman 31

¹⁸⁷ “Şüphesiz Allah'ın hesabı çok sür'atlidir.” Bakara 202

¹⁸⁸ “Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar.” Bakara 286

¹⁸⁹ “Tadın! Bundan sonra yalnızca azabınızı arttıracacağız.” Nebe 30

¹⁹⁰ “Azaplarımı kat kat arttıracacağız.” Nahl 88

¹⁹¹ mütelāşī: A mütelāsī

mülükde yokdur. Hattâ kırbân-ı nisâ anlara göre elezz ve sâ'ire nisbetle lezîzdür. Nitekim hadîş-i taḥbîb aña dâlldür. Zîrâ Allâh Ta'âlânın taḥbîb itdügü umûruñ aḥvâli kemâle maşrûfdur. Bu cihetden şalavatdan kıurretü'l-‘ayn ile ta'bir eyledi. Zîrâ müşâhedede kemâl-i zâyid vardur. Saña ve baña nisbetle ise ‘imâddan ğayrı ne vardur. Zîrâ keşâfet-i ‘anâşır ḥicâb-ı ğalîz olmuşdur ki riyâzât-ı şâḳḳa ile talṫife muhtâcdur.

Pes, yâ aḥî iftaḥ ‘aynek, zîrâ Ḳur’ân’da gelür: “Ve men kâne fi hâzihî a‘mâ fe hüve fi'l-âḥireti a‘mâ.”¹⁹² Ya‘nî bir kimsenin başîreti mekşûfe ve ḥuşûşan şalavâtta ednâ-yı mükâşefeye kâdir olsa bu ‘âlemde başîr ise daḥî bî-başîret kalur ve o ‘âlemde [35a] ne başar ve ne başîretten eşer bulur. Nitekim Ḳur’ân’da gelür: “Ḳâle rabbi lime ḥaşertenî a‘mâ ve kad küntü başîrân. Ḳâle kezâlike etetke âyâtunâ fe nesîtehâ ve kezâlike'l-yevme tünsâ.”¹⁹³ Ya‘nî dünyâda ki saña tekvînen ve tenzîlen şevâhid-i tevḥîd geldi. Ne başaruñla âşârî gördüñ ve ‘ibretle baḳduñ ve ne ḥod başîretüñle¹⁹⁴ ḥakâ’iḳ-ı esmâyı müṫâlâ‘a kılduñ. Bu yüzden sen daḥî bu yüzden maḥrûm olursun. Ve a‘mâ-yı muṫlaḳ ḳalursun.

Naẓm [6+5]

1. Nûrıdur görinen cümle eşyâda

Ḥaḳ’dan ğayrı ne var elḥamdülillâh

Sırrıdur bilinen cümle esmâda

Ḥaḳ’dan ğayrı ne var elḥamdülillâh

¹⁹² “Bu dünyada kör olan kimse âhirette de ködür.” İsrâ 72

¹⁹³ “ O: “Rabbim, beni niçin kör olarak ḥaşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim!” der. Allah buyurur ki: “İşte böyle. Çünkü sana ayetlerimiz geldi; ama sen onları unuttun. Bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun!” Tâhâ 125-126

¹⁹⁴ başîretüñle: A başîrüñle

2. Zātına zātıyla tecellî kıldı
Esmâ vü şifâtı zühûra geldi
On sekiz biñ ‘ âlem nûr ile tıldı
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

3. Vechine yetmiş biñ niķâb örünür
İnsân şüretinde perde bürünür
Yine her zerrede ‘ıyân görünür
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

4. Hâķ senüñle bile olduĝın bildüñ
“Şemme vechu’l-lâh”uñ dersini alduñ
Yine ğayra baķub neden yañıldıñ
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

5. Açıkdur ħullara yüzi sultānuñ
Ĝarīķ-ı nūrıdur her bende anuñ
O yâri gör Hâķķî dîde-i cānuñ
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

قيل لي في الصباح عظموا انفسكم فانها انفسكم الاول جمع النفس بسكون الفاء والثاني صيغة تفضيل
بمعنى اشد نفاسا ومرغوبا فيها اي الانفس انفس الاجزاء الانسانية من حيث ظاهرها وانفس القوى من حيث
باطنها [b53] والمراد القلوب التي هي المنظر الالهي ومحل التجليات الذاتية والاسمائية والفرق بين القلب
وعجب الذنب ان القلب اول ما تعين من القوى واما عجب الذنب فاول ما تكون من الاعضاء وكل منهما باق ولا
يطرأ عليهما الفناء فان القلب صورة الروح وجميع كمالاته فيه والروح من عالم البقاء وعجب الذنب مادة الجسد
في النشأة الاخرة واذا قال تعالى وهو اهون عليه وان كان لا يتصف بالعسر واليسر فلما وصف الله نفسه بالظاهر
والباطن وتجلي بكل من الصورة والمعنى اراد ان يعطي حكم كل اسم في كل موطن ولو في جملة ولذا قال كل شيء
هالك اي من حيث صورته لا من حيث حقيقته ومادته واستثنى الانسان في بقاء شي من صورته ايضا وهو عجب

الذنب الذي هو صورة النطق في النشأة الاولى يعني كما ان الله تعالى بنى النشأة الاولى على النطفة ومنها كون الانسان كما قال والله خلق كل دابه من ماء اي من ماء من المياه هي ماء ذلك النوع الذي اشير اليه بالدابة فكذا بنى النشأة الاخرة على عجب الذنب الذي هو اول ما تكون من النطفة وهو قدر خردلة كما ان بذر النطفة كذلك كانت النشأة الاخرة كانها تكونت من النطفة فان المتكون من المتكون من الشيء متكون من ذلك الشيء فكان الاول والاخر متلاحقين متناسبين على انه قد ثبت ان الله تعالى يمطر بعد مضي اربعين سنة من النفخه الاول مطرا يشبه المني في البياض والغلظة فيترى العناصر من ذلك ويكون هيئة الهيكل كهيئة في الدنيا فالنشأة الثانية مثل الاولى في الصورة [a63] وان كان فرق بينهما لطافة النسبة الى السعداء وكثافة بالنسبة الى الاشقياء واما اعادة الروح الى البدن الثاني كنصب الرجل في منصبه بعد العزل منه لان الروح المدبر هو الروح الاول وكذا العناصر لانه من حل الا الصورة والعوارض وهذا بالنسبة الى من لم يكن من اهل التذكية فان اجساد الكمل لا تنحل ابدا واصل السرير وصورته باقيا بالنسبة اليهم لانهم الباقون بقاء الله لا بابقائه فافهم جدا.

[Sabah vakti bana şöyle denildi: “Nefislerinizi yüceltin, muhakkak ki o sizin nefislerinizdir.” Birincisinde nefis çoğul olarak gelmiştir ve nefis kelimesinde “fa” harfi sükûn hâindedir. İkincisinde ise tafdil sigası ile gelmiştir. Kıymetin fazlalığı mânâsındadır. Nefisler kelimesinden kasıt ise bâtinî ve zâhirî açıdan insanı oluşturan cüzlerdir. [35b] Allah’ın isimleri ve zâtının tecellî yeri ve ilâhî bir görüntü olan kalplerin isteğidir. Kalp ve acbü’z-zeneb arasındaki fark şöyledir ki; ilk enerji kalbe tayin edilir, acbü’z-zeneb ise uzuvların ilk oluştuğu kısımdır. Kalp ise rûhun sûretidir ve bütün kemâlâtlar ondadır. Ruh bekâ âleminden, acbü’z-zeneb ise maddî âlemdendir. Allah şöyle buyuruyor: “Bu, O’na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır.” Allahu kendisini bâtinî veya zâhirî olsun tecellî ettiği bütün sûretlerde zorlukla değil kolaylıkla vasıflandırmıştır. Allah şöyle buyuruyor: “O’nun zâtından başka her şey yok olacaktır.” Yani hakikat bakımından değil sûreti bakımından yok olacaktır. Fakat ilk yaratılışta bir damla su olan acbü’z-zenebin bekâsı istisnâdır. Allah insanı bir damla sudan yaratmıştır. Allahu teâlanın “Allah, bütün canlıları sudan, nutfeden yarattı.” ‘دابه’ bütün canlılara işaret eder. Ve aynı şekilde ilk yaratılışta o nutfeden yaratılan insan, ikinci yaratılışta da o acbü’z-zenebden yaratılacaktır. Ve o acbü’z-zeneb su damlası gibi hardal tanesi kadardır. Hadîs-i Şerîf’te şöyle geçmektedir: “İlk yaratılıştan kırk sene geçtikten sonra Allah semadan su indirecek ve insanlar yerden ot biter gibi bitecekler. İnsanda bir kemik hariç hepsi çürür. Bu çürümeyen acbüz-zeneb denen kuyruk sokumu kemiğidir. Kıyamet günü yeniden yaratılış bundan terkib

edilecektir.” [36a] Said ve şakî olan ruh arasında letâfet ve kesâfet bakımından fark vardır. O gün mü’min (said) ruhlar ışık hâlinde, kâfir (şakî) ruhlar karanlık hâlde gelir. İkinci kez sûrun üflenmesinden sonra Allah her rûhun kendi cesedine girmesini emreder.]

Nazm [Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fa‘ûlün]

1. Vücûd evşâfını ‘ışık oduna yağ
Fenâ ender fenâ bulmağ dilerseñ
Giyüb Hağğ’uñ libâsın Hağ ile bağ
Beğâ ender beğâ bulmağ dilerseñ
2. Geçüb bu “kâbe kavseyn”-i şifâtı
Bulagör şoñra “ev ednâ”-yı zâtı
Bu cân ü cisme vir bâkî hayâtı
Dü ‘âlemde liğâ bulmağ dilerseñ
3. Muğaddem ‘ışıkla giryân olagör
Sivâdan ‘âkıbet ‘üryân olagör
Şühüd-ı zâtında hayrân olagör
Kamu derde devâ bulmağ dilerseñ
4. İdenler ‘âlemden ‘ayna terağğî
Görürler perdesiz didâr-ı Hağğ’ı
Bu imkân rütbesin fehm eyle Hağğî
Ridâ-i Kibriyâ bulmağ dilerseñ

[ALLÂH TA‘ÂLÂ’YA NİSBETLE HİCÂB YOĞDUR]

Qalallāhu subḥānehū: “Ve‘ lemū ennalāhe yeḥūlū beyne‘l-mer‘i ve qalbihī.”¹⁹⁵ Ma‘ lūm ola ki Allāh Ta‘ ālāya nisbetle ḥicāb yoqdur. Zīrā ma‘ iyyet ve aqrebiyet āyetleri anı münāfidür. Ve aşılarda sırr-ı insān sırr-ı ilāhī’dür ki rūḥ-ı müdebbir didikleri ol sırruñ eşeri ve qalb ol eşerüñ şūreti ve ṭab‘ ü heykel bunlaruñ fer‘ ü zıllıdır. Ve zıll, güneşe ḥā’ıl oldığı gibi ṭab‘ ü heykel daḥi qalb ü rūḥ u sırra ḥā’ıldür. Bu cihetden dimişlerdür ki ḥicāb üçdür. Biri ‘ādetdür ki [36b] ḥāricdendür. Ve ol bir ma‘ nādür ki ‘avām-ı nās aña mu‘āvede iderler. Ya‘ nī “merraten ba‘de uḥrā” işlerler. Ve biri daḥi ṭab‘ ve biri daḥi nefisdür ki bu ikisi dāḥıldendür. Velākin ṭab‘uñ eşeri şehvet ve nefsuñ muḳteżası hevā ile ḥareketdür.

Ve bu üç nesne ḥicāb ḡalīz ve keşif ve zulmānıdır. Ḥattā ‘ādet didikleri bir mertebeye varmışdır ki ḥalkuñ aña ferā’iz ve sünenden ziyāde tehālükü vardır. Ḥuşuşan ki ‘ādetleri umūr-ı mübāḥadan degüldür. Belki ekşeri bid‘at-ı seyyi’e maḳūlesındendür. Anuñçün, bu a‘şārda da‘vetlere icābet itmek sünnet-i mehcūredür. Zīrā münkerātdan ḥālī degüldür. Ve da‘vete icābet iden elbet nādım olmalıdır. Ve ‘ādet-i mezkūre libāsda ve ekl ü şūrbde ve binā olınan ḥānelerde ve cem‘ iyyetlerde ve düğünlerde ve ba‘zı eyyām ve leyālīde ve sūḳda ve donanmalarda ve sā’ir umūr u aḥvāle cārīdür ki ta‘ dāddan ḥāricdür.

Pes, müteşerri‘ ve sūnnī olan kimse münkerāt ve bida‘ erbābı ile iḥtilāṭ itmez. Ve illā anlaruñ işlediklerin işlemek lāzım gelür. Ve ‘āḳil odur ki umūr-ı zā’idden ḥazer ide. Ya‘ nī ecr u şevāba dā’ir olmayan aḳvāl ü ef’ālden perhīz ide, tā ki evḳātı beyḥūde güzer itmeye. Zīrā ‘ādet üzerine müstemirr oldukça ṭabī‘at-ı şāniye ḥādişe olur ve ṭabī‘at-ı ulāyı işlāḥ itmek ḡāyet güç olur. Buradandır ki bu a‘şārda keyfiyyāt-ı ekl idenlerden ebedī sülük gelmez. Ne vecihle sülük gelür ki ṭabī‘at-ı ulā ṭabī‘at-ı şānī ile ḳuvvet bulmuşdur.

¹⁹⁵ “Ve bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer.” Enfal 24

Pes, fi'l-meşel, yol yakîn iken dönmeğ gerekdür ki soñra güç olur ve zılâl-i ba'îd huşûle gelür. Ve kütüb ü resâil-i mücerrede oğumağ kifâyet itmez. [37a] Nitekim zamânımızda 'avâm-ı 'ülemâ ve mübtedi' a kütüb-i taşavvuf tetebbu' ve müfâla' a iderler. Ma' ahazâ riyâzet ve mücâhede şöyle tursun 'âmel-i şer'-i zâhir bile yoğdur.

Pes, bî-esâs binâ tutmaduğın bilürler ve 'amel eylemezler. Ve bî-uşûl vuşûl müyesser olmaduğın te'emmül kılmazlar. Hattâ erbâb-ı sülûk dimişlerdür ki esrâr ki bengîlik didikleridür. Afyondan beterdür. Ve afyon dağı hamrdan eşeddür. Ya'nî bir adam hamrdan tevbe itse bile kırğ güne dek andan sülûk gelmez. Zîrâ mi' de ve ciger ve yüreginde¹⁹⁶ hamruñ bulaşığı vardur ve ol âlâyiş kırğ güne dek ancağ pâk olur. Nitekim ebu'l-beşer Âdem -'aleyhisselam- dâne-i hıntadan ekl idüb vech-i arzâ hübütda kay idicek andan zehr otı bitdi. Ba' dehü henüz bulaşığı bâkî iken Havvâ'ya kırban itdikde andan Kâbil tevellüd idüb âhir birâderi Hâbil'i katl itdi.

Nitekim bunuñ muğâbili e'imme-i işnâ 'aşerden 'Ömer bin 'Abdül'azîz kışşasıdur ki anuñ pederi 'Abdül'azîz bir gice ba'zı şulehânuñ fağurundan taleb idüb anuñla ifğar itdikde ol gice ehline muğârebe itdi. Ve ol ta'am-ı helâl-i tayyibüñ kuvvetinden 'Ömer-i mezkûre 'ulûğ vâkî' oldı ve ol bereket 'Ömer'e sarî olub âhir 'adâletde derece-i 'ulyâ buldı. Ve bundan şerğ-i şadruñ sırrı dağı zuhûra geldi. Ya'nî âyine-i esrâr-ı ilâhiyye olan kalb-i Nebevî yed-i Cibrîl ile üç def' a meşrûğ ve mağsûl oldı. Tâ ki âlâyiş-i tabi'at ve mağmez-i şeytân olan 'alağadan eşer kalmadı. Anuñçün tecelliyât-ı zâtiyye cümleden eğakğ oldı.

Ve afyondan tevbekâr olandan [37b] altı aya dek sülûk gelmez. Zîrâ tağyîr-i tab' da te'sîri hamrdan ziyâdedür. Andan necât isteyen tadrîc ile kesilüb eziyyet zuhûr itdikde şarımsâğ yimeğ gerekdür.

¹⁹⁶ yüreginde: İ2 yürekde

Ve esrār tenāvül eyleyen kimseden ebedī sülük gelmez. Zīrā tebdil-i tab‘ da ziyāde müeşşirdür. Ve tab‘ ki maṭiyye-i sülükdür. Elde olmayıcağ, vuşul-i menzil ḥāsıl olmaz. Zīrā zāhirde ayak gibi ol daḥi bāṭında vāsıta ve āletdür. Anuñçün merzā esihḥā ve mübtelālar sālimler ve muḥarrefler müstaḳimler derecelerine irmezler. İşte buradan a‘zā ve cevāriḥ ve āletüñ faẓl ü şerefi ma‘lüm oldığı ḥattā ba‘zıları ḥavāss-ı zāhireyi ḳuvā-yı bāṭına üzerine tercīḥ itmişlerdür. Nitekim ḳavl-i meşḥūrda gelür: “Men faḳade ḥissen faḳade ‘ilmen.” Ya‘nī her bir ḥiss bir dürlü ‘ilme vesiledür.

Bu faḳīr Şām’da mücāveretüm ḥālinde bir derd-mende rāst geldim ki ba‘zı mertebe keşfi vardır. Velākin ‘arecinden ğayrı ba‘zı ḳurūḥ-ı hā’ile ile daḥi mübtelādür. Bilāḥare vaṭan-ı aşliyyesi olan Anṭakya’da ḳarar ve ‘adem-i ḥarekete taḥrīz itdüm. Ol daḥi ḳabül idüb şedd-i raḥl itdi. Zīrā bir vecihle ‘ilāc-peẓīr degül idi.

Ve ṭabī‘at ve ḥalīḳat bir ma‘nāyadur ki bir nesnenüñ ḥaḳīḳati dimekdür. Maḥlūḳata ḥalḳ demek buradandır. Ya‘nī şüret-i ilāhiyye üzerine maṭbū‘ ve maḥlūḳ olmağla ḥalḳ dinildi. Ve ol şüret-i ‘ālem ve ādemüñ ḥaḳīḳatidür. Heykelüñ aşlı ṭabī‘at ve ṭabī‘atuñ ḥaḳīḳati daḥi ‘anāşırdur.

Pes, ṭabī‘at cemi‘-i eczā-i vücūda sārīdür ki vücūduñ ḳıvāmı anuñladur. Ve cemi‘ eşyā ṭabī‘at üzerine mebnīdür. Anuñçün anlardan ḥavāşş ve aḥvāl-i muḥtelife zuhūr [38a] ider. Zīrā cesed-i yābisede nemā olmaz; cemādāt gibi. Naẓar eyle meflūce ki ḥılıṭ-ı balğamı muñşabb olub mesālik-i rūḥı sedd itdikde ba‘zı a‘zā meyyit gibi olub ḥiss ü ḥareketden ḳalır. Zīrā mebd-i ḥiss ü ḥareket rūḥ-ı ḥayvānī didikleri demdür; cemi‘-i a‘zā vü eczāya sereyān itmişdür. Egerçi rūḥ-ı müdebbirde bu sereyān yoḳdur. Zīrā ‘ālem-i emirdendür ki müteḥayyiz ve ḥāl degüldür. Belki bedene ta‘alluḳı maḥz-ı tedbīr içündür ki ‘aḳıl ol tedbīrüñ ālet-i mu‘inesidür.

Ve nefs-i muştalahun ‘aleyhā daḥi nefs-i ḥayvāniyyedür ki maṭiyye oldığı cihetden sa‘adet ü şekāvet kabūl ider; maṭiyye ve merkeb ta‘līm kabūl itdūgi gibi. Ve maṭiyye tāziyāne ile nice mazrūb olursa zīrā ḥayvān oldığı cihetden serkeşlikden veya keselden ḥālī degüldür. Nefs-i ḥayvāniyye daḥi riyāzet ve mücāhede ile te’dīb olunur. Zīrā ba‘zı evkātta ğalebe-i demden aḥvāl-i muhtelifē zuhūr ider. Bundandur ki faşḍ ü hacāmat meşrū‘dur. Ya‘nī ta‘dīl-i ṭabī‘ata vesiledür.

Pes, bundan fehm olunur ki ta‘dīl-i ğidā ta‘dīl-i ṭabī‘ata ve ta‘dīl-i ṭabī‘ata sūr‘at-i seyre sebebdür. Gerek seyr-i şūrī ve gerek seyr-i ma‘nevī. Nazār eyle ki şakīlū’l-mi‘de olan kimse ḥareketden ḳalır. Anuñçün dimişlerdür ki mi‘denin şülüşünü teneffüs için eyle. Ya‘nī pür-mi‘de olma ki teneffüs itmekden ḳalursın. Teneffüs ise sebep-i beḳādur. Zīrā nefes-i Raḥmānī’nün şūretidür ki nefes-i Raḥmānī ḳıvām-ı bātına ve nefes-i cismānī beḳā-i zāhire menūṭdur. Anuñçün nefes-i ḥayvāniyyeye nefis dinildi. Zīrā teneffüs rūḥdan vücūd bulmuşdur; teneffüs-i rūḥ nefes-i Raḥmānī’den [38b] vücūd buldığı gibi. Zīrā eṭvār-ı vücūd tenezzülāt ve istirsālātudur.

Ve her taḥtānī olan nesne fevḳānīnün maḥḳūmıdır. Şol ma‘nādan ki fevḳānī āb gibidür ve taḥtānī anuñ netice ve āyīnesidür; veled gibi. Ve rūḥ-ı müdebbire nefis-i insāniyye dirler ki mine’l-ezel ile’l-ebed sa‘idedür. Ve evşāf-ı muhtelifē ile mevşūf olan nefis-i muştalāhadur. Zīrā bir nesne bi-ḥasebi’l-eṭvār esmā-i keşire ve evşāf-ı vefire ile müsem mā ve mevşūf olur. Nitekim Zeyd’e insān ve ḥayvān ve nāmī ve cevher dinilir. Ve ‘ālim olsa ‘ālim ve ḥacī olsa ḥacī diyu vaşf olunur.

Ve ‘alā hazā ve nefis-i insāniyyenün ḳalem-i a‘lādan mertebe-i insāna gelince devri ta‘ayyünāt-ı āfāḳdan bi-ḥasebi’l-esmā ḥavāş kesb idüb taḥşīl-i kemāl içündür. Zīrā kemāl-i insānī cem‘iyyetdedür. Yoḥsa sāzec olmaḳda degüldür. Bu ma‘nādan insāndan ğayrınıñ kemāli mu‘teber olmadı. Zīrā seyrleri nāḳış ve neş’eleri ğayr-ı tāmdu ki mübtedādan müntehāya dek seyr itmemişler ve ḥamīr-i māyelerinde cem‘iyyet-i esmā

bulup işi külliyyet ile tutmamışlardır. İşte bunlar kemāle bi'l-fi'l mazhar olanlardır ki ism-i a'zam yüzünden nazargāh-ı ilāhī olub anlara insān-ı ḥaḳīkī dinilmiştir. Ve anuñ ki kemāli bi'l-ḳuvvedür. İnsān-ı ḥayvānīdür ki o maḳūlenüñ şüret-i İlähiye'ye nisbeti meyyitüñ şüret-i insāniyyeye nisbeti gibidür ki nişf üzerinedür meflüc ve nesnās gibi, fa'rif cidden.

Ve şüfiyyenüñ külliyyāt-ı esmā-i ilāhiyye'yi ihşā itdüklere seyr-i 'avālim ve ḥāḳāik içündür. Ve gāh olur ki esmā ile seyre ḥācet ḳalmayub cüz'iyeye-i İlähiyye tarīḳından müsemməya [39a] vuşülle müsemmə ile seyr ider. Ki bu ma'nā evvelkiden aḳvādur ki ḥādişi vācib ile müşāhede itmek gerekdür; 'aks ile degül. Zīrā ḥādiş ḳayddur. Vācib ise muḳayyed degüldür; belki muḫlaḳdur. Meşelā Zeyd'i kitābet veya ğayrı evşāfdan bir vaşf-ı maḫşūşla ma'rifetten Zeyd'i kemā yenbaği ma'rifet lāzım gelmez.

Fe-emmā evvelen, Zeyd ma'lūm olsa evşāfi bi-tarīḳi'l-evlā ma'lūm olur. Ve ekşer-i süllāk eşerden mü'eşşire ve ismden müsemməya 'āric olmağla “Men 'arefe nefshū faḳad 'arefe Rabbehū.” dinildi. Ve illā aşıl aḳvā olan 'aksdür ki men 'arefe rabbehū 'arefe nefshüdür. Ve bu maḳāmdandır ki Ḥāzret-i Şiddīḳ'dan - raḳıyallāhu'anh- me'sūrdur ki dimişdür: “Mā ra'eytü şey'en illā ve ra'eytullāhe ḳablehū.” Ya'nī müşāhede-i Ḥaḳ müşāhede-i eşyādan muḳaddem gerekdür. Şol ma'nādan ki eşyā meẓāhir-i esmādur. Ve müsemmə ḥāzır ve ma'lūm olıcaḳ esmā daḳi 'ale't-taḫḫil sülūk iderek de muntazam olur.

Fe-emmā şulḫān-ı a'zam'ın bir ismini meşelā ümerādan bir emīrini bilmekten sâ'ir ümerā ve nefsi şulḫān bir hoş idrāk olunmaz. Egerçi bunda daḳi merātib vardır. Nitekim gelür: “Mā ra'eytü şey'en illā ve ra'eytullāhe me'ahū.” Zīrā cemi'-i eşyā ile Ḥaḳḳuñ ma'iyyeti vardır ki tecellī-i evvel cümle ḥaḳā'ika sārīdür. Ve yine gelür: “Mā ra'eytü şey'en illā ve ra'eytullāhe ba'dehū.” Zīrā āyāt-ı āfāḳ ve şevāhid-i enfüse nazar ile me'mūr olmaḳ Ḥaḳḳa intikāl içündür.

Pes, fer^ç olan nefsinin ma^ç rifetden aşl olan Haqq'a intikâl olındığı gibi, fer^ç olan eşyâdan dahi Hâlık'a 'urûc vâki^ç olur. Velâkin âfâk ism-i Mufaşşal'a mazhar olmağla [39b] tafşilden neticeye intikâl olunmak âsândur. Enfüs ise mazhar-ı ism-i Câmi^ç dür ki mücmel ve mübhem metin gibidür. Anuñçün dört kitâb muqâbelesinde dört nüşha-i mürettebe vaz^ç olınmışdur ki nüşha-i âfâk ve nüşha-i enfüs ve nüşha-i Qur'an ve nüşha-i haqâik-i Raḥmân'dur. Ve enfüs ve âfâk ekvândan olmağla 'aql-ı evvele dek seyr olunub orada seyr-i mümkün tamâm olur. Ba^ç dehü seyr-i vâcibe teraqqî olunur. Ve ikisininü dahi maḥzûrât ve berâzihî çokdur. Ekşer-i süllâk seyr-i mümkünde qalmışdur. Huşûşan mevâlid mertebelerinde sâkıtlara nihâyet yokdur. İşte, mürşid-i kâmile ser-fürû itmeyenlerün hâli budur. Meger ki tevfiq-i hâşşa mazhar olub bilâ-vâsıta aḥz-ı feyz-i ilâhî ile perveriş bulub Üveysî-meşreb ola ki ziyâde nâdir vâki^ç olur. Ve o maqûlelere yetim ve ğarîb itlâk olunur. Allâhümme innâ nes'eluke'l-feyze min kulli'l-vucûh bi-câhi'l-ismi'llezî yezkuru bi'l-a^ç zâmi ve yetlûhu.

Nazm [Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilâtün / Fâ^ç ilün]

1. Qalma seyr-i şüret içre 'âlem-i ma^ç nâyı gör
Geç bu ednâdan bülend it himmeti a^ç lâyı gör
2. Tâ-be-key âb içre 'aks-i mâha eylersin nazâr
Qo ḥayâli çarḥ içinde devr iden şol ayı gör
3. Cevher-i maqşûd için kân-ı dile eriş bugün
Qatrede dürr-i yetim olmaz yürî deryâyı gör
4. Gerçi bir zerre nûr-ı mihri ğamz itmekdedür
Görmez ammâ zerresini dîde-i a^ç mâyı gör

5. Ādem-i kāmīl iseñ ‘ālemde gel da‘ vāyı ҡo
‘ Abd-i maḥẓ olduñsa gerçek ḥidmet-i Mevlāyı gör
6. Ḥikmet-i zevḳiyye her yerde bulunmaz anı sen
Ḳanda ise şeyḫ Ḥaḳḳī gibi var arayıgör

رایت حضرتہ الشیخ الاکبر [a04] قدس سرہ الاظهر لیلہ الجمعة وهو يستحسن فهمي ومعرفتي فقلت ان المرشد هو المعلم والتعليم انما هو بقدر العلم والعلم لا نهاية له وكل واحد من العارفين مشرب مخصوص لا يتعداه كما قال تعالى قد علم كل اناس مشربه وقال ولا يحيطون بشيء من علمه الا بما شاء ذلك تقدير العزيز العليم فتهلل وجه حضرت الشيخ من هذا الكلام واستبشر وفيه اشارة الى ان الفهم عن الله امر مشكل لا يتيسر الا لواحد بعد واحد اذ ليس بالتعلم والتكسب بل بمحض فضل الله والهامة والقاءه كما قال تعالى يلقي الروح من امره على من يشاء من عباده وقال يختصن برحمته من يشاء فمن ادرك هذا المعنى علم ان كل كمال فهو من عين المنة افيض على العين الثابتة بالفيض الاقدس ثم علل العين الموجودة بالفيض المقدس وان كانت الاستعدادات والقابليات غير مجعولة فاذا وقفت على هذا فاسكت واشكر الله على ما اولاك من عين المنة المذكورة .

[Cuma gecesi yüce Şeyh Hazretlerini -kuddise sirruhu- gördüm. [40a] Şeyhim anlayışımı ve mârifetimi beğeniyordu. Ben de dedim ki, mürşid hem muallim hem talimdir. Ve o ilmin sonu yoktur. Her ârif için kendine mahsus bir pınar vardır. Allah'ın âyette buyurduğu gibi مشربه كل علم كل اناس مشربه “Her kısım insanlar kendi su alacağı kaynağı bildi.” Başka bir âyette Allah: ولا يحيطون بشيء من علمه الا بما شاء ذلك تقدير العزيز العليم “Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.” buyuruyor. Bu kelâmdan sonra Şeyh Hazretlerinin yüzüne coşkulu ve sevinçli bir ifade geldi. Ve idrak, insanın çalışma ve gayretiyle değil apaçık Allah'ın fazlı ve ilhâmı ile olur. Allah şöyle buyuruyor: يلقي الروح من امره على من يشاء من عباده: “Dereceleri yükselten, Arş'ın sahibi Allah, kavuşma günüyle korkutmak için kullarından dilediğine iradesiyle ilgili vahyi indirir.” Ve başka bir ayette يشاء من برحمته من يشاء “Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder.” buyuruyor. Bu mânâyı idrâk eden kimse bilir ki, bütûn kemâlat Allah'ın

cömertliđi ve feyzindendir. Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Camii'nde iken ezan vakti Peygamber Efendimizin "Namaz gözümün nuru kılındı." kavlinin sırrı açığa çıktı.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Feyz-i haqq cüy u gönül mizâbdur
Dil-i kadeh-i ma' nâ şerâb-ı nâbdur
2. Beste-i jeng-i kederdür ekşeri
Şâfi dil olmağ katı kem-yâbdur
3. Hağ'dan özge kıble yokdur ' âşığa
"Şemme vechullâh" aña mihrâbdur
4. Sırr-ı Hağ'dan zâhide şorma haber
Fehm iden anı ülü'l-el-bâbdan
5. Ma' rifetde dâhil-i şadr olmağa
Mürşid-i kâmil haqîkat bâbdur
6. Pîrlikte oldı Hağğî nev-civân
Kuvvet-i kudsiyye ile şâbdur

وقت اذان الخطبه في جامع مهرماه في الاسكدار ظهر سر قوله [b04] صلى الله عليه وسلم وجعلت قره عيني في الصلاة وقولهم في شهادة الاذان قره عيني بك يا رسول الله حيث جعل كل واحد في الصلاة ورسول الله حيث جعل كل واحد من الصلوة ورسول الله قره العين اما الاول فلان الصلوة معراج المؤمن وسبب المشاهدة الالهية في مرتبة الربوبية بالبصيرة وهي برزخية مرتبتي قاب قوسين وادنى اذ لا يحصل الجمع بين المناجاة والمشاهدة الا في هذه البرزخية ولكون الصلوة حالة المشاهدة كان عليه الصلوة والسلم يرى في تلك الحالة من

جميع جهاته اذ الحق تعالى وان كان في قبله العبد لكنه لا يقبل التحديد بشيء من الحدود في الحقيقة ولعموم التجلي المشاهدة يسري المشاهدة في جميع اجزاء اللطيفة الانسانية فيكون كل جزء منها بصرا وتلك الحالة تسمى بالمحاذاة الالهية اي من جميع الجهات وذلك يشبه الطواف فان الطائف لا يتقيد بجهة من جهات الكعبة بل يدور الى اخر العمل فظهر من هذا التقرير ان الصلوة محبوبة مطلوبة كما ورد ارحنا بلال فانها وسيلة الى مواصلة المحبوب ومشاهدته ولا شك انه لا شيء الذ فوق لذة الرؤية اذ سماع الخطاب دونه ولذا اشتاق موسى عليه السلام الى اللقاء والرؤيا بعد ان حصل له مقام السماع ومن هنا يرجح البصر على السمع ومنهم من رجح المعرفة الالهية لانها هي المقصودة من الخلق وبها يتفاضل مقامات الرؤية فمن شهد ولم يعرف لم يكن من اهل الرؤية وانما الرؤية المقبولة هي المقارنة للمعرفة لا ترى ان من راي السلطان وهو متنكر فهو لم يره الا ان يعرفه في جميع المواطن فاعرف جدا [a14] واما الثاني فلان رسول الله صلى الله عليه وسلم هو مظهر الحقيقة الالهية فمن رآه فقد رأى الحق فكما يكون بمشاهدة الحق قرير العين فكذا برؤية رسول الله خلا ان الفرق بينهما هو ان مشاهدة الحق في الصلوات ونحوها انما هي بمظهرية نفسه اذ العبد رداء الكبرياء ومراته ويقال لهضالا الرداء حجاب الا مكان ايض اذ لا خرق لهذا الحجاب ابدا والا لاحترق الرأي وبقي المرئ فقط فاذا لا رؤية اصلا وكلامنا في مرتبة الرؤية وحصولها للعبد وما مشاهدة الحق في خارج نحو الصلوة فانما هي بمظهرية غيره وهو رسول الله صلى الله عليه وسلم واكمل ورثته فان رؤيته ايض كروية رسول الله كما قال طوبى لمن رأني ولمن راي من راني فان هذه الرؤية هي الرؤية بالبصيرة لا بالبصر الا ترى ان ابا جهل رأى رسول الله لكنه لما لم ينتفع برؤيته كان كالأعمى ولذا قال تعالى وتريهم ينظرون اليك وهم لا يبصرون ودل على اتحد الرؤية انهم قالوا في حق الاولياء اذ رآهم احد ذكر الله فان ذكر الله يدل على انهم المظاهر والمناظر الالهية فمن رأى واحدا من الاكمل ولم يقل الله الله فهو لم ينظر اليه بنظر الحق بل ينظر الغير فهو اما منكر او محجوب وحجاب الانكار اشد منمطلق الحجاب لكثافته وغلظته ثم المعنى للرؤية انما هو المتابعة وهي لا تحصل الا بالمبايعة فوجب مبايعة الاولياء قطعاً لانها وسيلة اختراق الحجاب ومشاهدة رب الارباب ولم يفلح احد ظاهر او باطنا معاً الا بذلك فعليك بالسلوك وتصديق [b14] اهله ولا يضرنك المقالات المزخرفة لاهل الانكار والافكار فانهم فراعنة الاولياء ودجاجلة عباد الله الصالحين رد الله كيدهم في نحورهم وحفظ المؤمنين من شرورهم .

[[40b] Sahabe ise “Gözümün nuru ya Rasûlullah” demiştir. Öyle ki her iki kelâmda da göz bebeği, namaz ve Allah’ın Rasûlü’dür. Birincisinde mü’minin miracı namaz ve rubûbiyet mertebesinde ilâhî müşâhede sebebidir. Âyette Allah şöyle buyuruyor: “Sonra (çok perdeler geçerek Rabbine) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki, kabe kavseyn (iki yay) kadar veya daha da yakın oldu!” Öyleyse bu perde olmaksızın müşâhede ve münâcât gerçekleşmez. Fakat namaz müşâhede hâlidir. Rasûlullah (sav) her cihetiyle bu müşâhede hâlini yaşardı. Kulun kiblesi Hakk Teâlâ hazretleridir. Fakat hakîkatta onun ve müşâhede tecellisinin bir sınırı yoktur. Müşâhede

insanın her parçası ve lâtifesiyle kolaylıkla gerçekleşir. Ve bu hâl ilâhi mücâzât olarak isimlendirilir. Yani bütün cihetleriyle yönelmektir. Ve bu tavafa benzer ki; tavaf eden kişi Kâbe'nin bir cihetiyle sınırlı kalmaz bilakis tüm cihetleriyle tavafı tamamlar. Bu takrirden namazın mahbûb ve matlub olduğu anlaşılır. Peygamber Efendimiz'in "Bizi ferahlat ey Bilal." kavlinde vârid olduğu gibi, o namaz sevgiliye ulaşmaya ve onu müşâhede etmeye bir vesiledir. Ve şüphe yoktur ki rü'yetullah lezzetinden daha üstün bir lezzet yoktur. Mûsâ -aleyhisselam-a semâ makâmı hâsıl olduktan sonra rü'yetullah'ı talep etmiştir. Bundandır ki görme filinin duyma filine tercih edilmesi gibi Hakk Teâlâ'nın maksudu olan marifet-i ilahiye de diğerlerine tercih edilir. Makbul olan rü'yet marifetin mukârene edilmesi ile olur. Nasıl ki kendini gizleyen bir padişahın onu tanımayan raiyeti tarafından görülmesi mümkün değildir, marifet-i ilahiye olmadan da rü'yetullah mümkün değildir. [41a] Peygamber Efendimiz (sav) hakikat-ı ilahiyeye mazhardır. Ve onu gören Cenab-ı Hakk'ı görmüş gibidir. Allah'ı müşâhede etmek ferahlık ve sevinç olduğu gibi Rasûlullah'ı görmek de aynı şekildedir. İki arasındaki fark ise şöyledir: Cenab-ı Hakk'ı müşâhede namaz ve dua gibi hallerde O'nun insanda tezahürü ile olur. Kul O'nun aynası ve kibriyasının ridasıdır. O rida (kaftan) ise hicaptır ki o olmadan rü'yet mümkün olmaz. Rü'yet mertebesinin namazda husulü haricinde başka bir tezahürü de vardır. O da Resulullahta tezahür etmesidir ki Resulullahı görmek O'nu görmek gibidir. Peygamber efendimiz şöyle buyuruyor: "Beni görene ve benim yüzümü gören kişiyi görene ne mutlu!" Bu herhangi bir görme değil bilerek feraset ile görmedir. Ebu Cehil peygamberimizi görenlerden idi fakat onun ile âmâ bir kimse arasında bir fark yoktu. Allah Teâlâ وترىهم ينظرون اليك وهم لا يبصرون "Sen onların sana baktıklarını görürsün, hâlbuki onlar görmezler." buyuruyor. Evliya hakkında da buna delil vardır. Bir kimse Allah'ı zikreder halde bir evliya görürse bu mazhar-ı ilahiyeye işarettir. Kâmil kimselerden birini Allah Allah der hâlde görmez ise o kimse Hakk nazarıyla değil gayrın nazarıyla bakıyor demektir. İnkâr hicâbı kesafeti ve kalınlığı ile mutlak hicâptan daha şiddetlidir. Rü'yetin mânâsı ise izleme ve takip etmedir ki biat olmadan husule gelmez. Bu yüzden evliyaya biat şarttır. Çünkü evliyalar hicâbın kalkmasına ve Cenâb-ı Hakk'ı müşâhedeye vesiledir. Onlar olmadan hiç kimse zâhirî veya bâtinî olsun kurtuluşa eremez. Ve sen o yolda gitmek ve tasdik ile mükellefsin. [41b] Ehl-i inkârın süslü makâleleri ve fikirleri seni dalâlete düşürmesin.

Onlar evliyalara karşı firavun ve Allah'ın sâlih kullarına hilekârdırlar. Allah Teâlâ onların tuzaklarını bozdu ve müminleri onların şerlerinden muhafaza etti.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Her seher bî-dâr eyler şevk-i didâruñ beni
Görmeğe hâzırlanur bu dîde-i cânım seni
2. Görmesem âyîne-i dilde cemâlũñ nûrını
Âteş-i ğâm ' âkıbet sũzân ider cân u teni
3. Kıabr-i ' âşık cennet-i Firdevs olur didârla
Ehl-i zũhdũñ hufre-i nâr olur âhır meskeni
4. Sâlik-i râh-ı Hũdâ bilsem niye mağrũr olur
Mürşid-i kâmil izidür irgüren Hâkık'a anı
5. Gũy-i maşşũd alınur çevgân-ı himmetle velĩ
Hâkıkıyâ bir Hâk Eri meydân-ı ' ışık içre kıanı

[KERÛBİYYÛN SENDENDÛR]

Leyletü'l-eḫad ba' de'd-teheccüd. Leyle-i mezkûrede ba' de'd-teheccüd muzṭaci' idüm. Ve ile'ş-şabâḫ zıkr-i ḳalbî iderdüm. Bu ḫitâb-ı ḡaybî vârid oldı ki “kerûbiyyûn sendendür.”

Kerûbiyyûn taḫfif-i rā ve teşdid-i yâ-i müşennâtlâ sādât-ı melâ'ikedür. Melâ'ike-i müheyyimeden ḡayrıdır. Zîrâ melâ'ike-i müheyyeme ki ervâḫ-ı 'âliye ve 'uḳûl-i mücerrede daḫi dirler; ḳurb u bu'd ile muttaşif degüllerdür. Belki müşâhede-i cemâl-i Ḥaḳḳ'da müteḫayyirler ve müṭâlâ'a-i celâl-i Ḥazret'de müstaḡraḳlardur. Ve anlara zâtiyyûn dirler. Zîrâ Ḥaḳḳ'a intisâbları ism-i zâtî yüzündendür; esmâ-i şifâtiyye ve ef'âliyyeden degül. Binâen 'alâ hazâ bunlar nisb¹⁹⁷ ü izâfâtdan mücerredler ve libâs-ı vücûd-ı 'aynîden mu'arrâlar ve cism ü cismânî olmakdan müberrâlardur. Anuñçün bunlara ervâḫ itlâḳ olunur. Ve sâ'irlere melâ'ike dinilür. Zîrâ cism-i laṭife girmişler ve Ḥaḳḳ'ı verâ-i perde-i cismden görmüşlerdür.

Bunlaruñ ṭabaḳa-i [42a] 'ulyâda olanları ḫamele-i 'arş ve ḫâffûn ve melâ'ike-i kürsîdür ki tedbîrâtlâ muḳayyedlerdür. Bu cihetden bunlara Meşşâiyyûn nüfus-ı semâviyye ve İsrâḳiyyûn envâr-ı müdebbire didiler; ehl-i tehyîme 'uḳûl ü envâr-ı 'âliye didikleri gibi.

Ve bu maḳâmda iki vech vardur. Vech-i evvel sırr-ı izṭicâ'dur. Ya'nî ḫâl-i izṭicâ'da zıkr itmege bâ' iş budur ki herkesüñ rāḫat-ı bedeni bir dürlü sebebe menûṭdur.

Nitekim İmâm Muḫammed -rahmetullâh- âyât ve eḫâdîşden istinbâṭ murâd itdikleri vaḳit istilḳâ iderlerdi. Zîrâ rāḫatları anda idi. Ve bilâ-rāḫat teveccüh-i 'âlem-i me'ânî nâḳısdur. Anuñçün ḫalvet-nişîn olan şüfiyyeye vaḳt-i iştiḡâlde terebbu' terḫîs olındı.

¹⁹⁷ nisb: A nisbet

Ve Rasūlullāh -şallallāhü ‘aleyhi ve sellem- hāl-i vahyde istilkā iderlerdi. Zīrā vārid-i ilāhī geldikde rūḥ-ı insānī tedbīr-i bedenden ḳalur ve ğayrı teveccühe meşğul olur.

Pes, ḳıyām ve ḳu‘ ūdda ḥāfız beden olmadığından beden daḫi aşlına rücu‘ ider ki lüṣūk-ı bi’l-‘ arzdu. Ve zıkr-i ḳalbī zıkr-i lisāniden ehvendür. Zīrā hareket-i bedenden müstağnīdür. Ḥuşūşan ki leyālīde sükūnuñ ne ḳadar fā’idesi olduğı ma‘lūmdur. Ve lāsiyyemā beden-i insān aḫvāl-i ‘arızadan bī-tāb olduğı vaḳitde hareketde tekellüf itse mütelāşī olur. Ve gāh olur ki bi-ḥasebi’l-maḳām zıkr-i ḳalbī lāzım gelür. Nitekim erbābına ma‘lūmdur.

Velehū

Ḳıṭ‘a [Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün]

Pūr-i şulbīdür cihān içre şeref-baḫş-ı peder

Zıkr-i ḳalbīdür nemā viren ḳamu ehl-i dile

Hıç söyünmez yanar dā’im çerāğ-ı bātını

Kim ki yaḳa dil ocağın āteş-i [42b] tevḫīd ile

[NŪR OLMAḲDA BENİ MELĀ’İKEYE İLḤĀḲ EYLE]

Ve vech-i şānī sırr-ı şüret-i kelāmdur. Ya‘nī “kerūbiyyūn sendendür” dinildi. ‘Aks olunub “sen kerūbiyyūndansun” dinilmedi. Zīrā beşerūñ ‘idād-ı melā’ikeden olduğı nūrāniyyet iledür.

Nitekim ḥadīşde gelür: “Ve’c‘alnī nūran.” Ya‘nī nūr olmakda beni melā’ikeye ilḥāḳ eyle. Tā ki tab‘-ı beşeri tab‘-ı melekīye mübeddel ola. Ve melā’ike-i

kerübiyyünuñ beşerden oldığı zıkr-i qalbî iledür. Bunuñ tafşîli budur ki ‘âlem-i tehyîm ki ‘âlem-i ervâhdur; zıkr-i cehrî ve hafî ve lisânî ve qalbîden müstagnîdür. Zîrâ kemâl-i le’âfetinden müşâhedede istiğraq üzerinedür.

Ve şuhûd-ı dâ’im ehlinde zıkr olmaz. Şol vecihden ki zıkr-i nisyân muqâbelesindedür. Nitekim Qur’ân’da gelür: “vezkür rabbeke izâ nesîte.”¹⁹⁸

Pes, zıkr-i muttaşıl erbâbınuñ tevbesi rücû’-ı dâ’im ma’ nâsına me’ hüz oldığı gibi zıkrî daği hüzür-ı dâ’ime mahmûl olur. Fe-emmâ mertebe-i nüfûs ki mertebe-i melâ’ikedür; iki vecihledür. Biri mertebe-i melâ’ike-i kerübiyyedür ki bunlar rif’at-i mekânât ve mezîd-i qurblarından nâşî zıkrleri rûhânîdür; ekâmil-i beşerüñ zıkrleri qalbî oldığı gibi. Zîrâ melâ’ikenüñ kemâlî rûhda ve beşerüñ qalbedür. Şol cihetden ki beşer mertebe-i rûhdan mertebe-i qalbe nüzûl itmişdür.

Anuçün hafız-ı ‘âlem mülk ve melekûtdur. Ya’ nî qalbüñ bir yûzi ‘âlem-i melekûta ve bir yûzi daği ‘âlem-i mülke nâzırdur. Zîrâ bu iki ‘âlem miyânında berzah ve a’ râfdur. Bu sebebden¹⁹⁹ qalb dinildi. Ya’ nî iki ‘âleme taqallübü olduğuçün qalble tesmiye olındı. İşte insân-ı kâmilüñ qalbinde olan taqallüb hıfz ü hırâset-i ‘âlem içündür. İnsân-ı nâkış ise böyle degüldür. [43a] Belki anuñ taqallübi cemâlden celâle ve bi’l-‘ aksdur.²⁰⁰

Nitekim hadîşde gelür: “Qalbü’l-mü’min beyne işbe’ ayni min eşabi’i’r-Rahman yuqallibühü keyfe yaşâ.” Ve bâlâda zıkr olınan âyet-i haylûletde aña remz vardur. Zîrâ eger haylûlet hicâba dâ’ir ise hayrdan şerre tahvîl ve eger keşfe nâzır ise hilâfete tebdîldür. Bu maqâm dandur ki Qur’ân’da gelür: “Rabbenâ lâ tüzîğ kulûbenâ ba’de iz

¹⁹⁸ “Unuttuğun takdirde Allah’ı an.” Kehf 24

¹⁹⁹ bu sebebden: A’da iki kez yazılmış

²⁰⁰ ‘ aksdur: A ‘ aks

hedeytenâ.”²⁰¹ Ya‘nî ehl-i telvîne gerekdür ki dâ’imâ zeyğ-i albden azer zerine ola. Ve temkîn ve teşbît uřuřunda a’a du‘ â eyleye.

Ve biri dai meretebe-i melâ’ike-i kerûbiyyenüñ ayrıdır; sâ’ir abaat-ı semâvâtuñ ‘ummârı ve ‘arzda istidâm olunan firiřteġân gibi. Ve bunlaruñ zıkrleri rûânî ve cismânîye řâmıldür. Zîrâ ervâ-ı laife olduları cihetden zıkrleri rûânî ve ecsâm-ı laife olduları ma‘nâdan zıkrleri cismânîdür. Egeri urb u bu‘dla tefâvütleri vardur. Ya‘nî ‘ulüvv-i mekânı olanlaruñ ‘ulüvv-i mekânetleri dai vardur; kerûbiyyün gibi. Zîrâ felek-i a‘lânuñ ‘âlem-i ervâa ittiřâli olmaġla ummarında letâfet-i zâ’ide vardur. Egeri cism-i laîf müteřekkil olmuřlardur. Ve her nesne civârınuñ ikmeti az itdüġi meřhürdur.

Ařl-ı urb-ı mekânet ve meretebe sebeb-i ihâ-i zıkrdür. Nitekim uzûr-ı Ka‘be’de ref‘-i řavt olunmaz; zîrâ maam-ı Eadiyyet-i Zâtiyye’ye nâzırdur. Ve ařâbuñ -raıyallâhu ‘anhüm- arî-i ayber’de zıkr-i cehrîden men‘ olındıkları ma‘nâ-yı mezkûra dâ’irdür ki ařâb-ı meřâhireye münâsib olan zıkr-i afidür. uřuřan ki aralarında Rasûlallâh -sallallâhu ‘aleyhi ve sellem- veya ekâmil-i [43b] ümmetden bir kimse ola ki bunlar mazar-ı tâmm-ı udâ olmaġla uzûrlarında cehr itmek uzûr-ı a’da cehr gibidür. Nitekim gelür: “Ve lâ-techer ve lehu bi’l-avl.” Ve zıkr-i adîř meclisinde dai řıyâ ve emřâli terk-i edebden ma‘dûd ve andan nehy olunmuřdur. Zîrâ uzûr-ı adîř uzûr-ı nebevî ükümünde ve uzûr-ı nebevî dai uzûr-ı a ma‘nâsındadır. Ve řûfiyyenüñ zıkr-i cehrleri mübtedîlerüñ âline râci‘dür. Zîrâ geri a ařamm ve ġâ’ib degüldür. Velâkin nefsimizde řamem ve aybûbet vardur.

Pes, zıkr-i cehrî nefse istimâ‘²⁰² ve tenbiye ve anı îfâz ve ihâr içündür. Nitekim ur‘ân’da “yâ eyyühe’n-nâs yâ eyyühe’l-lezîne âmenü” dinildi. Ya‘nî ba‘îd için vaz‘

²⁰¹ “Rabbimiz bizi doġru yola ilettikten sonra kalplerimizi eġriltme.” Âl-i İmran 8

²⁰² istimâ‘: A simâ‘

olunan harfle nidā olındıkları kendilerinin Hâk'ından bu' dlarındandır.²⁰³ Yoħsa Hâk'ın anlara ma' iyyet ve a' krebiiyeti vardır. Ve bu' duñ ma' nâsı budur ki mavtın-ı vaħdet ü ünsden maħall-i keşret ü vaħşete gelmişlerdür ki mertebe-i insân hareket-i nüzüliyyenün ğāyeti ve vücūdda i' tibār olunan mesāfātuñ ā' bādıdır.

Pes, şol sâlik ki sülūkla bu mesāfâtı tayy ve bu mefāzâtı ka' idüb mavtın-ı ' aql-ı evvele dâhil ve maķâm-ı ğayb-ı zâtiyyeye vâşıl ola; ğurbetden vařana irmiş ve āşinâ yüzün görmüş gibi olur. Bu şüretde ceħre zârüreti kalmaz. Egerçi ' âlem-i ceħr içindedür. Ya' nî Allâh Ta' âlâ maķâm-ı ervâħda sırrını ihfâ ve mertebe-i felek-i a' lâda izhâr itdi. Ve bu zühür mertebe-i insâna gelince mütezâid olub orada kemâlin buldı. Ve şüret-i İlähiyye-i kemâliyye üzerine tecellî hâşıl oldı.

Pes, bundan fehm [44a] olındı ki bu ' âlem ya' nî felek-i ařlasdan ğāyete dek ' âlem-i ceħr ve zühürdür. Ve bu ' âlem-i ceħrün müştemil oldığı ħalâ' ikuñ ħâlî bi- ħasebi'l-maķâm ceħr ü ihfâdan ħâlî olmadı. Nitekim kelâm-ı İlähî'nün şüret ve ma' nâsı insânun rütbesi ile tamâm oldı. Zîrâ anun fevķinde tekvîn ve anun ceħrinde ekmel-i ceħr yoķdur. Ve sırrı cemî' ' avâlimi²⁰⁴ devr itmekle felek-i ařlas mertebesinde daħi devr eyledi; ceħr eylediği gibi. Zîrâ felek-i ařlas devr ü ceħrün ikisini daħi ħâvidür. Ğuş tut ki dolâb döndükçe nâleden daħi ħâlî degüldür. Ve bu devr-i küllî ile'l-ebed nihâyet bulmasa gerekdür. Zîrâ vücūduñ şıfatı evveliyet ve âħiriyetdür. Ve her dâ'irenün mübtedâsı muntehâsına mülteķidür. Nitekim gelür: “Ve ileyhi yürce' ul-emru küllüh.”²⁰⁵

Edvâr-ı cüz' iyye ise kıyâm-ı kıyâmet ile encâme-i resîde olur. Şu kadar vardır ki bu ' âlem kenz-i maħfî olan buřundan zühûra gelmekle ařl-ı ' âlem buřun olmuş oldı. Bu sebebden kümmel-i evliyâ zâhirden bāřına ' udül idüb kendilerin setr itmişler ve şit ü şadâyı kesmişlerdür. Bu ma' nâdan arz gibi sâkin ve sâkit olmuşlar ve devr ü ceħrün

²⁰³ bu' dlarındandır: İ2 ba' id olduklarındandır

²⁰⁴ ' avâlimi: A ' âlemi

²⁰⁵ “Her iş O'na döndürülür.” Hüd 123

ḥaḳā'ıḳını ḳalblerinde bulmuşlardır. İşte ṭarīḳımız ṭarīk-i Celvetī -ya' nī cīm ile- ma' nāyı mezkūre dā'irdür ki ṭarīḳ-i eslemdür. Ḥuṣūṣan zamānede ḥaḳā'ıḳ-şinās ḳillet üzerinedür. Zīrā bir nesnenün şūreti şūret-i ḥaḳıḳat olmak fī-nefsi'l-emr ol şūretün şāhibi ehl-i ḥaḳıḳat olmak lāzım gelmez. Mādām ki ḥaḳā'ıḳa vāşıl ve anuñla müteḥaḳḳıḳ olmaya ve 'aḳl ile olan ile keşf ile olanuñ farkı çokdur. Ya' nī 'aḳl keşfe muvāfiḳ gelse daḫi şāhibine göre yine ḥayāldür dinilür. Nitekim dirler: "Rumiyet min ḡayri rām." Ya' nī 'aḳlī [44b] ve ittifaḳī nesneye i' tibār yoḳdur.

Ve bu taḳrīrden fehm olındı ki insān-ı kāmīl melā'ıke-i kerūbiyye mertebesindedür ki mertebe-i mu' tediledür. Anuñçün Rasūlullāh' uñ -şallallāhü ' aleyhi ve sellem- da' veti mertebe-i rūḥda vāḳı' olmuşdur ki sırr ile ḳalbi cāmī' ve şūret ü ma' nāyı ḥāmildür. Ve melā'ıke-i kerūbiyye gerçi ehl-i tehīm gibi ervāḥ-ı maḥza degüldür. Velākin anlara ittişālleri cihetinden ervāḥ ḥükmündededür. Vech-i ittişāl budur ki ' ālem-i ' arşuñ fevḳi ' inde ehli'l-ḥaḳā'ıḳ ' ālem-i ervāḥdur. Yoḫsa ' ālem-i "lā ḥalā ve lā melā" degüldür; nitekim ḥükemā zu' m iderler.

Pes, ḥayyizüñ ta' ayyüni ' ālem-i ' arşdandur ki māverāsında olanlar ḡayr-ı müteḥayyizelerdür. Bu sebebdendirler ki ervāḥ ḡayr-i müteḥayyizededür. Zīrā ' ālem-i envārdandur. Ve nūrda taḥayyüz ve levn olmaz; meḡer ki maṭraḫı i' tibāriyle ola.

El-ḥāşıl ' arşuñ muḫīṭ oldıḡı ecsāmıñ cümlesi müteḥayyizededür. Gerek ecsām-ı laṭıfe olsun; ecsām-ı melā'ıke gibi. Ve gerek ecsām-ı keşife olsun; beşer ve emşālüñ ecsāmı gibi.

Ve cin ṭā' ifesi ecsām-ı laṭıfede dāḫıldür. Anuñçün ism-i laṭıfüñ ḥükmi üzre eşḳāl-i muḫtelifede teşekkül iderler; melā'ıke gibi. Ve kümmel-i beşer daḫi böyledür. Nitekim Ḥāzret-i Ḥızr -' aleyhi's-selām- müterevḫinlerdendir. Ve her zīḳ u kerbe vāḳı' olan kimseye şıfat-ı ḡālibesi üzerine görünür. Bu cihetden ba' zı meşāyiḫ anı "şıfat-ı ḡālibesi şūretidür; yoḫsa şūret-i Ḥızriyye degüldür" didiler. Gerek Ḥızr ḥayātıda olsun;

nitekim kavlı-i cumhürdür. Ve gerek olmasın; nitekim ba'zı 'ulemā zāhib olmuşlardır. Anuñcün ba'zı meşāyihden şadır olmuşdur ki: “ Lev kāne aḥī'l-ḥızru ḥayyen li-zārinī.” Ya'nī [45a] bu kelāmı ḥayāt-ı Ḥızr'ı inkār iden dimişdür. Yoḥsa ḥadīs degüldür. Ma'a hāzā 'adem-i ziyāretten 'adem-i ḥayāt lazım gelmez. Zīrā Ḥızr'uñ her velīye ittılā'ı muḫtaziyāt-ı maḫāmından degüldür. Ve cā'izdür ki bu kelāmuñ şudürundan şoñra mülākāt vāki' ola.

Ve bu faḳīre Mescid-i Ḥarām'da ve ṭarīk-i Şām'da bir kaç kerre mülākāt ḥaşı olub Ḥaṭīm-i Ka'be'de du'ā itmiş ve ḳurb-i 'alāda ma'reke-i ūrbān vāki' olduğda mu'āvenetimizde bulunmuşdur. “Ve lillāhi'l-ḥamdü 'alā zālik.”

Ey sālīk işte bu taḳrīrden esfelden a'lāya varınca merātib-i ḥalā'ıḳ ma'lūmuñ oldı.

Ve her nesne ki bu 'ālem-i kevn ü fesāda müte'allıḳdür; tenezzül üzerine oldığı bilindi. Pes, ḡayret ile bu 'anāşır ve mevālīdden ḥalāş olasın. Ve ṭabī'at-ı keşifeden necāt bulasın. Ve her ne maḳūle nisbet ki vardur; gerek ceḥr u ihfā ve gerek ḡayrı andan ḳurtulasın. Egerçi maḫāmuñ şüreten bu nisbetleri muḫtazi ve bu izāfātı müstelzimdür. Velākin ḥarekātüñ ḥaḳla olıcaḳ; saña kimse daḥl itmez ve itse daḥi kemāl-i ceḥline rāci' olur. Hīç bu 'ālemde rūḥ-ı mücerred veya cism-i mürecced gördüñ mi? Ya'nī çünki rūḥla cismi müştemildür; lā-cerem, ikisinüñ daḥi ḥükm-i maḥşüsü vardur. Merātib üzerine temeşşī idicek ḳıl ü ḳāl olmaz. Naẓar eyle ki insān-ı kāmīl a'māl-i şer'ıyyede sâ'irlere ḡālibdür. Ma'a hāzā a'māl-i şer'ıyyenüñ ḡāyeti derecāt-ı cennetdür. İnsān-ı kāmīlüñ maṭmaḥ-ı naẓarı ise ḥaḳdur. Ya'nī eşer-i rūḥ u ḳalb olan vicdān ve ma'rifet ve müşāhededür. Fe-ammā bir nesne [45b] Maṭlūb olmasa daḥi emr-i ḥālīḳa göre ma'müldür. Zīrā aḥlāḳ-ı ḥakīmdür. Ve Şāni'üñ şun'-ı bedī'i olan insān daḥi muḥkemdür.

Pes, cem'ıyyet-i esmāsına göre her ḥaḳıḳatüñ zuḥūrına āyinedür. Velākin bu ma'nāyı fehmdede şu'ūbet olmaḡla ḥalḳ fark-ı muḥtelife olub ilḥāda düşdiler. Ve

kendilerin ʔarīḳ-i ḫaḳdan ʔaʔırdılar. Bu cihetden bu maḳūle taʔnīflere sebeb-i iʔlāḫ-ı
‘aḳā’id ü a‘ māl ü aḫvāl oldu. Ḳabūl idenlere sa‘ ādet ve redd idenlere ʔeḳāvet. Zīrā
bizim üzerimize lāzım olan teblīḡdir ve hidāyet Ḫaḳḳ’a müfevvaḫdur. “Vallāḫü’l-hādī
ilā ʔarīḳi’l-ḳulūb.”

Nazm [Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün]

1. Müdebbir kimdür iʔbu cisme dirseñ rūḫ-ı a‘ ʔamdur
Gerek Cibrīl-i Ekrem’dür²⁰⁶ gerek ‘ İsi bin Meryem’dür
2. Külāḫı bu cihāndan ‘ ālem-i tehyīme irgürseñ
Maḳāmuñ yine ‘ aḳl-ı evvele nisbet ile kemdür
3. ʔu kim Āb-ı Ḫayāt-ı ma‘ rifetden içmedi cür‘ a
Degüldür fi’l-ḫaḳīḳa zinde belki mürde ādemdür
4. Vücūduñ Mekke vü anda dilüñdür Ka‘ be-i ‘ ulyā
Derūnuñda olan feyz-i İläḫī ‘ ayn-ı Zemzem’dür
5. İrişmezseñ eger nūr-ı siyāha bu nehār içre
Dilüñ ʔulmetde vü cānuñ rehīn-i ḡuʔṣa vü ḡamdur
6. Sözüñde ʔaʔnī-i ʔevḳ-i vuʔlat vardur ey Ḫaḳḳī
Elüñde ḫāme ḡyā ney-ʔekerden düzme bir femdür

[A‘ RAFDA EBRĀR ṬĀ’İFE-İ MUḲARREBİNÜŃ TAḫTINDADUR]

²⁰⁶ ekrem’dür: A ekrem’dür

Kele li:

Vaktü's-seheri'l-a'lâ. "Kelebü'l-ebrâr hâmiletü'l-esrâri'n-neş'eteyn." Burada ebrârdan murâd cemî'-i envâ'-i berri şüreten ve ma'nen cem' idenlerdür. Zîrâ a'rafda ebrâr tâ'ife-i muqarrebînün tahtındadır. Ya'nî muqarrebîn iki neş'eyi bile ihrâz itmişlerdür ki "kebe kavseyni ev-ednâ"dur. Ebrâr ise [46a] yalîñuz "kebe kavseyn" ehlidür. Veyahûd neş'e-i ulâ fenâ-i zât ve neş'e-i şâniye beke-i şîfâtdur. Bu iki ma'nâ ise hâl-i muqarrebîndür ki tavr-ı insânide kemâl-i ilâhî tavr-ı ilâhîde kemâl-i insânî bulmuşlardur.

Ve câ'izdür ki neş'e-i ulâ neş'e-i dünyâ ve neş'e-i şâniye neş'e-i uhrâ ola. Ya'nî tâife-i ebrârün kalpleri zâhir u batinün esrârını hâvî ve dünyâ ve âhiretün hakâ'ikini muhtevîdür. Zîrâ âhîret kalb-i dünyâdur ki neş'e-i uhrâda kalb şüretine dühûl itse gerekdür. Ya'nî kalb-i insân dünyâdaki olan şüreti kalibine girüb kalib nâ-bedîd ve kalb zâhir olsa gerekdür. Nitekim dünyâda kalb hafî ve kalib zâhirdür.

Ve bu maqâmdandır ki Rasûllâh -şallâllâhu 'aleyhi ve sellem- Allâh Ta'âlâyı çeşm-i ser ile gördi. Ya'nî leyle-i Mi'râcda cesedini müstevâ-yı 'arşda terk idüb rûhâniyyeti ile seyr-i başî-i vâcibî iderek sırrı şüret-i cisme girüb bu şüretle müşâhede-i Zât vâki' oldi. Bundandır ki dirler: "cismün fevkinde rûh vardır, rûhün fevkinde 'ayn ve 'aynün fevkinde daği sır vardır." Ve bu sırdur ki Haqq'ı müşâhede eyler; zîrâ 'âlem-i vücûbdandır. Rûh ve cism ise 'âlem-i imkândandır. Ve 'ayn nisbet-i 'ilmiyyedür.

Pes, Haqq'a nazâr iden yine Haq'dur; Haqq'a delil olan Haqq oldığı gibi. Velâkin nazâr ve delâletden her biri bir mertebeden bir mertebeyedür. Yoğsa ikisi bile mertebe-i vâhîdeden degüldür. Nitekim nebî ve velîye Haqq'ın selâmı zâhirden mazharadur. Ve nebînün kendine selâmı cem'den farka ve melekiyyetden beşeriyyetedür. Egerçi me'al birdür ki [46b] fi'l-haqqîka kendi kendine selâmdur. Ve

hadîşde gelür ki: “Ve e’ûzu bike minke.” Ya’nî meretebe-i ef’âl ü şîfâtda olan isti’âze fi’l-ḥaḳîḳa zâtdan zâtadur.

Pes, i’tibârât üzerine temeşşî iden kimse zeleden ḥalâş olur ve muḥaḳḳîḳlerüñ “âbid odur, ma’bûd odur, sâcid odur, mescûd odur” didikleri sırr-ı mezkûre râci’dür. Ḥattâ insân-ı kâmilüñ rûḥı kendi cenâzesine ve namâzına ḥâzır olur deyü muḳarrerdür. Zîrâ ta’ayyün-i maḥşûşı cihetinden ḥâzır olanlarla müşterekdür. Rûḥuñ ḥuzûrı ise ma’rûfdur; cesed gibi.

Ve insân-ı kâmil odur ki ḥîn-i inḥilâl-i fetâ’ide cism ü cânüñ ikisin bile tarḥ ider. Ve ancak sırla ḳalır. Velâkin maḳâmât-ı kevnde rûḥ u cesedüñ her biri lâzım olmağla yine şûret-i ûlâsına döner, fe’fhem ciddem.

Ba’dehü dünyâ gerçi ism-i zâhirüñ ḥavâlesinde ve âḥiret ism-i bâtınuñ ḥükümetindedür. Fe-ammâ dünyâ üzerine daḫi esmâ-i ḥâkime vardur ki ḳıyâm-ı ḳıyâmet ile aḥkâmı münḳaṭı’a olur. Meşelâ mümît ismi âḥirete ḥükm itmez. Şol cihetden ki âḥiretde mevt yoḳdur. Ve bâḳî ismi daḫi dünyâya ḥükm itmez. Zîrâ dünyâda beḳâ yoḳdur. Belki Ḥayy-ı Bâḳî tecellîsinüñ külliyyeti me’âdda zuhûr ider. Anuñçün ehl-i cennete nâme-i İlâhî vârid olduḳda üzerine: “Mine’l-meliki’l-ḥayyi’l-bâḳî ile’l-meliki’l-ḥayyi’l-bâḳî.” Ḥattâ ile mu’lem olsa gerekdür.

Pes, bi-ḥasebi’l-mevâṭın esmâ-i ilâhiyye mütebeddil olur; egerçi zât-ı ilâhiyye ezelen ve ebeden bir ḥâl üzerine şâbit ü ḳâ’imdür. Nazâr eyle ki kenz-i maḥfi mertebesinde aşlâ bir ismüñ zuhûrı yoḳ idi.

Nitekim sultân-ı a’zâma ḳable’l-cülûs ümerâ ve merâtib i’tibâr [47a] olunmaz. Ve anlar bir âlâ-yı niseb ü izâfâtdur ki sultânüñ zuhûriyle zâhir olurlar. Anuñçün dirler ki: “Merâtib ‘ademiyyedür.” Nitekim erbâb-ı merâtib vücûdiyyedür, fa’rif cidden.

Bu cihetdendir ki didiler: “E’t-Tevhîdü isķātü’l-izāfāt.” Ya‘nî sırr-ı vahdet-i ilâhiyye niseb ü izāfâtı isķāt ü ref‘ itmedikçe zâhir olmaz. Zîrâ bunlar ‘âlem-i keşrete dâ‘irdür.²⁰⁷

Nazm [Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fa‘ûlün]

1. Açılmaz herkese esrâr-ı tevhîd
Görinmez herkese envâr-ı tevhîd
2. İçegör vahdet-i zâtiyye-i câmın
Egerçi çok durur eṭvâr-ı tevhîd
3. Neler geldi ser-i Mansûr’a seyr it
İdüb bî-gâneye izhâr-ı tevhîd
4. Ezelde çün dilüñle itdün ikrâr
Şağın kılma ebed inkâr-ı tevhîd
5. Hüve’l-mevcûdi fi dâri’l-vücûdi
Görür mi ğayrı olan yâr-ı tevhîd
6. Gül-i vahdet açıldı cân u dilde
Şeneldi Hakkıyâ gülzâr-ı tevhîd

لائحة قال الله تعالى فان مع اليسر يسرا ان مع العسر يسرا اعلم ان هذه المعية في قوله تعالى وهو معكم ايما كنتم وهي النسبة الارتباطية التي بين الوصف والموصوف والحال وذوي الحال وذلك كما ان الله تعالى

²⁰⁷ dâ‘irdür: A dâ‘irlerdür

ارتباطا بينه وبين خلقه من حيث الوهيته وعبودية الخلق فكذا ان لليسر ارتباطا بالعسر وبالعكس لان اليسر من احكام الاسماء الجمالية كما ان العسر من احكام الاسماء الجلالية وهما اي الجمال والجلال بمنزلة اليدين من الانسان كما اشار اليه بقوله تعالى خلقت بيدي وكل من اليدين مرتبطة احديهما بالآخرى من حيث ان مبدأهما واحد وهو العنق فكانتا كالاخوين بالنسبة [b74] الى اب واحد ولا شك ان النسب لا تدوم على نق واحد لان الله كل يوم هو في شأن أي في كل ان غير منقسم ، وهذا يقتضي تحولات الاحول فقد يكون الرجاء عقب القنوط وامثله كثيرة حتى ان بعض من انكسرت سفينته ووقع في جزيرة بعيدة لما ايس من الخروج فقال اذا شاب الغراب اتيت اهلي فعلق ، فعلق انكشاف كربه في المجال العادي ثم لم يلبث حتى رأى أ، الله القى سفينة أخرى في تلك الجزيرة فدخلها فخلص فصورة العسر قد اندرج فيها اليسر وان كان ظهوره بعد حين ويجوز ان يقال ان المراد بالمعية هي معية الشيء نفسه فقد يظهر العسر في صورة اليسر كما يظهر السيئة في صورة الحسنه بعد التوبة والله قادر على ان يجعل الشوك وردا احمر فأعلم ذلك وتيقن، ومعنى تكرير العسر واليسر هو ان القلب يعق في الغم وقت العسر ولروح في الضيق فيحصل العسران ، قم انهما يقعان في السرور والانكشاف وقت اليسر فيحصل اليسران ومعنى تنكري اليسر هو انه امر مجهول مبهم في الوقت الحاضر كما ان العسر امر معلوم معين فيه ومنه التعريف فتفتن لذلك ومنه يظهر ان التأكيد انما يحصل في كلمة ان لا بالتكرير فان في التكرير تاسيسا على ما قلنا.

[Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “ Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır.”
Başka bir âyet-i kerîmede “Nerede olsanız O sizinle beraberdir.” buyuruyor. Ve o vasıf-mevsuf ve hâl-hâl sahibi arasındaki irtibat ile ilgilidir. Aynı onun gibi Allah Teâlâ ve yarattıkları arasında ulûhiyet ve ubûdiyet açısından bir irtibat bulunur. Çünkü kolaylık Allah’ın cemâl isminin ahkâmından, zorluk ise celâl isminin ahkâmındandır. Allah Teâlâ’nın “Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni meneden nedir?” kavlinin işaret ettiği her ikisinin de temeli aynı babadan olan iki kardeş gibi birdir. [47b] Allah Teâlâ her an yaratma hâlinedir. Ve bu yaratma hâllerin devamlı değişimini gerektirir. Umudunu yitirdiğin an umut yetişir. Bunun misâli çoktur ki, gemisi parçalanıp ıssız bir adaya düşen kişi oradan kurtulmaya dâir ümidini kaybeder. Ve der ki genç bir karga yaşlandığında ancak aileme kavuşabilirim. Yani oradan kurtulmanın imkânsız olduğunu düşünüyor. Fakat tam o sırada Allah oraya başka bir gemi gönderiyor ve adam kurtuluyor. Böylece her zorluktan bir kolaylık doğduğunu görüyoruz. Tevbeden sonra günâhun sevap sûretine çevrilmesi de buna benzer. Zorluk ve kolaylığın tekrarının mânâsı şudur ki; Zorluk anında rûhun sıkışması ve kalbin kedere düşmesiyle birlikte bir kolaylık ferahlık gelir. Kolaylığın tekrarı o ânın bizce

meçhul ve mübhem olmasındandır. Zorluk ise mâlum ve muayyendir. Bu kelimelerin tekrar edilmesinde te'kit vardır.]

Nazm [7li]

1. Yâ ilâhe'l-âlemîn
Âsân eyle yolumuz
Kullarına ol mu'în
Tût bu yolda elimüz
2. Cirm ü kuşûra baqma
Nâr-ı celâle yaqma
Kendi binâñi yıqma
Ma' mûr eyle ilimüz
3. Kerem ü ihsân eyle
İşimiz âsân eyle
Kâmil-i insân eyle
Hâl it kâl ü kılimüz
4. Bi-ğürmeti'l-Muştafâ
Bi-câhi ehli'ş-şafâ
Ahdıña idüb vefâ
Tevhîd itsün dilimüz
5. [48a] Hâkķi kula mevlâ bes
Eylemez ğayra heves
Tecellî kıl her nefes

بعد الانتباه مر على السمع قوله تعالى واسروا الندامة لما رأوا العذاب اعلم ان الندم غم يصحب الانسان صحبة لها دوام على ما وقع مع تمني انه لم يقع فان تركيب هذه الاحرف الثلاثة يدور مع الدوام كاد من وومدك يقال ادمن الامر اذا ادامه ومنه مدمن الخمر ومدا بالمكان اذا قام فيه ومنه المدينة لان الناس يديمون الإقامة فيها ولا يرتحلون عنها ارتحال اهل البادية من مكان الى اخر وقوله عليه السلام انا مدينة العلم وعلي بابها إشارة الى كثرة علومه لانه اوتي علوم الاولين والآخرين فجاء المثل السائر كل الصيد في جوف الفراء وأيضا الى دوام تلك العلوم في قلبه واقامتها فيه بلا نسيان وفقدان وهكذا شأن العلم الحضوري بخلاف حال العلم الحصري اذ يقدر ينسى بعضه وقد ينزع كله كما وقع لامية ابن ابي الصلت ونحوه والى الإشارة لقوله تعالى تؤتي الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء ، فإن الملك يعم ملك العلم أيضا، فإذا نزع منه في الدنيا نزع منه في الآخرة لانه لا يكون المنزوع منه العلم الا كافرا فظهر ان المؤمن المقلد سعيد في الآخرة لما اعطيه من العلم وإن كان قليلا والكافر شقي في الدارين وان كان عالما بأنه ينزع من العلم فيبقى جاهلا فوق جهل المقلد ، وقوله علي بابها إشارة الى ان الباب من المدينة كما ان التكبيرة الأولى باب الصلاة ولذى عدت من الفرائض فظهر ان لعلي رضي الله عنه أيضا [b84] علومها كثيرة وأنه وسيلة كل علم وعالم الى جناب النبوة ولذا اغلب الطرق الحققة تنتهي إليه ومن مشكاته يقتبس أهلها لأنه أبو هذه الامة أيضا ، بالنص ولا بد للأولاد من اب مرجوع عليه كالقبلة فإنها قوم متشعبون من اب واحد وكان لها سمية ، لأنها سادات منتهية إلى هاشم جد النبي صلى الله عليه وسلم وهذا لا يلزم منه ترجيح المرتضى كرم الله وجهه على سائر الخلفاء من كل الوجوه حتى لا يلزم الرفض وقد يكون الفاضل مفضولا ونحن نأخذ بالكلام النبوي لا بالعقل والتصرفات الباطلة كما يفعله اهل البدع والاهواء ، وللمرتضى مرآة واحدة في هذه الامة وهي الشيخ محيي الدين العربي قدس الله سره ، وكل منهما وزير لآخر الخلفاء عرفه من عرفه وجهل به من جهل، فانظر كيف هذه المسألة وهي وزارة الاب للابن مع شرف مكانة الاب فإنها تحاكي امومة البنت للاب كعائشة وحفصة وام حبيبة رضي الله عنهن، فإنها أمهات المؤمنين ومنهم ابائهن وهم ابي بكر وعمر وأبو سفيان رضي الله عنهم وفيه سر عظيم هو ان الطبيعة أي النفس الكلية انما تولدت من القلم الأعلى فهي كالبنات له مع انها الأصل لكل حقيقة روحانية او مثالية او جسمانية وبهاذا الاعتقاد تكون اما لوالدها واليه الإشارة بقول الحلاج ولدت امي اباه ان ذا من اعجابات كما سبقت اله الإشارة فظهر صدق ما ادعينا من ان بعض الفضل قد يكون مفضلا وذلك باعتبارين مختلفين ولولا رسول الله لم يكن ادم ولولا امنة لم يكن رسول الله ايض وقد استولدت اباه من حيث التقدم الجسماني وقد استولها رسول الله من حيث [a94] التقدم الروحاني والمراد بامنة هي ومن تقدمتها الى حواء ام البشر فاذا اتمهد هذا فاعلم ان الاية السابقة وهي قوله تعالى واسروا الندامة لما راوا العذاب يدل على ان الندم توبة كما ورد في الحديث لكنه لم ينفعهم لما راوا العذاب بان يسلموا منه بسبب ندمهم لانه ندم وقت البأس بالبأس الموحدة كالتوبة وقت اليأس بالياء المثناة فانها ايض غير مقبولة ومن قال ان المختار انها مقبولة فقد خالف النصوص نحو ان الله يقبل توبة مالم يفر عز وقوله تعالى حتى اذا حضر احدهم الموت قال

اني تبت الثن وحضور الموت هو وقت الغرغرة وزمان الياس هو ان يشاهد ملك الموت ويطلع على احوال الآخرة
واما الباس بالموحدة فلم يقبل الايمان عند نزوله لانه جعل بمنزلة الغرغرة بل قبلها وفيه رحمة عظيمة على هذه
الامة ومدّ لوقت التوبة وتوسيع لدائرة التدارك ولولا ذلك لكانوا كالامم الاولى في بعض الاحوال وذلك ينافي
الحكمة اذ لما كان حضرة النبوة فوق سائر الانبياء في الشرف والكمال كانت امته ايضا فوق سائر الامم في رعاية
الملك المتعال واما قوله تعالى وهو الذي يقبل التوبة عن عباده فعام مخصوص بسائر القواطع كما اسلفنا بعضها
وقولهم ان الفاسق عارف وحاله حال البقاء بخلاف الكافر فانه جاهل وحاله حال الابتداء والبقاء اسهل من
الابتداء انتهى في كلام عقلي لا يعبأ به فان قلت فما معنى قول الفتوحات عند قوله تعالى فلم يك ينفعهم ايمانهم
لما راوا [b94] باسنا يعني في الدنيا فان الله يقول واخذناهم بالعذاب لعلمهم يرجعون فالراجع مع نزول العذاب به
مقبول في الآخرة لانه اتى بما يرجى منه لعلمهم يرجعون انتهى فاذا كان مثل هذا الايمان مقبولا في الآخرة كان قبول
توبة الفاسق من طريق الاولى قلت لو كان مراد الشيخ ما يبدو من كلامه لم يظهر للشفاعة وجه ولم يدخل احد
من العصاة والكفار النار ولم يقل به احد من اهل الرسوم والحقائق فالوجه في كلامه هو ان الايمان والتوبة
الاحتضاريين صورة الايمان الفطري والقرار الازلي والرجوع الميثاقى وهذه الصورة لا تنفع الكفار في الحشر اصلا
فانهم محكوم عليهم بدخول النار والخلود فيها ابدا بلا نكير من احد قطعا وانما تنفعهم في المال بعد مضي
الاحقاب وذلك بمعنى الرجوع الى الله تعالى من حيث ذواتهم وانكشاف وجه الجلال عنهم لا بمعنى ارتفاع
العذاب فان الكيفية في قوله تعالى كلما نضجت جلودهم بدلناهم جلودا غيرها لا تنقطع ابدا فالعذاب مستدام واما
الوصول الى الله والعلم به فبعد مضي الاحقاب وذلك ان السلوك دوري لا خطى مستطيل والدائرة لا بد وان يلتقي
اخرها باولها ولذلك قال تعالى واليه ترجعون ومن قال بخلاف ما قلنا فقد خالف الحق وعانده وغفل عن
الحقائق والارتباط الواقع بين الله وبين عباده فان مظاهر الجلال ايضا عبادة كالعبد الشقي بالنسبة الى مالكة فانه
وان كان شقيا فلا يخرج عن ملكه وعبوديته قال تعالى ان كل من في السماوات والارض الا اتي الرحمن عبدا وقال
بعثنا عليكم عبدا لنا اولي باس شديد اي مظاهر القدرة والبطش وهم بخت نصر وقومه وقال وقل لعبادي الذين
اسرفوا على انفسهم فعبء عنهم بالعباد قبل ظهور توبتهم [a05] وقال لداود عليه السلام اليسوا بعبادي اي
الكفار الذين قاتلتهم وكذا الصورة المذكورة لا تنفع بعض العصاة يوم الحشر فيعذبون في الطبقة العليا من النار
ثم يخرجون ويكون لبعض اهل الكبائر الشفاعة في الحشر بسبب الايمان وبعض الاحوال الحسنة والاخلاق
الجميلة وذلك من باب العناية الخاصة فليس كل فاسق ينتفع بالشفاعة من اول الامر لما سجل عليه من
المؤاخذة وفيه سر قوله تعالى وبدالهم من الله مالم يكونوا يحتسبون فان بعضهم يحتسب ان ليس له مؤاخذة
فيظهر عكسه وبعضهم يظن ذلك بحسب اماراته من الفسوق فيعفى عنه اما بالشفاعة او بدونها فظهر ان الكبيرة
لا توجب العذاب والايلام فان الامر بيد الله وقد قال ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء زعفو العبد المملوك او نحوه
من المجرمين ليس بامر بدع في الدنيا والله اولي بام يعفوا عن السيئات لانه المالك الحقيقي وله الاسماء الحسنى
والصفات العليا والاخلاق المثلى وهو الغفور الرحيم .

[Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Azabı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar.” Bil ki pişmanlık insana arkadaş olan bir kederdir. Ve insan o pişmanlıklarını keşke hiç olmasaydı diye devam ettirir. Bu kelime üç harften terkip edilmiştir. Peygamber Efendimiz “Ben ilmin şehriyim, Ali ise onun kapısıdır.” kavli onun ilminin çokluğuna işarettir. Çünkü O’na ondan önce ve sonra gelenlerin ilmi verilmiştir. Ve Rasûlullah’ın o ilmi kaybetme veya unutması imkânsız olduğu gibi kalbinde o ilim yerleşmiştir. Âyet-i kerîmede Allah teâla şöyle buyuruyor: “(Rasûlüm) De ki: Mülkün gerçek sahibi olan Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın.” Genel anlamda baktığımızda mülkün aynı zamanda ilim mânâsı vardır. Bu dünyada ilimden mahrum kalan âhirette de mahrum kalır. Çünkü kâfir dışında hiç kimse ilimden yoksun bırakılmamıştır. Mukallid bir mü’mine az bir ilim verilse bile âhirette saidlerden olur. Kâfir ise âlim bile olsa iki dünyada da şakîlerdendir. Çünkü ilim ondan alınmıştır ve o mukallidden daha câhildir. Ve ‘Ali onun kapısıdır.’ kavlinde şehrin kapısı kastedilir. Namaza başlarken getirilen ilk tekbir namaz kapısından girmek gibidir. Ve tekbir namazın farzlarındandır. [48b] Hz. Ali’nin -radiyallahü anh- ilminin çokluğu bundan anlaşılır. O her ilme vesiledir ve nübüvvet cenâhından âlimdir. Bu yüzden hak yolların ekserisi onda son bulur. İnsanlar ilmi onun kandilinden almışlardır. Çünkü o bu ümmetin babası gibidir. Ve babalar evlâtların kiblesidir. Kavimler tek bir babadan farklı farklı kollara ayrılır. Peygamberimizin soyu ise Hâşimîlerden gelir. Allah Hz. Ali’nin vechini mükerrem (şerefli) kılsın. Hulefâ-i râşidînden her birinin ayrı fazileti vardır. Biz bid’at ehlinin akli ve tasarrufuyla hareket etmeyip, Rasûlullah (sav)’ın kavlini esas alırız. Allah’ın razı olduğu kişiler bu ümmetin aynalarıdır. Ve o şeyh Muhyiddin ibn-ül Arabî hazretleridir -kuddise sirruhu-. Ve onlardan her biri ardından gelenlere vezir olmuştur. Muhyiddin ibn Arabî der ki: “Bilmeyen ne bilsin bizi, bilenlere selam olsun.” Şöyle bir mesele vardır ki, oğullar şeref bakımından babalarının yerini alır. Umumen Hz. Âişe, Hz. Hafsa, Hz. Ümmü Habîbe -radiyallahu anhunne- gibi ümmetin anneleri de babalarını örnek almışlardır. Ve onların babaları Hz. Ömer, Hz. Ebûbekir ve Ebû Süfyan -radiyallahü anhüm-’dir. Bunda azîm bir sır vardır ki, insanın tabiatı (külli nefis) kalem-i kader-i ilâhîden doğmuştur. Cismânî, misâlî ve rûhânî bütün hakikatların aslı ondan zuhûr eder. [49a] Önce zikrettiğimiz “Azâbı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar.” âyetindeki pişmanlık tövbedir. Hadîste geçtiği gibi azabı gördüklerinde pişmanlıkları

onlara bir fayda vermez. Ve artık pişmanlık sebebiyle o tehlikeden kurtulamazlar. Çünkü o anda yapılan tövbe makbul değildir. Naslara dayalı tercih edilen görüş; günahkâr kişi hayatının son saniyelerine kadar tövbe etmez, dünya hayatından ümit kestikten ve gayb âlemine dâhil bulunan berzah ve âhiretle ilgili bazı gerçekleri gördükten, hissettikten sonra henüz can vermeden tövbe ederse tekrar kulluk ve itaat imtihanına fırsat da kalmadığı için tövbesi kabul edilmez. Bu yüzden Firavun'un tövbesi kabul edilmemiştir. Bunda ümmet için çok büyük bir rahmet vardır. Eğer ilk helâk olan kavimler gibi can çekiştikleri anda Allah onlara îman verseydi hikmete zıt olurdu. Şeref ve kemal noktasında Peygamber Efendimiz diğer peygamberlerden üstündür. O yüce nebinin gözetimindeki ümmeti de diğer ümmetlerden üstündür. Allah teâlâ “O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.” buyuruyor. Kâfir o zamana kadar Allah'ı tanımamaktadır. Hayattan umudunu kesip hakkı ve hakikati görünce o anda îman etmektedir. O durumda yapılan îman, makbul ve müteber değildir. Fâsık, Allah'ı tanımaktadır. Müslümandır, mü'mindir. İmanı mevcuttur ve bâkîdir. Bâkî olan bir şey, yeni baştan yapılandan kolaydır. Yeis hâlinde tevbe makbul, ama îmân makbul değildir. Yani fâsık tevbe ederse tevbesi kabul olur, ama kâfir îman etse îmanı kabul olmaz. [49b] Allah âyet-i kerîmede “Şiddetli azabımızı gördükleri zaman artık onların îmânı, onlara bir fayda vermedi.” buyuruyor. Yâni bu dünyada bir fayda vermedi. Başka bir âyette Allah “Doğru yola dönmeleri için onları azaba uğrattık.” buyuruyor. Tercih edilen görüş şöyledir ki: Azabın onlara âhirette geleceği kabul edilir. Eğer böyle bir îman âhirette makbul olsaydı fâsık kimsenin tövbesi ile aynı olurdu. Şeyhimin bu kelâmından âsî ve kâfirlerin şefaate nâil olup cehennemden kurtulacakları çıkarılamaz. Bunu ulemâ-i rüsûmdan bir kimse bile asla söyleyemez. İman ve tövbe ezeli bir ikrar, doğuştan bir îmân ve dönüşü olmayan bir anlaşma sûretindedir. Ve haşirde bunun kâfire bir faydası yoktur. Şüphe yoktur ki muhakkak kâfir cehenneme girecek ve ebediyyen orada kalacaktır. ‘Seneler geçtikten sonra malları onlara bir fayda verecek.’ cümlesinden kasıt Allah'a döndürüldüklerinde Celâl isminin onlarda inkişaf etmesidir. Yani azabın artması anlamında değildir. Allah Teâlâ âyette şöyle buyuruyor: “Derileri yanıp döküldükçe, azabı tatmaları için onların derilerini yenileyeceğiz.” Ayet azabın hiç kesilmeden devam edeceğine işaret eder. Allah'a ulaşmak ve onu tanımak ise seneler süren müstakim bir yoldur. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca

O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.” Kim kavlimizin zıttını söyler ise Hakk'a karşı gelmiş olur. Ve yine Allah ve kul arasında meydana gelen irtibattan ve hakikatlardan mahrum kalmış olur. Allah şöyle buyuruyor: “Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahmân'a gelecektir.” Ve yine başka bir âyette Allah şöyle buyuruyor: “Bunlardan ilkinin zamanı gelince, üzerinize güçlü kuvvetli kullarımızı gönderdik.” [50a] Allah şöyle buyuruyor: De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım!” Yani tövbe etmeden önceki kullarım. Başta zikrettiğimiz sûret bazı âsilere haşirde fayda vermez. Onlar yüksek bir derecede azap görürler ve daha sonra ateşten kurtulurlar. Bazı büyük günah sahiplerine ise îman, güzel haslet veya güzel ahlâk sebebiyle haşirde şefaate vardır. Bu onlara has bir inayet bâbındandır. Fakat her fâsık bu şefaate nâil olamaz. Allah şöyle buyuruyor: “Eğer yeryüzünde bulunan her şey tümüyle ve onlarla beraber bir o kadarı da zulmedenlerin olsa, kıyamet günü kötü azaptan kurtulmak için elbette onları verirlerdi. Artık, hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından karşularına çıkmıştır.” Bazıları kendilerine azap gelmeyeceğini zanneder. Fakat tam aksiyle yüzleşirler. Bazıları ise fâsıklık alametlerine göre hesaba çekileceklerini ve şefaate ile mağfîret olacaklarını zannederler. Fakat bunların hepsi Allah'ın elindedir. Allah şöyle buyuruyor: “Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar.” Allah mâlik-i hakikidir, esmâ-i hüsnâ ve âli sıfatların sahibidir. Ve O çok bağışlayıcıdır.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Baħr-i bî-pâyân-ı rahmetden sü'âl itmek nedür
Var iken ' ilm-i ilâhî kıl ü kâl itmek nedür
2. Heb bilürler bâb-ı ' ilm-i Muşafâ'dur Murtażâ
Mes'ele ma' lûm iken ceng ü cidâl itmek nedür
3. Cevher-i âteşde feyz-i âb olur mı vir haber
Ya giyâh-ı tâzeyi ateş mişâl itmek nedür

4. Kendinüñ nūr-ı cemāliyken cemī'-i kâ'ināt
Kendi kendine yine kıahr u celāl itmek nedür

5. Lā-übālī 'āşıka dil cennet-i 'ācil iken
Bādeyi bunda haram anda helāl itmek nedür

6. Maḡlab-ı dil kendine ma'lūm iken vaḡt-i seher
Kıullarından kendine ya 'arz-ı hāl itmek nedür

7. Bir avuḡ topraḡı tarḡ-ı düzaḡ itmekden n'ola
[50b] Pūte-i nār iḡre nūrun böyle kāl itmek nedür

8. Sāye-i insān-ı kāmīl tā ebed memdūd iken
Devr-i dūnyāda 'aceb fī-zevāl itmek nedür

9. Heb bilenler dehri bir ān didiler ammā yine
Eyleyüb taḡsīm anı māh u sāl itmek nedür

10. Kābil-i feyz olmuş iken fıtraḡ-ı aşıyyede
Kimini nāḡıs kimin ehl-i kemāl itmek nedür

11. Var iken zāhidde az ḡok māye-i 'aḡl-ı me'ād
Ders-i 'ıḡkı evvelā yañlıḡ hayāl itmek nedür

12. ḡünkü yoḡdur nüḡḡa-yı taḡdīrde hıtt-ı hıttā
Hālden hāle bu insān intıḡāl itmek nedür

13. Hakkıya Hakk ins ü cinni iki fırka eyleyüb

Kendine birin yemîn birin şimâl itmek nedür

Vallâhü a‘ lam bi’l-me’âl

[MELEKÛTDAN MURÂD ESRÂR VE ‘ULÛM VE HAKÂ’İKDUR]

FÎ’L-HADİS

“Rabbi erinî el-eşyâ’e kemâ hiye.” Burada irâ’et ve²⁰⁸ tebşîr ve ta‘rîf ma‘nâsınadır ki başirete nâzırdur. Nitekim Hâzret-i İbrâhîm -‘aleyhi’s-selâm- hakkında gelür: “Ve kezâlike nurî İbrâhîme melekûtes-semâvâti ve’l-arz.”²⁰⁹ Zîrâ melekûtdan murâd esrâr ve ‘ulûm ve hakâ’îkdur. Bunlar ise çeşm ile müşâhede olunmaz. Zîrâ maşûsât maqûlesi degüllerdür. Belki başiret ile idrâk olunurlar. Velâkin idrâk-i başiret kuvvetlü olsa zâhirde başara daği kuvvet gelür.²¹⁰ Anuñçün dimişlerdür ki Hakk halkda meşhûddur; âyât-ı tevhidî ile. Ya‘nî bir kimse âşarı kemâ yenbağî müşâhedeye kâdir olsa âyât-ı Hakk’ı görür. Zîrâ cemî‘-i âşâr muşhaf-ı tekvînde âyât-ı İlâhiyyedür. Ve âyât-ı hakkı müţala‘a zât-ı Hakk’ı müţala‘a gibi olur. Zîrâ delil madlûlden müfârağat itmediği gibi maşnû‘ daği şâni‘den münkaţı‘ olmaz; egerçi cihet-i irtibât mükâşifden gayrıya hafidür. [51a] Ve kezâlik halk Hakk’da mevcûddur; esmâ ve şifât ile. Ya‘nî halk mazhar-ı esmâ ve şifât-ı ilâhiyyedür.

Pes, halkı seyr iden Hakk’uñ esmâ ve şifâtın seyr itmiş olur. Ve esmâ ve şifât zâta murtabıt olıcağ seyr-i zâtdan daği hâlî olmaz. Velâkin seyri verâ-i perdeden olur. Şol vecihden ki esmâ ve şifât vech-i zâta perde gibidür.

²⁰⁸ ve: A’da yok

²⁰⁹ “Biz İbrâhîm’e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk.” En’âm 75

²¹⁰ kuvvet gelür: A kuvvetlü olur

Nitekim ef'āl daḥi şıfāt ve esmāya göre böyledür. Anuñçün tertīb eyleyüb tecellī-i ef'āl ve tecellī-i şıfāt ve tecellī-i zāt dirler. Zīrā ibtidā hicāb-ı ef'āl münkeşif olmadıķça hicāb-ı²¹¹ şıfāt zā'il olmaz. Ve tecellī-i zātuñ müşāhedesi bu perdelerün inḥirākına mevķūfdur. Zīrā ḥiss ve ḥayāl ve vehm maḡlūb olmadıķça ḳalb ve rūḥ ve sır mertebelerinde tecellī vāķi' olmaz.

Ve gāh olur ki berāy-ı itmi'nān ḳudret-i tezāhüre daḥi mü'tāla'a olunur. Ḥāzret-i İbrāhīm'e göre iḥyā-i tuḣūr-ı erba'a gibi. Ve bu maḳūle bā' iş-i itmi'nān olan umūr tecellī-i şıfātından ma' dūddur ki 'ālim ile cāhil berāber olmadıķı gibi bu tecellī ehli ile ḡayrılar daḥi berāber degüllerdür. Zīrā 'ilme'l-yaḳīn 'ayne'l-yaḳīn olmadıķça teraḳķī ḥāşıl olmaz. Nitekim cehlden daḥi 'ilme teraḳķī lāzımdur ki “firrū illallāh”²¹² aña işāretdür. Ki “cehlden 'ilme firār idiñüz” dimekdür. Zīrā Ḥāḳ senüñle ma' iyyet üzre olıcaḳ nereden nereye firār idersin. Belki nefsüñ seni cehl ile ḡurbete düşürmiş gibidür ki vaḫana firār ider gibi 'ilme firār itmelüsün. Zīrā sen 'ālem-i 'ilmden geldüñ.

Pes, bu ma'nāya aşluñ 'ilmdür. Ve Şeyḣ seb'in ki Şadreddīn el-Ḳonevī'ye²¹³ - ḳaddesallāhü sırra ḥümā- sü'āl idüb “mine'l-eyne ile'l-eyn” didikde Şeyḣ Şadreddīn daḥi cevābında “mine'l-'ilmi ile'l-'ayn” demişdür. Maḳşūd budur ki 'ālem-i 'ilmden 'ālem-i 'ayna [51b] geldik. Ya'nī vücūd-ı 'aynī bulduk. Ve ḡavāşī-i beşeriyye ḥasebiyle 'ayn-ı ḥāḳ ki dīdemizden ḡāyib ü mestūr oldu. Evvelā anı ma'rifete ve ba'dehü müşāhedeye geldük ki 'ilmden 'aynı ḫaleb idüb giderüz. Egerçi mālda ma'lūm ve meşḥūd bir olur. Ya'nī hicāb-ı i'tibār ile ma'lūm ve keşf-i i'tibār ile meşḥūd dinilür.

Pes, 'ilmden murād 'ilm-i İllāhidür; yoḣsa 'ilm-i aḣkām degüldür. Ve illā her 'ālim-i aḣkām olan daḥi 'ālim-i billāh mertebesinde Ḥāḳḳ'a vāşıl olurdı. Velākin heyhāt ki ehl-i ḳışrıla ehl-i lübb müstevī olmaz. Egerçi herkes ḫāline göre Ḥāḳḳ'a vāşıl ve bi'l-

²¹¹ hicāb-ı: İ2'de yok

²¹² “O ḫāle Allah'a firar edin.” Zāriyāt 50

²¹³ el-ḳonevī'ye: İ2 ḳonevī'ye

İtibār kāmıldür. Velâkin kelâm vech-i muṭlakdan vuşûlde ve kemâl küllîdedür. Bu ise cemî' -i berâziḥ ve kıyûddan ḥalâş ile olur. İşte seyr-i ekvānuñ ḥâli budur ki zıkr olındı. Ya'nî şuver-ı eşyâ cemâl-i esmâ ve şıfâta âyinedür. Ve aña meşhed-i ḥüsn dirler ki “ḳâbe ḳavseyn” e nâzırdur. Zîrâ maḳâm-ı “ev-ednâ” da müşâhede olmaz.

Ve gâh olur ki meşhed-i ḥüsnde tecellî-i âḥir daḥi zuḥûr idüb ḥüsn üzerine ḥüsn irâş ider. Vech-i Yûsûf'da olan ḥüsn gibi ki maḥcûb olanlar bu ḥüsnuñ firîftesi olur. Zîrâ maḥsûs ve ism-i zâhire dâ'irdür. Ḥüsn-i zâtî ise müṭâlâ'a-i melekûta mevḳûf olmağla herkes oraya nazardan maḥcûbdur. Belki anı müṭâlâ'aya ḳâdir olanlar mükâşiflerdür.

Pes, mükâşifler iki vecihle ḥüsnden müteleziz olurlar. Zîrâ başar ve başiretle olan nazar ḥaḳḳânîdür. Gayrılar ise rütbe-i başarı tecâvüz itmediklerinden nazarıları nefsanîyyedür. Ve selefden meşel-i meşhûrdur ki dirler: “Baḳ baḳısuñ al alısuñ.” Ya'nî herkes baḳışına göre alır ve fâ'idelenür.

Pes, anuñ ki baḳışı şağ ola [52a] şıfât ḥüsne baḳar. Belki ḥüsn şıfâta baḳar. Ve esrâr-ı şıfâtdan ḥisse-mend olur. Ve ḥüsn-i zâtî müṭâlâ'a daḥi teraḳḳî ider. Ve Ḥâzret-i Ya'ḳûb rûy-ı Yûsûf'da -'aleyhi's-selâm- ḥuşuş üzre cemâl-i ilâhi müṭâlâ'a iderdi. Firâḳa düşdükdü bî-âyîne ḳalub bu ḳadar müddet giryân ve maḥzûn oldu. Giryân oldığı fiḳdân-ı müşâhede muḳâbelesindedür. Zîrâ müşâhede nûr ve inḳıṭâ'ı zûlmetdür. Anuñçün dîdeleri bî-nûr [u] fer²¹⁴ ḳaldı. Ve maḥzûn oldığı maḥabbetüñ şemerâtındandır. Ve maḥabbet maḳâm-ı 'âlî oldığı gibi ḥüzn daḥi böyledür. Ve her muḥabbetüñ 'ulüvv-i şanı ḳuvvet-i ḥüznine göredür. Egerçi ekşer süllâk bu maḳâmıdan gâfillerdür.

²¹⁴ bî-nûr fer: A İ2 bî-nûr u fer

Ve evşâf-ı nebeviyyede gelür: “Kâne mutevâşile’l-aḫzân dâime’l-fikr.” Ve bu faḫîr Burûsâ’da üç ay kadar şikeste olduğumda ol eṣnâda ba‘zî esrâr-ı ilâhiyye münkeşif ve maḫâm-ı ḫüznüñ ‘uluvvi zâhir oldıḫda Kitâbü’ş-Şecv nâm eşer taḫrîr olinub derûnunda firâḫ u ḫüzn-i Ya‘ḫûb -‘aleyhi’s-selâm- daḫi derc kılındı. İşte baḫıyye-i ta‘allüḫı ḫaḫ’ için bu dâm-ı ḫüzne giriftâr olub âḫîr cân-ı ḫazîni ğamdan âzâd ve murâdı üzerine dil-şâd oldı. Şöyle ki her Ken‘ân ana bir Mışr ve her şaḫıs ana bir Yûsûf oldı. Ve teraḫḫî-i ‘azîm buldı. Zîrâ isti‘dâd u ḫâbiliyet mücibince sâlik dâ’imâ ḫâlden ḫâle intıḫâlde ve ismden isme irtihâldedir. Ve evâḫîr-i ḫâl evâ’ilden berterdür.

Nîtekim Ḳur’ân’da gelür: “Ve le’l-âḫîretü ḫayrûn leke mine’l-ülâ.”²¹⁵ Anuñçün Rasûlullâh’a -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- ḫullet-i bâḫına eşeri ve mefâtiḫ-i semâvât ü ‘arzı teslîm sırrı marâz-ı intıḫâllerinde zuḫûr itdi. Ve ḫacc-ı vedâ’da [52b] daḫi mezâlim-i ‘ibâduñ ‘afvı ve kezâlik ihyâ-i ebeveyn ve emşâli ma‘nâ-yı mezkûre râci‘dür.

Ve dimişlerdür ki “seyr-i fillâha niḫâyet yoḫdur.” Ḥattâ vaḫt-i ihtizârda ‘ilm-i İlâhî muzâ‘af ve ba‘deḫü ḫâlen ba‘de ḫâlin tezâyüd üzerine olsa gerekdür. Velâkin herkese göre degül belki ḫarîḫ-i ḫalebde olanlara göredür. Naḫar eyle ki bir kimse ekmeh ya‘nî ‘amâsı derzâd²¹⁶ olsa o maḫûle maḫmûsu’l-‘ayna ‘ilâc itmek bî-ḫüdedür ki maḫall-i nûr zûlmet-i aşliyye üzerine matbû‘dur. Fe-ammâ ‘amâsı ‘arîz olanlaruñ dîdeleri ‘ilâc-peḫîr olur. Ve gitdikçe nûrı tezâyüd bulur.

Pes, bundan ḫâbiliyet şart oldıḫı zâhir oldı. Gel imdi çeşm-i cânı nûr-ı tevḫîdle rûşenâ eyle tâ ki eşyâyı kemâ-hiye idrâk edesün. Ve her ḫaḫîḫât ve mâhiyyetüñ ve efrâdınuñ ya‘nî mezâhirinüñ nice esmâya dâ’ir oldıḫını fehm idesün. Ve ne ma‘nâ üzerine tecellî vâḫi‘ oldı ise müşâhede kılasun. Ve ‘amâ-yı ḫalbden ḫurtulasun.

²¹⁵ “Gerçekten senin için âhîret dünyadan daha hayırlıdır.” Duhâ 4

²¹⁶ derzâd: A İ2 mâderzâd

Naẓm [Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün]

1. Hüsñüñ -tebārakallāh- olub çeşme āşikār
Bu yüzden itdi bülbül-i dil āh u zārı kār
Her kanda baqsam āyine-i hüsñ olur baña
Ya Hāḫḫ' dan özge çeşme görünür daḫi nūr
2. Sil āyine-i ḳalbūñi ey şūfī şāf ḳıl
Baḳ nice anda zāhir olubdur cemāl-i yār
Yūsuf yüzinde görđi Züleyḫā Ḥudā yüzün
Bu yüzden oldı çū gibi ' ışḳ ile bī-ḳarār
3. Mecnūna bir bahāne idi Leylī yoḫsa kim
Maḫlūk olur mı hīç bedel-i zāt-ı Kird-gār
Hāḫḫī bu ' arşada nice ḫayrān olub gezer
Var ise itdi ' aḳlını ' ışḳ ile tār u mār

ورد ليله الاربعاء قوله تعالى [a35] او لم يروا انا نسوق الماء الى الارض الجزر فنخرج به زرعاً تاكل منه انعامهم وانفسهم افلا يبصرون قبله انعامهم اشارة الى كل من الانعام الظاهرة والطبايع الباطنة فانها تنتفع ببركات الارض افلا ترى الى قوله تعالى فانبتنا فيها حبا وعنبا وقصبا وزيتونا ونخلا وحدائق غلبا وفاكهة وابا متاعا لكم ولانعامكم فان المعنى ان بعض هذه نعم لكم وبعضها علف لدوابكم الحب عام لنحو الحنطة والشعير والعنب والزيتون والنخل والفاكهة خاص بالانسان والقضب وهي الرطبة والاب وهو المرعى خاص بالحيوان ولا شك ان غدايته بعض هذه للانسان انما هي من مرتبه حيوانيته وليست الا مرتبة الطبيعة فهما اي الانسان والحيوان يشتركان في الاكل والشرب لتربيته الطبيعة اذ لا بقاء لهما الا باصلاحها فيما يليق بها واما الانفس فاشارة الى النفوس الانسانية التي غذائها العلوم والمعارف وهي الزرع الحاصل في ارض القلب من الفيض الالهي فلولا ماء السماء لم ينبت الزرع الصبري لولا ماء الفيض لم ينبت الزرع المعنوي وقوله افلا يبصرون اي ببصر الظاهر في الاول وببصيرة الباطن في الثاني وفي الايه امتنان الهي على من اوتي النعم الظاهرة والباطنة كما قال واسبغ عليكم نعمه ظاهرة وباطنة فيجب الشكر البليغ وغايه العجز اذ لا يفي به قدرة العبد فان العبد وقدرته متناهيان ونعم الله

تعالى لا تحصى كما قال وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها وكيف تحصى وهي في كل نفس من الانفاس الف بل ازيد ثم ظاهر الفيض [b35] وباطنه موقوف على عدم الحجاب فلما ان الارض المسقفة لا تنتفع بماء السماء فكذا القلوب المحجبة بالحجب الباطنة لا يصل اليها الفيض الالهي الواجب ان يكون الظاهر ضعيفا والباطن خرابا حتى ينتفع بالمدد الالهي ومن ثم لم يزل الصوفيه ضعفاء من حيث الجسم بقوة رياضتهم وما برحو خرابا من حيث القلب لان الله عند المنكسرة قلوبهم ومن سلك غير هذه الطريقة فسمن بدنه بالاكل والشرب وعمر قلبه بما يقتضيه هوى نفسه فليس هو من الصوفيه بل من المقلدة المدعيه فيا اصحاب الدعاوى اين المعاني ويا ارباب المعاني اين الحقائق و يا اهل الحقائق اين التمكين بعد التلوين واين التمكين في التلوين فان اسم العبد الكامل متلون بكل لون يكون في عالم الصورة والمعنى وان كان لا لون له في الحقيقة فهو الظاهر والخفي والمعلوم والمجهول .

[Perşembe gecesi Allah'ın [53a] “Kupkuru yerlere suyu ulaştırdığımızı, onunla gerek hayvanlarının gerekse kendilerinin yiyegeldikleri ekini çıkarmakta olduğumuzu da görmediler mi? Hâlâ da göremeyecekler mi?” kavli vârid oldu. En'am kelimesi bütün tabiattaki bâtinî ve zâhirî bütün hayvanlara işaret eder. O arzın bereketinden faydalanırlar. Allah'ın “Sonra toprağı göz göz yarıdık da oradan ekinler, üzüm bağları, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik.(Bütün bunlar) sizi ve hayvanlarınızı yararlandırmak içindir.” âyetini görmez misiniz? Mânâsı şudur ki; bu nimetlerin bazıları sizin içindir, bazıları ise hayvanlar için yemdir. Hubûbat genel anlamda buğday, arpa, üzüm, zeytin, hurma ve meyvedir. Üzüm bağları ve sebze bahçeleri insana hastır. Otlaklar ise hayvanlara hastır. Şüphe yoktur ki insan tabiatı gereğı hayvanla aynı gıdaları tüketir. İnsan ve hayvan her ikisi de bedenini beslemek için yeme-içmede benzer. Yine her ikisi de fâni olduğu için yenilenmeye muhtaçtır. 'Enfüs' (nefisler) kelimesi ise, gıdâsı ilim ve marifet-i ilâhiye olan insanın nefisine işaret eder. Ve bu ekin ilâhî feyiz ile insanın kalp arâzisinde filizlenir. Nasıl ki semadan yağmur inmezse ekinler bitmez, aynı şekilde manevi feyiz yağmuru kalbe inmediğinde orada ekin bitmez. 'Görmez misiniz?' kavli birincisinde zâhirî, ikincisinde bâtinîdir. Allah “Allah'ın nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi?” buyuruyor. Bunun karşısında kulun aczini hissederek apaçık bir şükür ile şükretmesi elzemdir. İnsan ve kudreti sınırlı ve sonludur. Fakat Allah'ın “Hâlbuki Allah'ın nimetini saymaya kalksanız onu sayamazsınız.” âyetinde buyurduğu gibi nimetleri sonsuzdur. [53b] Zâhirî ve bâtinî feyizler perdesizdir. Semadan inen yağmur olmadan topraktan faydalanamadığımız gibi kalbinde perde

olanlara ilâhî bir feyiz ulaşamaz, ona faydası olmaz. Zâhiren ve bâtinen zayıf olan insana ilâhî bir yardımın gelmesi vacip olur. Sûfiler riyâzet sebebiyle cismen zayıf ve harap olmaz. Fakat kalp cihetiyle harap olabilirler. Kim bu tarik haricinde sülûk ederse Allah tarafından kalbi inkisâra uğrar. Yeme-içmeyle meşgul olup nefsin hevasına tâbi olan sûfî sûfilikten çıkar. Artık o sadece mukallid olur. Ey dava arkadaşlarım! Bu mânâlar nerede? Ve ey mânâ erbabı! Bu hakikatlar nerede? Ve ey hakikat ehli! Telvinden sonra temkin nerede? Sûret âleminde kul Allah'ın boyası ile boyanmıştır.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Feyz alır Hâk' dan dem-â-dem cism içinde cânumuz
Perverîş virür bu cânâ tıfl-veş cânânumuz
2. Kanda bulurduk nemâ-yı bâtını feyz olmasa
Şîr-i feyzdür viren kuvvet ne tende kanumuz
3. Dil şadef anda dür-i yeğdâya beñzer ma' rifet
Cüd-ı Hâk' dur her nefesde mevc uran 'ummânumuz
4. Halka-i zîkr-i ilâhî şekl-i hâ-i hû durur
Hû didikçe her nefesde açılır meydânumuz
5. Fi'l-hâkîka on sekiz biñ ' âleme şıgmaç iken
Oldı bu hâkî kafes âhir bizim zindânumuz
6. Feyz-i aqdesden çü reşha buldı Hâkî bu gönül
“Mevti ihyâ eyledi endîşe-i 'irfânumuz”

[İHYÂ OLINAN MEYYİTDÜR; NEFS-İ MEVT DEGÜL]

Ma' lûm ola ki mısrâ'-ı âhîr [54a] seher-i a' lâda ' âlem-i ğaybdan vârid olmağla ebyât-ı mezkûre ile tekmîl olındı. Mevti ihyâ didüğü mübâlağa tarîkiyledür. Zîrâ ihyâ olunan meyyitdür; nefsi mevt degül. Egerçi “halâka'l-mevte ve'l-ğayât” mücibince ba' zı aqvâle göre mevt daği kebş şüretiyle teşkil olunub âhîretde beyne'd-dâreyn dest-i Yahyâ ile -'aleyhi's-selâm- zebh olınsa gerekdür.

Pes, mevt emri ma' nevî iken tecessüd idüb mezbûh olıcağ sâ'ir ma' ânî daği tecessüm idüb ğayât kabûl ider. Burada ma' nâ dimekdür ki Allâh Ta' âlâ bize ol ğadar feyz-i ma' rifet bahş itdi ki her ne ma' kûle mürde ma' nâya endişemiz ya' nî teveccühümüz ta' alluğ itse ol demde ğayât bulur ve şürete gelür.

El-ğâşıl, sâ'irlere cesed-i meyyit gibi olan nesnelere ehl-i feyze zî-rûhdur. Zîrâ âb-ı ğayât reşhası işâbet iden mürde lâ-cerem zinde olur. Nitekim ğüt-ı mâliğ Mûsâ ve Şu' ayb'da -'aleyhime's-selâm- vâki' olmışdur ki Ğur'an'da mübeyyendür. Ve feyz lüğatda bir zarf tolub taşmağdur. Gerek mecrâ-yı âb olsun; seyl ile dereler taşdığı gibi. Ve gerek ğayrı olsun; câm u kâse ve ğayrı gibi.

İştîlâhda tecellî-i ğubbî ve nefes-i raĥmânîdür. Zîrâ zâtta olan esmâ ve şifâtun şuveri feyezân idüb ' âlem-i ' ilme ve ba' dehü ' âlem-i ' ayna gelmişdür. Ve ol tecellî ve nefese “feyz” didikleri gibi “raşş” daği dirler. Zîrâ nefes nefh olunduğı vaqıtde rişâşdan ğâlî degüldür. Nitekim ğadîsde gelür: “İnnallâhe ğalağa'l-ğalka fi zulmetin şümme raşşe 'aleyhim min nûrih.” Ya' nî Allâh Ta' âlâ ğalkı zulmet-i ademde tağdır itdi. Ve soñra üzerlerine nûr-ı vücûd raşş itdi. Ve ol rişâşdan [54b] feyz-yâb-ı vücûd oldılar.

Pes, bu şüretde ğalk tağdır ma' nâsına olur; fe-tebârekallâhü aĥsenü'l-ğâlîğinde i'tibâr olunduğı gibi. Ve bundan daği izĥâr-ı ma' nâ budur ki ğalk ma' nâ-yı meşhûr üzerinedür. Ve zulmet cehle ve nûr ' ilme maĥmûldür. Ya' nî Allâh Ta' âlâ ğalkı cehâlet-

i aşılyye üzerine halk itdi. Nitekim Qur'an'da gelür: "Vallâhü ahraceküm min buṭûni ümmehâtiküm lâ ta' lemüne şey'en."²¹⁷ ve ba' dehu cibilletinde isti'dadı olanlar üzerine nür²¹⁸ ifâza idüb ol nürle Haḫḫ'a mühtedî oldılar. Ve cânib-i Hazret'e yol buldılar. Ve anlar enbiyâ ve evliyâ ve sâ'ir sü'edâdur. Egerçi merâtib-i 'ilmde tefâvütleri vardur. Zîrâ 'ulûm-ı enbiyâ göre ğayrılarıñ 'ilmi yedi deryâdan bir kıatre gibidür.

Ve sâ'irler ya'nî nâ-kâbil olanlar zulmet-i cehl içinde kıalub Haḫḫ'ı fehm idemediler. Ve da'vet olınan yola girüb gidemediler. Ve anlar küffârdur muṭlaqâ. Zîrâ egerçi halka ikrârları vardur. Velâkin tām degüldür. Zîrâ nübüvveti inkâr itmişlerdür. Ve ba'zılar ikrâr-ı Hâlik daḫi itmeyüb 'âlem-i şâni'den ta'til iderler ki anlara mu'attala dirler. Ve Ehl-i Sünnet dimişlerdür ki: "Nefy-i şıfât-ı ilâhiyye daḫi ta'tıldür ve işbât-ı mekân ve a'zâ-yı teşbîhdür."

'Adl budur ki şıfât-ı kemâliyye-i kadîme işbât ve şıfât-ı hâdişe nefy olına. Ve havâdişi dehre isnâd itmek küfürdür. Zîrâ egerçi Allâh Ta'âlânıñ bir ismi daḫi dehrdür. Nitekim eḫâdişde vârid olmışdur. Velâkin dehre isnâd-ı havâdiş idenleriñ murâdları zamân ma'nâsına olan dehrdür. Nitekim Qur'an'da gelür: "Vemâ yuhlikünâ ille'd-dehr."²¹⁹ Fe-ammâ mü'min dehre ve eflâke [55a] ba'zı havâdiş isnâd itmek küfr degüldür. Zîrâ esbâba nisbetden müsebbibe nisbeti nefr itmek lâzım gelmez. Egerçi tevḫîd-i ḫaḫîkî budur ki her nesne Haḫḫ'a izâfet olına. Tâ ki şirk-i ḫafî bulunmaya. Meger ki sebebde müsebbibi müşâhedeye kıadir ola. Bu şüretde sebep şüret-i müsebbib olur. Nitekim Qur'an'da gelür: "Yâ eyyühe'n-nâsü entümü'l-fuḫârâü ilallâh."²²⁰ Ya'nî her ne maḫûle bâba ki 'arz-ı ihtiyâç idersen ol bâb fi'l-ḫaḫîka bâbullâhdur. Velâkin ğaflet ile devr-i ebvâb menhîdür. Zîrâ anda ğayr mülâḫazası vardur. Bu mülâḫaza ise

²¹⁷ "Siz hiçbir şey bilmezken Allah sizi annelerinizin karnından çıkardı." Nahl 78

²¹⁸ nür: A İ2 nür-ı 'ilm

²¹⁹ "Bizi ancak zaman helâk eder." Câsiye 24

²²⁰ "Ey insanlar! Allah'a muhtaç olan sizsiniz." Fâtır 15

Ḥaḳḳ’ā perdedür. Zīrā fi’l-ḥaḳīka ğayr yokdur ve nefsi ğayriyyet şā’ibesinden taḥlīs lāzımdur.

Ey sālīk işte bu kelām gerçi mükāşife göre mevzu‘undadır. Fe-ammā sa‘y eyle ki mezāhir-i muḳayyede mürāca‘atdan ḥalāş olasın. Ve murādıñı zāhir-i muḥlaḳda bulasın. Ve ekvān saña ḥicāb olmaya ve keşf şūretinde daḥi külliyyet ve cüz’iyyeti ve ıtlāḳ u ḳaydı fehm eyleyesin. Bināen ‘alā hazā yüzüñi dergāh-ı muḥlaḳa dutasın. Tā ki ismüñ zātī ve küllī ola. Ve ‘ibad-ı muḥlisīnden olasın ki şeyṭān-ı sevī seni ferd-i eḥadden izlāl ve vādi-i şirkde izlāl itmeye. ‘Aceb şarp yoldur ki menzile irmiş ḳatı nādirdür ve şağ u şolda ḳalmış ḳatı vāfirdür.

Nazm [Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün]

1. Bulan te’yīd-i dil her demde ol Feyyāz’ı Muḥlaḳ’dan
Elinden cām-ı tevḥīdi düşirmez düşmez ayakdan
2. Binā-yı dil olur tevḥīdle ğāyetde müstaḥkem
Virilmez herkese līkin bu ḳuvvet Ḥazret-i Ḥaḳ’dan
3. Kimi nakd-i murādın itmede bī-kesb [55b] dūr kīse
Kimi cehd ile aḥz-ı feyz ider baḥr-i mu‘allaḳdan
4. Bu sırr-ı ğāmızı ‘ālemde ‘ālim fehm ider ancak
Ne ḥāşıldur bu ḥikmet-ḥānede cāhilden aḥmaḳdan
5. Şecerden çünki Ḥaḳḳ “innī enallāh” didi Ḥaḳḳī
Ḳamu eşyāda baḳ Ḥaḳḳ’a gözün yum ḥalḳa baḳmaḳdan

[HAĞĞ'UŃ NAZİR Ü VEZİRİ OLMAZ]

Ba' de'l-intibāh. "İnceşefe inne'l-āleme innemā yeğümü bi enfāsi'l-insāni'l-kāmil."

Ya' nī leyle-i hamīside ba' de'l-intibāh münkeşif oldu ki cemī'-i 'avālim huşūşan ki eflāk u idrāk²²¹ medārı insān-ı kāmilūñ nefes-i nefisidür. Zīrā egerçi 'ālem ve ādemūñ kenz-i maħfiden zuhūrı tecellī-i ħubbī ve nefes-i raħmānīdendür. Anuñçün rüĥü'l-ĥayāt kā'ināta sārīdür. Velākin Sultān-ı Ezel ĥicāb-ı 'azamet ü kibriyā ile muħtecib olub 'ağl-ı evveli vekīl-i muṭlağ ve ĥalife-i Ĥağğ naşb itmekle ĥāl-i 'ālem sultān ü vezir ü ra' iyyet ĥikāyesi gibi olmuşdur.

Ve Ĥur'ānda gelür: "Leysel kemīşliĥi şey'ün."²²² Ya' nī gerçi Ĥağğ'ūñ zātında mişli yokdur ki bārigāh-ı celāli şerīk қабул itmez. Velākin ta' ayyün-i evveli kendi şüreti üzerine ĥalğ idüb libās-ı esmā ve şifātını aña ilbās itmişdür. Ve aña ĥalife-i Ĥağğ dirler ki nefes-i raħmānī anda zāhir olmuşdur. Yoğsa vezir dimezler. Egerçi vīzīr şüretinde vekil-i muṭlağdur. Zīrā Ĥağğ'ūñ nazir ü veziri olmaz. Belki vezir maħlūğa maħşūşdur. Nitekim Ĥazret-i Süleymān'ūñ -'aleyhi's-selam- Āşaf veziri idi. Ve cenāb-ı Nübüvvet -şallallāhu 'aleyhi ve sellem- Cibrīl ü Mīkā'il'i semāvī ve Ebū Bekr ve 'Ömer'i -rađıyallāhu [56a] 'anhümā- arzī vezir ittiĥāz eyledi. Ve Meħdī-i muntazar ki ĥātemü'l-ĥilāfedür. Toğuz 'aded vezir istişāb itse gerekdür ki yedisi cismānī ikisi rüĥānīdür. Müddet-i ĥilāfeti daği vüzerāsı 'adedince olacağdur.

Pes, ĥilāfet nefes-i raħmāniye dā'ir ve vüzerāt mağall-i kiyāniye nāzırdur. Bu sebebden Ĥağğ'a göre vezāret olmaz. Zīrā "vallāĥü ġaniyyün 'ani'l-ālemīn" vefğınca

²²¹ idrāk: A İ2 edvāruñ

²²² "O'nun benzeri ĥiçbir şey yoktur." Şūra 11

zāt-ı kerîmi niseb²²³ ü izâfâtdan mücerred ve müberrâdur. Ve bundan zâhir oldı ki ‘aql-ı evvelüñ hilâfeti ism-i bâtına râci‘dür ki müstaḥlifüñ esmâ ve şifât ve nefsinı ḥâvîdür. Ve ‘âlemde olan rûḥu’l-ḥayât anuñla maḥfûzdur ki nefesi nev-be-nev ‘âleme sârîdür.

Ve bu maḳâmıdandır ki ekâmil-i nâsdan nefes ü izn aḥz iderler. Tâ ki ol nefes yüzinden rûḥ-ı zâtiyyenüñ âşarı zühûra gele. Zîrâ ḡavâşî-i kevnîyye ile muḥtefi olmuştur. Ve ḥastalara daḥi nefḥa-i nefes bu ma‘nâya dâ’irdür. Zîrâ nefes-i zât nefes-i raḥmânî ile zinde oldığı gibi beden daḥi anuñla şıḥḥat bulur. Te’emmül eyle ḥâli bahârı ki feyz-i semâ ve nefes-i şabâ olmadıkça arz u eşcâr-ı meyyite ḥayât-ı tâze bulmaz.

Ve ‘aql-ı evvel ki rûḥ-ı Muḥammedî’dür; cemî‘-i ervâḥ andan istifâde-i feyz itmişlerdür. Ve ‘âlem-i cism ü cismânî ḥalkına dek ve ba‘de’l-ḥalk ilâ kıyâmi’s-sâ‘ah ve ile’l-ebed beḳâ-i ervâḥ ve nemâ-i ecsâm anuñ ḥıfzına menûṭ ve feyzine merbûtdur. Ve bundan fehm olındı ki aşlda nefes-i Ḥaḳḳ eḥadiyy ve mazḥar daḥi evḥadîdür;²²⁴ şemse nisbetle ḳamer gibi. Velâkin bi-ḥasebi’t-tecelliyât suver-i muḥtelife zuhûr idüb ta‘addüd vücûd bulmuştur.

Pes, bu ta‘addüd emr-i mevḥûmdur. Zîrâ ne ḳadar nücûm-ı seyyâre ve şâbite var ise ḳamerüñ tecelliyâtına dâ’irdür. Ki fi-nefsi’l-emr nûr-ı vâḥiddür ki [56b] nûr-ı ḳamerdür. Ve nûr-ı ḳamer daḥi nûr-ı şemsdür. Velâkin ta‘ayyünâtı cihetiyle müte‘addid ve muḥtelifdür. Ve ta‘ayyünüñ ta‘addüdi vaḥdet-i aşlı münâfi degüldür; evlâduñ eb-i vâḥidden tevellüd itmesi gibi. Ya‘nî cemî‘-i evlâd vâlidüñ şüreti ve anuñ sırrıdır. Egerçi fi’l-cümle ta‘ayyünde iḥtilâf vardır. Anuñçün her biri bir ismle tesmiye olunmuştur. Ya‘nî şüret-i ta‘addüd keşret-i esmâyı iḳtizâ ider.

²²³ nisb: A nisbet

²²⁴ evḥadîdür: İ2 eḥadîdür

Bu ma‘nādandır ki eşyānuñ her biri bir ismle müsemmādur. Ve ol ism-i ‘alem fi’l-ḥaḳīka anuñ delīlidür. Egerçi ol şey’üñ kendi daḫi ismdür ki ism-i ḥaḳīkiye dāll ve ism-i ḥaḳīkī daḫi müsemmā-yı ḥaḳīkiye nişāndur. Ve bundan fehm olunur ki Zeyd lafzı meşelā esmā-i İlähiyye’dendür. Egerçi lafzı oldığı cihetden mecāzdir. Velākin çünki medlūli olan şahş-ı mu‘ayyene murtabıṭ ve şahş daḫi Ḥaḳḳ’a ‘alemdür. ‘Alemüñ ‘alemi daḫi ‘alemdür.

Fe-ammā Ḥaḳḳ’a Zeyd itlāk olunmadığı medlūlünüñ teşahhuşundan nāşīdür. Zīrā ilhāmıdan ḥālī degüldür. Bu ma‘nādan didiler ki esmā-i İlähiyye tevķīfiyyedür. Ya‘nī Şāri‘uñ ikāf u ta‘rif ü itlākına mevķūfdur. Zīrā ḥalkuñ itlākında cā’izdir ki şān-ı ‘ālīsine şeyn virür nesne ola. Megerçi itlāk taḥammül-i²²⁵ beşerden şādır ola. Zīrā cā’iz ve ğayr-ı cā’iz ve lāyıḳ ve ğayr-ı lāyıḳı ḥiddet-i başiretleri ile temyīz iderler. Nitekim “efendüm, sultānum, sübhānum” didikleri bu ḳabīlendür. Egerçi erbāb-ı zāhire mezheb degüldür. Fe-ammā ekābir-i nās ḥaḳḳında ḥüsn-i zan gerekdür. Tefekkür eyle ki ‘ulūm-ı resmiyyede ‘ulemā-i kibārdan bir maḳāle menḳül olsa müteḥayyir-i fi’l-‘ilmdür. “Eger bilmese söylemezdi” dersen ya ‘ulūm-ı ḥaḳīkiyye ve ilhām-ı ilāhī ne vecihle inkār olunur. Sultān-ı zāhirüñ aḳvāl ü ef‘ālī ḳānūn olıcaḳ sultān-ı bāṭınuñ nice ḳānūn olmaz. [57a] Tuf saña ki inkārda delīlüñ beyt-i ‘ankebūta müşākil ve yūf saña ki za‘f-ı ‘aḳluñ çüb-ı baḳḳama mu‘ādıldür.

Biz yine şadede gelelim ki ne ḳadar enbiyā vü evliyā ve erbāb-ı enfās geldi ise ve gelürse mine’l-evvel ile’l-āḫir ‘aḳl-ı evvelüñ mazḫarı ve rûḫ-ı Muḥammedi’nüñ şüretidür ki nefes-i raḥmānī bu mezāhir ve şuverüñ yüzinden müddet-i²²⁶ ‘ālem tamām olunca dūr ider. Ve ḥālā feyz-i Muḥammedi’dür ki ‘ālemde cārīdür. Anuñçün sırr-ı nübüvvet şer‘da ve sırr-ı velāyet aḳṭābdadır. Ve aḳṭāb ki zıkr-i muttaşıl ehlidür; zamān-ı Mehdī ve ‘İsā’ya dek zūhūr ve teceddüddür. Zīrā bunlar rûḫ-ı ‘ālemdür ki şüret-i

²²⁵ taḥammül-i: A İ2 kümmel-i

²²⁶ müddet-i: A medd-i

‘ālemi inḥilālden ḥıfz iderler; ta‘ alluḡ-ı rūḡ-ı müdebbir cesed-i insānı ḥıfz itdügi gibi. Ve bu ma‘ nādan herkese ki “bu sırra emindür Muḡammed ve ‘ Abdullāh” dinilür ki fi’l-aşl ‘ indallāh ism-i ḡaḡıḡı budur. Egerçi ‘ inde’n-nās bi-ḡasebi’t-ta‘ ayyünāt “Zeyd” ü “‘ Amr” dinilür.

El-ḡāşıl kāmıl olan kimse Muḡammed’dür. Ve Muḡammed Ḳur’ān’dur. Ve Ḳur’ān şıfat-ı ilāhiyyedür. Ve ism ü şıfat fi’l-ḡaḡıḡa müsemmə ve mevşūfuñ ‘ aynıdur.

Sü’āl olunursa ki: “Yā Rasūlallāh ḡayāt-ı ‘ āleme sebep olıcaḡ taşliye ile emr idüb bā‘ iş-i ḡayātumdur buyurduḡları nedür?”

Cevāb budur ki taşliyyenüñ te’şiri rūḡ-ı Nebevî’nüñ ḡabirde cesed-i maḡfūzlarına ta‘ alluḡ-ı şedidle ta‘ alluḡına ve ḡayāt-ı dünyā gibi ḡayātına vesiledür.

Pes, bu iḡyā cesed-i kiyāniye göre ve maḡall-i maḡşuş olan ḡabre nisbetledür ki bu ḡayāt-ı muttaşıla muvācehede selām-ı ümmeti almaḡa²²⁷ evfaḡdur. Ve fi’l-ḡaḡıḡa muşallilerüñ iḡyā itdükleri yine kendi nefisleridür. Zīrā her bir mü’minüñ ol rūḡdan bir ‘ ırḡı ve ol nürdan bir nürı vardur.

Pes, vech-i mezkūrle iḡyādan kendileri [57b] rūḡ-ı Nebevî’den ḡayrı vecihle ḡayāt bulduḡlarını münāfi degüldür. Zīrā ne ḡadar kerāmet ve maḡāmāt ve ḡālāt var ise anuñ veşāḡāt u şefāatiyledür. Şol ma‘ nādan ki ism-i raḡmāna maḡhardur. Ve menāşib-ı şüveriyye ve ma‘ neviyye bu bābdan taḡsım olunur. Anuñçün “ebu’l-Ḳāsım” dinildi; gerek ‘ avām-ı nās bu ma‘ nāyı bilsün ve gerek bilmesün.

Nazar it ki memalik-i küffarı bile ḡıfza ve feyzi ḡayātla ibḡā ve nazm-ı umūra vükelā-i ḡaḡıḡıyye naşb olunmuşdur. Ki eger küffāruñ kendileri ve eger memleketleri ol

²²⁷ almaḡa: A almaḡla

vükelānuñ esmāsından istifāde iderler. Velākin mü'min ve kāfire göre vaqt-i inḫilāl geldikde bi'l-emri'l-ilāhī taḫliye olınurlar.

Nitekim muḫāfaẓa-i insān ve ğayrı için ta'yīn olunan melā'ike ḫazā-i mübrem ḫulūlünde tebā'ud iderler ve muḫāfazadan el çekerler. Ve bu teḫadirden hüveydā olındı ki insānuñ Ḥaḫḫ'a iki vech-i vardur ki vech-i 'ām ve vech-i ḫāşdur.²²⁸ Vech-i 'ām odur ki Ḥaḫḫ'a irtibāṭı ve aḫz-ı feyzi vāsıta ṭarīḫı ile ola. Rasūlullāh -şallallāhü 'alyhi ve sellem- ḫalk ile Ḥaḫḫ arasında tavassuṭ itdüğü gibi. Ve vech-i ḫāş odur ki ma'nā-yı mezkūr bilā vāsıta ola; “vallāhü serī'ul ḫisāb” işāret itdüğü gibi.

Ve ṭarīḫ-i evvele silsile dirler ki ism-i Zāhir iḫtizā ider. Nitekim menāzil-i vücūd 'aql-ı evvelden mertebe-i insāna müntehiye olur. Ve ṭarīḫ-i şānī ism-i bāṭına nāzırdur ki burada Ḥaḫḫ ile 'abd arasına kimse girmez. Anuñçün gāh olur ki “ḫāle Rasūlullāh” diyu ḫaber virir ve gāh olur ki “aḫberanī rabbī” dir.

Ve Rasūlullāh'uñ Ḥaḫḫ'dan aḫzı daḫı böyledür. Ya'nī gāh olur vesāṭat-ı Cibrīl ve gāh bilā vāsıta olur; leyle-i mi'rācda vāḫi' [58a] oldığı gibi ki aña eḫādīs-i İlähiyye dirler. Zīrā anda tavassuṭ melek yoḫdur. Nitekim Ḳur'an'da gelür: “Fe evḫā ilā 'abdiḫi mā evḫā.”²²⁹ Ve bunda “āmene'r-rasūl”de²³⁰ ve emşāli daḫı dāḫıldür. Ve şol ki 'örfda ḫadīs-i ḫudsī dirler ilḫāmla veya menāmla vāḫi' olan aḫbār-ı ilāhīdür ki ma'nā-yı cānib ḫudsden ve lafz u 'ibāret cenāb-ı nübüvvetdendür. Anuñçün Ḳur'an andan eḫdaldür. Zīrā Ḳur'an'uñ naẓm u ma'nāsı cemī'an menzıldür. Ve bunda silsilenüñ şerefine daḫı işāret vardur. Naẓar eyle ki cümle-i nücüm ḫamere nāzır ve ḫamer daḫı şemsle dā'irdür.

²²⁸ ḫāşdur: A nāḫışdur

²²⁹ “Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.” Necm 10

²³⁰ de: İ2 ilḫ (ilā āḫir)

Pes, ism-i zāhir ḥasebiyle nūr-ı Müşteri ve nūr-ı Zühre nūr-ı²³¹ ‘Uṭārid ve emşāli nūr-ı ḳamerden ve nūr-ı ḳamer daḫi nūr-ı şemsden müstefāddur dirler. Fe-ammā ism-i bāṭın cihetiyle cemi‘ nücūmuñ nūrı nūr-ı şemsdür ki bu ma‘nāya nücūm ile şems miyānında vāsıta yokdur. Velākin rütbe-i ta‘ ayyüni ta‘ yīn²³² içün vāsıta vaz‘ olındı. Bu ma‘nāyadur ki ḥadıṣde gelür: “men lem yeşkurü’n-nās lem yeşkurullāh.” Ya‘ nī rütbe-i mazḥar mu‘ teber oldığı gibi rütbe-i vāsıta daḫi mu‘ teberdür. Ve mu‘ teber olmak ni‘ met oldığın iş‘ār eyler. Bu sebebden ni‘ met fi’l-ḥaḳıḳa Ḥaḳ’dan oldığı gibi vāsıta daḫi Ḥaḳ’dandur ki o daḫi ni‘ metdür. Ḥuşūşan ki bir nesnenüñ vüçüdü vāsıtaya ta‘ līḳ olınmış olsa mu‘ allāḳun bih vüçüd bulmadıḳça mu‘ allāḳ daḫi vüçüd bulmaz. Naḳar eyle ki tılısmāt ile muṭalsam nesnelere vardur ki anuñ ḥalli ve fetḫi yalñuz du‘ ā ile olmaz.

Ma‘a ḥāzā Allāh Ta‘ālā ḳādirdür. Belki esbābına teşebbüs yüzünden vüçüd bulur. Mu‘ avvizeteynüñ sebep-i nüzūlünde vāḳi‘ olan şüret gibi ki [58b] naḳz olmadıḳça inhilāl vāḳi‘ olmadı.

Ve bizim zamānımızda aḥbābdan ba‘zı tüccārlar bir ḥāneyi tecdīd içün naḳz iderken ḫilāl-i ebniyede bir ma‘mül kilid bulub elinde tīşe ile urub kesr ider. Meger ki şāḫib-i ḥāne yigirmi seneden beri nisādan ma‘ḳūd imiş. Ol gice ḥall-i ilāhī vāḳi‘ olur. Āyā sebebi ne ola diyu sü’āl itdikde tüccār-ı mezkūr daḫi kilid ḳıssasın ḫaber virür. Siḫir Ḥaḳ’dur dinildügi budur. Ya‘ nī ḥāricde eşeri vāḳi‘ dür; gerek avām ve gerek ḫavāş ḫaḳḳında. Zīrā “Ḳul innemā ene beşerun mişlüküm.”²³³ mücibince cümle-i ünāsī beşeriyetde müştareklere dür.

Bu maḳūle siḫr ü ṭalāsım ise ḡālibā ebdāna te’şir ider. Egerçi ‘uḳūle te’şiri daḫi vardur ki ba‘zı mecānīn anlardandur. Ve cünün muḫālif ḡıdādan ve ḡayri esbābdan daḫi olur. Ve bir ḫātūnuñ oḒlı maşrū‘ olub cenāb-ı risālete ‘arz itdikde anlar daḫi “iḫsā

²³¹ nūr-ı: A İ2 ve nūr-ı

²³² ta‘ yīn: A’da yok

²³³ “De ki: Ben yalnızca sizin gibi bir beşerim.” Kehf 110 / Fussilet 6

‘adü’v-vallâh ene rasûlallâh” diyü nefes idicek qarîni olan şeytân ol nefesde qarâr eyledi. Ve ol oğlân sağ u sâlim oldu. İşte bu nefes yine ‘âlemde bâkîdür. Velâkin ehl-i nefese ve nefse mu‘allağ olmağa mevķûfdur.

Ve nice kümmel-i evliyâ vardur ki taşarrufât-ı kevnîyyeden el çekmişler. Ve cām-ı fenâ içüb umûr-ı Hâķķ’a qarışmağdan geçmişlerdür. Anlardan hâriķ-ı ‘âdât şadır olmağ nâdirdür; zîrâ kerâmât mu‘cizât gibi degüldür.

Nazm [Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Yâ Rasûlallâh ismüñ ism-i a‘zamdur senüñ
Zâtuñ ‘indallâh ğâyetde mu‘azzamdur senüñ
2. Bir demüñ yüz bîñ giriftarı ider ğamdan ğalâş
Her sözüñ vallâh maķbûl ü müsellemdür senüñ
3. Çeşm-i [59a] zâhir-bîn hergiz şanmasun ğâl-i siyâh
Belki rüyuñ noķta-i vaĥdetle mu‘allemdür senüñ
4. Lafz-ı pür-ma‘nâ güher oldı dehânuñ çün şadef
Mevc-i feyz-engîzle ğüyâ dilüñ yemdür senüñ
5. Ne ğadar vaşluñ bulmağa şarf itdi Hâķķî varını
Ber-murâd eylerseñ anı zâtuñ ‘alemdür senüñ

Şallallâhü ‘aleyhi ve sellem.

[İMÂMET Ü CEHR Ü İHFÂ]

‘İnde’ş-şabâh yevmü’l-Cum‘ a. Kîle lî; “İmâmet ü cehr ü ihfâ.”

Ya‘nî bu yevm-i mübârekede bu üç nesneye ta‘alluğ-ı²³⁴ kelimât ü işaret tahtîr eyle diyü emr-i İlâhî vârid olub ba‘de’l-işrâk şüru‘ vâқи‘ olmuşdur. Egerçi bu mādde bu kitābda ve ğayrı āsārımızda nice vücūhla қaleme gelmiş ve benān-ı taхrîr ile intizām bulmuşdur. Hуşūşan ki “Kitābü’l-cehr ve’l-ihfâ” nām eşerimiz maḥzâ aña münḥaşırdur.

Velâkin her şabâhuñ bir ‘ilm-i cedidi ve her vaқtūñ bir mezîdi vardır. Anuñçün gelür: “Men istavâ yevmen fe-hüve mağbūn.” Ya‘nî: “Ve қul rabbi zidnî ‘ilmen.”²³⁵ Mucîbince gerekdür ki her yevm ya‘nî ān-ı ğayr-ı münқasımda ‘ilm-i ilâhî mütezâyid ola; nefes-i insānî müteceddid oldığı gibi.

Ve eger қalbde bi-ḥasebi’l-ḥicāb zîқ var ise bâri her sâ‘atde veya her rûz-ı şer‘ide teraққî ḥāşıl ola. Zîrâ insān bi-ḥasebi’l-heykel yevmen fe-yevmen intikāş üzre olub tâ ezeli-i ‘ömrde menkūs oldığı gibi bi-ḥasebi’r-rūḥ daḥi sâ‘at fe-sâ‘at izdiyād üzre olub neş‘etini tekmîl idinceye dek sa‘y-i belîğ üzre olmaқ gerekdür ki bu ma‘nâ ‘ayn-ı ma‘kūs olmaқdur. Zîrâ ‘aks budur ki aşla rücū‘ eyleye ve mavṫın-ı ğurbetde қalmaya.

Nitekim her mü‘minūñ қalbinde dâ‘iye-i Ka‘be vardır. Ve ğālibâ taḥşîl-i māl aña vuşul ve esbāb dîni [59b] tekmîl içündür. İşte bu şüret Ka‘be’sidür. Ma‘nâ Ka‘be’si ise daḥi aña қıyās olına.

Ve insānuñ seri ve şa‘rı bālādudur ki aşl u fer‘ yerine vaz‘ olınmışdur. Nitekim: “Men ‘arefe nefsehü ‘arefe rabbehü.” Maқālesinde vâқи‘ olmuşdur ki aşl olan

²³⁴ ta‘alluğ-ı: A İ2 müte‘allıq-ı

²³⁵ “Ve “Rabbim, benim ilmimi artır” de.” Tâhâ 114

ma'rifetullāh fer' yerine ve fer' olan ma'rifet-i nefis a'şl maḥallinde ḳonulmuşdur. Burada daḫi fer'-i insānuñ iki ḳademidür ki kesbden 'ibāretdür. Nitekim gelür: “le ekelü min fevḳihim ve min taḫti ercühim.”²³⁶ Maḳşud feyz-i fevḳāniden ki 'ilm-i verāset ve kesb-i taḫtāniden ki 'ilm-i dirāsetdür. Müntefi' oldıkların beyāndur. Nitekim leben 'ilm-i evvele ve mā' 'ilm-i şāniye remzdür. Egerçi semādan olan mā' muḳaḫḫar-ı feyze işāretdür. Zīrā ziyāde şāfidür ve kesb ḫāl-i beden ve feyz ḫāl-i ḳalbdür.

Pes, insān bu iki nesneyi ḫāmil olıcaḫ muḳteżāları olan kesb ü teveccühden daḫi ḫālī olmaḫ gerekdür. El-ḫāşıl vaz'-ı mezḳürdan fehm olındı ki insānuñ himmeti bālāya gerekdür.

Ya'nī kesb-i ercül yüzinden ma'rifet-i nefse ve andan ma'rifet-i İlāhiyye'ye teraḫḳī idüb 'ālem-i mülk ü melekūtuñ ḫükmini vire ve sırrını 'arşa irgüre. Ve orada daḫi ḳarār itmeyüb 'ālem-i ervāḫa ve andan 'ālem-i 'ilme ve andan ḡaybu'l-ḡuyüb u baḫnu'l-butūna güzer eyleye. Ve ism-i zāhir yüzinden ma'lüm ve ism-i bāḫın ḫarafından mechül ve cehr u iḫfānuñ mecmū'ını cem' ide. Ve e'imme-i ümmetden olub isti'dād-ı muḫtelife ve maḳāmāt-ı mütenevvi'a ḫasebiyle ḫalkı şaşırmayub yollı yolınca Ḥaḳḳ'a da'vet ḳıla. Ve muḳteżā-yı ḫāl ve zamānı elden ḳomıya. Ve fuşül-i erba'ayı ve 'anāşır ve ḫabāyı'ı ri'āyet eyleye. Fe'fhem cidden.

Pes, burada imāmetden murād bi-ḫasebi'z-zāhir imāmet-i namāz u miḫrābdur. Nitekim cehr u iḫfā aña ḳarīnedür. Ve cehr [60a] taḳdīm olındı. Zīrā imām olan kimse mütercim-i Ḥaḳ'dur ki Ḥaḳḳ'uñ kelāmını ḫalka işāl ve ḡuşlarına idḫāl ider. Tā ki kelāmdan mütekellime intikāl ve vāsıḫadan mevsūḫ-ı ilāhī'ye irtihāl idüb mi'rāc-ı ma'nevī ḳılalar.

²³⁶ “Şüphesiz hem üstlerinden hem ayaklarının altından yerlerdi. (Yeraltı ve yerüstü servetlerinden istifade ederek ferah içinde yaşarlardı.)” Mâide 66

Zīrā bī-vāsīta ve delil ne rāh-ı şūret ve ne ʔarīk-ı ma‘nā menzile mūntehī olmaz. Ve bu sırr-ı mez-kūre binā’endūr ki İmām ebū Hanīfe -veķāhu’llāhu külle hīfetin-cemā‘atı kırā’atden men‘ ve istimā‘-ı imām ile emr itmişdür ve işābet eylemişdür. Zīrā egerçi cemā‘at şaff-ı şānīdūr ki şaff-ı evvel olan imāmuñ tafşīlidūr. Velākin zāhirde imām ve me’mūm oldıkları cihetden herkes haddini tecāvüz itmekden memnū‘dur. Anuñçün Rasūlullāh -şallallāhü ‘alehi ve sellem- telakķī-i Qur’ān ve telakķuf-ı zikrede ‘aceleden nehy olındı. Zīrā Cibrīl ki vāsīta-i vahydūr; imām gibidūr. Ve imāmuñ teķaddüm itmek cā’iz olmaz. Gerekse hāl cihetinden teķaddümi olsun. Anuñçün hadīşde gelür: “Şallū halfe külli birrin ve fācirin.” Ya‘nī halef ta‘biri imām ve me’mūmuñ kıdemde ‘adem-i müsāvātına dāldūr. Ve fācir ibāreti imāmetde ‘işmet şart olmadığına nişāndur. Zīrā eger ‘işmet şart olaydı nitekim ba‘zı ehl-i ehvā’i zāhib olmuşlardur; secde-i sehv meşrū‘ olmazdı.

Pes, ma‘lūm oldı ki kāmīlūñ nāķışa iķtidāsı şaķīhdūr. Zīrā iķtidādan murād şūret-i şalātıda iķtidādur; bu şūret ise nāķış ile daķı vücūd bulur. Şol cihetden ki noķşān u fücūr anuñ dīnindedūr. Mihrābda ise eşer-i fücūr olmadığı zāhirdūr. Zīrā fācir fücūrı hāric-i mescidde ider; mihrābda degül. Çünki zāhirde şurūt-ı imāmet buluna, iķtidānuñ şihhatinde söz kalmaz. Egerçi kāmīl ve şālīhe iķtidāda ecr ziyādedūr. Zīrā şurūt-ı zāhire ve bātına mevcūddur. Nitekim şālīhuñ ʔa‘āmını [60b] daķı şālīh ekl itmek evlādur. El-hāşıl şart-ı zāhir beynehü ve beyne’l-ğayrdur. Ve şart-ı bātın beynehü ve beynallāhdur.

Pes, kāmilde şart-ı bātın olmaķ kāfidūr; imāmıda şart-ı zāhir olmaķ kāfi olduğu gibi. Zīrā iki vecihle şart-ı şihhat bulunmuş olur. Ve anuñ ki şart-ı bātını yokdur; imām o huşuşda aña zāmin degüldür. Belki imāmuñ zāmin olduğu şurūt-ı zāhireye göredür ki bu şurūtuñ ‘ademi kendinūñ ve cemā‘atūñ namāzınuñ buṭlān u fesādına sebep olur ve ba‘zında şart-ı bātın bulunmaķ fesād kabūl iden şūret-i şalātı işlāh itmez. Zīrā namāz yalınuz teveccüh-i bātından ‘ibāret degüldür. Nitekim mülāhıde zāhib olmuşlardur. Belki şurūt-ı zāhirenūñ şihhati daķı lāzımdur ki bu ‘ālem şūret ve ma‘nā ve cesed ve

rûhdan ‘ibâretdür. Ve her maķâma göre şâri‘ den evzâ‘ vardur ki anuñla ‘amel vâcibdür. Zîrâ ‘aql kifâyet itmez. Ve umûr-ı şer‘iyyede ‘aqluñ taşarrufı bâtıldur. Megerki müctehidden kıyâs ve istinbât tarîkiyle ola.

Ve bu taķrîrden fehm olındı ki ‘âlem-i şürete nisbetle aşl olan cehr-i Qur’ân ve cehr-i zîkrdür. Zîrâ herkes mavtınına münâsib olan hâl ile me’mûrdur. Ve şalâtda aşl olan ‘umûmen cehrdür ki sırrı sebķ itdi. Velâkin evâ’il-i İslâm’da Mekke müşriklerinüñ istîlâsı olmağla ta‘arruzlarından hâziren şalavât-ı nehâriyyede cehr terk ve leyliyyede ‘amel olındı. Zîrâ egerçi a‘dâya zamân-ı ğaflet ve aħbâba vaķt-i münâcât u selâmetdür.

Fe-ammâ cum‘ada aşlı üzerine cehr ibķâ olındı. Zîrâ cum‘a Medîne-i Münevverede farz oldı. Orada ise istîlâ-i küffâr yoğ idi. Ve hem Mekke ‘âlem-i fenâya nâzır idi ki muķtezâsı ihfâ ve Medîne maķâm-ı dâ’ir²³⁷ idi ki mücibi cehr u izhârdur. Buradandur ki menârât-ı [61a] harem-i Nebevî beşdür. Zîrâ esmâ-i beķâ’iyye daħi beşdür. Ve şüret-i mescid zâhir-i şer‘le ‘amele remzdür. Zîrâ eger namâzdan murâd muţlak teveccüh-i ĳalb olaydı ezânla iktifâ olunub herkes evķât-ı maħşûsada kendi hânesinde teveccüh iderdi.

Ve ezânı i‘lân lâzım geldiği gibi Qur’ân’ı ve sâ’ir ezķârı daħi izhâr lâzım geldi. Tâ ki şemerâtiyle ĳalk müntefi‘ olalar. ĳuşûşan ki o âħir zamânda ĳalkuñ fıskı izhârı muķâbelesinde tã‘ati izhâr daħi umûr-ı vâcibedendür. Tâ ki tã‘atuñ fışķa müşâdemesiyle şe‘â’ir-i dîn ĳalib ola. Zîrâ zıdduñ zıdd ile ictimâ‘ı eħadühümânuñ ĳalibiyyetin iķtizâ ider ki anuñla mağlûbuñ âşârı mündefi‘a olur; muħârebe-i küffâr gibi. Zîrâ terk-i muħârebe zulumât-ı küffârüñ istî‘âbına sebep olur.

İşte bu ma‘nâ bir emr-i daķıķdür ki ‘ulemâ-i rüsümüñ ekşeri bundan ĳâfildür. Şöyle ki âşâr-ı fıskı izâle idecek iken nûr-ı tã‘atı söyündürmege çalışurlar. Ve ma‘kûs iş tutarlar. Ve kendilerini emr ü nehy ehlerinden ‘add iderler. Ma‘a hâzâ zâhir u bâtın hâlleri

²³⁷ dâ’ir: A İ2 beķâya dâ’ir

bid'at u fişkıdan haber virür. Ve ferâ'izi i'lân lâzım geldiği şe'âir-i dîn olmağladur ki umûr-ı dîn zühûr üzerine olmak vâcibdür.

Nitekim Hâzret-i 'Ömer'uñ -radıyallâhü 'anh- İslâmı ile Rasûlullâh -şallallâhü 'aleyhi ve sellem- mütebeşşir ve saḥâbe -radıyallâhü 'anhüm- mesrûr olub anuñ celâdetiyle Harem-i Şerîf'de izḥâr-ı dîn ve cehr-i kelime-i yakîn itdiler. Eger izḥârı umûr-ı vâcibeden olmasa ma'nâ-yı mezkûr için sell-i seyf itmezler ve şalâbet göstermezlerdi. Ve sâ'ir nevâfil-i tâ'ât daḥi bu a'sârda izḥâr olunmağ vâcibdür. Zîrâ nüfus-ı fâsiğa ve ṭabâyi'-i fâside ehlinüñ keşreti vardur.

Lâsiyyemâ 'âlem-i cism-i insânî [61b] 'âlem-i 'arş-ı raḥmânî muḳâbelesinde ḥalk olunmuşdur. Ve 'arşuñ ḥalkından muḳaddem cism ü cismânî ve cehr u zühûr yoğ idi. Belki bu ma'nânuñ ḥalk u devri ile vücûd buldı.

Pes, sâliküñ rûhı bu 'âlem-i cismde devr itdikce cehr u devrden ḥalâş olmaz. Zîrâ aḥvâl-i zâhiresi mavtınına tâbi'dür. Ve şol vaḳit ki rûhı 'âlem-i cismüñ seyrinden 'âlem-i rûḥa teraḳḳî eyleye. Seylüñ deryâya vuşul ile firâz ü nişib ḥasebiyle çağıldısı münḳatı' oldığı gibi anuñ daḥi mertebe-i iḥfâya vusûl ile ceصري tamâm olur ve seyr-i âḥar zühûr ider.

Ve cehr didüğimiz ğayra ismâ' ve iḥfâ didüğimiz kendi nefesine ismâ' dur ki ikisi daḥi fi'l-ḥaḳîğa zâhir-i ḥâldür. Çünkü seyr-i rûḥ 'âlem-i ervâḥ u ekvânda tamâm ola. Ve sırr²³⁸ ile 'âlem-i vücûb seyrine intikâl olına. Orada cehr ü iḥfâ nisbetlerinüñ ikisi daḥi zâ'il olur. Zîrâ sırr ile olan ma'nâya cehr ü iḥfâ dimezler.

Bu cihetden 'ârif-i billâh bu maḳâmda izâfâtdan ḥalâş olub ḥâl-i bâṭına intikâl ider. Ya'nî cism ü rûḥuñ aḥvâl-i muḥtelifesinden necât bulub nefesi tesbîḥ ve nevmi

²³⁸ sırr: A seyr

‘ibâdet olur. Ve başı-ı zamāna kâdir olur ki bir gün ve bir gecede yetmiş biñ kerre hatm-i Qur’ân itmek müyesser olur. Ve cehr ü ihfâ beraber ‘add olunur. Egerçi ‘âlem-i cehre oldukça iktizâ-i mavtın üzre fi’l-cümle cehr u ihfâ daği elinde ve dilindedür. Ve cehri li-ecli’l-maşlahadur. Zîrâ ihfâ aşdur. Anuñçün vârid oldı ki: “Hayru’z-zıkr el-hafiy.” Ya‘nî sâlike hayr olan budur ki zıkr-i hafiy mertebesine dek sülûk eyleye. Ve Haqq’ı Haqq ile zıkr ide. Tâ ki cehr ü ihfâ Haqq’a muzâf ola. Egerçi maħcûblar bu hâlden gâfiller ve bu ma‘nâya câhillerdür.

Ve bu taqrîrden aħz olındı ki ‘âlem-i ‘ilm ki ‘âlem-i esmâ [62a] ve şifât ve ‘âlem-i me‘ânîdür. Orada cehr ü ihfâ olmaz. Zîrâ min vechin ğayb ve min vechin şehâdet mertebesidür. Ve şehâdet oldığı şürette daği Haqq’uñ kendinden kendine zuhûrı i‘tibâriyledür. Ve a‘yân-ı şâbitenüñ henüz ‘âlem-i ‘aynda bi’l-fi’l vücûdı yokdur. Egerçi vücûddan murâd daği zıll-i vücûd-ı haqqîdür ki a‘yân-ı mezkûre anuñ zıllı ve ekvân-ı mevcûde daği a‘yânüñ âşâridur. Zîrâ a‘yân fi’l-haqqâ râ’iħa-i vücûdı şemm itmemişdür. Ve ol mertebede olan tecelliye feyz-i aqdes dirler ki anda zât ile esmâ ve şifât arasında vâsıta yokdur.

Ba‘dehü feyz-i muqaddes ile bi’l-fi’l ‘âlem-i ervâh vücûd-i şehâdî bulub ma‘lûmât-ı ‘ilmiyye ta‘ayyün-i rûh ile müte‘ayyin olmışdur. Ve bu ‘âlemde ihfâ i‘tibâr olunur. Zîrâ felek aħlasuñ ta‘ayyünine göre hafîdür ki işaret-i hissiyye ile işaret kabûl itmez. Anuñçün rûhı kimse görmez. Meger ki temessül ile göre. Bu şürette maħşûş olan mişâldür; yoħsa ‘ayn-ı rûh degül. Ve Haqq Ta‘âlâ’nuñ şâbb-i emred şüretinde mer’iy oldığı daği böyledür. Ya‘nî mişâlât-ı şifâtiyye âyinesinden görünür ki maħâm-ı rubûbiyyetdür.

Ve illâ zât-ı ilâhî teceddüdi ğasebiyle cemi‘-i şuverden ‘arî ve cümle-i mişâlâtdan berîdür. Ve ‘âlem-i ekvândan anuñ üzerinde ašlâ bir eşer yokdur. Nitekim

Qur'an'da gelir: "Vallāhü [fe innallāhe] ğaniyyün 'ani'l-'ālemīn."²³⁹ Ve dimişlerdür ki: "El-ān 'alā mā 'aleyhi kān." Ve 'ālem-i rūḥ 'ālem-i emrūñ tenezzülidür. Nitekim baṭn-ı ümmde olan cenīn zāhr-i pederde olan nuṭfenüñ istirsālidür. Ki Qur'an'da "fe müsteḳarru müstevdā"²⁴⁰ aña işāretdür. Ya'nī müsteḳarr-ı raḥm-ı māder ve müstevdā'-i zāhr-i pederdür.

Pes 'ālem-i emr didikleri 'ālem-i 'ilm ü vüçüb u ilāhdur ki anda [62b] hükmi-ı imkānī ve maḳām-ı terkībden vāsıta ve ḳayd-ı zamānı yoḳdur. Ve 'ālem-i ḫalk 'ālem-i kevn ve ḫudūşdur. Rūḥen ve cismen ki anda hükmi-ı imkānī ve vasaṭ-ı zamānī ola. Ve rūḫda gerçi terkīb yoḳdur ki bu i'tibār ile zamāndan daḫi müberrādur. Velākin hükmi-ı imkānī vardur. Ve belki bi'l-fi'l kevn dinilür. Velākin zāhiri kevn ve hükmi-ı imkānda dāḫil olmaḳdan bāṭnı daḫi böyle olmaḳ lāzım gelmez. Anuñçün Qur'an'da gelir: "Ḳuli'r-rūḫu min emri rabbī."²⁴¹ Ya'nī rūḥ 'ālem-i vüçübdan neş'et itmişdür ki aşlı odur ve aña tābi'dür. Ve zāhir neş'e itibāriyle maḫlūḳ olduğından müşāhede-i Ḥaḳ'da dīde-i sırra nazar itdiler ki rūḫ ol mertebenüñ tenezzülidür.

Ve bundan zāhir ve bāṭnı kendi maḳāmlarında icrā itmek lāzım geldi. Anuñçün da'vādan men' olındı. Zīrā da'vā bāṭn-ı ḫāle göredür. Ve bir nesneye ki zāhir-i ḫāl müteḫammil olmaya anı da'vā itmek memnū'dur. Meşelā Qur'an ki ḫaḳḳında kelāmullāh olduğı cihetden ğayr-ı maḫlūḳ dinilmişdür. Ḥurūf u kelimāt-ı melfūza ve maḳruvve ve mektūbe ve mesmū'a i'tibāriyle maḫlūḳdur ve bu i'tibār-ı şānī ile bir kimse aña ğayr-ı maḫlūḳdur dise muḫdeşātuñ ḳıdemine zāhib olmuş olur.

Nitekim ba'zı fırḳa-i dālle ḳā'il oldılar. Ḥattā nazm-ı Qur'an'ıñ 'Arabiyyeti daḫi vaḳt-i ilḳāda ḫādişdür. Ya'nī Cibril anı ḳalb-i nebevīyeye ilḳā itdüğü vaḳitte şüret-i 'Arabiyye ile kisvelenür. Ve illā Qur'an kelām-ı nefsi olduğı cihetden hiç bir lügat ve

²³⁹ "Allah bütün âlemlerden müştāğnidir." Âl-i İmran 97

²⁴⁰ "Sizin için bir kalma yeri bir de emanet olarak konulacağımız yer vardır." En'am 98

²⁴¹ "De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir." İsrâ 85

līsānla mevşūf degüldür. Ve rü'yetullāh dađı böyledür. Ya' nī rü'yet anuñ niseb ü izāfāt cihetinden rubūbiyyetine ta'alluđ ider yođsa hađıķat-ı zātı cihetinden degül. Anuñçün: “Nūr innī erāh.” dinildi.

Pes, bu maķāmda iħtilāfuñ ma'nāsı yođdur zīrā iħtilāf itmek [63a] merātibe-i cehildendür. Ve mebde-i iħtilāf řā'ife-i mu'teziledür ki imtinā'-i rü'yete zāhib olmuşlardur. Zīrā bilmediler ki bu řer'-i Muħammedī zāhiren ve bāṭinen tenzīh ve teşbīhi müştemildür ki evvelki: “Leyse kemişlihi şey'un ve hüve's-semī'u'l-başır.” Naşşından mefhūm ve ikinci: “İnneküm seteravne rabbeküm.” Ĥadīşinden ma'lūmdur.

Buradandur ki Ĥađ Ta'ālā 'ālem-i mişalde temeşşül ider ve bu teşbīh anuñ tenzīhine māni' olmaz. Zīrā her nesnenün bi-ħasebi'l-mavṭın şuret-i maħşuşası vardır. Anuñçün dirler ki vücūd-ı Ĥađ ĥazerāt-ı ĥamsdendür ki ĥazretü'l-a'yān ve ĥazretü'l-ervāh ve ĥazretü'l-mişāli'l-muķayyed ve ĥazretü'l-insāni'l-kāmildür. Ve bundan ĥayrı dađı i'tibār vardır ki kütüb-i taşavvufda mübeyyendür. Burada mişāl ve muṭlađdan murād şuret-i 'arş u kürsī ve sā'ir bunlara tābi' olan şuver-i külliye ve cüz'iyyedür. İlä mālā nihāye ve mişāl-i muķayyed nevmle veya insilāhla muķayyed olan ĥazretü'l-ħayāldür ki 'ālem-i ervāh ve 'ālem-i ecsām arasında vāşiṭa ve berzađdur; nefsi ĥayvāniye-i heykel ile nefsi nāṭıķa miyānında berzađ olduđı gibi. Ki kemālāt-ı zāhire ve bāṭınanuñ ĥuşūli bu berzađuñ vücūdına tābi' dür. Fa'rif cidden.

Pes, bu taķrirden ehl-i i'tizālün cehli ve sū-i fehmi zāhir oldı. Ve bundandur ki mertebe-i řerī'atde inħirāfi olan kimsenün mertebe-i hađıķatde dađı inħirāfi vardır. Bu sebebden evlād-i zinādan ehl-i velāyet gelmediđi gibi, fırķa-i dālleden dađı gelmemişdür. Zīrā zināda nikāh-ı řerī'ı olmadıđı gibi 'ilm-i ĥayālīde dađı irtibāt-i ma'nevī yođdur. Zīrā Allāh Ta'ālā'nuñ 'ilminde ĥayāl olmaz. Ve bir kimse ki muđill

isminde ola neticesi bu'd ve қағи' atdur. Nitekim hādī dā'iresinde olanuñ ğāyeti қurb [63b] ve vuşlatdur. Ve bu ma' nā ya' nī қurb ve vuşlat mavtın²⁴² ҳasebiyle muhtelifdür.

Pes, āyāt-ı tevḥīd ve şevāhid-i қudretde cānib-i ef'āl ve cānib-i şıfāt ve cānib-i zāt vardır ki ehl-i müşāhedenüñ müşāhedesine rāci' dür. Ve hīç bir sālīk kendi nefsinde 'ālem-i mülki ve қalbinde 'ālem-i melekūtı ve rūḥında 'ālem-i ceberūtı ve sırrında 'ālem-i lāhūtı müṭāla'a itmedikçe ehl-i merātib olmamışdur. Bu cihetden eger tecellī-i ilāhī mertebe-i ervāḥda қalub mertebe-i ecsāma ve andan mertebe-i insāna tenezzül itmeyeydi kenz-i maḥfī kemā yenbağī şüret bulmazdı.

Pes, bundan fehm olındı ki felek-i evvel ki evvelü'l-ecsāmdur; ḥalk olındıkda mertebe-i rūḥda olan ḥafā cehre münқalib oldı. Zīrā ervaḥuñ taayyüni mertebe-i cisme tenezzül itdi. Cism ise rūḥa göre müşāhed ve maḥşūşdur. Ve cehr didikleri zuḥūrdur. Gerek қavl ile ve gerek ğayrı vecihle. Nitekim Қur'ān'da bi-ṭarīķı'l-ḥikāye gelür: "Erinallāhi cehretin."²⁴³ Ya' nī Ḥaқ Ta'ālā'yı bize bāriz ve āşikāre irā'et ile kelāmını cehr-i istimā' itdügimiz gibi.

Ey salık, mādām ki taḥte'l-felekdesin 'ālem-i devr ve cehrdesin. Çünki bu felekden ğuzar idesin 'ālem-i iḥfāya dāḥil olursın. Ve andan "lā-cehr u lā-iḥfā" dā'iresine қadem başarsın. Ve cemi'-i izāfātдан ḥalāş olursın. Gel imdi şimdi mavtın-ı cehrde olduқca cehri gör. Zīrā ḥicāb-ı keşife münāsib olan cehr ve teşdiddür ki ḥicāb-ı zulmānīdür. Ve ḥicāb-ı laṭīfe lāyık olan iḥfā ve taḥffīdür ki ḥicāb-ı rūḥānīdür. Ve Қur'ān'da ve ḥadīşde şuver-i ta'āruzda vāķi' olan āyāt ve aḥyāruñ cümlesi bi-ḥasebi'l-eşḥāş ve'l-aḥvāl ve'l-evķātudur. Ve sen Ḥabībullāh mertebesinde ve şaḥābe ṭabaқasında degülsin ki iḥfā ile me'mūr olasın. [64a] Belki senüñ vücūduñ ḥaşeb-i ğalīza benzer ki

²⁴² mavtın: A mevātın

²⁴³ "Bize Allah'ı apaçık göster." Nisā 153

fe's-i 'azîm ile naht ve işlâha muhtâcdur. Zinhâr erbâb-ı inkârdan olmayasın ki anlar firaq-ı dâlle gibi 'aķımdür. Zîrâ nisbet-i 'ilmiyyelerinde hayâl ve hâlel vardır.

Naẓm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Gel senüñle dîdemüz bîdâr-ı tevḥîd idelüm
Her nefes seyrân-gehi dîdâr-ı tevḥîd idelüm
2. Ḥalka ḥalka olalum meydân-ı zikrullâhda
'İşķla hû hû diyû tekrâr-ı tevḥîd idelüm
3. Çün tecellî merkezîdür 'âlem-i icâd heb
Biz daḡi bu devrde izhâr-ı tevḥîd idelüm
4. 'Âlem-i "ķâlû belâ" nuñ 'ahdini naķz itmeyüb
Ger ezeldür ger ebed iķrâr-ı tevḥîd idelüm
5. Nâr-ı 'işķla 'alevlensin yanub kânûn-ı dil
Ağzımız ey 'âşık âteş-bâz-ı tevḥîd idelüm
6. Açılıb enfâs-ı Ḥaķ'dan özge vaḡdet gülleri
Ḥaķķıyâ cân u dili gülzâr-ı tevḥîd idelüm

المعرفة تمنع من التصرف يعني ان المعرفة الحقيقية تمنع العارف من التصرفات الكونية لان الكرامات العلمية اقوى من الكرامات الكونية واولى من حيث ان الاولى تتعلق بذات الله تعالى واسمائه وصفاته وافعاله واهلها العلماء بالله وباحكام الله جميعا بخلاف اهل الرسوم فانهم علماء باحكام الله فقط واما الثانية فتعلقها بالاكوان المحدثه ولا شك ان التعلق بالواجب اعلى من التعلق بالممكن ولذا لم يلتفت العلماء بالله الى ملك سليمان بل الى ما سوى الله جميعا كما قال وتبتل اليه تبتيلا اي انقطاعا تاما ليس فيه اتصال بما سواه ولو بوجه جزئي الا ان يكون بوجه شرعي فانه لا يناف الا نقطاع التام الا ترى ان الله تعالى جعل للرسول الاولى [b46] ازواجاً

واولادا واموالا ولم يقطعهم ذلك عن الحق فانهم المشاهدون للحق في الخلق بايات توحيده والمشاهدون للخلق في الحق باسمائه وصفاته ثم ان مقتضى حكم العبودية هو الفقر والعجز والضعف والامكان ونحوها كما ان موجب حكم ربوبية هو الغنى والقدرة والقوة والوجوب وغيرها فظهرت المنافات بين هذه الاوصاف فوجب على العبد ان لا يظهر بصورة مولاه باظهار خوارق العادات وربوبية العباد بل يكون عبد ربه من كل الوجوه فانه اسلم الا ترى ان كل ما يطالب من العبد فانه لا يقدر على الايتان به فيفتضح وقد ثبت ان رأس هذه الامة ورئيسها هو ابو بكر الصديق رض ولم يثبت انه اظهر الخوارق بل الذي ينقل منه انما هو المعرفة والعبودية اللتان بهما افتحان الاولياء الكمل لا بغيرهما على ان قد يكون اهل الخوارق تحت الاسم المفضل وهم اللذين قيل في حقهم سنستدرجهم من حيث لا يعلمون ويظن العوام المحجوبون انهم على طريق الحق فيتعصبون له كلا بل هم على طريق الباطل الذي هو الشيطان فانه اضلهم عن الصراط السوي وازلهم عن الاتباع بالحق فزاغوا وضلوا واضلوا فلهم عذاب فوق العذاب يوم القيامة ومن هذا عرفت الفرق بين العوام والخواص وذلك ان العوام اهل الحسن الظاهر فلا يلتفتون الى المعاني العقلية التي هي الكرامات العلمية وانما ينظرون الى الامور الحسية التي هي الخوارق ولذا كثر اتباع اهل الاستدراج والاسم المضل وقل اصحاب اهل الشرع المتين وعين اليقين وحق اليقين فانهم اخفياء هذه الامة تحت قباب العزة واهل الملامة من حيث مشاركتهم [a56] اهل العموم في ظواهر المعاملات فلا يهتدى اليهم الا اهل التعريف الالهي وخسر من اهتدى ثم لم يقتدي بهم واخسر منهم وصد عن سبيله فطوبى لمن اتبع الحق من بعد ما جاءه وويل لمن عانده من بعده قال تعالى وما تفرق للذين اوتوا الكتاب الا من بعد ما جاءتهم البينة وقد نهى عن التفرق في مواضع عديدة من القران فلا شيء ابغض الى الله تعالى منه كما انه لا شيء احب اليه من الاجتماع فان المقصود الالهي من الخلق المعرفة ومن ايصال النعم اليهم تعريف نفسه ولما كان العقل غير واف في الوصول الى المقاصد ضم اليه الانبياء والورثة والكتب وامر بان يكونوا على قلب واحد في الاعتقاد الحق وعلى عمل واحد في العمل الحق حتى يحصل بهذا الاتفاق والاتحاد نظام العالم صورة ومعنى ويتم امر الدين ظاهرا وباطنا فوجب على العاقل ان يراجع في الاعتقادات الى علم الكلام الذي عليه اهل السنة والى علم الفقه في العمليات والى علم الاخلاق وتشخيص المهلكات من المنجيات فيجتنب عن الرذائل ويكتب الفضائل ثم الى علم هو نتيجة العلوم وهي علم المكاشفة والمشاهدة والحقائق ولا يحصل الا بالبناء على الاعتقاد والعمل الشرعي والسلوك المرعي فمن وقف عند العلوم الاول ولم يذق من مائدة العلم الالهي فقد وقف في الطريق دون الوصول وحرّم عن اللذة الكاملة الحاصلة لاهل الاصول الا ترى ان لك هيكلًا وطبيعة وقلبا وروحا فكما ان كلا من الهيكل والطبيعة يقتضى حظه الملايم له فكذا القلب والروح ولا شك ان حظ الروح هو المشاهدة فمن نقص حظه فقد من قواه وصار كالمفلوج الذي قام على شق واحد وهو الجسد هنا فاعلم ذلك.

[*Hakiki marifete ulaşan ârif kimse kevnî (maddî) kerâmetten men edilir. Çünkü ilmî (hakîkî) kerâmet maddî kerâmetten daha kuvvetli ve evlâdır. Birinci kerâmet Allah*

Teâlâ'nın zât, sıfât, esmâ ve ef'âliyle alakalıdır. Rûsûm ehli olmayan hakikî ulemâda Allah'ın hükmü zuhûr eder. İkinci kerâmet ise meydana gelen olağanüstü hallerdir. Şüphe yoktur ki, vacip olana taalluk etmek mümkün olana taalluk etmekten daha üstündür. Bu yüzden ulemâ Hz. Süleyman'a yönelmemiştir. Allah Teâlâ âyette "Bütün varlığıyla O'na yönel." buyurduğu gibi Allah hâricindeki herşeyle tamamen alakayı kesmek gerekir. [64b] Allah ilk rasûllere zevceler, evlatlar ve mallar ihsan etti. Ve bu onları Hakk'tan ayırmadı. Onlar Hakk'ı ve tevhîd delillerini yaratılarda müşâhede etti. Ve yaratılardaki sıfat ve esma ile Hakk'ı müşâhede etti. Kul olmanın gerekliliği acizlik, fakirlik, zayıflık ve imkân olduğu gibi Allah'ın rubûbiyeti de zenginlik, cömertlik, kudret, kuvvet ve mucipliği gerektirir. Bu sıfatlar arasındaki zıtlık ortaya çıkar. Bu yüzden kul olağanüstü hâlleri Rabb gibi izhâr etmemelidir. Zaten o hâller onun iradesi ile gerçekleşmez. Bu ümmetin başı Ebû Bekir-i Sıddık -radiyallahu anh- ona verilen hiçbir kerâmeti izhar etmemiştir. O ubûdiyet ve mârifette kemale ermiş bir velidir. Bazen avam olan halk keramet ve istidrâcı birbirine karıştırabilir. Bâtil yolda olanı hak yolda zannedebilir. Ve onu doğru yoldan saptırıp Hakk'a olan bağlılığını koparır. Ve o dalâlete düşenler için kıyâmet günü çok büyük bir azap vardır. Avam ve havas arasındaki fark bundan anlaşılır. Avam zâhiren hasen ehlidir ve ilmi kerâmete dikkat-i nazar etmez, hissî davranarak maddî kerâmete yönelir. Bu yüzden yanılarak istidraç ehline tâbi olan çoktur. Havas ise Allah'ın nurlarının tecellisi olan marifeti ilmelyakîn bilir, aynelyakîn ve hakkelyakîn görüp tadar. [65a] Bu insanlar izzet kubbesi altına saklanarak melâmet ehliyle bir gözükürler. Onlara ilâhî mârifet ehli kişilerden başka kimse yol gösteremez. Kendi mürşidlerine uymak onları ziyana uğratmıştır. Ve Allah'ın yolundan onları alıkoymuştur. Hakk'a tâbi olanlara ne mutlu! İnatlarında ısrar edenlere yazıklar olsun!

Allah şöyle buyuruyor: "Ve kitap ehli olanlar, (onlara beyyine gelmesinden önce) tefrikaya düşmediler (firkalara ayrılmadılar). Ancak kendilerine beyyineler geldikten sonra (tefrikaya düştüler)." Kur'ân-ı Kerîm'de birçok konuda tefrik yasaklanmıştır. Cenab-ı Hakk'ın en sevmediği şey ayrılık, en sevdiği şey ise birlik olmaktır. Allah'ın kullarından maksudu mârifettir. Kullarına verdiği nimetlerde tanınmak bilinmek ister. Sadece akıl maksuda ulaşmak için yeterli değildir. Ona enbiyâ, evliyâ ve semâvî kitaplar da dâhil olursa Hakk'a itikad tek bir kalp ile olur. Ve ameli de hak olan tek bir amel olur. Akıl sahibi kişi itikad noktasında ehl-i sünnetin kelâm ilmine,

amel noktasında fıkıh ilmine ve ahlâk ilmine mürâcaat eder. Ve zararlı olan bilgileri teşhîs edip ahlâksız şeylerden uzak durur. İlimlerin neticesi keşif, şehâdet ve hakikat ilmidir. Ve o ilimler îtikad ve şer'î ameli bina etmeden elde edilmez. O ilimlere vakıf olan kimse ilâhî ilim sofrasından lezzet ve zevkini almıştır.]

[65b] Nazm [Müstef' ilün / Müstef' ilün]

1. Yağ şem' -i ' ışka bāl u per

Pervâne ol pervâne ol

Gencîne isterseñ eger

Vîrâne ol vîrâne ol

2. Ço nefsi itme mekr ü âl

Bir merd-i kāmilden el al

Ol elden iç cām-ı vişâl

Mestâne ol mestâne ol

3. Varı yoğı cümle birağ

Hağ sendedür gitme ırağ

' Aklı ço ' ışkı kıl Burāk

Dîvâne ol dîvâne ol

4. Ülfet idüp tevḥidle

Hağ'dan dile irfân dile

Cānuñda özge derd ile

Hem-ḥâne ol hem-ḥâne ol

5. Sâkî olub zü'l-kibriyâ

Bâde degül mi feyz ya

Feyyāz elinde Ḥaḳḳıyā

Peymāne ol peymāne ol

قيل لي عند الصباح نوم الصالحين عبادة لان الصالح هو الذي يراعي الاوقات ولا يخل بشيء من وظائف الطاعات والتوجهات فمن كان مع الله في الحس واليقظة كان معه في النوم والحياة اذ له تعالى تجليات في جميع المقامات فلا يفوت عنه شيء من لوازم ظاهر الوجود وباطنه في حالة من الحالات فاذا لا فرق بالنسبة اليه بين النوم واليقظة اذ المراد بالنوم الغفلة ولا غفلة بالاضافة اليه لما قال تعالى لا تاخذه سنة ولا نوم وذلك ان الله تعالى كان له سمعا وبصرا فلو قلنا انه نام لكان بصر الله نائمة تعالى الله عن ذلك اوليه الاشارة لقوله عليه الصلاة والسلام نحن معاشر الانبياء تنام عيوننا ولا تنام عيون قلوبنا يعني ان غيبوبة العين الظاهرة عن الحس لا تقتضي غيبوبة العين الباطنة عن الحق فانها هي المقصودة من الانسان لا العين الاولى ولذا كان شعيب ويعقوب عليهما السلام اعمى وقال تعالى فانها لا تعمي الابصار ولكن تعمي القلوب التي في الصدور ثم ان من نام ليقوم ويقوى لطاعة الله فانه بنية السارية . [a66] في الحكم العابد المطيع الحاضر مع الله تعالى كما عليه اهل الله فانهم ينوون نية كلية سارية فتعم جميع الاحوال في جميع الاوقات سواء حضر لهم النية عند العمل او لا اذن عمل لهم لغير الله تعالى حتى ان منامهم هو الله تعالى ولعروج الروح الى مقامه الاولى لا لحظ الطبيعة وحكم الحيوانية فافهم جدا وكم على حسن الظن بالاكابر قطعاً فانهم عاملون بالله لا بحكم الشهوة والهوى .

[Sabah vakti kalbime geldi ki 'Sâlihlerin uykusu ibadettir.' Çünkü sâlih, vakitleri gözetendir. O itaat ve ibadetten hiçbir şeyi delip geçmez. Kim uyanık ve yakaza halinde iken Allah ile birlikteyse uykusunda da O'nunla birliktedir. Cenâb-ı Hakk'ın her makamda tecellîleri olduğu için zâhirî ve bâtinî vücûdun levâzimatını da yerine getirir. Bu durumda uyku ve yakaza hâlinin birbirinden farkı yoktur. Uykudan murad gaflet hâlidir. Allah şöyle buyuruyor: "O'nu ne bir uyuklama ve ne de bir uyku hâli tutmaz." Rasûlullah hadîs-i şerîfte "Peygamberlerin gözleri uyur, kalpleri uyumaz." buyurmuştur. Gözlerin zâhiren kapandığı o baygınlık hâli, bâtinen gözlerin Hakk'a kapanmasını iktizâ etmez. İnsandan maksut olan sadece zâhiren gözle bakmak değildir. Bu yüzdendir ki Hz. Yakup ve Hz. Şuayb -aleyhisselam- âmâ idiler. Allah: "Ama şu gerçek ki, gözler kör olmaz, fakat göğüslerdeki kalbler (basîretler) kör olur." buyuruyor. Kim bedenini kuvvetlendirmek için uyursa Allah ona güçlü bir bünye verir. [66a] Ehlullahtan olan itaatkâr bir âbid her zaman Allah'ın huzûrunda olduğunu bilerek külli bir niyet iledir. Bütün vakitlerde ve her hâlinde Allah ile beraberdir. Ruh

makama çıkabildiği için hayvânî ve cismânî hâllerden ayrılır. Ve o hevâsına değil her an Allah'a ibadet hâlinindedir.

Pazar gecesi intibahtan sonra 'Kim inkisara uğramış ise onu hâli diğerlerine benzer.' sözü kalbime geldi. Yâni kimin kalbi kırılmış ise onun gibi niceleri vardır. 'Ben kırık kalplerdeyim.' kavli ihtar olduğu gibi, o kimse Allah katında yüksek bir derecededir. Fakat bu inkisar insanlar tarafından gelen ezâ ile değil Allah tarafından gelen hüznün makamı ile olur. Hüznün öyle hazîneleri vardır ki, Allah o hazîneleri ârif ve sâdık kullarına verir. Allah bir kulunu sevince kalbine hüznü indirir ve o bir daha gülemez; ona buğzederse onun kalbine şenlik verir ve o bir daha ağlayamaz.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. H̄'âbdan bîdâr olan dil şâhid-i dîdârdur
Şûret-i 'âlem aña âyîne-i envârdur
2. Degme sâlik tâcla sultân-ı ma' nî olmadı
Şanma her bir hırğa-ı pûşi mâlik-i dînârdur
3. Çeşm-i nergis-i vâr görmez gerçi kim erbâb-ı h̄'âb
İşbu 'âlemde nice âgâh diller vardır
4. 'Ârifüñ h̄'âbı 'ibâdet her demi tesbîh olur
Muttaşıldur zîkri zîrâ her nefes bîdârdur
5. H̄amdülillâh deyr-i dil nağş-ı sivâdan pâk olub
Şimdi H̄ağğî bu vücûdum bir qurı dîvârdur

بعد الانتباه ليلة الاحد من انكسر فهو في مثله معنى هذه العبارة ان من انكسر قلبه فهو في عداد مثل

المنكسر يعني انه عند الله في درجة رفيعة كما ورد انا عند المنكسرة قلوبهم لاجلي اي لا لاجل ما سواه تعالى كالتأذي بأذى الناس فان التأذي انما هو من اجل الانكسار من جانبهم وذلك ينافي الانكسار لله تعالى فان الانكسار له انما هو من مقام الحزن الذي هو من المقامات العالية عند العارفين فان الله تعالى اذا احب عبدا خلق في قلبه نايحة فلا يضحك ابدا واذا ابغض عبدا خلق في قلبه مزمارا فلا يبكي ابدا وقد كان عليه الصلوة [b66] والسلام دائم الاخزان متواصل الفكر كما سبق وليس ذلك الا من اثار الغربة والفرقة ولو في الجملة فان البدن البشري وان بلغ الغاية في اللطافة حتى صار كالقلب فانه برزخ بين العالم والمعلوم فلا يصل العبد الى الحق وصولا ليس فيه حجاب الا بمفارقة البدن والانتقال من هذا الموطن وان كان واصلا اليه قبل هذا بالموت الفنائى واما موطن الآخرة فالقالب فيه في حكم القلب لان العناصر تتلطف هنالك ومنه ان اهل الجنة لا يتمخطون ولا يبولون ولا غير ذلك مما هو اذى وقدر في الدنيا والحاصل انه لا يزال العبد المؤمن محزوننا منكسرا باكيا في الدنيا لانها دار الحجاب ولذا عد عالم الكون والفساد حجابا ظلمانيا واما العرش والكرسي فهما من عالم الطبيعة اللطيفة فلهما البقاء كعالم الارواح اذ الفناء انما يطراً على الاجسام الكثيفة ومنهى جعل موت الملائكة غشياً لنور آنيتهم وكونهم اجسام لطيفة ومن ثم استغنوا عن الثواب فاعرف ثم ان الانمسار لا بد له من الجبر اما في الدنيا واما في الآخرة ، اما الجبر فالدنيا للفقراء الصورية فانهم لانكسارهم في فقرهم محتاجون الى الجبر بالتعظيم والتصدق ونحو ذلك، زاما الدبر في الآخرة للفقراء الحقيقية التي يقال لهم فقراء الطريق كما ان الاولين يقال لهم فقراء الشريعة فالفقر والانكسار ، لا يزل عنهم بالتعظيم والقبول والاقبال وانما ينجبر انكسارهم في موطن الآخرة بما يليق بمقاماتهم العالية ، فظهر ان البكاء الحق انما هو مكان الحق تعالى لا لغيره وقد سمعت عن بعض الممكورين انه قال حسبني الوالي مرة فبكيت تلك الليلة بكاء شديدا وحسبت انه يذوب [a76] من ذلك هذا مفهوم كلامه وهو لم يعرف ان ذلك البكاء لا يؤثر في احد أصلا ، لأنه لامر يرجع الى نفسه وهو تأذيه بالحسب لامر من أمور الدنيا وأين هو ممن قام في جنح الليالي واحاط به نار الاشتياق فبكى بكاء المشتاق الى لقاء حبيبه ، فهذا البكاء والدمع نور في وجه الباكي لا الأول وقس على ذلك جميع ما ينطوي على غرض من أغراض النفسانية كالإيمان والطاعة لرجاء الجنة والخوف من النار وخدمة الدين لاجل المال كلامامة والخطابة والوعظ والتدريس والتعليم ..والمشي في مصلحة المومن والطيب من كلام ونحو ذلك، فانها كلها انما تقبل اذا كانت ابتغاء لوجه الله اذ العبد الحقيقي حر عما سوى الله تعالى ، ولا اجر له اذا كان اجيرا فاجر يودى في الدنيا ويحشر مع المفلسين في الآخرة الى ان يطهر باطنه عن الأغراض وقبل ما قبل كأنه من يد الله من عين منا ابتداء وأهله قليل نادر الحقنا الله بهؤلاء القلائل الندر بفضله.

[[66b] Rasûlullah'ın her an düşünceli ve devamlı sûrette hüznü olduğu rivâyet edilir. Yaşadığı firak ve gurbetler beşeri yönden onu etkilemiştir. Kulun Rabb'ine ulaşabilmesi için bedeninden ve dünyadan ayrılması gerektiği mâlumdur. Fakat ölüm gelmeden önce Allah'a vâsıl olmak mümkündür. Kalp âhîret yurdunda tam mânâsıyla bütün lâtifeleriyle açığa çıkacaktır. Cennet ehli bu dünyadaki gibi bevl

etmezler, pislik ve dışkı çıkarmazlar. Hâsıl-ı odur ki bu dünya perdedir; mü'min kulda hüzüün ve inkisar eksik olmaz. İçinde yaşadığımız âlem kevn u fesâd âlemidir. Yani devamlı bir oluş ve yok oluş söz konusudur. Arş ve kürsi ise lâtifdir ve ruhlar âlemi gibi bâkidir. Cisimler kesif bir maddeden oldukları için fânidirler. Arş bütün varlık âleminin idaresiyle, tanzimiyle ilgili hükümlerin meleklere tebliğ edildiği ulvî makam olduğu için, melekler latif varlıklardır. Sonra o inkisar Allah tarafından ya dünyada, ya da âhirette onarılır. [67a] Hilekârların birinden işittim ki şöyle der: “Bir defasında vâli beni hapsetti ve orada gece boyunca ağladım. Böylece beni çözüp bırakacağını düşündüm.” Kelâmından anlaşılıyor ki o kimse ağlamasının boşuna olduğunu, bu şekilde hiçkimseyi etkileyemeyeceğini bilmiyor. Çünkü o hapis, işlediği dünyalık bir emrin neticesi olarak ona döner. Karanlık gecelerde kalkıp habibine kavuşmak için özlem ateşiyle dökülen gözyaşı nerede, dünyalık bir iş için dökülen gözyaşı nerede? O dökülen gözyaşı ağlayana nur olur. İman, itaat, cennet, havf, dine hizmet, vaaz ve tâlim gibi nefsânî olmayan sebeplerden dolayı ağlamayı buna kıyas et. Bu yolda yürümek müminin maslahatıdır. Allah dilerse hakiki bir kul Allah'tan gayri herşeye karşı hür olur. Eğer ki kula verilen mükâfat onu dünyaya sevk ediyorsa o hakiki bir mükâfat değildir. Ve böyle kimseler âhirette müflislerle beraber haşrolunurlar.]

Nazm [5+3]

1. Ey şūfî şāfi-bāl olub
Āyīne-vār it sen seni
Jengārlardan açılıb
Cām-ı Cem it cān u teni
2. Geç zulmet-i mābeynden
Pür-nūr olagör ‘ayndan
Āzād ol kevneynden
‘Ārif iseñ diñle beni

3. albũnde nũr u fer gerek
Çeřmũnde eřk-i ter gerek
Vallāhi terk-i ser gerek
Manřũr-veř ammā anı

4. Āh eyleme dũnyā iũn
Zār olma řol ubā iũn
Derd ehli ol Mevlā iũn
Dermān ide tā²⁴⁴ ol Ġanī

5. Emr eyledi Zũ'l-kibriyā
Devr itdi tā bu esmā
Bir dāne iken aıyā
Olduñ ma ārif-i ırmanı

[b76] ورد قوله تعالى فما الذين فضلوا برادي رزقهم على ما ملكت ايماهم (اوله قوله تعالى والله

فضل بعضكم على بعض في الرزق فيه إشارة الى التفضيل في الرزق الظاهر وهو ظاهر وفي الرزق الباطن وهو العلوم والمعارف وكل ذلك بحسب القابليات واختلاف الاستعدادات ليكون المفضل مخدوما يتصرف في الاسم الذاتي الكلي المفضل عليه خادما يدور بلاسم الصفاتي الجزئي ولولا ذلك لاختل نظام الأسماء والاشياء في ذم كملك اليمين سواء اكان مملوكا او لا ، والمحذوم كالمالك سواء اكان مالكا او لا فظهر ان المالك والمملوك لا يستويان في الرزق ولا في شرف المرتبة، فكون المملوك شريكا للمالك في هذين الامرين باطل جدا ، وان الحكيم انما يعطي الرزق لعبده بقدر مرتبة العبد لا بحسب مرتبة نفسه، وان المرید انما يأخذ الفيض من الشيخ بقجر حاله وان الشيخ يجب ان لا يفشي الاسرار لغير أهلها لا بقول وكلام ولا باظهار كتاب فيه اسراره واما بعد الموت والانتقال فلا حرج في ان يكون بايدي الناس كقلة الغائلة فيه بالنسبة الى زمان الحياة الدنيوية ومن ذلك التجليات وذكر الاحول التي تستقبل ولو بعد حين ، فإن الله تعالى قد يعرف بعض غيوبه لبعض عباده فيكون اطلاعه عليه باطلاع الله لا بغير ذلك فاجاز ان يقول اخبرني الله بكذا لا ان يقول انا اعلم الغيب فإن الغيب المطلق عنده تعالى ، ومن قال ان نبي الله لا يعلم الغيب فقد أخطأ فيما أصاب أي لأنه سلب الى علم الغيب مطلقا وقد قال تعالى فلا يظهر على غيبه أحدا إلا من ارتضى من رسول فإنه يظهر منه ان رسول الله ص يعلم

²⁴⁴ tā: A tād

بعض [a86] الغيوب ، بتعريف الله وهو نقيض السالبة الكلية المذكورة ثم ان قد أومأنا بإيماء الله بأحول الموالى العالى والعبيد الاسافل بان العبيد وان كانوا احرار فهم في حكم المماليك وقد ثبت ان العبد وما يملكه لمولاه ، فإذا لم يبق للعبد الى الفقر الحقيقي ولذلا قال تعالى وانفقوا مما جعل مستخلفين فيه حيث جعل المخاطبين خلفاء في الانفاق كما يفوض المولى بعض الأمور الى عبده بالخلافة من طرفه ولما جعل الله الخلفاء الحقيقية في حكم نفسه في كل وجه ، من وجوه الأسماء كما انزل اولي الامر منزلة نفسه في الاطاعة كانت اهل الإرادة بالنسبة الى اهل الشيوخ بمنزلة العبيد من الموالى ، فجعل أموالهم وانفسهم بيد الشيوخ فهم يتصرفون في كل من ذلك لا اهل الارادة ، لأن معنى الإرادة ان يكون ارداة المرید تابع لارادته فاذا الإرادة واحدة هي إرادة الشيخ فمن كان على غير هذه الإرادة فليس بمرید وارادته إرادة شيطانية لا رحمانية لأنه اثبت الغير في البين وهو نفسه فأنى يفلح الاغيار وانى يجد ريح ولد الوحدة من بقي بين شوك الكثرة فاعلم ذلك والله العليم.

[[67b] Allah Teâlâ âyet-i kerimede: “Allah, rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı. Üstün kılınanlar, rızıklarını ellerinin altındakilere vermezler ki rızıkta hep eşit olsunlar. Şimdi Allah’ın nimetini mi inkâr ediyorlar?” buyuruyor. Bu âyette mâlum olan rızıkta tafdıle işaret vardır. Zâhirî olarak rızka işaret ettiği gibi bâtinî olarak da ilim ve marifete işaret eder. Her biri kabiliyet ve istîdâdın farklılığına göredir. Cevvâd-ı Mutlak olan Allah Teâlâ zâtı, isimleri ve sıfatlarıyla tasarruf eder. Hâkim ve köle, rızık ve şeref noktasında aynı mertebede bulunmaz. Hâkimin kölesine verdiği rızık kendi mertebesi miktarınca değil kölenin mertebesi miktarıncadır. Onun gibi müridin şeyhinden aldığı feyiz kendi mertebesine göredir. Şeyh sırları konuşarak veya yazarak ehli haricindekilere aşikâr etmemelidir. Fakat âhirete intikal ettikten sonra bazı tecellî ve hâllerin ellerine geçmesinde bir beis yoktur. Allah Teâlâ kullarının gizlediklerinden haberdardır. O’nun ilmi herşeyi ihâtâ eder. Bu yüzden “Ben gaybı biliyorum” değil fakat “Allah bana haber verdi” demesi câizdir. Kim “Resulullah gaybı bilemez.” derse hataya düşer ve gayb ilmini nefyeder. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “O (Allah), gaybı bilendir. Fakat O, gaybını hiç kimseye izhâr etmez (açıklamaz). Rasûllerden razı oldukları (tasarruf rızasına ulaşmış olanları) hariç!” [68a] Ayetten anlıyoruz ki, Rasûlullah gaybın bazısını vâkıf olabilir. Sabittir ki kölenin sahip olduğu herşey efendisindedir. O halde o köle için hakiki bir fakirlik olamaz. Allah Teâlâ âyette şöyle buyuruyor: “Allah’a ve Rasûlüne îman edin ve sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı maldan, (Allah yolunda) harcayın. İçinizden îmân edip de (Allah yolunda) harcayanlar var ya; onlar için büyük bir mükâfat vardır.” Âyetin muhatabı halîfelerdir. Nasıl ki köle bazı umurunu efendisine bırakır, aynı şekilde Cenâb-ı Hakk da hakiki halîfelerini muhatab kılmıştır. Başka bir ayette Allah Teâlâ’nın peygamberden sonra itaat edin

dediği ulu'l-emr gibi irade ehli şeyhler de aynı menzildedirler. Müridlerin infakları da şeyhlerinin tasarrufunda olur. Allah en iyi bilendir.]

Nazm [Mef' ūlü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ūlün]

1. Ey şūfi şafā cāmını elden kıoma zinhār
Tā tıtmaya mir'āt-ı dil ü cānuñı jengār

2. Sen merkez-i teslimde tır nokta mişāli
İsterse dōne kıudretle her yana pergār

3. Bāzār-ı irādetde mürīdūñ işi yokdur
Kim dest-i kıader bestesidür belki ser-i kār

4. İkrār idegör yāruña bu deyn ü vücūdı
Vir kendiñi ağıyār gibi eyleme inkār

5. Uydurdu nefis kendi hevāsına bu halkı
Merdem diyeni neyledi gör zen-i mekkār

6. [68b] Ednā kıulıdur Hākkī refi' ü'd-derecātuñ
Ammā ki ider zıll-i Hümā bendeyi hünkār

ورد بعد الانتباه قوله تعالى حكاية عن نوح ، وآتاني رحمة من عنده ، اعلم ان ههنا رحمة وبينه أما الرحمة فالمراد بها الرحمة الامتنانية التي هي من عين منا وهي النبوة بالنسبة الى نوح ونحوه والولاية بالإضافة إلى غيره فإن المراتب أربعة وهي الايمان والولاية والنبوة والرسالة ، فالولاية باطن الايمان اذ ليس كل مومن بولي كما ان النبوة باطن الولاية اذ ليس كل ولي بنبي عرفي ، وكذا الرسالة باطن النبوة اذ ليس كل نبي رسول فالرسالة أخص الاوصاف والايمان أعمها والعام يدور مع كل خاص دون العكس مثلا ان الولاية وما بعدها من مراتب الايمان فلا يكون الولي والنبي والرسول الا مؤمنا وأما كل مؤمن فليس فيه صفة الولاية الخاصة مثلا فظهر ان

الخاص لا يدور مع كل عام وانما قلنا بان الولاية مثلا باطن الايمان لاختصاص اهل الولاية باسرار ليست هي فكل مومن فيحشر كل منهما على صورة حاله من الاعتقاد وعلم ومعرفة ويكون رؤية الله أيضا بقدر ذلك وكذا النبي فإنه مخصوص بأسرار ليست هي في كل ولي فيكون الحشر هو الرؤية أيضا بحسب ذلك وكذا حال الرسول فكل من النبوة والرسالة وان كانت جانب الحق في الظاهر لكن غيبيهما يتفاوت في البطان فنهاية المومنين في الآخرة الشهود الذي ذاقه الاولياء هنا ونهاية الاولياء في الآخرة الشهود الذي ذاقه المرسلون هنا ونهاية المرسلين في الآخرة [a96] الشهود الذي ذاقه اولو العزم هنا ونهاية الانبياء في الآخرة العزم في الآخرة الشهود الذي ذاقه نبينا محمد صلى الله عليه وسلم هنا ونهاية نبينا في الآخرة الشهود الذي لم يذقه الاولون والآخرين اذلا ولا يذوقونه ابدا وهو امر بين الحبيبين لا يعرفه غيرهما حشرنا الله وايكم تحت لوائه وافاض علينا وعليكم من اسر ولائه .

[İntibahtan sonra Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Nuh -aleyhisselam-ın kıssası vârid oldu. Allah Teâlâ âyetinde "Nûh dedi ki: "Ey Kavmim! Söyleyin bakalım; şâyet ben Rabbimden gelen apaçık bir delil üzerinde isem ve O, kendi katından bana bir rahmet vermiş de siz ona karşı kör kalmışsanız, onu istemediğiniz hâlde, biz sizi ona zorlayacak mıyız?" buyuruyor. O rahmet minnettarlıktır. Nuh -aleyhisselam- için nübüvvete işaret ettiği gibi diğerleri için velâyete işaret eder. Dört mertebe vardır: îmân, nübüvvet, velâyet ve risâlet mertebeleri. Velâyet risâletin tebliğ ettiği îman hakikatlarını, bir nevî kalbî müşâhede ve rûhânî zevk ile aynelyakîn derecesinde görür, tasdik eder. Risâlet ise Allah'tan bir tavziftir. Her rasûl nebidir, fakat her nebi rasûl değildir. Nebi, rasûl ve velinin mü'min olması şarttır. Fakat her mü'minde velâyet sıfatı olamaz.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Menba' -ı feyz-i Hudâdur yâ Rasûlullâh lebün
 'Ayn-ı Kevşerdür leb-i 'uşşâka feyz-i meşrebün
2. Gül-ruhuñ şemsü'd-duhâ vü kâkülün nûr-ı siyâh
 Feyz-i nûr itmekde birdür 'âleme rûz u şebün
3. Qalbinün cevlan-gâhın ancak ol Mevlâ bilür

Müstevā-yı ‘ arşı merkez kıldı gerçi kâlıbuñ

4. Olmuş iken ‘ âlem-i hejdeh²⁴⁵ hezâr ihsân saña
Ümmet-i merhūme oldu Hâk’ dan ancak maṭlabuñ
5. Kıldı nūrından seni senden cemī‘ -i ‘ âlemi
Cümleden oldu anuñçün hâk veliyy-i aḳrebūñ
6. Hâk-i süflide ḳoma Hâḳḳī ḳaḳīri zerre-vâr
Çünkü ‘ âlīdür şefâ‘ at çarḫı üzre kevkebūñ

وأما البينة كما قال نوح (يا قوم أرايتم ان كنت على بينة من ربي) أي على برهان وظاهر فالمراد بها المعجزات بالنسبة الى الأنبياء والكرامات العلمية بالنسبة الى اهل الولاية وقد عرفت ان الكرامات العلمية غير الكونية ، فإن التفاضل بين أهل الولاية إنما هي بالاولى لا بالثانية اذا الثانية قد تصدر من أهل الاسم المضل أيضا ويقال لها الاستدراج ومنه يعرف ما قالوا من ان كرامة الولي معجزة للنبي أي لان لكل منهما من خوارق العادات لكن يفرق بينهما بإضافة الكرامة إلى الولي والمعجزة إلى النبي [69b] فمأخذهما واحد وكذا عينهما من حيث انهما فعلان خارقان للعادة والاسم مختلف من حيث الإضافة المذكورة فان كنت على بينة من ربك فهي بينة لك ولغيرك ان كان هناك معتقد وقابل والا فلا الزام وهو كاره كما قال انلزمكموها وانتم لها كارهون أي لا جبر فان الكل يجري على استعداد ومشرب مخصوص.

[Nûh dedi ki: “Ey Kavmim! Söyleyin bakalım; şâyet ben Rabbimden gelen apaçık bir delil üzerinde isem..” âyetinde delil Allah’ın tasdikine bürhandır. Ve ondan murad, evliyânın kerâmetine nisbeten enbiyânın mucizeleridir. Daha önce zikrettiğimiz gibi tafdil edilen velideki kerâmet kevnî değil ilmidir. Nebide görülen mucize, velide görülen kerâmet, kâfırde görülen ise istidraç olarak isimlendirilir. Her biri de meydana gelen olağanüstü hâllerdir. [69b] Hepsinin kaynağı ise bir olan Allah Teâlâ’dır. İsimleri farklı olmasına rağmen her biri kanuna aykırı doğaüstü olaylardır. Allah Teâlâ’nın âyette “Onu istemediğiniz hâlde, biz sizi ona zorlayacak mıyız?” buyurduğu gibi dinde zorlama yoktur.]

²⁴⁵ hejdeh: A hejdem

Nazm [Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün]

1. Ey dil çatı rüşen durur eyle nazır dīdār-ı hū
Kim kaplamışdur on sekiz biñ 'ālemi envār-ı hū
2. Aç dīdeñi eşyāya bak eşyādaki esmāya bak
Nice tecellī kıldı Hāq zāhir olub āsār-ı hū
3. Bir kāndan bunca güher bir noqtadan bunca süver
Düzdi ma'āniye şuver bunda nedür esrār-ı hū
4. Terk eyleyüb sağ u solı gözle yūri tođrı yolu
Allāh'ı ey Allāh kulu zıkr eyle kıl tekrār-ı hū
5. Sevdāyı қо ey bü'l-heves şit u şadāyı ğayrı kes
Hāqkī'ya olub hem-nefes eyle bugün izhār-ı hū

[ERBĀB-I DİLE PEND-İ BELİĖ HĀŞIL OLDI]

Vüride fi's-seheri'l-a'lā, kavlıhü Subhānehü ve Ta'āla: “Ve le yübeddilennehüm min ba' di²⁴⁶ havfihim emnen.”²⁴⁷ Ya' nī hātıra²⁴⁸ gelmiş idi ki Şām-ı Şerīf'e hicretimiz ve orada müddet-i iķāmetimizde evlād u etbā'ımız nice emrāzla mübtelā ve āhir vedā'-ı 'ālem-i dünyā idüb kāse-i mürri'l-mezāk-ı firākı nüş ile bī-hüş olduğumuzdan mā'adā eşkıyā-yı 'Arabdan bī-ħuzūr ve gicelerde sürrāk ucundan rāhatdan dūr ve iztırāb-ı dīn ü dünyā-yı ahāliden müteħayyir ve nā-tırāşān-ı vilāyetün

²⁴⁶ ba' di: A ve İ2'de yok

²⁴⁷ “Ve geçirdikleri korku döneminden sonra bunun yerine onlara güven sağlayacağını vādetti.” Nūr 55

²⁴⁸ hātıra: A zāhire

müşâdeme-i huşûnetinden zücâc-ı hâtır yüz yerde münkesir iken izn-i semâvî ile İslâmbol cânibine müteveccih ve medîne-i Üsküdâr'a nüzûlümüzde şedâ'id-i mezkûre ezdâdına münkalibe olub ziyâde âsûde ve ni'am-ı zâhire [70a] ve bâtına ile cism ü cân perveriş-yâfte olub tecellî-i celâlûn aḥkâmı bütûna revân ve esmâ-i cemâliyyenûn âşârı zuhûra hareket-künân olduğına Qur'an-ı zîşân ile iş'âr-ı İlâhî vâқи' olmuştur. “Allâhümme leke'l-ḥamdü şükran ve leke'l-minnetü fazlen.”

İşte bundan erbâb-ı dile pend-i belîğ ḥâşıl oldu. Zîrâ güneş dâ'imâ zîr-i şehâbda pinhân olub kalmaz. Ve bülbül ḥazânla ebedî pür-âzâr olmaz. Ve şeb-târîk-i hengâm-ı şabâhda idbâr ider. Ve âyîneden jengâr silinüb gider. Zîrâ: “Külle yevmin hüve fî şe'n.”²⁴⁹ Mûcibince şu'un-ı İlâhiyye ve tecelliyât-ı rahmâniyye teceddüd ve te'âkub üzerine olub levḥ-i maḥfûzûn maḥv u işbâtı dâ'im ve kalem-i a'lânûn raqam-ı gû²⁵⁰-nâ-gûnı kâ'imdür. Egerçi ceffe'l-kalem vefqınca umûr-ı külliyye tağayyür gelmez ve 'ilm-i ilâhî tebeddül bilmez. Nitekim evrâq-ı sâbıkada derc olındı ve bi-kaderi't-tâkah taḥrîr kıldı.

Ve şîga-i te'kîdde erbâb-ı vehme tenbih vardur. Zîrâ va'd-i ilâhî te'kîd olunmasa daḥi: “Ve men eşdeka minallâhi kîlen.” mûcibince ve daḥi: “İnnallâhe lâ yuḥlifü'l-mî'âd.” Ve emsâli muḳtezâsı üzre müstaḳbel ḥâl gibidür. Nitekim gelür: “İnnemâ tû'adüne le'âtin.”²⁵¹ Ve dimişlerdür ki: “Külle âtin qarîbün.” Zîrâ Ḥaḳḳ'a göre zamân yokdur. Belki Ḥaḳḳ'a zamân nisbeti müteḥayyize göredür ki beşer ve emsâlidür. Ḥattâ “na'lem” daḥi bu bâbdandur.

Bu sebebdan va'd-i İlâhiyyi ḥâzır gibi bilmek ve aña göre muḳtma'in olmak gerekdür. Ve ḥaḳîkat emn-i âḥiretde erbâb-ı kemâle ḥâşıl ve ehl-i temkîne dâ'ir bir ma'nâ-yı 'amîḳ ve bir sırr-ı daḳîḳdür. Nitekim Qur'an'da gelür: “Lâ ḥavfun 'aleyhim

²⁴⁹ “ O her an yaratma hâlinedir.” Rahmân 29

²⁵⁰ gû: A ger

²⁵¹ “ Size vâdedilen mutlaka gelecektir.” En'âm 134

velāhüm yahzenün.”²⁵² Zīrā havf-ı ğam müstakbelden ve hūzn-i [70b] elem mazīden gelür. Anlara ise gelecekte berzah ve geömişde fevt olmiş nesne yokdur.

Nazm [Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün]

1. Çünki jengār-ı kederden şāf ola mir’āt-ı bāl
‘ Aks-i envār-ı tecellīye bulur rüy-i mecāl
2. Va‘ d-i vuşlat ‘ aşıķa şol şubh-ı şādıķdur hemān
Kim aña hürşid-i ‘ ālem-tābdur āhır me’āl
3. Hāķ Ta‘ ālā ger murād itse ider bir bendesin
Menba‘ -ı feyż-i ‘ ulūm ve maṭla‘ -ı nūr-ı cemāl
4. Ger vuzū-i şer‘ i isterseñ elüñ yüzüñ yu var
Şüst ü şüy-ı dil velī oldı sivādan infişāl
5. Kāñgi dil kim kıble-i Hāķ’dan olupdur münharif
‘ Ayn-ı a‘ mādur ki mihrābuñ yüzün görmek muḥāl
6. Sırrımuñ mihrābıdur ḥaķķa’l-yaķinüñ noķtası
Çehre-i ḥāl üzre ey Hāķķī gerekmez ğayrı ḥāl

Ma‘ lūm ola ki “Hāķ Ta‘ ālā” beyti rü’yāda dinilüb maḥfūz olmağla ba‘ de’l-yaķaıza mā‘ adāsı ilḥāķ olındı. Vallāhü’l-Cevādü’l-Feyyāz.

ليلية الثلاثاء قوله تعالى (ان ربي غني كريم) سببه انه خطر ببالي تلك الليلة ان الله الجواد الفياض اسبغ

²⁵² “ Allah’ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de.” Yûnus 62

علي نعمه ظاهرة وباطنة فكيف اشكره والشكر من عطاءه وجوده أيضا وما بقي الا العجز والحرية فأشار الحق سبحانه وتعالى إلى ان ذلك من مقام الربوبية والغنى والكرم اما الربوبية فكما وصف تعالى نفسه بقوله رب العالمين فأضاف الربوبية الى العالمين ، لأنه مر بي كل عالم بما يليق بظاهره وباطنه ولما كان الانسان مظهر جماله ومطلع انوار كماله كان افاضته عليه فوق افاضته على كل عالم فخلقه في احسن تقويم على أي يكون بصورته نموذج كل صورة حسنة في الدنيا وبمعناه كتاب كل حرف وكلمة واية ، وصورة من القلم الأعلى الى اخر ما انتقش في لوح الوجود [a17] من صور تجليات المولى فكان اعجبها واغربها ومن ثم عدا فضل من الملائكة حتى من المهمة لأن الاستغراق في الشهود كما عليه المهمة لا يلزم الفضل من كل الوجوه اذ ليس لهم سر الربوبية بمعنى ان الانسان الكامل مظهر الاسم الرب أيضا لانه يربي أطفال الطريقة بالبان الفيوض كما تربي الأمهات أطفالهم بالرضاعة فله مرتبة الربوبية دون المهمة ، وهذا هو السر في انفصال العقل الأول عن منزل الأرواح بخروجه من دائرة المهمة ومشيه على قدم القوة والقدرة الى جانب الاجسام والعناصر والمواليد ، إلى ان ظهر في الصورة الإنسانية فبوساطته تربية العوالم وهو سر بقائها الى ان ياذن الله بانها الوجود ورد الخلق الى اصله كما قال واليه ترجعون ، واما الغنى فهو عن العالمين ، وكل عالم من العوالم فمتحاج اليه في وجوده وما يتبعه من اللوازم ولذا قيل لما سوى الله تعالى انه باطل أي ماله حقيقة يثبت عليها من نفسه بل هو موجود بغيره واليه يرجع امره ولذا قيل المرتبة الاحدية حقيقة الحقائق لانها جامعة لكل واليه ينتهي احكامها واحوالها فثبت ان الله غنى بغنى اصلي ذاتي وان ما سواه فقير بفقر حقيقي ذاتي وانما الله اغناه بحسب ما يقتضيه نشأته لانه حكيم فيبسط الرزق لمن يشاء ويقدر والانسان الكامل غني بفناء الله تعالى بل بغنى الله فلا يحتاج ال شيء أصلا حتى قال الواسطي ان الفقير لا يحتاج الى الله أي لانه فان فيه مسلوب عنه نسبة الاحتياج وسائر النسب ايض فهو الحق في صورة الخلق لانه باق ببقاء الله فافهم هذا ذوق من مذاقه ولا تمحه من فيك فانه الحق والحق والعبد عبد فاين انت من الربوبية والغنى فهو الرب [b17] وهو الغني والمغني والله المعين على فهم المراتب واما الكرم فهو العطاء بعد السؤال فسؤال الاعيان الثابتة من قبيل سؤال السنة الاستعداد واليه الإشارة بقوله واناكم من كل ما سالتموه اذ لا يتخلف ما في العلم والذات وسؤال العقول من قبيل سؤال السنة الأرواح النورية وهو تابع للسؤال الأول فللاول الفيض الاقدس وللثاني الفيض المقدس وسؤال النفوس من قبيل سؤال السنة الاجسام اللطيفة والكثيفة فقد يجاب وقد لا يجاب وهو ناظر الى لوح المحو والاثبات لتردده بين وجود وعدم ثم ان عدم الإجابة انما هو في عين المسؤل فقد يعوض بغير ذلك والمراد بالكرم هنا هو عطاءه الصفاتي كما يقتضيه مرتبة الربوبية ، وأما العطاء الذاتي فمن مرتبة الاسم الجواد على ان كل عطاء ذاتي او صفاتي فمن عين المنة والرحمة الامتانية لا من مرتبة الرحمة الوجوبية كما قال كتب ربكم على نفسه الرحمة ، وذلك في عين الكاشفين لا في نظر المحجوبين ، فإن الله وان كتب على نفسه الرحمة لكنه بايجاب ذاتي لا بايجاب من غيره وان كل رحمة يرحم بها عباده فهي ليست برحمة استحقاقية فان الفضل بيد الله فهو الموفق وهو المفيض وهو الولي الحميد ذو العرش المجيد.

[Salı gecesi şu âyet-i kerîme kalbime geldi: “Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir.” Cevvâd-ı Mutlak ve Feyyâz-ı Mutlak olan Allah Teâlâ bize verdiği zâhirî ve bâtınî nimetlerini arttırsın inşallah. Ve ihsan ettiği bütün nimetlere en güzel şekilde şükredebilmeyi nasip eylesin. Hakk Teâlâ rubûbiyet, kerem ve gınâ makamına işaret ediyor. Ve âyette Allah Teâlâ kendisini âlemlerin Rabbi olarak tavsif ediyor. Cenâb-ı Hakk yaratılmışlar âleminde rubûbiyetini gösterir. Ve insan O'nun kemâlinin nurlarına ve cemâline mazhardır. Âyet-i kerîme'de “Biz insanı en güzel sûrette yarattık.” buyurulduğu gibi insan bu âlemin halîfesi olarak en mükemmel sûrette yaratılmıştır. Ve insanın sûreti dünyadaki bütün güzel sûretlere bir misaldir. Allah Teâlâ tecellî ettiği sûretleri kudret kalemiyle Levh-i mahfûz'da yazmıştır. [71a] Mevlânın tecellî sûretlerinden biri de bu acip ve şaşırtıcı işlerdir. Kâmil insan Allah'ın Rab ismine mazhardır. [71b] Allah çok ganîdir ve mertebelerin fehmine muîndir. Kerem ise talepten sonra edilen ihsan demektir. Allah şöyle buyuruyor: “O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi.” Nûrânî ruhların talebi Allah'ın ilim ve zâtına muhalefet etmez. Ve o ilk talebe tâbidir. Birincisi en kutsal feyiz, ikincisi ise mukaddes bir feyizdir. Nefislerin talebi ise lâtif ve kesif olan cisimlerin kanununa göredir. Cevap verilsin ya da verilmesin bunlar levh-i mahf ve isbata bakar. Keremden murad ise rububiyet mertebesinin gerektirdiği sıfatların ihsan edilmesidir. Allah'ın ihsan etmesi Cevad ismi mertebesindedir. Allah şöyle buyuruyor: “Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazdı.” Bunu ancak Allah'ın kâşif kulları görebilir. Allah kullarına karşı çok merhametlidir. Fakat bu merhamet kulların hak etmesi ile değil Allah'ın fazlındandır. O velidir, hamiddir, yüce arşın sahibidir.]

Nazm [Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün]

1. 'Azîz-i Mısr-ı vücûd oldu Yûsuf-ı cânım
N'ola dil ehli görüb dirler ise sulţânım
2. 'Inâyet-i ehadî irdi feyz-i aqdesden
Tecellî itdi vücûhı ile baña rahmânım

3. Sırr-ı kalemde midādum yeter baña imdād
Taşub dökülmededür halka feyz-i ‘ irfanum
4. Benem o dürre ki yâķūt olup durur şadefüm
Bu baħr-i ‘ ilm-i İlāhī içinde pinhānem
5. Ebītü ‘ inde ilāhī ve üşbiħa ‘ indeh
Egerçi bendeyem ammā ki şāhid-i miħmānem

6. Ĥazā ’in-i kereminden neler virüb Ĥaķķī
Nigāh-ı luţfi ile eyledi [72a] ‘ āli-şānum

[ĤUDĀ ZĀĤİR DURUR MAĤLŪĖ MESTŪR]

‘ INDE’Ş-ŞABĀĤ

Bu ‘ ibāret-i Türkiyye ile vārid oldı ve bu libāsla ma‘ nā şuret buldı ki: “Her şāhib-i nefis kendi kendine nefes ider.” Ya‘ nī Allāh Ta‘ āla ki ġaybü’l-ġuyüb mertebesinden teneffüs-i raħmānī ile teneffüs itmişdür; kendi esmā ve şifātını izhār içündür. Ćünkü esmā ve şifāt bī-müsemmā ve bī-mevşūf kıyām bulmaz. Lā-cerem fi’l-ħaķīķa zuhūr iden zātıdır ki esmā ve şifāt libāsıyla telebbüs eylemişdür. Bināen ‘ alā hāzā kendi nefesi kendine rāci‘ dür.

Nitekim: “Küntü kenzen maħfiyyen.” aña dāldür. Ya‘ nī “kāne’l-ħalķu kenzen maħfiyyen” dimedi. Belki kenz-i maħfi olmaġı kendine nisbet itdi. Bu sebebden zuhūr iden Ĥalķ şuretinde Ĥaķķ oldı. Ya‘ nī Ĥaķķ zuhūra geldi ve Ĥalķ buţunda ķaldı. Anuñġün dirler ki: “Ĥudā zāħir durur maħlŪķ mestŪr.”

Nazm [Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün]

1. Meşhed-i hüsn-i ilāhīde ‘ aceb ān görünür
 Çanda baqsam gözime şüret-i Raḥmān görünür²⁵³
2. Her ḥacer cevher-i zī-kıymet ü her zerre çü zer
 Çehre-i ḥārda reng-i gül-i ḥandān görünür
3. Nokṭadur gerçi gönül muşḥaf-ı tekvīn içre
 Çeşm-i ḥaḳbīne velī āyet-i Ḳur’ān görünür
4. Ḥālet-i feyz olıcaḳ bir kişinün ḳalbinde
 Ḳatreye ḳılsa nazar baḥr-i firāvān görünür
5. Ḥaḳḳıyā rü’yet-i Mevlā’ya ḳosun inkārı
 Var iken şāhid-i Ḥaḳ zāhide īmān görünür

[ḤAḲḲ’A GÖRE NEFES DİMEK TEVECCÜH-İ ḤUBBİ-İ MA‘NEVİDEN
‘İBĀRETDÜR]

BA‘DEZĀ

Nefes-i raḥmānī ibtidā ‘ aḳl-ı evvelün vücūdına ta‘allūk idüb: “Ḳul küllün
ya‘ melü ‘ alā şākiletihī.”²⁵⁴ mücibince ‘ aḳl-ı evvel daḥi ol nefes ile müteneffis olub anuñ

²⁵³ Meşhed-i hüsn-i ilāhīde ‘ aceb ān görünür

Çanda baqsam gözime şüret-i Raḥmān görünür:

A Çanda baqsam gözime şüret-i Raḥmān görünür

Meşhed-i hüsn-i ilāhīde ‘ aceb ān görünür

²⁵⁴ “De ki: Herkes kendi mizaç ve meşrebine göre iş yapar.” İsrâ 84

daği nefes-i nefisi ne maħalle okındı ise bād-i řabā ile ezhār açıldığı gibi ol daği ħayāt bulmuş ve zinde olmuřdur. [72b] Velākin Ĥaħħ’a gōre nefes demek teveccūh-i ħubbi-i ma‘nevīden ‘ibāretdür. Ve ħalka gōre řuret-i nefes olmak daği memnū‘ degūldür. Nitekim Cibrīl -‘aleyhisselām- dir‘-i Meryem’e nefħ itdi. Ve ‘Īsā’dan daği nice nefesler řādır oldı. Ve ħasta üzerine veya emřaline nefħ itmek daği buradan ħaldı. Zīrā ekāmilūñ nefesi teveccūh-i rūħānī ile tekeyyūf idicek sebep-i te’řir olur. Ve Ādem’e -‘aleyhisselām- vāķi‘ olan nefħ-i rūħ ‘aql-ı evvele olan nefħ gibidür; nefħ ile ta‘bīr olındığı nefħuñ menfūħda eřerinūñ ziyāde zuhūrına gōredür.

Pes, maħřūd fi’l-ħaħīķa mūte‘ayyinūñ ta‘ayyūnde zuhūrı ve anuñ řuretiyle bürūzıdır. Egerçi ħudretūñ maħdūra ne vecihle ta‘alluķ itdiği kimseye ma‘lūm olmamıřdur. Ve rūħ-ı menfūħ Ādem’i ħaħīķatde ‘aql-ı evvele ta‘alluķ iden rūħdur. Velākin merātīb-i eflāk ve tabā’i‘ ve ‘anāřır ve mevālīdi řuver-i muħtelifede gūzer idüb Ādem’e mūntehā olmuřdur. Egerçi ařılda tecezzī ħabūl itmez ve řu‘ūd ve nüzūl ile daği muttařıf degūldür. Belki anuñ meretebe-i ervāħdan derece-i ecsāma nüzūli Cibrīl ile Ĥur’an’uñ nüzūli gibidür.

Pes, ol nüzūl sā’ir nüzūle ħıyās olınmaz. Zīrā nüzūl didikleri cismūñ a‘lādan esfele ħübūtıdır. Ve ekāmil-i nās ki enbiyā ve evliyādur; nefes-i mezkūr anlarda kemāl ūzre bi’l-fi’l zāhir olmağla anlara ehl-i nefes didiler. Egerçi fi’l-cümle nefes-i ‘āmmē-i mü’mīninde daği bulunur. Ĥuřūřan aħvāl ve evķāt-ı maħřūřada olub sitāre-i sa‘da muķārenet daği iderse nefes-i mü’eřřir olmak mā-lā kelām olur. Fe-ammā ħazā-i mübreme nefes kār itmez ve ħuvvet-i himmet daği eřer eylemez. Ve illā ‘amm-i nebevi olan Ebū Tālīb cāhiliyyet üzerine maķbūz olmazdı.

Ve bu taķrīrden [73a] fehm olındı ki insānuñ daği ħayra nefesi kendine nefesi gibidür. Zīrā fi’l-ħaħīķa ħayr yoķdur. Belki ħayriyyet ta‘ayyūnāt ħasebiyledür. Bu sebebdendür ki selām virdüğü vaķitde mūñhanī olmak meřrū‘ degūldür. Zīrā kendi

nefesine inhinā gibidür. İnhinā ise secde hükümündedir. Secde ise Haḫ'dan Haḫḫ'adur. Yoḫsa Haḫ'dan ḫalka degüldür. Bināen 'alā hāzā müsellemin 'aleyh olan kimsenün cihet-i ta' ayyüni inhinā ve secdeye māni' dür. Zīrā ihāmdan ḫālī olmaz.

Bu ma' nādan ötüri şalāt-ı cenāzede rukū' ve sücüd bulunmadı. Ve tekbīr-i evvel şürü'ı du'āya bāb olub 'azamet-i Haḫḫ'ı iş'āra vesīle oldı. Zīrā meyyitün mevti āşār-ı ḫaḫḫāriyyetdendir. Bu yüzden Melekü'l-mevte müzill-i cebābire dinildi. Ve şadr-ı İslām'da cenāze görseler tehvīl-i mevte için kıyām itmek vācib idi. Şoñra vücūbi mensūb ve ḫālā mendüb ḫaldı. Zīrā kıyām fi'l-ḫaḫḫa Haḫḫ'adur.

Nitekim: “Yevme yeḫümü'n-nāşü li-Rabbi'l-'ālemīn.”²⁵⁵ aña remz ider. Ma' a hāzā maḫlūḫa kıyām itmek daḫi meşrū'dur; eger vācibü'r-ri'āye maḫūlelerinden ise. Ve mü'min-i kāmilün ḫayāt ve memāti berāberdür. Bu ma' nāya nefsi meyyiti ta' zīmen daḫi kıyām itmek lā-be'sdür.

Sü'āl olunursa ki: “Kendi kendine nefesün ma' nāsı nedür?” Cevāb budur ki ihtilāf-ı ta' ayyün ḫasebiyle muraḫḫaşdur. Ya'nī menfūhun-fih olan nesnenün şūret-i ta' ayyün ve teşaḫḫuşuna nazaran nefḫ olunur. ḫuşuşan ki marīz olan nefsi civāniyyedir ki ma' nā-yı nefḫ aña rāci' dür.

Pes, ḫasta kendi kendine nefesden 'āciz veyaḫud bī-nefes ise ta' ayyün-i āḫirden olan nefese muḫtāc olur. Meşelā bir kimsenün ḫānesi muḫlim olsa ḫayruñ revzenesinden nūr iḫtibās [73b] ider. Eger mümkün ise ve ol ḫānenün fi'l-ḫaḫḫa maḫall-i revzenesi vardur velākin muḫbiḫ ve muḫlaḫdur. Çünki kendinden kendine çāre olmaya, bilāḫare ḫayrdan çāre taleb ider. Egerçi ol ḫayruñ ḫayriyyeti bi'l-i'tibārdur ki ḫānenün ta' addüdi gibidür. Nazar eyle ki eger beyt-i muḫlime müstaḫil revzene açılrsa oraya ve

²⁵⁵ “Öyle bir gün ki, insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklardır.” Mutaffifin 6

cārinuñ hānesine ‘ aks iden nūr-ı vāhid olur ki pertev-i şemsdür. Ve eger fehmüñ var ise bu mişāl saña kāfidür.

Ve buradan sırr-ı vaḥdete intikāl idüb ğavā’ıl-i keşretten müsterih olursun. Ba‘deẓā insāndan insāna olan teveccüh külliden küllīye teveccühdür. Meger ki insān-ı şānīde rūḥ-ı zātī ve rūḥ-ı menfūḥuñ āşarı cüz’iyyet üzerine zūhūr ide. Bu şūretde küllī olan cüz’i üzerine ḥākim olur. Ve insān-ı küllī ile insān-ı cüz’inüñ nisbeti ne ise maḥlūkāt-ı cüz’iyyenüñ nisbeti daḥi böyledür. Ya‘nī insāndan mā‘adā olan maḥlūkāt insāna tābi‘dür. Zīrā anlaruñ esmāsı cüz’iyye ve insānuñ küllī ve cāmi‘dür. Ḥattā melek ü cin daḥi böyledür. Ya‘nī melek yalıñuz cemāle ve cin yalıñuz celāle maẓhar olmağla her biri insānuñ cenāḥ-ı vāhidi gibidür. Ve Zū’l-cenāḥeyn Zū’l-cenāhi’l-vāhiddin aḳvādur. Bu sebebdendür ki insān-ı kāmilden cemī‘-i eşyā ḥavf ider. Ve ol bir nesneden ḥavf itmez ḥattā kabirde sü’āl meleklerinden daḥi bī-pervādur. Zīrā melek muṭlaḳā anuñ ḥuddāmındandır. Ve maḥdūm murād itse ḥādime āğız açdırmaz. Ve bu bābdandır ki üstāzlar şākirdleri söyletmezler. Ve sü’āle yer ḳomazlar. El-ḥāşıl fırişteğān-ı sü’āl mes’ul olan meyyitüñ fi’l-ḥāḳıḳa tecelliyātundan ve esmāsındandır.

Pes, dilerse söyledür ve dilemezse söyletmez. [74a] Söyledüğü maḳām-ı şifātuñ ve ta‘addüd-ı maẓharuñ āşarından ve söyletmedüğü maḳām-ı zātuñ ve vaḥdet-i zāhirüñ ḥāḳā’ıḳındandır. Bināen alā hāzā ḳişi kendinden ve kendi cüz’iyyātından ḥavf itmez. Nāḳışuñ ḥāli ise böyle degüldür. Zīrā nāḳış muḳayyeddür. Ve muḳayyeden muḳayyede te’şir-i celāl muḳarrerdür. Meşelā ba‘zı ehl-i tezkiye esed üzerine rākib oldılar ve yedlerine tāziyāne yerine ḥayye aldılar ki bunlar taşarruf ehli olan ricāldür. Ma‘a hāzā sā’irlere göre arslan ve mār müfteris ve mühlīkdür ki neffā‘ ve zarrarı biri birinden tefriḳa itmezler bu cihetden bunlardan ḥavf iden melā’ike-i sü’ālden daḥi ḥavf eyler. Ve fitne-i memātdan isti‘āze ider. Ey ‘ārif ‘aceb sırr-ı vaḥdetdür ki taḥrīr olındı.

Ve bu maḳāmdandır ki ba‘zı mükāşifin ‘iyādet idüb ḥasta yanına vardığıda ve üzerine Ḳur‘ān okunur gördükde dimişdür ki ḥasta olan kendidür. Ve Ḳur‘ān okuyan ve Ḳur‘ān ve anuñ içinde olan ḥaḳā’iḳ daḫi odur. Ya‘nī Ḥaḳ Ta‘ālā ḳārī olan kimsenüñ ta‘ayyün-i maḥşūşı yüzünden ḥastaya Ḳur‘ān okur. Ma‘a hāzā ḥastanuñ ta‘ayyününden zāhir olan daḫi odur. Ve Ḳur‘ān anuñ şıfatıdır. Ve şıfat ve mevşūf maḳām-ı eḫadiyyetde birdür. Ve her ne şüretde ki tecellī vāḳi‘ olmuştur odur.

Ya‘nī sırr-ı sārī “hū”dur. Velākin buradan zinhar ilḥāda düşmeyesin. Zīrā insān-ı kāmil her çend ki mażhar-ı tām ve manzar-ı melikü’l-‘allāmdur; yine aña vāḳi‘ olan tecellī-i esmā ve şıfat ve zāt kendi ḥasebiyledür. Yoḥsa Ḥaḳḳ’uñ ḥasebiyle degüldür. Anuñçün terk-i da‘vā itmek edeb-i evliyādur. Ya‘nī fi’l-cümle bi’l-fi’l zuhūra nazar olınsa her şecereden “innī enāllāh” şadāsı gelür. Velākin çünki künh-i Ḥaḳḳ [74b] idrākāt ve mükāşefātdan bīründür. Kişi kendini tañrı menzilesine tenzīl itmek olmaz. Belki şadef gibi ağzını yumar.

Ve buradandır ki “eger ben pādīşāh olaydım şu işi şöyle iderdüm” demek edebden ḥāric olur. Zīrā ra‘iyyet kendini sulṭān yerine ne vecihle tenzīl ider ki sulṭānuñ ismi zātī ve küllī ve ra‘iyyetüñ şıfātī ve cüz’idür. Velākin hey’et-i sulṭān üzerine ḥuşūli taḳdīri üzerine söylese muraḥḥaşdur. Zīrā umūr-ı mümkinde degül belki muḥāl bile farz ola gelmişdür. Ey fehīm bu dersleri fehm eyle tā ki müntefi‘²⁵⁶ olasın.

Nazm [Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fe‘ülün]

1. Ey mürşid-i kāmil bize bir dem nefes eyle
Ey dil o demi bulmağa sen de heves eyle
2. Allāh tecellī idicek yaḳdı dıraḫtı

²⁵⁶ müntefi‘ : A müşfi‘

Bir yanmıřa ir var yüri aḫz-ı kabes eyle

3. Bugün göre gör yarı ıoma yarına ey yār

Ağyār yüzün görme yeter anı pes eyle

4. Nergisleriñi silmege ağyāra nazardan

Ḥun-ābeñi her demde çü Nıl ü Aras eyle

5. Bu ‘ālem-i şüret saña zindān olupdur

Mürğ-ı dili āzād ne ḫabs-i ıafes eyle

6. Ḥaḫḫı bu gönül bāğını pāk eyle sivādan

İnşāf nice bir anı ḫār²⁵⁷ u ḫas eyle

[EMİRDEN MURĀD EMR-İ İLĀHİDÜR]

Ba‘ de‘l-intibāh. Leyletü‘l-erbi‘ ā bu beyt-i Türkı vārid oldu ki:

Emr ile ḫā‘im olmadadur ḫayr-ı ‘āḫıbet

Seyyid Şerif ile eyle yüri münāsebet

Bu beyitte işārāt vardur. Evvelkisi budur ki; emirden murād emr-i ilāhıdır. Ya‘ nı Allāh Ta‘ālā‘nuñ emr ü fermānı ile ḫā‘im ve anuñla ‘āmil olmaḫ ḫayr-ı ‘āḫıbete mü‘eddıdır. Zırā ‘abd mevlāsına ne ıadar muḫı‘ ve münḫād olursa ol deñlü iltifāt bulur ve ehl-i ıurbet olur. Ve me‘āl ḫāli evvelkiden ḫayırlı gelür.

²⁵⁷ ḫār: A İ2 pür ḫār

Pes, emr egerçi mürredür velâkin ‘âkıbeti [75a] huldür. Zîrâ hayr mergübü’n-fih olan nesneye dirler. Tab‘ a mülâyim olan nesne ise hayr u huldür. Ve netice huld olıcak emrûn mürred olduğu tab‘ ı bi’l-küllîye tenfir itmez. Nitekim hastaya hekim-i hâzîkûn tedbîr itdüğü nesne mürred ise de huld gelür. Zîrâ bilür ki me’âli şîhhat-i bedendür. Ve mürredün riyâzât ve mücâhedâtı dahi böyledür ki gâyeti küşûf ve müşâhedâtdur.

Pes, eger cevher-i heykel pûte-i ictihâdda kâl olub erimese hâl yüzi şûret bulmaz ve müşâhede-i rûh huşûle gelmez. Anuñçün ten-perver olanlar perde-i heykelde kalmışlar ve hayvân mişâl idrâk-i haqîkîden mahrûm olmuşlardır. Nitekim ba‘ zı küberâ buyurmuşlardır ki: “Külle men hâfe ‘alâ heykelih. Lem yerallâhe cihâra a‘ lenâ.”

Nazm [Fe‘ ilâtün / Mefâ‘ ilün / Fe‘ ilün]

1. Mürğ-ı câna bu heykel oldı dâm
Çeker ol dâm içinde habs müdâm
2. Nice pervâz eylesün şehbâz
Ki resenlerle bestedür aqdam

İkinci budur ki; kâ’im lafzı vaqt-i teheccüdde bedenün kıyâmına remzdür. Zîrâ egerçi rûh-ı müdebbir hâbdan müberrâ ve dâ’im kıyâmda ve müteveccih-i mihrâb-ı melekût-i a‘lâdur; fe’ammâ bu ma‘nâ maqâm-ı haqîqate göredür. Binâ’en ‘alâ hâzâ muktezâ-yı mertebe-i şerî‘at budur ki beden dahi firâşından hareket eyleye ve vesîle-i müşâhede-i rûh olan mücâhedeyi elden qomaya; tâ ki mecma‘u’l-bahreyn ola. Ya‘nî vücûb ve imkanuñ aqkâmını cem‘ idüb “kâbe kavseyni ev-ednâ” derecesin bula.

Ve bundan fehm olındı ki zâhir-i şer‘i mürâ‘ât itmeyen mülhid olur ki lisân-ı ‘âmmede aña “Işık” dirler. Anuñçün bânımye didikleri tâ’ife fırqa-i dâlleden ‘add

olındı. Zîrâ Qur'ân'ı zâhirden bâtına şarf idüb [75b] maşşud mücerred bâtındur dirler. Bu ise mezheb-i Ehl-i Sünnetden hâricdür. Şu kadar vardur ki meşelâ “iķâmet-i şalâtdan murâd mi' râc-ı bâtın ve itâ-i zekâtdan maşşud tezkiye-i nefsdür” dise ve şüreti ile dađi ķâ'im olsa bu söz dürüstdür. Zîrâ bu şüretde zâhir-i şer' dađi ma' mülün-bihdür ki bundan tecelliyât-ı vücüdiyye tecelliyât-ı şuhüdiyyenüñ mir'âtı olduđını i' tiķâd vardur ki bununla emr u nehy ' abeşden tenzih bulunur.

Ķıı' a [Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün]

Destüne tişe alub bir kân-ı dil
Ger murâd eyler iseñ la' l ü ' aķık
Reh-reve olmasa ' amelden zâd
Ķanda o ķanda menzil-i taķķık

Üçüncüsü budur ki; ' amel her çend nâfile olsa da iltizâmla menzür ve vâcib gibi olur huşuşan ki mürşid elinden iltizâm eyleye zîrâ bu şüretde me'mür olur. Şol cihetden ki pîr-i řarıkât ülü'l-emrdendür. Nitekim Qur'ân'da gelür: “Eñi' ullâhe ve eñi' u'r-rasüle ve üli'l-emri minküm.”²⁵⁸ Zîrâ bu âyetde ülü'l-emri mülük ve selâtin ve fuķahâ ve meşâyiĥa ta' mîm itmişlerdür. Ve meşâyiĥdan murâd ziyy ve hey'et-i meşâyiĥda olanlar degüllerdür. Belki ĥulefâ-i Rasûl olanlardur ki zâhir ve bâtın ile ķâ'im aĥkâm ve ĥaķâ'ik ile ' amelde dâ'imlerdür.

Ve bu maķâmdan dimişlerdür ki: “Târikü'l-virdi mel'un.” Ya' nî mel'un ve derece-i ebrârdan maŗrüd olmak iki sebebdendür ki biri zâhirdür ki taĥt-ı iltizâmda olan emr-i lâzımı terkdür. Ve biri bâtındur ki vaĥt-i iştiĥâlde fiķdân-ı ĥuzürdur. Ve sırr-ı iltizâmdan nâşidür ki ekşer-i fuķahâ “faķîrünü ĥurbânı nezr ĥükmündedür” dirler ve laĥmından ekli câ'iz görmezler. Zîrâ vaĥt-i iştirâda udĥıyye diyü niyyet idicek

²⁵⁸ “Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülü'l-emre de itaat edin.” Nisâ 59

mültezim ve nâzîr olur. Meger ki vaqt-i şîrâda bilâ-niyyet olub vaqt-i zebhde nâdî ola. İşte haqâ'îka münâsib olan budur. Fe'ammâ zâhir-i şer' da teshîl-i emr için [76a] nezrden iħrâc olınsa daħi lâ-be's olmaħ görünür. Nitekim ba'zı 'ulemâ zâhib olmuşlardur. Ve dimişlerdür ki: "Et-taħvâ fevka emri'l-fetvâ." Ya' nî bâtını işlâħ itmek zâhiri işlâħdan aqvâdur. Fa' rif cidden.

Қıt'а [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

Nefsi ħurbân itdi İsmâ' il Ĥaħķî Ĥaħķ için
Sen de Allâh emrine teslîm olub gel vir boyun
Heykelüñ bir postdur zahruñda²⁵⁹ neylersin anı
Talmaħ istersen fenâ baħrine irkenden şoyun

²⁵⁹ zahruñda: A zahrında

SONUÇ

El yazması eserleri edebiyat dünyasına kazandırmak için yapılan çeviriler, yeni bilgilerin açığa çıkması ve yapılacak çalışmalara farklı kaynaklar sunması cihetiyle önem arz eder. Biz de bu çalışmada, döneminin ve hatta Osmanlı telif tarihinin en çok eser kaleme alan mutasavvıf şairlerinden biri olan İsmail Hakkî'nin *Nakdü'l-Hâl* adlı eserini transkribe ederek eserde yer alan tasavvufî ıstılahları araştırmacıların istifadesine sunduk. Daha önce çevirisi yapılmamış olan bu eseri, Hakkî'nin tasavvufî ve edebî yönünün anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşünerek seçtik.

Bu doğrultuda eserin mevcut el yazması nüshalarını tespit ettik. Müellif nüshası olmayan *Nakdü'l-Hâl*'in beş adet müstensih nüshasını temin ederek inceledik. Daha sonra H.1219 (M.1802) yılında yazılan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2153 numarada kayıtlı nüshayı esas alarak çalışmamıza başladık.

Bu esnada İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2161 numarada kayıtlı ve Süleymaniye Atıf Efendi Kütüphanesi 1515 numarada kayıtlı nüshalar ile eseri mukabele ettik. Atıf Efendi Kütüphanesi nüshası elimizde mevcut en eski nüsha olması cihetiyle ve İstanbul Üniversitesi nüshası hatimesinde yer alan "*Müellifin hattı ile yazılmış olan nüshada ona işaret edilmiştir. Sonra bunu yazan kişi bölümlere ayırdığı bu nüsha ile onu karşılaştırdı.*" [İ2 222a] ibaresi cihetiyle önem arz etmektedir. Bu mukabele esnasında bulduğumuz farklılıkları dipnotlarda gösterdik.

Nüshanın 1b-2a varaklarında bir fihrist kaydı vardır. Tetkik ettiğimize göre bu fihristte geçen konular bu esere ait olmakla beraber konuların yanında yazan sayfa numaraları gerek incelediğimiz nüsha ile ve gerek diğer nüshalar ile örtüşmemektedir. Bu fihristin müellif nüshasına ait olması muhtemeldir.

Nüshaları temin etme sürecimizde kaynaklarda Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kütüphanesi Raif Yelkenci Böl. 202 numarada kayıtlı olduğu yazan nüshanın, mezkûr kütüphanede olmadığını, *Nakdü'l-Hâl* adıyla kayıtlı farklı bir eserin bulunduğunu tespit ettik; durumdan kütüphaneyi haberdar ettik.

Mensur yazılan eserde sık sık manzumelere yer verilmiştir. Eserin incelediğimiz ilk yetmiş beş varağında kırk üç adet manzume vardır. Manzumelerde on bir farklı aruz vezni ve üç farklı hece vezni kullanılmıştır.

Eserde yer alan bazı tasavvufî istilahları tesbit edip *Mânâ ve Mefhum* başlığında ele aldık ve böylece Bursevî'nin tasavvufî konulara eserinde nasıl yer verdiğini göstermeye ve fikrî yönünü açıklamaya çalıştık.

Bursevî'nin vâridât türündeki eserlerinde genellikle vâridât ve şerhleri ile beraber ayet tefsirleri ve hadis şerhlerinin yer alması, bazı eserlerinde manzum mensur ve Arapça-Türkçe karışık yazdığını göz önünde bulundurarak, Nakdû'l-Hâl'in Hakkî'nin diğer eserleri arasında yine vâridât türünde bir eser olduğunu tespit ettik. Nazım ve nesirdeki ustalığını bu eserde de gözler önüne seren Hakkî'nin, vâridâtlarında yer alan ayet ve hadislerin tefsir ve şerhlerinde ilmî yönünün öne çıktığını belirtmeye çalıştık.

Çalışmamızı hazırlarken hatasız bir çeviri yapmak ve doğru bilgiler sunarak faydalı olmak gayesiyle yol aldık. Henüz çok başında olduğumuz bu yolun yolcusu olmak liyâkatini kendimizde bulamıyorsak da ilim ve sanatla yoğrulmuş bu edebiyat bahrinden ve büyük mutasavvıf şair Hakkî'den bir nebze olsun istifade edebilir ve bizden sonraki çalışmalara faydalı olabilirsek kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

KAYNAKÇA

- AYNÎ, Mehmet Ali, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, İstanbul: Marifet Basımevi, 1944
- BURSEVÎ, İsmail Hakkî, *Divân* (haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000
- , *Hayâtü'l-Bâl*, BEYBEK, Genel Böl., no.84
- , *Kenz-i Mahfî*, İstanbul, (Yayınevi yok) 1290
- , *Kitâb-ı Kebir* (Haz. Nuran Döner), Bursa: Sır Yayıncılık, 2016
- , *Nakdû'l-Hâl*, İstanbul Üni. Nadir Eserler Kütüphanesi, no. TY 2153
- CEVDET PAŞA TARİHÎ, İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye, H. 1312, C.I
- ERGUN, S. Nüzhet, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul: Vadi Yayınları, 2017
- EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ, İstanbul: Kardeş Matbaası, 1969, C.II
- EYUBOĞLU, İsmet Zeki, *Şeyh Bedreddin ve Vâridât*, İstanbul: Der Yayınları, 1980
- GİRİTLİ AZİZ EFENDİ, *Vâridât Kalbin Sohbetleri* (Haz. M. Nedim Tan), İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011
- HÂCE ABDULLAH EL-ENSÂRÎ EL-HEREVÎ, *Tasavvufta Yüz Basamak Menâzilü's-Sâirîn*, (Çev. Abdürrezzak Tek), Bursa: Emin Yayınları, 2008
- HUCVİRÎ, Ali b. Osman Cüllâbî, *Keşfü'l-Mahcûb Hakikat Bilgisi*, (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996
- İSKENDERİ, İbn Ataullah, *Tasavvufî Hikmetler*, (Haz. Selahattin Hacıoğlu), İstanbul: Kurtuba Kitap, 2009
- İSMÂİL B. MUHAMMED EL-ACLÛNÎ, *Keşfü'l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II
- İZ, Mahir, *Tasavvuf*, 5. b., İstanbul: Kitabevi Yay., 1990
- KAHYA, Esin, "Erzurumlu İbrahim Hakkı", Ankara: *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1999), sayı: 40, s. 377
- KARA, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001
- , *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergah Yay., 1999
- KATİP ÇELEBİ, *Mizanü'l-Hak fî ihtiyâr'l-ehakk İslamda Tenkit ve Tartışma Usulü* (haz. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), İstanbul: Marifet Yayınları, 2001
- KEKLİK, Nihat İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için *Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1974, C. II
- KEMİKLİ, Bilal, *Dost İlinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi, 2004
- , *Sûfî Aşk ve Ölüm*, İstanbul: Sütun Yayınları, 2008
- Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, (Haz. Ali Özek, Hayrettin Karaman vd.) Ankara: TDV Yayınları, 1993
- KUŞEYRÎ, Abdulkerim, *Kuşeyrî Risalesi* (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, 1978
- MUFASSAL OSMANLI TARİHÎ, İstanbul: Baha Matbaası, 1960, C.IV
- NACİ, Muallim, *Esamî*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1308 (1891)
- NAMLI, Ali, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, İstanbul: İnsan Yay., 2001
- NURSÎ, Bediüzzaman Said, *Mesnevî-i Nûriye (Türkçe tercümesi)*, (Çev. Abdülmecid Nursî), İstanbul: Envâr Neşriyat, 1993
- POYRAZ, İrfan, *İsmail Hakkî Bursevî - Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001

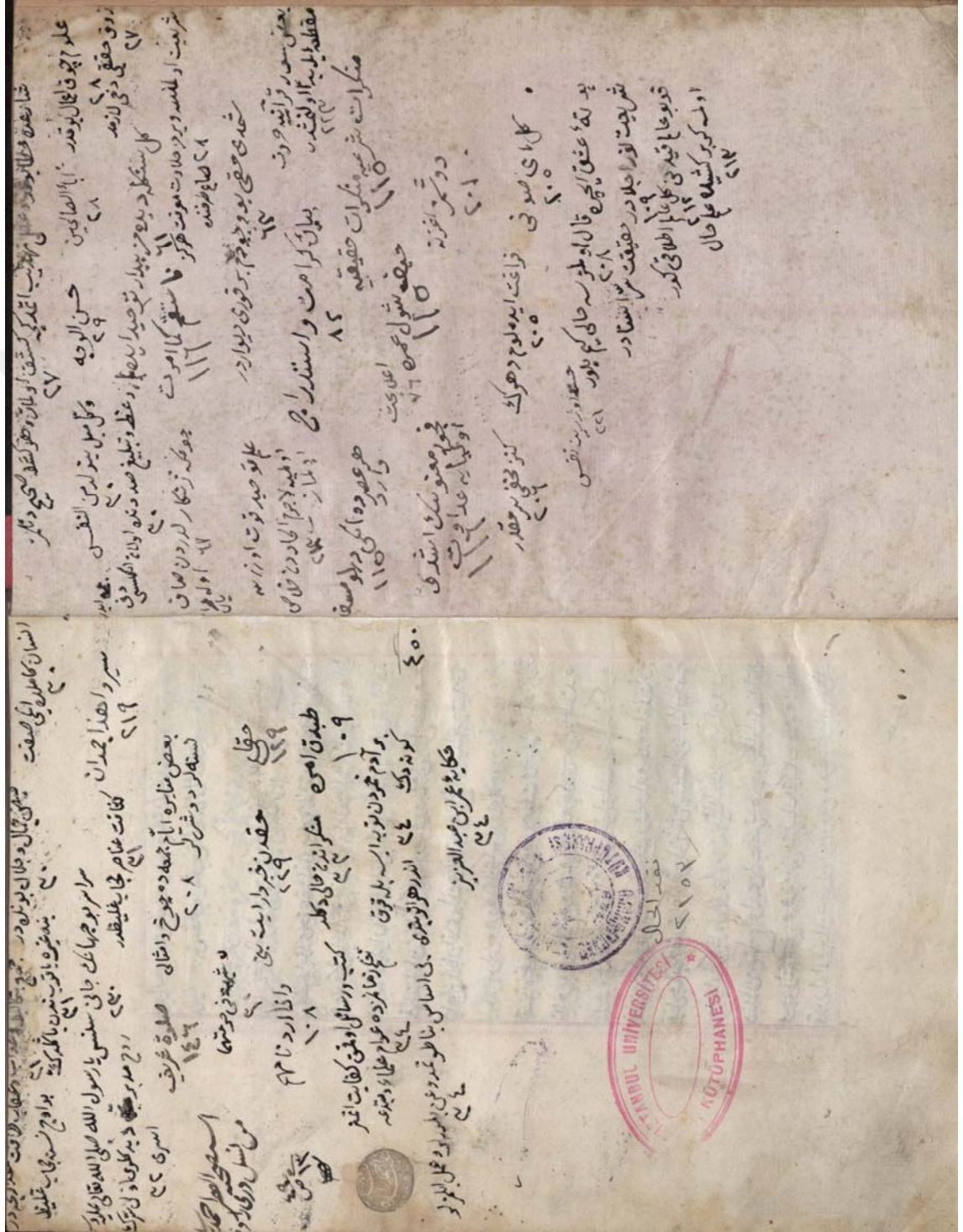
- SİMAVNA KADISIOĞLU ŞEYH MAHMUD BEDREDDİN, *Vâridât-ı Bedreddin* (Çev. Mûsâ Kâzım Efendi, haz. Mehmed Serhan Tayşi), İstanbul: MVT Yayıncılık, 2010
- ŞEMSEDDİN, Mehmed, *Yâdigâr-ı Şemsî - Bursa Dergahları I-II* (Haz. Mustafa Kara - Kadir Atlansoy), Bursa: Uludağ Yayınları, 1997
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, C.II
- ÜNAL, Mehmet, Mehmet Pektaş, “Üsküdarlı Haşim Baba’nın Vâridât’ı”, Erzurum: *EKEV Akademi Dergisi* (Kış 2014), Yıl: 18, sayı: 58, s. 715-721
- VASSAF, Hüseyin, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi* (Haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000
- YILDIZ, Sakıp, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî, Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu* (Orijinali Fransızca olan basılmamış doktora tezi), Erzurum, 1976

ANSİKLOPEDİ VE SÖZLÜKLER

- AYDIN, İbrahim Hakkı, “Kenz-i Mahfi”, DİA, C. XXV, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s.258
- CEYHAN, Semih, “Tecellî”, DİA, C. XL, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s. 241
- , “Vârid”, DİA, C. XLII, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s.520
- HÖKELEKLİ, Hayati “Hads”, DİA, C. XV, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s.68-69
- KÂŞÂNÎ, Abdürrezzak “el-Vârid”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.576
- , “el-Firâse”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.433
- , “el-Gurbe”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.417
- , “el-ilhâm”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.79
- , “el-Müheyyemûn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s. 544
- , “Kâb-ı Kavseyn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.449
- SAFER EL-MUHİBBÎ EL-CERRÂHÎ, “İlhâm”, *Istilahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s. 178
- , “Tecellî”, *Istilahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.388
- , “Kâbe Kavseyn”, *Tasavvuf Terimleri, Istilahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.205
- , “Ubûdiyet”, *Tasavvuf Terimleri, Istilahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.405
- , “Dünya”, *Istilahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri, Istilahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.78
- SEYYİD CAFER SECCÂDÎ, “İlham”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, (Çev. Hakkı Uygur), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007, s.222

- , “Vârid”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, (Çev. Hakkı Uygur), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007, s.505
- SUAD EL-HAKÎM, “Rahman’ın Nefesi”, *İbn Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabalcı Yayınevi,2005, s.526
- , “Tecelli”, *İbn Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabalcı Yayınevi,2005, s.607
- , “Vârid”, *İbnü’l-Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004, s.667
- TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara: 1988-2013, C. I-XLIV
- ULUDAĞ Süleyman, “Celvet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.112
- , “Dünya”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 146
- , “Fîrâset”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.181
- , “Gurbet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 194
- , “İlham”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.244
- , “Kabe kavseyn ev Ednâ”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.268
- , “Kerâmet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. İstanbul: Marifet yayınları, 1991, 283
- , “Kerûbiyyûn”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 284
- , “Ledün İlmî”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.306
- , “Muheymûn”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 341
- , “Nefes”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.366
- , “Tecellî”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 472
- , “Ubûdiyet-ubûdet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.495
- “Vârid-Vâridât”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s.510,
- YURTSEVER, M. Murat, “İsmâil Hakkı Bursevî: Edebî Yönü”, *DİA*, C. XXIII, Ankara: TDV Yayınları, 2001, ss. 107-108.

ORIJINAL METİN SAYFALARI

حضرتہ • علم رسالت فطرہ سین دریا بقصد صالح یوزی
• جام وحدت الاله قانون شریا حضرتہ • لبیلہ
معراج اید و بروردی حتی بحی • صحیحہ نمدن عروج ایا قاب
حضرتہ **لبیلہ لاتین** الثانی من ثمرو علی القعدة احرام من
لاکلا کما نهی شی نبینا لاقطایا الستید عثمان الفضلی الاهی
قد ستره استخانی مرة ثانیة وکتاب لی کما بالصدقی اهل
البلدة التي استخانی فیها و فطره زلالا کتاب هذہ العیارة
وکتور فی **الرسالة الاولى ومؤید فی الرسالة الثانية**
کانه یسیر الی الخلافة الاولى والثانیة واما انا فقد لجمت
اذ ذالک انه المعنی وکتور فی النبوة الاولى ومؤید فی النبوة
الثانیة فقد جعلنا التیق نبوتین نبوة اولی وهی نبوة ام
ومن بعده فی مدة ستة الاف سنة ونبوة ثانیة وهی نبوة
محمد صلی الله علیه وعلیه وسلم جمعین ووجه التکرم فی نبوة الاولی
بالتوجید والاسرار الاحدیة ووجه التانیید فی نبوة الثانیة
بالتقدیر بقول الرسول محمدیة / فاقال الله علی عطا فی السیرین اول
دور السنبله الی اخره وهی المدة الانسانیة تتم بقول الظهور
الی بطون ارجاع التفتیل الی الاجال وهی جمالی الاحدیة
الرقصانیة تتم بعکس الامر فیرجع البطون الی الظهور بنسب
اظارا التفتیل بعد الاجال وهو تقصیل الواحدیة تجسمانیة

کتاب نقد الحمال بسم الله الرحمن الرحیم **للشیخ حقی**
نظم ایلدی حقی عقل اولدین جهانده ابتدا • قد تجلی نوره
فی وجهه کل ما بنا • نقطة ذاتی امام جملة السما ولوب • اول
امامه تدبر ارواح ورجام اقدما • شکار اولادینه واریسه
قوس سزبان • اوز که صورت یوردی معنی بتجلی خدا • هر
کیمی بر زبان ندی بان وحدته • باغ توحید چیده یوردی
لبیلہ حسن ادا • هر هندن عکس لیدر بولاجوردی یقینه • هر
نقد • بنجه هاسه وهوی وصد صیت وصل • شاهل زلیله
ظاهر بولوب دیرمیدن • خرقیه جکدی سرون باطنده
در و سز لکنا • حقیقا ایینه حقی ولسلک عا المده کمر •
قلزیدی کبریا • زاتنه ذاتک روله ووجه مطلقدن تویه
قیل چناب حضرتہ • کوش جانی شش سندن طورت خطا حضرتہ
• چار رکینه وجودک عین بیلله در • جان و دل
دنلان مفتاح اولدی باب حضرتہ • چون کتاب الله ناطقد
وجودک حقیقی • هرزه معنی ستره بان بق کتاب حضرتہ • آسمان
قدرت اولدی جان بجه سندن چون زمین • هر چی غیر ایدر بر قاب

محمود

لانه الزوج وافاضة النفس الرحا في احدتي نفعي كما قال **واما هنا**
الواحدة **كلها بالصيغ** في الجسفة فانه واحد في تدبيره ويؤثر في
 المذكور قد ذكرناه في الواردات الكبر في فعلها الجس في اللين فان
 الانسان ما زال دائرا في الادر وسوا كان في قال الوجود وفي
 فالانثروب وهو غير منناه لان بقا الموجودات في التناسخية
 صوط با نفاسه القدسية ولو لا نفسه لعضا على العالم اسما
 الوجود مع رحها لان مرتبة الاستخار تقتضي الخلق والظهور
 ابدا لان الله واسع وقدمها بما جاد في الجور واليجهو والكل
 عين واحدة في صور مختلفة ولو لا الاختلاف في الصور لظهور
 سرفوقه تعالى **كل يوم هو في شأن** ولطانت اسكال اسماء الالهة
 المتبادلة ومن ثم جعل الرحمة ما زنة عددا لاسماء السعول الوجود
 كل شيء وهي رحمة الله الواسعة ومن ثم الوجود لا يدرى الوجود
 عين هذا الوجود لا في قديم الوجود لاطلاق قديم هذا الوجود
 المقتد فان الوجود المقتد قائم بذلك الوجود من غير اتحاد وصلو
 ونحوها ومن ثم عمل الازق مطلقا من سدا لاسم ليقو وقليا
 مطلقا تاثيره المحققون لا المحجوبون ولا اهل البديته وقليا في
 هذا السن **لتنكروا لعل في طوره** فانه **بعض ظهوره** فكما ترى
 في الوجود فهو انما تحت اسم انطاهر مع اسم اخر على ما مر منه
 الانبا فقد قال في احقنا من قال **سبحان من ظهر الالاشيا** **وقيا**

وقيا

وقت المغرب بهذه العبارة التريكية **سكاعلم ويردم**
كرات ويردم ثم بهذه العبارة **سكا ويردم** ثم نفق
سبه ويردم بوراد علمه مراد علم الهيدر
 وكرامته مقصود علمه كورله كرامه والاكراستند
 القوم كرامات علمية ذلك ذات وصفات وافها الحقنة ساعنة
 يوضه كرامات كونية كذلك كخورق عا نادا زير بو كرامات
 كرامات وى يانده حيز واعتباري وقد شو اجرت ذلكها كرامات
 ونقصا تلك في خصا دارا وورد وليك خلا في تلك من في بعض
 استدراجا ظهوره كلور تنيم **وتخت فيه روي** في بيئند
 يعني نفق رومده مؤمن وكافو وطبع وعاصم يبردر
 بوجه تلك بعض افعالها منزلة به بعض نتائج ظهوره كرامات
 كذلك قات كل وتلك ظهوره ورويه وصحت خلوقته
 واما التي بعد ذاعبارت ثابته بعض خصا نصه دارا
 علوم واحوال خريانية يات بوقد بوجه تندرته ذلكه دار
كم ترانا قولنا **شوا كسه** كه واسع اسمها في الاليتند
 انم بومعاد نذلكه معناه تجلي كرامات كرامته في البتة
 ثانيا وله بوجه ما مر در وهو مظهر تجلي قيتنك بالبتة
 لبعده قابلية غير ظهوره در كرامته ظهوره بالبتة
 مقضاها لومعا في ذلكه زيادة ونقصان قولنا **تمز**

سؤال اونورسه که یا زیاد هلاک هونامه شده و طریقه
نه معنا دندر جواب بود که فایده اولان معانی استخراج
ایچوندر که علم ازله کا تعلیق اولنشد ریس و مقولله فضا
کلسی مقدرا اولان امور دندر فایده کلور و **اتیکم من کل ما**
سالموه یعنی اسان استعدا دله مسؤل و مظلوم اولان اولور
چکله اعطا اولندی باقیسی فوتده فالده و منکره کفر و کفر
ایمانی و علی هذا و بوندن هم اولند که اسان فاله سوسلی
لسان استعدا تک مظلوم بنده طائفه ایچو وجود بولور مستعد
زیرا علم جمله ثابت اولیان نشنه عامین خاصین و واقع
اولان کوجه واقع اولیاجی نشنه و طبایع اتمانی عین
ثابت نه نانا حواله ندر کفر و زو زینه مختوم اولندی عینده کفر
واندرله مفاکله و انسانی کجی فایده من بعضی اسان اولور
و شوز نشنه ناک که محصولی مقلوع و کلدر اسباب اولور نزل طلب
اولور مقدرا سه و وجود بولور و بومقوله کلدر اولان جهات
کشفه و غواشی بیشتره دن کلور و لای بعضی سالنا سه عین
ثابت لری کشفه اولور ممکن الخطور و منوع الیچور اولندی
تشخیص و تمیز ایدر لر و بومقوله لری سینه صورت نه اشکله
افعالی کجی ندر زینه کشفه اولور وقت هوننه منتظر اولور
و بعد الفعل حقه رجح ایدر تکمیل چم ندر کلور **انما اعتدله**

عمدا

عمدا ایضا در تب یعنی چو طبعی اولان و متدا و کلور که
ذنب او زو زینه مصق اولان لر و بعضی ذنب صورت نه منسه لر
وارد که عندا انحراف ذنب و کلدر کوجه جهانه ناسیلور
ذنب عندا ایدر لر و طریق تغییر و تشبیه کیدر لر فاما بعضی
امور وارد که اکا شرع باطن دیر لر و بوشهها عمل اولان
مذنب اولان محکم که صاحبان اولان روز بهان بقول
طریق عمده ایدر لر و مجرب و عقائد کورد عاقل اولان اولور
بوسی کورد بی اختیار عاشق اولور کجی و شیخ کورد کمال
وارد و ایدر لر دن درویشله خرقه من چقا روبره مانته
وضع اندی و برمدت بوهوی باطن اولور کجی و شیخ کورد اولدی
کوجه آنک هوسای هوای حقیقی ایدی مجازی کلر الاخره
صحو و فاقته کلور و در خرقه من محکمان خذ ایدر لر
تکرار تلبس ایدر کجی و صاحبان مشغول اولان داشته ظاهر
حاله نظر ایدر بومقوله مقامده اسان زلزل ایدر
فاما فی الحقیقه ممد و حد زبر امشب خسی ظاهر
کلور کوجه بوبله حواله متاونه دن کلر اولان مختلور
حضرت حضرت مومی نه علم ما استقام واقع اولان
حوالی کجی شرع باطن یوزند ندر که امرای به مشروطه
و بومقوله و بعضی اکا مل و ایدر که خواجه حقیقی می

تعدية التجرد يد إلى الأوصاف بدو وإن الحرف وفيهم هذا
 المتام غامض لأن الخلق لا يكون حقا أبدا لكن الخلق تعالى
 يقول كنت سمعه ويصير مع ان سمع العبد سمع مخلوق وكذا
 يصير بصوت مخلوق ووجهه ان الأوصاف متبدلة لئلا يتعبد
 استعماله الحقائق كما لا كسب يربطها الصلوات السرى في الخلق
 هو يبيخج عن كونه خاسا وسمى باسم الفضة أو الذهب
 فإنه اختلافا للأوصاف والخواص هو الذي يطبق لاختلاف
 الأسماء ثم ثمة التحفة عند التبدل ان يكون قول العبد
 وفصله حقا وشرعا وان خلق على الجويين الا ترى قولنا
قَدَّمَ مَشَا فِي رَيْتٍ وَكَرَّمَ لَئِنَّ لَه رَحْمِي حيث جعل الرائي
 منزلة روي نفسه فان الله تعالى لا يظهر في ذاته من حيث هو
 وإنما يظهر في المظهر ويرى ويفعل من وراء حجابيته ولذا
 من وراءه فقد رآه كمن فرأه روي بيته كما يشهد بقوله **إِنِّي**
رَبُّهَا نَاطِقَةٌ وَقَوْلُهُ أَفَمَسْنُونُكُمْ وغير ذلك فالقول
 ان من الخفي والتشكيخ مرات لا شك ان الثاني من صفات
 الاكامل كما دل عليه قوله عليه الصلوة والسلام حين دخل
 عليه ليلة العرج **إِنَّا الْعَبْدُ لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** فابت في تمام
 الشاهدة عبودية لا ان الشاهدة لا تحصل الا في تمام قباب
 قوسين وهو لا يرفع ما دخله العبودية والربوبية معا

جتندن وجهه فاصدنا خندا يدور وعقولهم ومدت
 خارج كند ندنا قول وافعال صا در ولور ويوبله
 مقامه خواصنا حال سكوت وبلکه شخصنا اندر زيرا
 نوجه صا در و نه مقوله مطلقا ناطق اوله ورض بلور
 والله يفعل ما يشاء **تَطْم** مشهرا حسنا تجلي سنده جيل
 يتر . كل جلال عشقته براه وافغانم بتر . جام ففقد
 صون . كما تا فانه قانه نونش ايدمر . بزوغده بوبله
 ولتشنه حكيم قانم بتر . سنبله دورنده اوله جرحيد
 سيورى تمام . بوخراب با اولان دنيا دره ممانم بتر .
 في جبرو اولش يكن عاشق بنه يا نونند . جنته فرسه
 سوزان نيزانم بتر . پنج هجره ذكره وشلمش جهاتين
 جدا . نه فلکه چار طبع وهفتا ركانم بتر . برك
 اسمعيل حتى بم بوختن خاند . كعبه حتى هم نفس بين
 كره قريانم بتر . **جددت الوضوء ليلة الخميس** ان
 فقيل من جانب الحق بده العبارة العربية **جدد الله**
اوصافك الخلقه اوصافا حقيقية لفظ التجريد
 واقع بطريق الحكمة والمراد التبدل بالذات الحقيقية
 والاشياء الحقيقية كبدل التبدل حسنا في قوله تعالى
قَالَ لِيَدِك مِيرَاتُ اللَّهِ سَيَرَانُ حَسَنَاتٍ ووجه قوله

فردية

فاعرف هذا تفرق بيا بالعرفه وقوله في الاحيا القريب لله
 في العبد من صفات اليها تم والسباع انتهى معناه ان اليها تم السباع
 في حال الركوع وهو مقام القريب كما ان الثابت في حال السجدة وهو
 مقام الوصول الى العين وهذا الوصول لما هما بالبرق في حال العمل
 وهما الا لاحتسان فانه ما مور في قوله قد مان في السجدة لله
 بخلاف المالك فانه ما مور فقط ان كان علوا وتوسر في ان
 كان سفليا لكنه بتا امة اهل التكليف كونه في موضعهم والا
 فالملك لا يعصى الله قطعا كما اخبر عنه القران وكذا لا يتقى
 بالعلم بالا علم فقط كما يشهد عليه تعليم ادرا الاسماء وانما
 الحيوان فبما ذته زانية وليس بما مور لا هو صلا فقوله
وَالَّذِينَ سَخُوا بَعْضَ الَّذِي سَخَى اللَّهُ محمول على ما بالثابت في كثره في
 بل الكل خادرات لان التكليف عبادة تكليفية ايضا بالنسبة
 الى اهل الطاعة منهم فان الكفر لا يعمل بالتكليف والاسكان
 مؤمنا وان كان توحيد المرتبة موجودا في كل موجود فعين
 بتعين خاص في صحتها وجه التكليف في التقابل بينهم
 طهارة نفوسهم ووجه الامر في الملك لقيامه بالحق من حيث
 نورانيته واقضاه مقامه وهو البركية الاستعداد في الامور
 ثم انه خلق اليها تم والسباع بالذكري لاختلافها نفعا وضرا
 ونفعها وقهرها فاعرف **رأيت رؤيا فيها ان بعض اهل الكفر**

مكرر

مكررون في تم بعد التمجيد عن عفوة اريسا في كتبهم كسكبوا
 من الكعبة كما في قوله تعالى **فكذبوا فيها امر الغا ون** ثم كذب
 بعض حروفه وجعلته كتبوا من الكتب كما في قوله تعالى **كذبوا كما كذبوا**
من قبلهم ولا ينه ما بمعنى القلب والصرع والاختراع وكان الكتب
 البلغ والقوى من الكعبة في هذا المعنى وان زاد تحريف الكعبة
 كما دل عليه الحنك وفيه اشارة الى تلاصيق الكعبة التي الابهامه
 والتمحض من الخبز وقع فيه رتبنا عليك نوكتا واليكنا بنا
 واليكنا المصير انما التخصيصا الرقيب بحسب فقد تصورناك وونت
 التسبع القريب بحسب **قالا اللهم ان الذي يحدوك في اياتنا**
 ايا تطعن فيها بانها كذبا وشرا وشعر وتجزئتها لاجلها على الحاصل
 الباطلة ونحو ذلك **لا يخفون علينا** فيجاء بهم بلما هم وعد لهم
 على الحق ونحو في الايات كلات كرا اهل الله فاقصا صور المعاني
 الحقيقية وقولها كظم القران فالقران ايات متعريفية وتلك
 الكلمات ايات متعريفية والما والحد فانا لله هو استرا على كل
 من النبي والوقى انما هو امة الملك وديونها والله انما تكلم ابدان فلا
 يزال العبد المتخفي يقول اخبرني ربك هو علم يؤخذ عن حق فيقوم
 مورد الاخذة حيوية ابدية ولذا قال تعالى **يلقى الروح من امر ربه**
من يشاء **ويحيها** ويضرب عن القاء العلم والقبض بالقاء الروح
 لما فيه من حيا للحل كالحيا الروح البدن وذلك يسمونه **القبض**

على الاقرار في الحال والاستسقبال وعدم انقطاع المدد في الحاضر
والمال لكل من يستعد الكمال فلا حظ منه بعد الاستسقبال وكل من يخذ
العلم عن ميت فهو الذم ما تقبده بالايمان في الشهادة ولا انقاس
في حق الاعتقاد فظهر بهذا التقدير انه منكر بوجوه النقل والحد
بل كما قرأته تعالى في قوله بظهوره مع الاستسقبال على الاحتكام والظن
وقد ورد ان لكل امة ظمير او بظننا الى سبعة اطنون وفي رواية
الى سبعين بظننا فالاحتكام قول بالبحر في حق الله تعالى وهو
كفر والاشياء موجبة لثبوتها في حق الله تعالى به وهو الاشياء
الكاملة والخليفة لا يخذ عن الله تعالى فيثبت المطلوب ويثبت في
من الحاصل من انكر الخلق كما ذكر علماء التوفيق في كل زمان
او الصوفى في الحق الخبير عن الله عن الوجود الخلق في حق الله
الابدال ونحوهم كما قرأ في الاقران في حقهم فقد انكر الخلق
الواردة في هذا الشأن على وجهين ينافيان في الحقيقة جملتها
والتسلخ من العلم نسلا خاتما فانكوا على غير الدين في ظاهره
وياطنه فانه ما بقي من معرفة الاقليل قال **ابن جرير** عليه السلام
في حق المؤمن خديجة رضي الله عنها خطبا بالرسول الله
صلى الله عليه وسلم **اقراء عليها السلام من بيتها ومضى**
بلفه اليها ففرقها اسلامين الهمز على لم يقل في حق الله
رضى الا قوله اقر عليها السلام متى ولذا قال علي بن ابي طالب

باعتق

باعتق هذا جبريل يقر انك استأمر فاكتم في حقها اسلام واحد ملكي
فذا تكلم الخديجة وافضليتها من حاشنة كما ورد في الكمال
في حق الورد وان الثانية وكذا في حق فاطمة الزهراء وريح وكية
رضي الله عنهن وريحانه عاشة على فاطمة في بعض النسخ الا يدل
على كمالها مطلقا كما ورد **خذوا نكاحكم من عايشة** فانه
منصوص بالثنتين دون الكمال على ان الخطا العام بدأ على ان
الماخوذ منها هو علم الاحتكام للملحق وقاطمة سيدة نساء اهل
البيت كما ورد في الحديث فظهر ان العوال والنساء طبقات مختلفة
والله خير بما اختلفت وما به الاختلاف فهو عليه بذلك
الصدور ثم انهم افضوا عايشة التخصيص لغيره في حقها
بالكمال المذكور ولا جبريل قد مثلها بشئ سواها فترفع
علمها باقده رسولها كما ثبتت قصتها في سورة مريم فاعرف
في الحديث **انا لاسلام بل وغريبا وسعود غريبا فطوبى**
للغريب الا انه لا خربة على من مات في ارض غريبة غابت
عنه ووكية **الابك عليه السماء والارض كما في القاطمة**
للسنى وى معاوية ولا كيه بوحديث شريفه هو المذكور
وارددت لكى بورد كيه بدها مهور دد بوحده بديس بديس
ناقض وكلد في راعود بدله مقابله او لنور بدوله دكل
شكر قرأته كالور كما بنا كره قومون وكلام مشهوره كالور

جمع عوده لی بدنه پس بد ابتدا معنا سنه در که معانی
انتقاد و نهان بنا ابتدا به رجوعی عود در بد و ایستادن
معنا سنه در که معانی خفا در کافر و ایمان بد الهادی
ظهور من لافق اگر چه حدیث مذکور در معانی خفا و رجوع
و جهد که لفظ اسلامه موافق در زیر اسلام فی الحقیقه
ظاهر متناقض اولان حکام و افاضال در کجایه فایمانه
اسلامی فرق تمزیکه یکسختی امر و احوال در نشو و نما
حکام و ظاهر ناهمقنای ایمان باطنی و بالعکس چون حکم
ایمان اقرار بالاسان و عمل بالجوارح اکنون بعضی از قراری
و بعضی در عملی یا نذک رکند در دیدار و بعضی
اقرار شرط اولغه ذاهبا اولد بلکه ابو مصون لایم
مذهبید که مذهبها منافع موافق یعنی اقرار
بالناسان حقیقتا یا نذک خارج و حکام ظاهر و اجرایه
شرط در تجویز و تکلیف و صلوة جنازه و فن فی قیوم
المسلمین و قیوم و دعا و امثالی کجایه موافق بود که
ایمان قلبی در کل بلکه توحید علی بدیه اعتبار و در تکیه
و لیکه کوره حدیثه کلور **خروج من التارکین قلبه**
منفان ذرة من الايمان یعنی بوجد بند یا مان تصح اولد
تصد بوقلدر فقط و ذره اولق قلت شعنی اعتبار و ایه در که

ص

کایمان منفان لی در لرتیکه توت شعنی اولان یانه ایمان
دیناری در لرتیس ایمان منفان اهل تارده ظاهر اولان تکیه
ایمان دیناری اهل تارده دخول تمزیرا شعنا یا استکمال
ایستند و لکنی بونی توحید علی بدیه حدیثه کایم
من ان وهو يعلم ان لا اله الا الله یعنی بورد
یومن دنیوی علم تخصیص بالذکر لوتیون لانا اید که اوله
عقلیه بوزدن موحد اولن در خی اهل جنت در کجایه بو
مقوله اهل توحیدک شعنا هم رحمن در فقط سائر مؤمنان
اهل کبار اولن در کشفی جبه انبیاء و اهل یاندر پیوستن
اورد که بی مهراک شعنه تابع اوله و موحد اولد که در حق
شعنا کایانغ اولیه بلکه زمان فترده کلکله و یانست
جبال و اقطار راضه بولنغله قل نظر و اما فی السموت
موجبه اوله عقلیه بوزدن وحدتیت حقه عالم اوله
و اصول شرعنا غایب طویم و با نانا و زنده انتقال بیه
و بوندن ظاهر اولد که ایمان توحید در انحصار بیدر جود
ورقه بر نوفل و امثالی کبیرن یعنی اطلاق اولن و در حضرت
خدیجه نانا قریاسند نذک قبل الرسله و قبل بلوغ الدعس
و فانا تمسند بوجه نذک نانا فی خی فی الجملة زمان فترده
معدا اولنور الماص لرتیکه موجبا در ان و مقتضا علی

و در روز بروز سوزیدند ز قاتما الله تعالی براه عبادی را بنده
 کجسته توسط آن مشرف در روزی که کافر و طغیان مغفور و کلازم
 قرانده کلاور **قَالَ اللَّهُ لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ يُرِيدُ بِهِ لِيُشْرِكَ بِهِ** یعنی هر که شروع مانع مغفور
 اگر چه عند العقاب بخیزد و اولتور ایمان بچهار کوی بی جهال ایمان
 محال و لوق احیا را حسیسید در و الا فطرنا صلیبها هر که اقا با بدر
 قاتما بعد الموت احیا و لوقی قضاه ثابتند تنگیم. شی سزایان
 بفضیله و واقع اولشدر **قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَهَذَا لَهُمُ اللَّهُ مَوْتُوا** **خ**
احیاء و حضرت عیسا نیک علیه السلام احیاء موتی نذوقی قضاه
 ثابتند پس برشته عا و تا حال ارسد اعما زان صحنه نظری و متقد
 قصاص ابلاده شی و سجاد طیران و جیحلی ارقا سنده آتی و مثالی کی
 و لکن مجرزه و کرامت خرق عا و تله اولور و بجهت کسبه بطلب
 حقتد. یا تا تکه تکی دیسه کچه خرق اجماع امت اولور قاتما بعد
 الانتقال احیا اولدی دیسه ایمان کامدن عدد اولتور و جحان
 نبوی نذا بونی حقتد. دخی کلام بولده در و بونزلت جاهل
 اولور و انتقال و بعد احیاء و یا نذی نصیر و قطعیته دن مستثنی
 اولور سار مستثنی و مخصوص بر کیم تکیم حدیث احیاء دن مقدم
 حال و طالب دن سوال اولند قده شفا عن توبه یا لایقینف نذ
 مشق کلا بریزان اولدی مع هذا کفار کور کلام حقتد عند انصوح
 علیه در و شفا عن دخی بولده در قاع فوجد **نظم** ای بنیر حقتد

در روز

دلورده کوا حیا ایدر. بر نفس سندن خیر و ضار کوا صتا ایدر
 بخیر بیدار فخر کرده. بنام مجرم ملک. فضل لطفک بر بری جنت ماوی
 ایدر. طوئسه کمر سرت دل زان عنا صدورن کرد. بنظر بن
 بوزی جام آسا ایدر. قطره فضلک بکسایه کلر ارباب
 جبر. بیم عدالت کوز کوی کوی کیم دریا ایدر. قدر زانبا ننده
 اولماز هیچ بر نرسد محال. التفاتک ذره به بر جهان را ایدر
 نشنه فیض کله تخمیر الهی نفا س. بجه و مملور دیا زوی
 اوصا فکی انشا ایدر. **نثر** ایکنی فائده بود که عزت که
 و طندان بعد در ایکی وجهه در بری عزت کونیه در کمال
 قلم علامون کیمی سکن منزل مرور و ذنن صکم اسفل یا فاده
 قالان واره لر کله ایدر که فی کین نیستان زان کسل و فریاد
 و فغانده قالشدر در و بوقوعه غریب بر مزموم در زیرکت
 الهی نذون زوی و انبیا اولیا نل بعت لفظه و زوی و طویلی به
 اجماع لبعون و سافظ و لا نلدر چونکه بو عاکون و فسادک
 نماشا و تقاضا نده. قالدیبر و طوی صلیب بن نشیان ایدان غریبه
 دوندیبر. و ایکنی غریبه غریب الهیه در لعالم اصله بجمع
 و طوی. اقله صورت و مقام علوی به صعور ایدن لر کس
 حال ایدر که بونلر انبیا جنی را سندن خروج و صا نذیر بر خوی
 انشا لردن دور و حلیه بنکا نذ اولوب یا کور حقه مستانس

جسمانیاتیہ دخی صحبت آرد زیرا آهو و صورت دم صورتی که
 مخلوق اولی یعنی کسی انسان کامله دخی صورت بدن صورتی که
 منتقل اولند بوسببیک بعد انتقال الحان اولان بجیه
 منحل اولور که کنی دخی و صغی و روح علوی ناک دخی
 اکانت علامه سی واردر بر وجهی که هوهو اولشدر در
 اگر چه هم فرود ک و روح اصول ندر و کنی که اولور که
 اصل و نوع صورت واحد به کر لری نظر اوله نوانه یعنی
 چکر دک که بتلکه ه شیخ صورتی که کورینور یعنی اغاج
 چکر دک که اغاج صورتی که ظهور نشد و چکر دک دخی
 اغاج چکر دک که ظهور نشد و تمثال تمشد رسوا یعنی چکر دک
 ایکن سی نو تادرتیم بالفعل اغاج اولد قد مانی شیخ در
 و سمد ه اختلاف تعیند اولان اختلاف فدن کلشدر و لا
 همان به چکر دک که جوهر واحد و زرنه دور لیدر
 فرمی صغوی بنویسنده در که خلقی حیرت نه در و شورن اختلاف
 صور و تعینا ندر و الایجع اشیا و تجلی برد که کار صبح نانی
 دل کور و روح نانی اولسه اشیا وجود و قیوم اولان زنی
 بویوز ندر که انسان غدا سی دخی وحدت اولان قیوم
 استیختنده داخلدر و روح مدبره غاقتند صکره مینده
 روح نانی با قید که عنا صوره اولان حیانه نادر

اولشدر در فصلو الغریب مقالمه سی فی تحقیق بونلرک شاندر در
 اگر چه غریب صوری به دخی اشارت واردر نیکم ایدنده اولان
 بیان فی میندر یعنی نو که غریبه کنی و فائز صلاص
 حاله موصوفی اولدی صی صورتی که دخی بنابر آیه و کرامت
 رحمانیه واردر زیر انکسار قلبیه انتقال بلشدر بوسبب اناعده
 المنسحق قلوبهم مضمونند حصه مدد در و بویز صوری کنی
 غریب ایه هلند کنی اولور سه ایکی سماعه ناله مستعد اولور که
 بر سماعه صورتی و بری سعادت حقیقیه در و بوندن فهم
 اولور که غریب نور و حمله وطنه عود نه عازم و اشارت
 بوزن کور که شناسا قایسه غریب کونی به دخی اولد که عالم
 وجود به مقبول اسبابه مستقیم اوله و بالفرض قبل الوصول انشاء
 طریقه فالور سه دخی مطلوب اولان ایدنده در نیکم فاند کلور
**وَمَنْ تَجَرَّعَ مِنْ بَيْنِهِ مَطَاوِرَ إِلَى اللَّهِ وَسَوَّلِيَهُمْ يَوْمَ تَكُونُ
 الْقَدْرُ وَتَقْوَى الْحَرْعَى عَلَى اللَّهِ فَأَعْرِفْ هَذَا الْمَقَامَ وَسَاعِدْ فِي الْوَسْطَى**
 ای انسان اولور ایچنی فاند بورد که ارض غریب ظاهره و وفند
 غریب اولان موصعد و باطنده غا و روحی که مره با مبر و کلم
 امر عالم حلقه کور غریبدر زیر اشناسا قیوم اولد
 کامل دخی روحه تعین غریبدر زیر غریب غا قیوم غریبدر بو
 همدان انسان کاملان روحا بنیاده ماعرفه نادر اولدی قیوم

سحر اولور

اصولنا صریحه باقیه در آنچه فرقی فانیه در وجود و اولیاد
 فنا شدن اصولنا فاسی از کلن بویله این حاله اولیاد
 اولیان سن لری روح حقیقی ناک ظاهر لری زید و عیان
 ثابته صورتیه در اولیاد صورت اولیاد در حقیق
 بنه علم لهدیه در نیکم تصور ذهنی در صکره اسانه و با خود
 قلبه کلن نانا زید در یوسه حقیقی و کادر بلکه حقیقی
 زنده اولیاد صورتی در اولیاد صورتیه نانا اولیاد
 والامسلین علم حقیقی منتقله انتقالا نانا اولیاد صورتیه
 بوانا در حقیق صورتی کورن اصلان بصورت اولیاد
 اکا اثر دیرل بکون بوعالم آثار حقیقی و شواهد فاد و مطلقه
 اکو بوانا و شواهد اولیاد اصله انتقالا نانا اولیاد صورتیه
 نیکم بخریب دارن اثر و بقیه قالمسه مقدمه اولیاد
 دارا و بقیه معلوم اولیاد بوانا و شواهد کورن و مؤثر
 اولیاد اسماء الهیه و جلالیه در واسم الهیه دخی
 حکم ده اسم اعظمه بوطدر اسم اعظم ایسه تمام حقیقی به
 دورا بیدر بوجهد ناکو تا حقیقی و بقیه اسماء و صفات اولیاد
 اولیاد سکونیک عالمان اثر بویاد و خاشته بونان ظاهر
 اولیاد که هر بنسبه که بوعالمه بالفعل موجود در وجودی
 شمدانصکره و بویاد کورن بویاد که در عالم امکان نانا اولیاد

ثابت بید

ثابت بید شرح فوانده ثابت و اندن ثابت اولیاد بکی
 بویاد نندن وجود خارجی به موجود اولیاد ممکن و روح و مرتبه
 واجب دیدیلر پس ستر و بقیه اولیاد باقیه اگر چه
 ممکن صورتی اطوار مختلفه ده تغییر قبول نمکده در بکون
 ممکنه قابل حقی دیدیلر زیرا صورتی تمام در نیکم لطیف
 و بویاد نندن ممتد و حسی دیدیلر زیرا روحانی نانیاب
 اولیاد صورتی نماند بیدر لری خصی علیه السلام دخی ناندید
 فاما ملائکه و جنات اسکا مختلفه ده ظاهر اولیاد قابل بشر
 بکی ترکیب سببیه و کادر بلکه اصله لطیف استی نمانده داخل
 اولیاد قابل نندن بکون در روزه و عرقه کورن لری و ملائکه
 الهام و حسی و سوسه فلورن نیکم ممتد و حسی سوسه عروج
 ایدر و ملائکه ایچنده نستر ایدر و بلکه نانا باطنی نماند
 اولیاد زیر انسان کامل صورتی قابل بیدر و هر حقیقی نماند
 هر موجودی کیفیت نماند و مقتضای ماهیتی و حکام نماند
 فم ایدر مثلاً انوشتری نماند و کن ملک مراد انوشتری
 صورتی کورن حقیقی کورن صورتی و صورتی صلیبیه باقیه
 فافهم جبار و بعضی ارباب حقیقی اولیاد که جمیع اولیاد نانا
 صورتی خصوصاً و ایدر اولیاد صورتی اولیاد بویاد تمام
 بوانا بویاد حسی و حسی نماند در نیکم در نیکم صورتی

صورت عالمک بقا سنه مدار و باطن باطن عالمک قرار ده
سبباً اولوب مسنوناً لذارده که اکند القوم بزید بخ
د زبر و بوقفیر مستقاً مده مقیم یکن کا مطلع و حلوانه
واقف اولم و عمو و السموات اولد و عی بدم و کما ایمان
کوزید بیا بعه سنه داخل اولوب غی روحاً اختصاص بیدم
وانک صورتها لاسک لارده در و لجر الله علی نعمه
والشکر له علی صنفا فرمه دور بخ فانه بود که
ارض و سما نیک لاله وصف اولد بغی عند القوم حقیقتدار
زیر روح ذاتی اهل اولد قلند لاجا در کوجه حیاتی
مجموبله مستور در زیر بصحن زبانه نظر اید لر ختالوق
ایسه حمله دراک اولماز و کذ لاله طالع احوال بصیرت
تاقیه موقوف در شوق در در که هرهنه نلب کاسی
حالت کوره در مشاد اروح بخ غلر لر و کین انلرک
اغلقلوی اجسا و بشریه ناک غلبه سی کجه معایه بخ کونیه
دکلار بلکه مقامنا اقتضا سببیه در نیکم خرم اید و ده
واشید رسن فاما بوقور و روانه اشک بر رخید که تفتنه
اولان کج کلدر و اروح مدبره اجسا ناما تراقنا تک
صکره بخ هر بوزدان در لک در لر و لکن بزغه متبا
اولان وجهه در دنیا علی هذا ارض و سما و بوندر کمثل اولدی

جمع

جمع اشیا ناک غلقتی نندند را کچون لکه رسول الله
صلی الله علیه وسلم انشقا لارده غلدر و حالانجه اموی
اغلر لر و مخزون و لور لر ختی بعض مکاشفله وجه ارضه
جریان ایدن صولری بیک کوزی باخی اولغه حمل تدبیر
اشنه انلرک کوزلری باخی زحیا تا اولدی اکوز بختی
حقندن و جملا حضرتندان غلیوب فرما رسک بزور ختی
کوز لر بیز باخی بوز لر بیزه نور اولد و عندن اعدا سببیه
عالم اولور دی زیر ختی تمام خلقتان صلح لر نه نظر ایدوب
انلرک سببیه فاسفرون عفو ایدر و بخیر لر نه مهلت
و برر ناکه انلر ختی منبیه اولوب غلبه لر قاتلنا **ام بیان**
لذین امنوا ان تخشع قلوبهم لذكر الله و هرهنه حاله
کوره اولد و غنه دلیل بود که مشاهیر بر علی التام و حی
الچون جمع عامه اشه به داخل اولور دی مع هذا انک انیون
قنا زدن بر قنادی مشرق و مغربا راستی نهاد ادر اشنه و ده
عظیر و ایدله بنه بر حجه صغیره صفدی و مالان الموت
بخ هر کسنا غنه سنه داخل اولوب روحی فیض نکه ده
کر کسه خا نهی بزواج اولسون و جبر لر یار و سکا تلخ بر
لچون صلاح حال تدبیر پس بوقوله سنه لیسلیون
و یستغنی الانشاه در اووصاف الهیه بخ بویه در بعض

اوصاف حقله و حیوانی است و ظاهر و بری است و انسان است و انسان است و انسان است
 بوجهی که جسمانی و کلید زین است و تمام اولی و سما و احسنی و صفات
 علیا سیاره و کوکه مغز و هیچ بر مخلوق ناکر نیست و تحقیق
 اولی است و عارف اولان بوردان نالتی قوتند است و غیره
 اقیانا الله در زمینم و ادراک یلوریز جزیندن کل البیبر
 اولور مثلا انازید دیمک صحیح اولدی یعنی انا انسان دیلد
 دخی صحیح در مع هذا زید انسانک بر جزینی و دکه جمیع افراد
 انسان زید دین عبارت دکلدیر بلکه معتقدی بری بر زید
 تمیز و تشخیص نشد و بیخبر سی اولان خانیه که طرح و وضعه
 کنش ایچ و کردی در بر مع هذا داخل خانه اولان ناک
 اضواء سندن رضو جزینی در زیر کاشق قراچ بوزیا قلد
 و اسعد بریس کو جان خانیه دخولی خانه ناک نکلند کورد
 بوجه کندی و سفته کوره دکل و انسان کمال جنسه
 دخولی یعنی بویله در که بحسب لجنه در بحسب انسان دکلد
 شول معنادن ک انسان کمال تحقیق بوزیدن ظاهر و حقله
 حتی فاسع ایسه بر سنیه صغز و فی الحقیقه جنه و ناری بر
 ایدان انسان کمال که روحانی جزیندن و نفسانی
 طرفیه ناری طول در و نفسانیدن مریوعا ملده ترکیه
 حسیله ترک اندک حالی طبیعی در که اندک قدم جبار تغییر

الانور

اولور و بوقدمد که خرد جهنمه وضع اولنده قه جهنمه
 مملکه اولماز و بوندن غم اولدی که عالم دنیا دارا امتزاج حد
 یعنی جنه و جهنم و روح و نفسانک امتزاجی و طیبیدر بوجهدن
 کامل اولان نفسانک روحه مزین تصفیه ایدر که حصه نادر
 و جنه مملکه داخل اولور که حصه روحه انکون کمال اولان
 جنه یا اکثر روحه داخل اولور زین نفسی نیاده قالدی
 و ناطق اولان کسده ناره نفسیه داخل اولور زین روحی اویه
 قالدی پس کربود نیاده اولدی کمال نفسی و طبیعتی مزین
 و شوی تصفیه ایدر که خرد تصفیه به محتاج اولوردی
 زین اذهب معذب یعنی روحی بویه قویو بقال امتزاج و بر کوره
 مریوی روحی اولدی مری و بری اولان کسبه عذاب یلور ناطق
 امتزاج مذکور ک اکثر ناسه کوره تصفیه سی خرد اولور کورد
 ناطق اولدی و موی و مفتیامت دخی قوتلای پس کورد نیاده
 کفر و معصیت و حجاب و نیتا بکجهتم مخلوق اولما زدی و جزیندن
 صورت جاموسه اولدی نور بچند مخلوق اولدی و غنیدن
 و بر دخی باعث امتزاج اولان طبیعت حیوانیه کمال میدکون
 اکل و شرابه متلی اولان جاموس و بقصورتنه مثال دیدر
 انسان حیوان در انسان حقیق دکل و کثر کلا و شره و شره ایدر
 بقدر حقیق کلا ترکیه جاموسه صورتی بر لور و شره شد

او توری و طاعون دید کلاری نرضه و روز زمانند ه طائفه
چون تحصیل النجا بجا موصور شده کورینور زیر طبیعت چویند
دخی طاعون کجی مهلکدر و نیجه چاموس وارد که مذکوب یعنی
قور در دید کلاری حیوان مقتدره غالبدر بی طبیعتانه تریزه
مهالک اولدیغی نوبندند نفهم اولنه و دوست و دشمن بریره
اولق اجدید اولیق نفس و روح بر موضعه نوجهل جمع اولور
شوقدر واردر که نفسی سیر آن کجی نیجه مجاهده یاه مقید
ایدوب استخلام اتمک کرد و مطیع اولد و غنی صورتده دخی
غایه الامر اهرج تریزه کجی اولقادر و علی تقدیر شونزدند خلدور
زیر بافعال طاعتده بالقوه عصیان اولوردر و الا الی اخر العزم
مجاهده ایله مرورد اولماز دی اگرچه روح عالم کجی مکرم
صلی الله علیه وسلم جمل بلربینا نفس قدسیت لرنده اصلا نقیبه
واختمال بوغیدی و فوئیلری دخی اسلام حقیقی یاه اسلام اولش
ایدی زیر جاتانه مونی دخی واردر و اولدولر مومولری نیجه
الهی مومالینت مضمون و زده در یعنی جن و شیطان فی الحقیقه
بر نوبعدر که نمر ایله موصوفلر در فاما انسانا نازک افوی
مومن اولدیغی کجی جنک کافوی دخی مومن اولور و کفر و الله
شیطان و ایمانی جانند چن اطراف اولور و کجی مخصوص اولدنه
دخی اسلری ولدر در انسانده زید و عمر و و کبر و مال و غلظنه

مصداق

مصداق اولور مومنلر و شینه مصداق اولور کافر لدر در قوش
وقیوت کجی و ابلیس کابا استکار دن اول سحر از دیال ایدیکه
ایلانظنه مصداق ایدیکسان عربیده عبدالله کجی صکره تغییر
اولوبو ابلیس و شیطان دثلدی که القاب ذم و نذر عزرا زایل
اسماء مشرفه دن اولدیغی کجی عبدالله و عبد الرحمن و عبد المیم
وامثال کجی و بونده در مرورد در که انسان کامل استحقاقی
عندالله عبدالله در که ابدی تغیر اولماز و سالار امام حقیقیته
دخی بوبله در و غیر بلربینا اسمای بوبینا اصعبین در که انتقال بوبیلد
ایدر بین بونیک وضع تکی کجی اسم حقیقیته موافق اولور و شیه بوبیلد
والا فاد فاعلم ذاک و عمل بسخی فاند بورد که درین اسلام
اولور و آخری غریب اولق اهلنا قانتدن کایه در تکلم کهنه
و جدید اولق احوال و استعماله دایر در یعنی حکام و نیکل
اولنسه دین غریب اولور که آشنا موقالماز و کهنه شنه کجی
اولور که شانی مطروح و متروک اولقادر و ابتدا انسانا مشرف
عزیز رضی الله عنه کربندایمان اولنسه و تغیر یایدیکه
بیش الی سنه بچنده بسخی اولور طغوز نفر داخل نزه تصایر
اولوبوقتی حضرت عمر رفیع لوار توجید اولدی اولکله یکت
کنیکه فوت بوبیلدی و اخر زمانده دخی اهل هوا اولوبولت
بناه شعری هدم تکلم صاف اولور زرتنه اوله تاکه قیامت

انسان حیوانی و زنده قوی به بس هر شنه نك نیا بیادنده
 ناظر و آن شلیک در تکلیف خدا فرست طلقه حضرت عیسا لاه خسته
 اولیسه کرد که حضرت یار مان شلیک در تکلیف فرانده ک اور
انشاء عیسی عند الله کمال آدم خلقه من لب یومی وجود کرم
 معنادا وزره و الاعمین دن تولد بیهو یا اصل زیا اولدیغی ک
 حضرت عیسی رخ یلا و الله مومر ظهوره کلوبی سلی نفع جبرئیل در
 بوسبیلک دیدیلر که نوحی و ولد روح در روح محمدی جند
 عیسا در زیرا اندک جبرئیل نفع جبرئیل دن عیسی طوعی غش شد
 و بوندن فرم اولور که ابوالجاس عرض بچید و ابوالشیر آدم
 صغی اولدیغی کجی ابوالروح روح محمدی در الحاصل
 روح محمدی روح مطلقه که روح القدس اناک نازندند
 و عرض اعظم جسم مطلقه که جمیع اجسام ویدر زیر اجسام
 متخیز و عرض جبرئیل و آدم نفس واحد مد که نفوس غیر آنک
 جبر نیاید و لکن بعضی ما الهیه منافخ ایجاد اعتبار اولدیغی
 کجی بعضی نیای و نخی منافخ ظهور اعتبار اولور شد آدم و شیش
 وادیمین و نوح کجی جمیع صورتحفاظی وار در که فی الحقیقه
 منافخ اللورد معنادا نسا نده صورت ذهنته ابتدا و مویس
 ایله ظهور ییدر و بعد منافخ کوره ترکیب اولدی کجی
 نوحا صفتیوه ده نخی جمال و تفصیل اعتبار اولور و نبیا بجهته

اهم

برهیم و موسی و ز اور و عیسی صورتحفاظی اعتبار اولور
 زیرا اولور لک نشاء ربی جمعینه و ظهور ربی کینته در روزنوالله
 صلی الله علیه وسلم جمله نك کالاتی جامع الیکون هر ربی لک
 معجزه سندن اده نموزه وارور و انا نایم ربی ایجه مطلقه نند که
یسر فی الاحکام ببع سماک سرتی و زنده جا ریدر بوسبیلک
 لواء الحمد انلک مقارن واحد کتر خد لرندن صوتی لای
 ادر و مین و نده اول اول انک محمدی جمع اولسه لکر کدر
 اشته بوموسی سراجمی در و سوتی محمدی بود که قامتده
 مقام محمود نده اعطا اولور بلسنه ملا که وانبیا اولیا
 و مؤمنین اوزنده محمود اولسه لکر کدر **نظمه** باری سحر برده
 اسد که صبا . صلی علی محمد وسلم . غنچه لاوله فی صیانت
 قبا . صلی علی محمد وسلم . عزتدن بترکل مشکین بون فیض
 د هانندان قارنجه جو . بزدن هر نسنده یا الله یا هو .
 صلی علی محمد وسلم . خورشید خدیجی تجلی بنور . اولور
 نور نندک بوز لر اوتور . روح روانه مخلصیدون
 سورد . صلی علی محمد وسلم . قبری اوزره بنار تبدیل
 فالک . حد مننده دور هر زارن مالک . بود نخی
 فولدن در کاهه داک . صلی علی محمد وسلم . **فی حدیث**
التقین معلول اولاکه بعد الذق اولان تلقین کرجه

حد بتضعیف با به و اراد او اندر و لکن عند العمل و مطلقا یعنی
 ارباب غلام و صاحب حقاقتی ننند. نه بالا نیک و موریه در وقت
 نصیح اولی در فی اوزده مینتی والده سنه شصتایدوب با فاخته
 ابن فلامت مثلاً با عبد الله بن فاطمه در یک کر که در و کسر
 و آیه اسمی معلوم و کمال ایسه خوانیه نسبتاً بلیه که جده علیا
 و از اول اسید و گردی کای می معلوم اولی بی صورتی با علیته
 در یک کافیدر زرا عبد الله اسم عمدر می جیشا نظر هر شول
 سید که فرزند کلور **اد کل من فی السور و الا فی الایحون**
عبد یعنی یکسه با د شاه دخی اولسه زنده کد در و اولسه
 می جیشا حقیقه انجون جمع اعصار در کل فی قطا با عند الله
 اسمی عبد الله در زیر اهل تصوف اولی قاری همدان و لویه
 مضافاً اولور که اسم جلاله مرتبه دلالتاً بیدر قطبیت ایسه
 مرتبه علیا در ظاهره رتبه سلطنتی بر دخی میوزیت
 اوج و جمله در که بری عبادت و بری میوزیت بری میوزیت
 و عبادت افعال و عبودیت صفاته و عبودیت ذاتی ناظر
 قطب میوزیت اوج و جمله عبودیت که اولی و لویه
 و صفات و ذاتی مجموعاً و اصل در میوزیت و اولی
 عبودیت عبودیت شریقه حقیقه در لکه که شهورت و سوس
 الوهیت بالتحقیق اولی در نشانی در یکسه در **عبد**

ظالمی

ظاهر اولسه فقط اولسه معبود در مجموعید و افتخار حق
 ندین انجون کفر انبیا در که حقه جبره عبودیت وضع الی
 علو و استسکبار در خان و کلام در داشته بوراه انانیت
 و شیطنت مجتمع اولور که انانیت مجده و شیطنت علو
 و استسکبار در برضتاً از الله تمایله در که عبد حقیق
 و آدم متواضع اوله سؤال اولور سکه مینتی والده سنه
 نسبتاً سوس ند مع هذا اولی با اوله نسبتاً اوله کس
 و جیشا الغالب کلامه و اولشدر مثلاً فلا نیک و غیدر
 در لری فلا نه عورتان و غیدر در نیکم کلام مرتبه
 کور الله و جمله کلور **بیت** و انما انما تانا اولوسیه
 مسود عات و لاینا ابا جواب بود که انسان فی الخیه
 اناسنا و غیدر که دم ترا کاستمتر اولش و ملت حمله
 زخمی کلشدر کافال **حکته انه و عفا علی و غیر**
 بوسیدن حقوق والده حقوق پدر در عبد رتال اصل
 انسان ظهور نشانه سی وجود عینی والده به موقوف در
 پس کاکوره و لیه خیقی و پدر کوره با کفر بن فرش اولور
 انجون تله اصل کن عبودیت و نور زیر انابا با در اصل
 و عالم طبیعت تله تعبیر اولشور ختی کلامه جده کلور **بیت**
 و لذاتی باها ان نام نجات و ناظراتی و شیخو الخیر

معنای بودی که مادر پدری طرح می یونان و از ان داناید
 قویا غنده طفل صغیر ایام مقصودی بودی که قام علی پدر
 مثال اول و نفس کلیه نان ایجاد می نه سبب کنینه نفس کلیه
 من وجهه کا اصل اولدی زیر نفس کلیه دانه لطیفه کلید
 و طبیعت کلیه سرایان تمدنجه هیچ بر نشانه چون حرکت یونان
 تکمیر جو را نشانه طبیعت به بلاتخص و حرکت در آنچه فی تولید
 ایدان فی الحقیقه روحانی که روحان بدنه تعلقه اثری ظاهر
 اولشدر قاعرف جو که موت تریه وجود و قید که ترب
 اصل الا نشاند بسو سبب اولان بودی که انسان اولوقده
 اصله نسبتا اولنه که والد سیدند و بوسراوزر در که
 صالح اولان کشته قبر کند نه ضم ایدر والد ه مشفقه و کله
 ضم ایدر کجی و ابتداء وحی در جبریاک رسول الهی زندانه
 کند نه ضم تسبیحی یونان هم اولنه زیر جبریاک صلیت
 عبارت در علم ایسه شرف چندند ان اصل القضا در حقیت
 قدرت که حقیت سبب صفت علمه در غیرم کل و بوند حاصل
 اولدی که جسد تراب فرمیدر و میتا قبر وضع اونی فرید
 اصله وجودی در بودی عدله ایسه جسد ایدی اولوقده
 بلکه زخم نشسته در اگر کسی که زینجه یونان وجودی بود
 قانور و علم علوی غیر و جنبه مجبور اولور مکر که شفاعت نظر اوله

بودی

بودی بمانده مقبوض اوله و غنه کوره در الابدی بخت
 چتر ز زار سما سابعه نان مققر زندان سفلسا فاه و لغت
 و اینه موطن نار اولسه که که راهل بمانده قاضا اند و کندان دستر
 مذکوره نازدر بنا علی هذا بوجان مقبوض اولدیجه رزخند
 خاص اولور لوسکر بماندن تقطعا مسکناری و بعد از حقیت
 الماوانتور بس رضده مدفون اولدی بطریق الامان در بود
 جنتان سموت یعنی انجاری رضدک یعنی الم سفلسان فاضله
 اگر چه کما بالعکس در زرافا حرکت اولدنه در که اهان اولدی
 حالید رضدک ساکت و صامت در اهل مکین صفتیدر بعد از انتقال
 واسرا تلقین کابالینا نام تیرده و غیره در و بوندان نام
 اولور که نیست حقیقی بلکه محتاج اولدی کجی نیست کجی محتاج
 و نیست کجی جا هله که خفیه و خندان کلید از بودی جو کجی خفیه
 اولیقه قلب رضدک بایسه کجی در و نفس اماره زنده اولور و طبیعت
 غلبه ایسه انسا کن جو ایت بایه سنده فالور و میتا تلقین در کله
 و کله نه زنده در بس تلقین ذکر اولیان قلبه در کعبه و تلقین بود
 مابعد ایدر اولور بومعادن سلول و جمع هلسند بز به باجه در
 کلور و الاربع بک برنی ناقص فالور و ایت بایمه و نشرا بومعانی
 ناطق در تقصیه حاجت بودی در انرا بیک کالجاندان بمانده فاضله
 انرا ایدر بلا در کلام ایسه زنده کل بکجی اولدک حق قبول دیوب

اهل حال زمهر سنة وخلق وواصل حق وانا منسوط طاق اول **نظم**
 لربك منزل واصل قلوبه بولون الهجراني . ببولده رهنما اوقا كذا
 بركامل انساني . مريد عشق اولان بختاده ارشاده شيخ اولدي .
 حقيقتنا فقه دهر بختيده آلهي ميديكي . جورورهاره ضروريك
 سوره وورامر هو . كال بدي خلقه توحيد بختيده بولكه كوراني .
 مذاق جاك تخا برفق زهر ليدر اخير . ايجه كوريجك صلح بختيده
 جام زمان . وجودي مصحفند انبت حمت ستمشده . كل ايجي
 اوقوده منكر دناي عاشق بوقراني . علاقك واريسك من شيخ
 اسمعيل حقي ووش . ايده كورده حقه جان دلدن اورك بولوك
وقته لغزيبه ليس التاج والعشرون من في القعدة من سنة ثمان مائة
 ومائة وانك رابت على راسي ناجا من ذهاب وبتيه من قبل الله من انام
 ثم وضع في محل رفيع في زاوية البيت حفظه وغطى بوثوبين حتى هو
 في الحديث رابعا بالاربعة رجب في النام في صورته ثمان ايام روجا السوي
 سير من ذهاب على اسراع من ذهاب في جليله فادان في هجرته
 فالسير وشال منظر الحفرة وموتها والتاج منظر في صبا لثمة هذه
 الروبوتية والتعلان منظر ارام ونول هجره فانا ان الغلان بولوك
 ابد الا نزعان اصلا واما النخل في قورة صا فاعلم فعليا فاعلم انما
 التقدير الطبيعية ان لا ينسب القول بين ذهاب الحفرة الاجمالي انما
 عالم الخلق المذموم فابحسها عالم الاله فقدس ثم وضع التاج على الظفر

الثانية

الشارة الى شرق المرتبة الكلية الجامعة لجميع الخضر اشكرها السلطنة
 الجحلة بتجميع المراتب واهل تلك المرتبة من اكمل اناننا تاتي معاذ
 بها كما ورد اعوز بكل تالله انقامات وهي الاسماء الكلية ومظاهر
 والاستمادة بانفا هر استمادة بالاسماء وهذه استمادة بالاسم
 الحقيقة لكن المحجوب لا يظهره الا اسماء في الظهور فيقول هر ان الاستمادة
 به استمادة بغير الله فيقع في الانكار ويجعل الامر على الشرك وليس الشرك
 الا ابن اخت خالته لا تدبنا الوجود والوجود الاستمادة الاله
 ان الوجود المسمى الكمال فان الوجود والوجود الاستمادة الاله
شعر لما استيقظت في تلك الليلة المباركة وانا في مقابلة روعة تكفوني
 عليا نال شرقايت في الاقنوم اعظما قد طلع وله نور شعشعنا في حيا
 كوني بشي حنين لا وصفه قد صاء الاطراف اضاءة بنية ولعل تلك
 الالية كما استلبت القدر والقران في افاق والاتساق
 تعالي نور السموات والارض في الاجسام والارواح ومنه علم ان العالم نور
 بصورته ومعناه ووجهه وروح طيبه في الكاشفة ولذا لا يكون الي
 في الجنة وهو الاستمادة والاطمئنان من نتائج الطبيعة التي
 الكيفية وقد ذكرنا ان الطبيعة تنبع خارج الجنة فلا يضلها احد الا
 من مقام الروح النورية وان كان فرق بين روح وروح الالهي والروح
 والكاشفة على السواء في الاطمئنان فاعلم ذلك والوجود حتى يكون لك
 قلبا بجنة معجزة لا خلقه فيها ولا كما قد صاء والالهي الاستمادة

نظم غرق حرقون بالبري سبلا كندكجه . دون نجر اولور و دروصفا
 ناب كندكجه . ديمه نأ اجلن عالم اسوره ولدن در . بور ديله
 بله مفتوح اولور بوربا كندكجه . رخ مقصود اولور و روشن بوچشم
 جانها خكار . اولور بيدار دالبت كيدور بوخون كندكجه . دل
 عاشق بجا بهر بچينه . تا بد قالدان چقر بوزلر زخريد عالتاب
 كندكجه . كير تاج ذيركون كندكي يسر و يوبا . بورور و ذك
 داران اولور ذراب كندكجه . قلدن طشديضير جيتحق
 حقيا آخو . طاشور ي كندني در بكي بوز كندكجه **في الخبر**
عليكم سني وستة لظنفا ان شديز موبكجه هذا غير الخلقه اطلاقا
 ايسوا كانوا عاظا هر لثا و فة و باطنها مما كان لظنفا الابدية ومن
 يلهم من لائمة الانبي عشر اوعلى باطن لظنفا فة فقطه كالتكلم من
 الاوليا التي قار الساعة فان العبد يتخوى بعدية التمساة و
 المنفصلة وما كان من المنفصلة فهو في حكم التمساة لان التمساة
 الصغار وهم منضولون النبي صلى الله عليه وسلم والارتساة الشيوخ
 ان ربنا لينا لنبوتى حال الانسوخ او فخر ذال حال انام و ياخذ
 عن فر الحديث بلا وسيله وقد ذكرته في تفسير كتي وهذا مقام يحتاج الى
 الوصول و ذوقه فيقول على العمود لعل يدق لم يعرفه وفي الحديث
 ايضا **اصحابي كالنجوم باهم اقدارهم** ههنا يتم هذا الصيغة ايضا نعم
 صحبة الكفار هم كالنجوم فان من يفتدى بواحد منهم يتم عدل الله

تحيات

يعني انهم لما كانوا تحت الاسم الهادي كان الذين اقدارهم ايضا
 كذلك لعدم ان من كان في عالم التوركان هادي ومن كان في عالم الظلمة
 كان مضاهرا فاهل الظلمة ممتحرون مضطربون لان منزلهم بيد
 بلهم واقفون في تيز العبد وانقطعية وهذا انما يقبيله هل انظر
 فان الاحمق لا يفر قدين النور و الظلمة كما ان من اكون لطبع سليم
 لا يفر قدين الطيب و اللذيق فان يذهب من هو خارج عن حد الشرع
 و يقتضي العقل لهذب وفي الحديث الله في اصحابي لا يتخذوهم
 غرضا من سبك . وفي الخبر من لا يتوب الصابي و في اخره من اتا لا ينجي
 اليك فقامت كذبت وقال ابو بكر صدقت وواسا في نفسه وما له فعل
 استمر تاكون في صاحب تزين فاو ذ عابها وهذا يدل على ان خطا
 بعض اصحابه و ان اكل ظهور خروج الصديق منهم فان اكل
 اصحاب فامعنى تزي الاصحاب يكون با الاصحاب فانه انما ياسبج بعين
 من اتا عاين و من يجرهم من مع التا عاين الى ساعة القيام قلت كما ان
 فو قدين الاصحاب و بين من يجرهم كذلك فريد بن صحابي و صحابي الاثا
 الاولون مولو قدين و الهجرون افضل من اللوحقين و كذا هم والاشرف
 افضل من الاقمار الذين يسلمهم تقدم في الاسلام ان افضل ما يتبع مطلقا
 فكان السبوق في اصحابه بالنسبة الى السابق كان اتا ابعي وون الصحابي
 مطلقا الى سابقا و سبقا و دل على ما قلنا ما وضع صحابي من في الخالد
 بنا لوليد بن العبد الخرج و عاين و جعله من خول صحابة دون لظنفا

لسبق الاولا وعبد الرحمن بما انا وجمرة دون انا في فطهر ان الاضافة
 في قوله اصحابنا في حقه تشريفه في عوارة الصفا به شريفين عن
 حواشيهم كما ان من بعدهم مهيبون عن سبهم مطلقا هكذا ينبغي ان يفرق
 هذا المقام وفي الاشارة الى ان تشريفنا هو بالفضل في هذا الانبياء
 على الصديقين وهم على الشهادتهم وعلموا ان الاتصال من المؤمنين
 كما تقدمت في الساطع ان حواشيهم على من بعدهم من أهل البيت افضل
 والتجبة وقد يكون الفاضل من وجهه مفضولا من وجه آخر فبما تقدمت
 وتقدم المتأخر ومنه ان الاولاد والاحفاد عليهم السلام يخرجون
 في الاخوة ولا في حق انفسهم ولا في حق غيرهم بخلاف انبياءهم ولا
 وان كانوا لا يخرجون في حق انفسهم اذ ليس لهم ابراهيم ويزع ولا
 فاق منهم مطلوب ولكن يخرجون في حق ابراهيم عليه السلام الله
 عليه في الشفقة ومنه ان النصفون بعض الافراد اعم من قطع
 ليس من أهل الرتبة ولذا قالوا ان هؤلاء خارجون عن رتبة القلب
 وتصرفوا ليس لهم خروج الى السراب مطلقا وانما انما يخرجون
 في حلالهم والمرتبة والتحقق بحدائق العبودية الا انهم يتفحص
 المقتضون في باب الاولاد لا يغيرها وذلك من الصلوات في حق الله
 عنده ولما اكدوا خروجهم في حق الله ان أهل التصديق في حق الله
 الزاوي والاولاد كان الذين هم في حق الله ان أهل التصديق في حق الله
 ضلوا بطريق أهل الصفا والبقا وذلك التفصيل الى ان يورث الله

نظم

نظم زكيم بوزع عالم كلشوز • صبا عشق بجمك دودانه
 كلشوز • ترك دامن چمن فرود وس ابيوب • باع جامه بركل
 خندانه كلشوز • ومدت مقامى اولش بكن جابوه كا حق • تاكاه
 روى كشتى سويلانه كلشوز • اهلقنا به كشتى فكر امان نيلسون
 • بزات باك حضرتى فانه كلشوز • اربا عشق بزدي لود
 تشوه بى بوكون • طفله روى پرويشه انه كلشوز • علم الهوى
 بحر صدفانده كانات • حقيقه صدفه همچون دريكن انه كلشوز •
زيب بيت چش من اتمات المؤمنين رضى الله عنهم قال تيارلو
 الله اهلك وفيما الصالحون قال صلى الله عليه وسلم انهم اذا كثروا
 الخبز كما في الخاوى • حيث زنى معنا سنده در فاما بويله برلورده
 فوشش و منكر ان جمله سته قويليشه جائزه معلوم او لا كه بين
 الاشارة ببعض صفاته ويا احوالده ويا افعالده ويا امراته مناسب
 واشترت اذ بوليشه اولما به الاشارة اننا نجد مشركى بى بى بى بى بى
 ايدوبان تادوم توك اولور وكاه اووركه حكم جوردى بى سويلان بى
 نكتم قوروا و اولد عليه السلام بعض لونه واقع اولدى بوجيهتلك
 قرناه سوره و بجا نيه لاندرد تاكه ضرور لى سارا و ليه مثلا
 بوسلمك جارى فاسق اولسك قونى بال بيلجى صلح بى بى بى بى بى
 دنيا سچيزندن متصرف اولور اكوچه اكثر خالده صلح به واقع الا ان نظر
 الخى فلو قد ضرور قونى بى ايدر وكفى فاسق اولان كسه صاحبك

صلاحتی اعتماد اید و بیوردی برنده مساهله تمیه و کذا صلح
دخ صلاحتی مغرور اولیه زیرا بلکه بر وجهی ایام خذ
ظهور اید به وقتی حتی به الفا تا اید به و جمع میر اوله قده بعد
العود طریق اید مود نیز بولوی جمع حجاج مغا و مویلوب
اوله قده کما سنا اعتقاد و مشتق اولدی برای امره و بنیه علسا
وصلا و اردو اولدی برای اینکند در یک لری که غر و ما حده
بعضی نزل فرمان رسول الله علیه و آله رسوله انما امرنا انما امرنا
و السلام کند و وجود زنده ازی و جفا عارض اولدی و بنیه
د فقه جزیه فرسند سفینه یله کلون کجلا و بکنایه بنیه
ایکن با مخالف ظهور اید و بی سفینه و کردید یاره دوندر که بر
خصوصه ده که و الی کبریایه توحیه و الحقیق **و شق اولدی و اولدی**
سببی بنیه بعضی نشیا اولدی اعلام اولدی اشتهه بمقوله ابی
و نزل ایا جمال را بنی و یقدر که وجه صحابا له سبب نزلد زیرا
ظاهر و یا طعی مؤخذ و تصدیر بوستر غلیظی او قوی و اولی استیکان
اعتقان التندی مطعون اولوی و کما و صا و اولوی و نوحیه انظر
قیوم لر و استغفار اشتغال اید لر و انما غرضه استغفار اید لر
و تخصص کر با استغفار اوله نك صلاحتی سکن اید و لیسید کین نظر
ایله که کسج ابدی طعی اولما زین لانی در ویض زانعلدن خجی ظاهر
جفتو زربید که ورد و علی هذا و کاشف نظر استغفار سنون لیسید نظر

تکلیف

جهل سه حقاقتی ارجاع ایدر و تسلیم و تقویض تقید کرد و امور اولدی
خلق اقام برینه قور و کما بنی زله بقر فاقا خلق مشک معان کید که مالک
انکا تحقیق اولمشدد زیرا توحید ده زیاده و تمکینه محتاج اید که اولدی
الا الله ولا افعال الله میدر سوال لیسور سه که توحید
نظر و تحقیق امور سیاه سه مرتبه اولدی لا و کلور زیرا فعل حقه
اعتراض اولماز جو اید و در که تقیباته اختلافا اولدی و غند ندر
عمر و نماز اید مضر و سیدر و رضا اید رضا برینی حق اولدی کج
مضروب و مضر و بنی و رضا اید مفاخذده حق و حقد در قلم حید
و کاه اولور که الله صلاحتی خلق ارسندن قبض اید و بعد ایشی
مؤخذده اید تکلم اولیده منادات و عقوبات واقع و اید او قضا
نازل اولمشدر ازلدن انبیا و انبیا تابع اولان حال یا نك خروچند
صکره در و قیامت کبری خلقی اهل کون انقضائنه منوطد زیرا عام بک
و عام روح کیدد پس روح منابزنده اولان عالم بالله موجود اولدی
جسد عالم خلقی انما لدن مصوندد و بوقی و اولدی به بلاد رومین
بلده اسکوبده مشوقن بکن هر چند که زلازل عظیمه و طاعون کبر
و صوتی و برد که فارسیده و بنجه و ترکیه بطول و بر کرد نو ازل
سما و نه دند واقع اولدی هالی عینی بنی و لیو و صابران لر زنه
قالدی بو قیومد خلقی اذن لعی ایدم نه بروسه جانینه شد رطل
و نقل ثاذا اید بجهل عدت قلبه ده ستمه کفار واقع اولوی کما اولدی

لجازاة اعمال الخلق ومعنى الخسران هنا هو عدم هتداهم اهتداهم بالكلية الى
 المطوية كالسجود بسند طائفة الخبيثات قال تعالى **ان الله لا يهدي
 قلوب الخاسرين** ومعنى صيغة التفضيل الخسار في الذنوب والذنوب الخسار
 بان يرتد اليهم تركهم ويقوموا في بدعهم وبعدها وانظروا انهم كانوا
 كما ظلمتني كيدهم شيئا فيكون لادارة مكر السب وادارة السبب
 لان السبب عن الفعل هو الادارة ثم الكيد من العبد بالحقبة وولله
 الجان كما اوثنا نال الله انفا وكذا نحو الاستهزاء والكفر والخارجة والتجدي
 والفتح مأهول من العنوت الكونية والظواهر عند القصور انما من تملكت
 العار الكون في كل مقام وصفه ونعت هو بالنسبة اليه حقيقة كما لا يخفى
 في حق الله تعالى وحقوقها وقد ثبت ان النبي صلى الله عليه وسلم رأى الحق
 تعالى في صورة شاب مرتع مع تقدمه انزعها وذلك لان الخلق تابع
 في مقام الرتبة الهامة القصور الصفا تية لافي مقام تهنه في
 ذاته ولا شان ان النسب والاضافات كالقضاء على وجه الذات لا تتغير
 في الرتبة موزة الخبا كما التمس في قوله سبحانه في بعضه والاشي على الذات
 لا يقع في الخرج الا في قوله تعالى نعم لعلنا من سر قوله **نظا ليهين
 الله الخبيث من لطيف** الذين دون علمه تعالى الخبا بامه وقد ثبت ان
 بين المقامين الجمع والفرق فالفرق في انفسهم ثم ان الفرق في الابدان بين
 نحو وروى عن علي انا تمامه في الخبا بالبرية خبا ليا وان القرآن نازل
 في حق كل من كان لا لادنيا بطريق العباد فهو لا ووطيا من غير فرق الاشارة

لجازاة

وبلدة مذكور محرق تارا اولادها شته يوم تمام نذر كمد حديدته كمد
واعون **بمعنا فان يعقوبك** الهم عاقبا واعف عنتا الخاسل
 اراده صلح واراكي قضاء مدهور وقع ويبيع ففقدان صلحاه حال
 يجهد رقياس اولاده نظرا اليه كمد محشره . وقد رانبا واوليا ولا كمد
 واريكي يبعه بعض عصاة والشقيا وديه مره مستور وشقيا تملك
 دورلدر واران لهيه برنه كعبية دلشيج بر فر غير صاحب
 جعفر ويوزنه بقر يودخي احوال عيان ومقتضيان استعداد
 دنذر ويوزنه بقره اسرار قد در بدجنا ولفق بنسج در جند
 الخبر وستر الاثر **نظم** سكا اغيار النذر هرنه كلسه يار
 النذر • بو دارا يجرم اولان احوال الهب نيار النذر • نكسته
 اولسه مرهت درونان اكسار تمه • بلورس جوجكه اول صورت
 سكا فقهار النذر • بويز عشق الجنده ساقى دهر وشكره در
 • نه سائر جوجكه عا شقه دلدار النذر • رازار اولسه
 كرون كل كي كل نزر عا لده • بو دجوجن دروز كار لعلنا صلحاه
 النذر • بو سخي قول النذر صا نيا شوقش فوك • كد جش في
 المشقة ما خا ميه خكار النذر • **بعد اليقظة** ورد في حق بعض
 الفسقا الما كرون قوله **تارا واراد به كيدا جعلنا لاهم الحذر**
 الضمير عا لده في الاشارة الى هذا الفسق والكيد ارادة بعثرة
 الغيرة وهو من الخلق الخبا السينة وولله التدبير بالبحر

ولا من جهة بينهم ومن هنا نقول ان الخطا في قوله تعالى **وَاللَّهُ**
الْأَعْلَىٰ لِلْعَالَمِينَ لما ياتى بعبارة وغيره من الاكثار وكذا
 قوله **لَوْلَا كُنَّا خَلْقًا لَّا قَلِيلٌ** يدخل فيه جميع الاضغيا بطريق
 التيقية فالأبواب والتقدير لئلا يصرح الله صلى الله عليه وسلم كما يرتفع الفعما
 وغيرهم من مؤا العباد **نظرة** جمالك يرتون انما زجها ندر بارسول الله
 • كنف نويزكي نويز لعميا ندر بارسول الله • كوجيا نندك كن باهو
 كورد بر تو وحدت • وليكن چشم عمانك ننا ندر بارسول الله •
 نوله مست اولسه جا نجره فيض ورضا كلك • في جوق ولد جكر
 حجر كله قاندر بارسول الله • دكلمش دست قد ننه وجوز لاسو
 رجستد • جميع كاتنا ندر بارسول الله • سلامك ساد
 منهاج سسندك ايله هر دلم • كه زياره بر امن واما ندر بارسول
 الله • شفاعت شويتندك فيضيا بايتحقى نرى • كخلم
 دو برخسته جاندر بارسول الله • **فالمليث اذا حبه**
الله عبدالم يرضع ذنب يعنى لا يخليه ورضعه بل يوقفه التوبة
 كما وفق لها موسى عليه السلام بعد قتل الشجرى ولو كان خطاء ومنه
 يظهر القربيه وبين الحق يوسف فى القامه يا • فليت قات كان
 بطريق العموم هم بخلافه موسى ولدنا الاختناق في تروم وطمه
 خادف لان الانبيا محضون قبل النبوة معصومون بعبادها وجه
 عدم التقربان مقام الجبوتية يا فى الاصرار بالعدو والاعلى قانداراوى

علائق

عن انضى الله عنه قبل بارسول الله الرجل يكون من العقل كسائر
 الذوق وقال وما من رضى الا وله ذوق وخطا يا بعد قراها وكان
 بجبته العقل وعزيرتا ليقين لم تضع ذوقك كيف ذاك بارسول
 الله قال لا تخطا اخطا لم يلبس ان يتدارك ذالك التوبة ونذا ما تلى
 ما كان مندهم جو انوبه وبقى له فضل يدخل بالجنة اتتممى له بجبته
 وعزيرته يعنى واحد وهو الطبيعة والطايق فتكون معنى للذوق فى كان
 طبيعة العقل لا يقين وكان مطبوعا عليها وذالك العقل عقلاوى
 عقل البرزخ وعقل الخربة والا قوسلم الى الثاني فهو روى العقل
 بقا بله شق ما ان العلم بقا بله يجعل فقد يكون العالم الحقى ذاك عليه
 فيج ضاه وقد يكون الجاهل عقلا كالاتى ذاعظم العالم فان توامسه له
 انما هو من قوة عقله وهذا المعنى جمع رسول الله صلى الله عليه وسلم بين
 العقل واليقين ان لا يتم الامر باحدهما فقط وعمل اخر الكلام فى العقل
 لان التوبة تمامها لخاص من انما واما دعوى الجنة ففضل الله تعالى
 كاد عليه الاثار ولما كان تقسام الدواعى نتائج الاعمال لا بد فى
 الحلة من الجازاة وعمل الجزاء الفصل الا ترى فنتا حاسا لا يولينا لئلا
 يوقم الجور بان العمل موجب ان التوقى والاريد الله تعالى
 من قبل ومن بعد فاعلم ذالك وقلمد يشايعن ان لسر ليدن الذوق فيله
 الجنة قالوا بارسول الله كيف يفضا الجنة قال يكون تصبوعية ما باعته
 مستغفرا حتى يدخل الجنة اتتممى بقضال الله تعالى بطريق الجواب عليه

فانما اصل العلم من وجوده وكذا فطرته وما قبله من وجوده بين
 التوبة والاستغفار لان التوبة هي الخروج عما كان منه وما في الشرح
 اليما هو مودوح فالذين والاستغفار عبارة عن طلبة الغفرة بعد توبته
 فتح العصية والاعراض عنها فان توبته مقدمة على الاستغفار والاستغفار
 لا يكون توبة الا باجماع ما اتصل بتوبته واستغفاره ولا اعور اليه بل بالاطمئنان
 ياتي كما في تفسيره لما ذكره في قوله لا توبته ولا اعور اليه
 ايد كلامه عند اهل الحقايق لا توبته بل ذكره في قوله لا توبته ولا اعور اليه
 ربنا اظلمنا انفسنا واهل فقيرنا ونحن انكسرت منا سون مع
 ان فيه مائة مع القضاء فانه لا يدري ما انا في حق الله ان لا يحل
 على الدعاء والطفة عن ارتكاب ما لا يدري ما انا في حق الله ان لا يحل
 الاستغفار خطا للناس ان لا يدري ما انا في حق الله ان لا يحل
 وفي جمع بين مرتبة التوبة والحقيقة وصليته نحو ما على ان لا يحل
 من ذكر الاستغفار بعد التوبة اعطاء التوبة التوبة ان لا يحل
 قد يكون معاذرا بالعفو وقد يكون معاذرا بالعفة والثاني ان لا يحل
 من الاول لان العفو المحو والعفة التوبة والتوبة التوبة ان لا يحل
يَبْدَأُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ رِزْمٍ حَسَنَاتٍ فان احد هما من الاخر وانما قال الله
 تعالى واعف عني واغفر لي لانهما لا بد من التوبة في حق الله
 عفو وقد يكون مغفرا بحسب نية توبته على ما يقتضيه الجملة وتوبته
 الاجمالية فخصيصا واهل المغفرة اقاموا اهل العفو ثم قالوا بخلافه

الحرم

الحر كما قلنا من حيث ان الحرام من حيث ان لا يوجب العفو بل يبيح فلا بد من
 التوبة الخاصة بموجب الاسم الاثم فهذا الذي يتبادر الى الفاعل لعدم
 الذي معاصده بالحد الذي يوجب التوبة وبما لها قايما والتميم من ان
 المحجوب لا يكتسبه ذمها كان الله تعالى قال في اهل بدر اعملوا ما كنتم
 تفعلون ان الله لا يهدي القوم الظالمين فلو كان الله تعالى قال في اهل بدر اعملوا ما كنتم
 تفعلون فانه اذا لم يكن ذمهم يكن ضرورا لا بد من توبته في ظاهر الشرح
 لا في باطنه ومنه قول الغمام وخرق الشقيقة في قصة الخضر عليه السلام
 فانه قال لما فعلته عن امرى بل على الله والله تعالى لا يامر بالفتن وانكر
 والبقى وقد يكون بعض التوبان واهل التوبة في حيث ياخذ كل من التوبة
 فتستحب سداد والتائب يتوبون انه شرب الخمر وقد يظن في ارضه ان
 صورة وبقية المأكول في ثمة باعدام الله تعالى فان الاكل والبيع والاعطاف
 لكن الوالي المحفوظ لا يعمل مثله للتصيان في اظهر الشرح وروى التوبة
 عن نفسه وحفظها استغفارا الناس فلا يجوز هناك حرمة مع ان تقول
 ان الله تعالى انما فعلت امر قضاء مبرها فانه يسلب تعدل ذوق العقول
 فيعلمون ما يفعلون ثم يتوبون ولما قيل لبعض الحكماء هل ترى في العارف
 فقال ان كان مراد الله منعمولا وهذا القيام قبل من ثمة فانه تلبس في ذلك
 العقل ان يكون عقلا مبدئا قد سبنا وعين من رضى الله عنه في قوله
 على جرح سدس رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى بالغوا في الشنا بخلاف
 الجور فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا يا رسول الله لا تخبرك عنه

بجتهاد في العبادة واصناف التغيير ونسأنا من عقله فقال تلك الخلق
 صيب بحكمة عظم من عجز الفاجر وانما يرتفع العباد عند في الذنوب
 وينالون الرزق من ربه على قدر عقوباتهم والاحسن يعني العقل والى
 رفقه وضعفه ولا يؤمنون ومنه يعلم معنى قوله عليه السلام
كثر اهل الجنة الله والعقلاء فضيحين وقول الشافعي قد جرى
 رأى انما يخرجون من الدنيا لجامع بوجهة هؤلاء حسن الخيرات
 اكثر كونهم يعوا المؤمنين المذنبين بالله والماثلين لهم في
 صبغة النجى والى غير ذلك على القول الذي فيه العقلاء بالاعتدال
 الا على الموصوفون بان لهم قد صدق عند ربهم وليس في زيادة
 فلامرتبة فوق مراتبهم الامام الواسية **نظم** عشق ليجده ههنا
 انتم كاه اولما زكا • هر با دهوى باه اولما زكا • حلقة
 تقدير اولدم جان و دلدن بيه س • كنى قد بربله هر كوزوبه
 اولما زكا • جاى ما دن خبردا اولدغ جوم روم • ره
 حقه د كنه منزل جاى كاه اولما زكا • اولدك كنى كنى من مطور
 معرفت • بوقلر ايم برغوى سياه اولما زكا • اهل ههنا
 شوق شور دن نغلا قلده حنند • عاشق عاشقاندا و كنه جونغو
 اولما زكا • شيخ و قزم خرقه بخريد كرده تا ابد • دلدن اوكر
 حقا برضا نفاه اولما زكا • **يق** • بسن الامار الشيطان
 ملك • هذه اشارة لطيفة من ارمين مستغنى ليهما وقوله والقران

لج

الحكيم اى يحق القران الحكيم فانا لله بحكم اياته وينبع ما فى الشيطان
 بالذوق انقوا اذ منهم طائف من الشيطان تذكروا فانهم بصرون
 ونظير هذا الذى كتب في الحليم فى حجر الكعبة مرة فاذا الدنيا تباد
 لى فصورة عجز ورفى لطاف تدار زينتها وتعرض على الناس فحالت
 لها حرمها هذا اى سالما من شرك وفذاتك هذا مشيرا الى هذا
 القوم صنفى الله على نظر ايمانك اذ تارة فلم ارفع لها ارضا اصلا
 واعلم ان الجلال والشيطان والتمسك بها بين واحد وانما ايقا اليتيم
 فى ترية الحسنة والشيطان فى ترية الشريعة والتقى فى عالم الطريقة
 والكل واعين على الامم العنل وانما الدنيا وما سوىها فى سبب الخليل
 والاضداد لا اترى الى قوله تعالى فانهما الشيطان اى كان سببا للزما
 من حيث ما تطلبها من الوسوسة وتعالى فى الجنة والنعيم فكما انهم
 على سبب انزلوا واذ جعل الايمان والقاعة لاجل الجنة غير متورقا فاهل
 الاخر ممنونون بجهنم الجنة وعلمهم لها من غير ان يكونوا متفصلا لافق
 هو الله تعالى وقرية كما ان اهل الدنيا مفتونون بجهنم الدنيا وعلمهم
 لها فاهل فى الدنيا الله لانها ولا الاخر فان العمل بما يقتضيه الجسد
 ويخرق الجنة وورديها ما يوجد الله تعالى ان العلم والعرفة الآتية
 ما يستلزمه الروح والجمه الشاهدة فاكل من الجسد والروح فى التوهم
 الى الابد وهو الكمال الذى يقتضيه الشفاء البشرية واما اللانطلاق
 ليهما التوهم والجمه الشفاء والتوهم وانما الحق وان كان نورا

حديثنا عن العبد يكون وصادرا حرمه وقد يقع من اجزاء تلك سنين
فيمدها الله فيجعلها اثنتي عشرة وكون العبد قاطعا لرحمه وقبلي
من اجزاء ثلثون سنة فيقصرها الله حتى يجعلها ثلث سنين وفي حديثنا
لا يرفع حذر من قدر والذند ينفع نمازل وما ينزل ان السواد ينزل
فيشقاه الذند فعملها ان لي يوم القيمة اي تبدا فعان ويتفاد الكا قال
في ابع المصادر الاعلاج باكد كبريا ويختن درك حتى كفن ولجبه
بدان ما ند وسمع رسول الله صلى الله عليه وسلم اوجيبة رضي الله
عنها وهي تدعول وتقول اللهم اغفر لي رسول الله وياخي معاوية
وبا يا يهيمان فقال عليه الصلوة والسلام سالت الله في رزاق
مقسومة واصلها ضرورة لا يجعل شئ منها قبل عمله ولا يوضو
شئ منها بعد عمله فلو سالت الله ان يجيرك من عذاب القبر وعذبه
في النار اي اكان احسن واولى وفي حديثنا خر فرغ زيك بل خلق
ولحافو الرزق والاحل وشغى اوسعيد وعمالك بن دينار
قدوس سزا انه دعا في حق امره حبل من ذراع سبع سنين فقال اللهم
ان كان في بطن هاسارية فادبها علا ما فان نحو ما تناد وتثبت
وعندك ان كتاب نجاة ناعلام من تلك الناعة وعنى بعض الكا كل
فيلد نفس كثيرا وغير ذلك من لانا والاحبار معلوم او لا كنه
ولنا ما تنده تاروق المعلة علماء اطرلين توفيقه وجون
كثرة ويمشرد وجهه تاروق بود كنه جميع اشيا قضا وقد رله

من اجل العمل والاجر كنتم لا يجازون الجنة بل هم موطن عرجنا انهم جعله
الله تعالى ووقفة قد لبعض اهل الكوفة كنتم ستمسوق اذ باع الله كما قال
ايضا سر رضاهم ما هم الله وفضلا واما فضل الله لاجل الاجلاد
في موطن اجهم فالعصم بان يتحمل ان يكون الاعراف على تقدير ذلك
كيفية الاجر بوجهه لان نعمهم في الدنيا غير موطن بل هو قاطعهم وشههم
ولياسهم وتكاسهم من وداخر في الذان فاعرف في هذا فضل المؤمنين
من المشغول بهم فالعلم القم الظاهر والباطن في القضي لادعاه فائدة الله
في كماله **نظم** بيده عزى ايدى راجان . كوكا جبرته در رطل
باين . بيده كشف ابارى خصالن . كوكا جبرته در رطل باين .
كوكا جبرته در رياره . قوبوب دتاي قوبر در ياره . جوبوب
عشق بغز اختياره . كوكا جبرته در رطل باين . نه فاروقه زناي
فاني . نه ذوقه و لذيق بزخاني . وشهد اوركه بر در يار جاني
كوكا جبرته در رطل باين . محبت نازنه سوزانا و بود .
وجون اوصا في با نوبيا قلوبدر . تجلى نورنه حيزان قالوبدر .
كوكا جبرته در رطل باين . جوحده ظاهره و باطنه ظاهره .
انك ايدى سيد هر مظهره . دلحقى به بلر بلر عاوض . كوكا
جبرته در رطل باين . **جاء في الحديث الصحيح** من سوان
بسط له في رزقه وينسأه في اثره فليس له حبه . وحيار انظر
ان تصدقة والصدقة تفران الدنيا وتزيدان في الاحرار . وفي

حديث

در کوزه روح و کرب غیری و هر سنه نایاب استماعی و در کوزه
 استباه منقذ او بود و او آن سخن نخواست بدین سخن با این بعضی سنه و لای
 کس او زنده ضربان تقدیر از اولدی زیرا او را مکرر اولان سنه لایک
 دخی اجلازلار در کوزه انسان و حیوان برهانه و سبباً ایله حال اولان
 یکی انلردخی نایاب اولور و توحید فحال و توحید جمله مآذ اولان قائل ندر
 بر هر هر که بر عیون اولان از زرقضای بری نماند مکن کلید خفته
 فاعل الله تعالی در روح متدک اش فی الله صمد دان مرید که او سنه
 رسول الله صلی الله علیه و سلم صمد نیام جمع بر که شوقی نچون شایک
 و شوقی نچون شایک دیدیلر زیرا قضایه نظر بدین روی و بیستامان بعض
 اسرا ندند که بعضی شایعه همان نزول اند که در رویشی نم و بعضی
 ارسال و در بعضی سخن اخبار بدین سبب ان استفسار اولان قد و سف
 اینجده قریحه اولان کندی را در تله خر و سه دان تو فند رتیک شایخ بو
 معانی خصیصین و تو فند قند کندی فانا بوقضیه بعضی کامل ناسه
 متفکر اولان قد و فتوا و لایک که بر عیون طعام قریحی بر دایط
 اتم کرم کدی در یک زیرا عیون کدی که بر ندر هر سنه کشته افوره به
 مصاد مدایبه تر کلا زمد لاسل قریحه نایاب بر دخی قضایه
 بر عیون طعام خرم سخن قضایه قریحی قضایه لایه قائل نماند
 نیکان کس اولان عدای دفع و عا نایاب اولان و نایاب فصل کتایف
 ایدلر و جمله قریحی بود که لایق نایاب و لایک کشته قضایه و قضایه

اولان

اولان صمد قد و صلوات و اشالی ساز لردن استفا اولدی و با این
 زرق و عمر زیاد و نقصان قبول استه زیاد که بعضی اعمال فاضله و خوب
 اولور کدی که تا ندره عمر لردن بلوغ و تنجبه و تا لردن تا اولان کام
 فوضعی حال صمد استدان اولور و عیون فاضله قبول اولور که صمد و صلوات
 اعمال سان عیون اولور و نایاب ندره هتاهتم اولور کدی که بعضی اولان
 زرق کدی نایاب کدی که عمر لردن اولور و نایاب استفا کدی که بعضی اولان
 زربان نایاب کدی که عمر لردن اولور و نایاب استفا کدی که بعضی اولان
 اند که تا قیامته در معمر اولان بر لردن زیرا مقصود و نایاب و نایاب
 بقا و ذکر و لایک کدی که نایاب اولان و نایاب استفا کدی که بعضی اولان
 زیرا نایاب با قید و رسول الله صلی الله علیه و سلم حیات فایده
 شواله نایاب که شایعه باقی و نایاب اولان و نایاب استفا کدی که بعضی اولان
نسخه جریح دیده ام محمد • دلیل و شایع ام محمد • حرم صدی دار
الله معنی • دلی سرتخته عمر محمد • فرغندن اولور و بیایجه
تجلی ایله برم محمد • بو روز عشفده و نایاب • صور هر بره
جام محمد • بقا نایاب نور نایاب ندر • اولید و نایاب عظم محمد
بیشی قطره فیضی در آنک • اولید و علم ایله چون ام محمد • بعض
 اکمال نایاب و دور لردن که شواله قدر کدی که نایاب استفا کدی که بعضی اولان
 دور سنه در کدی که عمر زرق و لعل و اشقا و با سعاد و دور و دور
 سنه قضا و قدر کدی که نایاب و سار و نایاب نایاب تقصیر با عمل و کسبان

از پدر مناد برزند بیس شرط و از زنده موقوف اولاد و غیره که گمانند
در حق خداوند و شرط وجودی که امساک را بکنون بقوت الله عزوجل
معلق است در هر که لوحه او و وجهه منبسط و فقیه اولاد موصوفه
یوقدر بلکه فقیه منصفی تصور کند در بیوع محو و ثبات نظر
منقرا و لایق و غیره از اینها در صورت حاله در حقیقت همه کمال خدا که
حج ابد است که در کسان و الا نفس اولاد و یونان نشود بنا علی ذلک
منصفی نیست مگر در حق کسان اولاد در در زبر عالم الله متفق و ایاز و کر
منصفی کل اسم مگر در حق اولاد بودند که در صلح و صدقه قدر زیاد
عمود در قضا و اولاد بر این واقع قلیل و نشود و از دیار و نقصان
بری برینه سینه در یوسفه التمش اولاد کسکه نام مگر منصفی
اولاد و کسان اولاد انداخته یاده اولاد و شولایت کم تر از کله
و ما بر مرم و من و لا یقتضی عن عمر الا فی کتاب بوندله مناصب
بنا اولاد اولاد و لا یخون تا خوله اولاد نقصان کله در اولاد
معنی اولاد تکمیل یافته کله در اولاد تا خوله اولاد تا خوله اولاد
بستند مؤمن بلکه اولاد اشاره اولاد و فی اولاد و لا یستند
و نقصان اولاد صلح کسان و نه و نشود و فاقا دین کله در کسان
عمر و استکمال اولاد تا نشود در اولاد زیاد و نقصان اولاد
اولاد که اگر سینه قلیل اولاد در اولاد و نقصان اولاد
ولا قولی امن و حقیقه اولاد بود که علم عین خارجی منصفی اولاد

خو

محو و ثبات قبول ابد بکنون کاف و فاسق مؤمن و مطیع اولاد و مالک
و بطن اولاد الهی بر این نظر که فایده محو و ثبات دکدر بکنون علم الهی
الکتاب دیندی ز بر بطن اولاد در یعنی لحم ماد در ده جنین استکمال
جسد اید و بی منفی از روح اولاد و یوقدر منظر اولاد و کل اولاد
مالک بخر بر نده مگر در روز قیامت و سعاد و شقا و تعلم الله
مطابق در لوح محفوظه اولاد محو و ثبات و حق کله صالحه
ارجاع بکنون مناد کاف که مؤمن اولاد که کدر علم خنده مؤمن
اگرچه لوحه کاف در هر صکره که مؤمن اولاد لوحه در حق عارف
ثابت اولاد صورت عایه وجود بود و عکس حق اولاد در تکمیل
اشرفی و کان من الکافون ده البیست خنده اولاد نشود یعنی
البیست اولاد کله در کاف اولاد کله دکدر بکنون علم الهی
کاف در کله اولاد استکمال اولاد کله نشود بکنون بکنون بکنون
خبث و طبی برین تمیز بکنون در بیضا هر پانزده نظر اولاد
مؤمن بکنون کاف اولاد و کان کله صی معنای خنده اید و
اعتبار همین کان بی استیلا در اولاد اولاد کاف اولاد در
و بعد از ظاهر شرع نشود زبر کفر اولاد طبیع اولاد استکمال
مسک معلوم اولاد اندک مقدم بانی حاله اولاد مؤمن طلاق اولاد
اکتلاف دکدر شوق اولاد که بواعا نه سعادت عارضه در اولاد
عارضه سعاده معهود کدر تکمیل اولاد خنده شقاوت عارضه در اولاد

وسادت و شفا و صلیه و عارضه نایب که عالم الله در که ظهوری
اکتلا متدر و مکن معتبر اولی اصل و ذاتی اول اندر نوعی رعنا و اولان
دکل و بودند نام اول نور که نام مومن انشا الله بن سخن سابقه لایحه
مجموعه نیت به، در و مکن ظاهرها نظر انک حقد که نام مومنین
دیگ که کرد، زیرا حالا ایما نایب حقیقی اول در که اقرار و شمایانی
تحصیل در، پس که اصل ایان مجموع و مستقیم اول سه دفعه سخن اولان
فاما و راه، در نه اولانی مجموع اول چون حدیثه کلاود
اعمال کل مفسر لما خلق له یعنی هر کس کند مای خالق اول چون میا که
که علی صورت صالحه ایسه سعادته و اول که صورت فاسد ایسه
شفا و نه نشاندند که وجهه ظاهر که سیر له استقامه اید و صورت نایب
صورت اخرا به درون، که فایلیتی و از ایسه و لایحه خبیثه فایلیتی
بال اولان، و اولانی امتی و فایلیتی و در در و در کل که در فایلیتی
اولان که کوره دغیر کوره دکل نیکم سستند نایبیه و لای فایلیتی
ایینه عبار و اولان قبول نایبیه سخن تفصیل ایله جاقول اید
و بعضی علما، در بیان در که بر کسه حقد، و بطریق اولانی سخن اول
عملی حد نه باغ اولانی و نایب که نایب که باغ اولانی و نایب که نایب که
و اولانی و نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
زیرا هر شخص حقد، مقدار اولانی نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
و علوم ممدوده و کلان و نقلی با اولانی نایب که نایب که نایب که نایب که

و تعبیه

و تعبیه زیاده و نقصان قبول اید نیکم بعضی مومنین نایب که نایب که
عماری زیاده و اولان و بعضی از نایب که نایب که نایب که نایب که
و بر کوره، بر نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
قیامین و اولان فاما حد معیندن، بر نایب که نایب که نایب که نایب که
ایده و لایحه حقد کوره کلبه سخن اولان نایب که نایب که نایب که
کیلیتی نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
بالفعل که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
و بعضی از نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
و بعضی از نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
کویا و نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
ایام کلبه به نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
همان زمان نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
و علوم که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
اعتبار و نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
و نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
کلبه و نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
افضا انشد، و بر نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که
اولان و نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که نایب که

اوز نه موقود و مرئی کرچه مر واحد در قاشا شوقا ظلیه
ذات و صفت و قول اوز نه مسیدیدجو که هر کس شاکه ضا بیخ
عالم لاجور اشیا نه دخی با نیاطن واریسه دخی جائیه کتب
دخی و رود و لفظ کنی اوج حو فردن مکرور زیر اصلی اکون در
هرغ وصله اعتبار و نما یعنی اوج هر فانی فالور که فری نه نشه
مژدر و شوقیه طافه سی بو فری نیندن یضرب اول فری نیک
موجود و اجزایات اید و برینه بزاد دید که معانی الخیزد
و برینه هر من دید که خالق شرور و طافه معتریه دخی بو
سوء اعتقاد ساری اولو بضایع تقسیم اندیل و ضایع دخی مشرک
قدیلر و بلدی که شوق خلق اتراک شوق اشیا که در زیندی
اشیا من عمل کاییدر بوجه اولی و ضعی خلق اید که کادر و
مقام و عقول ناسی که کسوف بیه مضطر بدید بو و که ظاهر
شیخ معمول بد اوله زیر اعداده خطا یوقدر و عقلی مذیب
اندر که کشف اولماز و هر کشفه دخی صحیح من زیر که کشف
خیالی رشو که کوزیدر سفیدر و شوقه که خیالیدر مضمود
زیر اوله برده دندر اگر کشف قافی اولور سه عیندن کلور
و عیندن در الدخی سنده قصور اولدی بی کسب دران در کشفه
نقصان اولماز و ذکر اولان نفر اندن بیبه شها تمنه فانی
ولکن فی وقتناظم محتاجد و بلکه نظر بهم دخی کما تدره و حقینی

دخی

دخی زاندر و کما الصو بندان و قوری بوحیث زبان ترکی ایچیر
اولندی تا که فرمه برصفا از قریب اوله و عشوان بیجده براد اولاند
انان و انجا برده دخی مزیا و قوراند زانده واردر و لکن بوقدر
اوز نه قصور اولندی سسوال اولور سه که طوری عمله قصور
قتس اولور دجو ایدور که ابوالشاد من علی الخلم از نه هر علی نه
عشق و در جات معرفت و مقامات تجلیانده کمال و جود بیخون
و بومعانی کانی نه ناظم و ری تدبیر و بیخون طوری عملی در کمال
حدیته کور طوری ایطرا حصر حمله بصیرت و نابالغ انتقال
ایدان نشانه لون کمال تمکیندن سانج و ناقص بدیلر و بویات کوره
طوری قافه الزقاب دید که مابین استین و التبعین در که
بومنده متذکر اولیان صلا مودر کدر ام سالقه ایسه و یله کله
زیر اندازت مجود تدبیری اولماه اللایحوت الی بلیک سسه هر طریقی تقدیر
اولندی اولدی نیندن انا اقتضای توکی کالاتا نسانیه بونه هر مود
بجمع اولماه قوت سقدار لردن قلبیه الاحرار که تریک اولدی
خسکه که صلح قامت قورینه کله بیکه اسروریه و ری و شوقیا انظار و
زمانیدر بوسبیدن زمان اوله چتها کتور کله حاصل اولان معانی
بودر و نظر قبیل ابله حصول کور و کین بوعصار و علم چوق قاتا احما
بوقدر علم نافع ایسه اعماله و سلوک و عقولان بیجه بد بوجه
زیر اوله تقدیر اولدی بوزان خالقان اضطرار ایدن ماضی اولدی قوری

فاقدم جنداً **نقله** كروا ريبه سنده ذره وكلاهما غير عارف
 • هو ازارا ولفه خرسيد با الله تعالى عارف • شويوليه
 ويرمز حلاوته مع هفت هرتك • نمك نددطها هم مشتها بعد ان ذلت عارف
 • ايكال برده من كشتفاره وجهه جانك طورمه • وراء
 برده دن زيرا كوزنر وحدتا عارف • بوجام صرفه صفتا
 نقلت نيم مجتده • دوما جانانه دوردر كوزنر عارف
 • كالاسترهاك ورفي در سخي شيخ سخي دن • بورعا اهلنا روجه
 اتمه مشتاه عارف **وله رباعي** خالصه كوزنر المددك اقلب
 زنا اولدي • مرورتك المدي مرم دنيا جله دن اولدي • عربن
 دهر آرش في يرويه قائله تزوير • جهان آينه مند جرمه صوري زور
اوليه • **في تلخ لا على ليله القفا** **ذني تلخه خوطت قبور ما وجمده**
لمجده با اولنا الصالحين اي ما وجدته انت ووصلنا اليه له ولو عارف
 الالهية الكانية بالجانانية لطيفية التفصيلية والروايات بالانصاحين
 شيوخ الذين شربنا لهم من اربا بلخفاق وهم احد وثلثون الى ان
 بنهوا الى الامام القمي كز الله وجهه وفيه تشبه لهذا القديس
 المنصاح والكامل عبد الله محمد علي الذي وفيه اشارت ايضا الى ان
 التسلف بمنزلة الاباء الخلف ذالروا الاووية مرهبة الذرية التي لا
 مرتبة فوقها الا مرتبة الالهية كما يبرهن من قوله تعالى الحمد لله
 العالمين وقد كالتا والواظمون لفظا على الله تعالى

تخلف

ثم عن هذا الشرح وعد من الحاد لما فيه من الامام ومجال الدين
 ابالسلسلة الظاهر وهو ارجاس واما السلسلة الباطن وهو بلال روح
 ومنه قوله عليه الصلوة والسلام يا علي انا وانت ابوا هذه الامة وهم
 مند فان طرفة الزهر رضى الله عنها من لامنها تانها وان الينا الصوتية
 كالايكون لامنها التصورية كذالنا الينا العنوية وهم الازالة
 بالنسبة الى الشيخ لا يكون لامنها العنوية وذلك من طرفة العيون
 طرية لا تدعه ملتزم من دن التصور الا في آخر الزمان فلا يتفجع
 ما في كشم من فضل شارة تزلزل كما قال **تعالى** **وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ** وفيه
 تلوح ايضا الى تدلا بة للمؤمن من سلسلة العنوية ايضا لما جرى
 اهل الله عليهم من المايمة والتلوك في كبريايمة اهلها فقد قطع
 روصد عن الينا بسلسلة الارواح العلية وكان من طرفة الارواح
 اهل السماء والراد بالصلوح صدر الاختلاف بين من الاحكام قولاً
 ولقد في حال من الاحوال وفي كل حين من الاحيان وثا كان من
 كسنا لا خلفنا اغتبط بجمع الاما ملانيا، اوليا وتكونه مرتبة
 جامعة لجميع المراتب اليوسفا الصديق عليه السلام **والخلف**
بالصالحين اي لا نيا، الذين دونهم كالاصالح وقال القمي
 الخليل عليه السلام **وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْقُرْآنَ كَذِكْرٍ لَكَ وَاللَّهُ لَطِيفٌ خَبِيرٌ**
 فالذي ادعى كماله كين في الدنيا كين في الآخرة لاننا لا نطوط القرب
 نتائج الاعمال والاحوال التي لا تحصل الا في الدنيا لانها مرزعة فارصده

سبيل اهل اولين كما مراد برب
 جهانده آدمه حاشن بلك آد برب
 شرب وشيخي زوجه اده نيكيون
 مزارقه مع شفي بورى دن برب

المرء في الاخرة لا ما زرع في الدنيا فانها زودوا في القربى من راد التكليف
 ودرا الجراء وانما حجة الاختصاص وحجة الميراث فمن ذلك ما ذكرناه من انما الكمال
 في حجة الاحمال للهجة جعلنا من اهل الضلال وزودوا في الغايغ في هذا
 ليور وفي الضباب **عمل عند اصباح يوم الخميس** هو **المدعى** هو
 اشبه جمعا لانواع الهدايا انما ظاهرة والباطنة كما قال تعالى **زيد في**
القيلعي ما ينشأ اعلم الكمالات الصورية والمعنوية حتى تنتهي اليها
 الصورية وحسن عقول وحسن الخط والمكاتب الماطنة كالذكاء
 والكياسة والتدبير في الامور ويخونها وفي الحديث ما عرفت له رولا
 الكمال حسن لو حسن لاجتمعت القبول اما الاوقات الموجهة الى الله
 القول وهو رجع الى الحقيقة ولذا يصح عليه بالبدن بعد ذلك كما
 وكان يتبع عليه الصلوة والسلام يبع في سجدة نورانية في كل واحد
 بانقل الصبح الا فتقويه وقال عبد الله ان سلام رضى في اول ماره
 هذا ليس بجهد كذا وفي قولنا **زيد في الكمال** انما ذكر الله وانما التائق
 فلما قيل ان الله الذي كان صلى الله عليه وسأجبه ويصحي بان يكون
 الواحد ليحسن الوجهه لاربع ان الله عند الصوري يعنى القول بالملامة
 على الحق كمالا لان العلم على الشيء يكون كمالا على الشيء بل ان يعنى
 وانما القائلان فلا بد من لوز القيق والتبليغ اذا الطبع السليمة تنتشر
 عن الاصوات الكريمة والاحمال ان القلب غنة المتكبر الا ترى ان قوله تعالى
انما تكملوا الصلوة **كصوت الحجر** وربما كان الصوت المحقق سببا الاوتى

كلها

كلاك الصوت سببا للكفر وفي الحديث زينو **القران** بصوتكم كما يظن
 الحسنة فانها تكون اذينة للقران الحسن وفيه اشارة الى ان الامة
 والخطباء والوزراء وغيرهم يجب ان يكونوا من اهل الامور الحسنة بل يجب
 التمس في الجماعات واستماع القول ومن ثم ابلح ابو حنيفة وجماعة من ان
 الامان لان ذلك سبب للبرقة واثارة الخشية وارسال الدعوة وكل ما
 يجمع العبد على ولاه فهو باح ووسيلة الطوبى للجوي وطلبه مجرب
 وانما كانت الباطن على التفتوت في التاثر ولا تغفلوا انما لعله هي
 الكمال بل زيد مع مطالعة الطبيعة للصوت الحسني انما هو في قوله وكل
 ميوته لم ينش في مطالعة التفات والاحمال على الشيء فهو هو وكل
 يتولد من التاثير بسطالمة نورا فما الشيء قال عند انما انما غنى وكل
 يتولد من اربع بسطالمة نورانية تصدق فوجبة وضد ذلك ان كل
 يتولد من التسبب مطالعة نورانية تتجسها فوانس ولا لان الاجتماع لاشبه
 في حوضها لانه شطاني والباقي حلالا لانه رحمانا كذا حوزة
 شيئا الاجل اكمل السيد الفصلي الذي قد مر عليه بالاطالعة
 وانظرا بتمسك مطالعة من المطالعات المذكورة فان كانت
 جنونك الى الهوى والشوق عند حتى انهوى في حمارية الروى شيئا
 مما ظهر من لغير بين الحسني والطبيبة الروى على الخلية ان كنت تريد صلما
 البال وشاوشا لجان **نظم** نوره عا شنده ستر مصورا لغير اول
 زنده ولىق ستره سينا لانه كور برغنه وار **كارى اولما** كان كور

حوادث برتس • اولیچ تکین بله قلبانک بله سوز • بوند دورله
بیاده برمدنجا مننه • اولیچنه نهادر دل دلده شقه سوز •
لبلیک ایصله سندن تفرزاع اولان • هیچ کج ضد بیدی بیریله
اولورور همجوز • دکنه برنلقا بله فیض اولماز ای حق بولکون • هیچ
دنیاده کده استوریا اولورور و نه وار • **ورد هده العیارة التریکة**
فالسخر الحی می بیله الجمعة الثالث من شهر الله المحرم لمرسته اربع
وثلثین ومائة والعشرون • **هـ** اب بشیر و زید بوند مد بعوی
رافع رایله اسلام سیدلانام صلی الله علیه وسلم کله بوز و زید دور
انک فیض حاله اولور بونده در زیرا اسما جانیله کله لطفه راجد بجهت
وقوت و وصلتا بیله نشیرود و اسما جانیله کله فرح معلقه ناز
و بعد و فرقه انداز دور و یولی کله منانی نشا انا صاحب اندکون
و عطر و تبلیغ صدقند و اولان کسی حق ابر ابد کله کا بئیر و کما
انذار ایله کور عطا طبر فرده • تر قیوب و بونور و سه جانیله کله جبار لافضل
بالقوة اولور و کورده بونور سه عاقی فرمود بید کله جبار لافضل
و جبال بالقوه در بیچ اللان تری فرده و جبال لافضل و غلظت
عقل واحد و به انتمل جمع اولماز زیرا کج غلظت جمع لافضل کور
بوند نند کله طبع شمس نه تار موجود و ظاهر و لیب و مود و کور توری
و با لکس بوی فریده ظاهر اولان لیل و خنی اولان زار دور بولور کج
فالحقیقه زور و کور قلبان اسما سیه اعتبار بیله مختلفه الحاصل اولان

شیراز

شیراز غروب طلوع صیحه حاد شاد اولور و صلی بوی واحد کور و ورده
ساعت اولیچ کج اسما جانیله و جلالیه دخی ذات واحد و مستمای
فرده راجد دور • بوند کله لطف و قهر نه مبدل بر دور بولور ایکی
دست و یازونک جملی کورن یعنی بون اولدی کجک و صیحه لظفر قند
اولغاه انکاه طبع زیاد و واقع اولور زیرا جلاله غایب اولور
معتادان کله جلاله در فیه و در انکون شان بونورده کله و اناک
اعلی خلیفیم و نه کله و کور کت فقط اعلی نقلا لافضل و من حاله
بیلسان کما مبدل کج صفت دخی کمالا و زنده دور و کور ظهور بر عیالنه
کوره در انکون و صفا صحا به ده و دخی الله عم کله کور انشاء علی
الکفار حجا بتمهم و قیامنده الله شالی اشقیایه برتریم غیب
ایلیه کله اندن مقدم اولیله غیب تمش اوله بوند کله جبار
غیبندن حدرا تاملور و مختلفا کج بیریمن مبارک لایله وصف
اولنق تهرند لطفی مندرج و ما لغب جنتا اولغده ناه دور و زنده
کله سنفرخ کما یله الشادان یعنی فر لارده فتح باب احسنه
زیرا دور و بوعنی بصله زنده کوره تاشیر طریقیه اولغین بوند
استقبال ابراد اولدی و عیون فرخی و متظاهر ناس و سف کونک
اولنقند و الاحتمه شغل و فرخ اولماز انکون زوار اولمشد کله
لاشغاه شان کج شان • و بوسر اولوزنده کله و الله سریع اللطیف
زیرا هر فرقه و صیحه حق اولنق سریع حسا لافضل ایدر تکتم بیل

نه نصر و نه بصیرت دان تر بود و نیکم قرانده کلور قال تمام خیرتی
 اعمی و فکرت بصیرت قال کذا لانا انما ننسها و کذا لانا انما ننسها
 تشیی یعنی دیاده که سکا کنونیا و تزیلا شاهده توحید کلاری نه
 بصیر که اناری کور درک و غیره باقلک و نه خود بصیرت کلاری حق
 اسبابه طالع قلدک بووزون سننخی بووزون خر و م اولک
 واعمالی طالع قلدک بووزون **نظم** نوریدر کورین جماله شاده
 حقدن غیری نوار الحمد لله • سریدر بلن جماله سواده • حقدن
 غیری نوار الحمد لله • زانته زانته نخی قلدی • اسما وصفاتی
 ظهوره کلدی • اون سکر بیک عالم نور له طردی • حقدن
 غیری نوار الحمد لله • و بجهت تیش بلی نقاب ورنور • انسان
 صورتنک برده بووزور • بینه هر زده دعیا کور نور
 حقدن غیری نوار الحمد لله • حق سسکله بله اولدوخی بلدی
 ثمة وجه اللهم درستی آدیک • بینه غیره باقوب ندک باکلدی
 حقدن غیری نوار الحمد لله • اجمقدر حق لله بوزی سلطانک
 غریب نوریدر هر زده آنک • اواری کور یعنی بیده جانک
 حقدن غیری نوار الحمد لله • **قیل فی قبیل القساع**
 عطفوا انفسکم فاقها انفسکم • الا لجمع النفس بسکون الفاء
 والثانی صیغه تفضیل یعنی شد فاقسه و معربا فیها علی انفس
 انفس لاجزا الانسانیة من حیث ظاهرها وانفس اقویة من حیث باطنها

نصیر

مطلب

کسه نان هر پینه و محاسبی تعیین اولمشه غنر اولور فاقم جلا و
 لطیفه مباحه اولور زراعتن با بنده در کون هر ده اولما زراعتن
 قیلند زراعتن کلایت و عذرا و عقا بلاق متعالی خنده در نیکم
 قرانده کلور لاجل قلدک نفسا الاوسعها و شوکه قرانده کلور قرانده
 فلان زیدک الاخذیا و بینه کلور زنا هم عذرا با فوق العذرا بووزون
 ضال و سئل اولتور کوره در که بالکرمنا اولتور کور عذرا لرغی غنقد
 و اکیوخی فی الحقیقه بقدر القادده در الامور بلان کسه متعالی
 و لیغور عذرا بینه و قو لحساب تمام لایزک و کور فاقم جلا و نونک
 عذرا فی اهل چشمه ایدر که ذوق فیم و لیا و تلخ و رویش بر پر کلاید
 بلکه بوخی کسه افعال مخصوصه لرصد لرغون دنیا و آخرت کوره
 اولان لذت صورتیه و معنویه کابرو اولکه بوقدت حتی شان الله
 کوره لذت سوره شسته لذت در نیکم جدید شجید کال دلد زراعتن
 فاقم جلا کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 صلوتن کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 وارد رسکا و بکا نسبتله ایسه عذرا و نیکم زراعتن و زراعتن کور
 عجاظی طالع قلدک بووزون کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 الفی عینک زراعتن کلور و مویکان فقهه عمی فقهه فی الاحقره عمی
 یعنی بر کسه ناله بصیرت کشفه و خصص صلوتنه و ناله کاشفیه
 قادر ایسه بوعلمه بصیرتیه یعنی بصیرت قالمور اولور کور کور

والمراد القلوب التي انظر الى وجهي النجاشية والذاتية والاسامية
والفرق بين القلب وبين الذات ان القلب اول ما تقوى من القوى واما
عجز الذات فاول ما تكون من الاعضاء وكل منهما باق لا يطرأ عليهما
الفناء فان القلب صورة الروح وجميع كالاته فيه الروح مع البقاء
وعجز الذات مادة الجسد في النشأة الاخرة ولذا قال تعالى وهو هون
عليه وان كان لا ينصف بالسر والسر فانا وصفنا الله نفسه بالاقوال
والباطل ونحوه من الصور والسعي اراد ان يعطى كل اسم في كل
موطن ولو في الجملة ولذا قال كل شيء هالك الا وجهه صورته
لام حقيقته حقيقته ومادته واستغنى الانسان في قيامه به صورته
ايضا وهو عجز الذات الذي هو صورة النطفة والنشأة الاولى يعني
كما ان الله تعالى في النشأة الاولى على النطفة ومنها كون الانسان كما قال
والله خالق كل راية من ماء اعوان من اياه هو مادة النطفة التي
اشهر اليه بالذاتية فكذا في النشأة الاخرة على عجز الذات الذي هو اول
ما تكون من النطفة وهو قد خرد له كما ان بذر النطفة كذلك في
النشأة الاخرة كما انها تكون من النطفة فان المتكون من النطفة
متكون من الذات التي فكان لا يزال والآخر من احيان متناهيين
على ذاته قد يتنازل الله تعالى بطوره على ربيون سنة النطفة الاولى
مطرا يشبه في البيوت والظلمة في ذاتها العناصر من ذلك ويكون
هبة للبيوت كهيئة في الدنيا فانها مثلها في اولها في النشأة

والنكاح

وان كان فوقه فيما اطرافه بالنسبة الى السعداء وكذا في النسبة الى الشقيين
وانما احاد الروح الى البدن الثاني كغصبا لا يتصل في نفسه بعد انزل منه
لان الروح المدبر هو الروح الاول وكذا العناصر لا تدمر بالانقراض الا بصورة
والعروض وهذا بالنسبة الى من كان من اهل التزكية فان احادها لا
تخالف بالاصل التسوية وصورته باق ان بالنسبة اليهم لا يتم اليها قلوبهم
الله بالانقضاء فانهم **نظم** وجود اوصاف في عشق اودنه باق
فما اندر فانا بولقي د لرسك . كيو ويخلفك باس حمله باق .
فقالند فابولقي د لرسك . كجو بولقا ب قوسيون صفاتي . بولاكورد
صكره وادنا في ذاتي . بوجان وجسمه وروا في حياتي . دوطالده
لغا بولقي د لرسك . مقدة عشقه كريان ولاكورد . سواد صافيت
عزبان ولاكورد . شهود ذاته حيلان ولاكورد . قودده دوا
بولقي د لرسك . ايد ناطقون عينة ترقى كور د لرسك ورو د لرسك
حتى . بوا مكان تريمس قوسم بله حتى . ردا كور بولقي د لرسك
قال الله سبحانه واعلم ان الله يحول بين الروح وقلبه معان
اولا كما ان الله تعالى به يستلهم حجاب يور قد رزق ميتة وقويتا تاني
التي ما يقدر واصله سئل ان سئل كيف ذلك روح مدبره يدركه بل
سئل ترى وقلبا ولا تذك صورتي وطعم وهيكل بولك شرع
وطليد . فكل كنهه ما نزل اوله في كل طبع وهيكل في قلبه وروح
وسر ما تلد . بوجهدن ديشلور د كجواب وجد برى عار د ك

خاچند ندر و اول بر معنای که در معانی است که او را معنی میدهد و این
 مریخ را خاچا شلر و بری در طبیعت و بری در نفسند که و یکی
 داخلند و لکن طبعان از بی ثبوت و نفسانه متفلسف می گویند
 و بواج نیستند بجای غایت و کثیف و ظلماتی در حقیقت و در یکی از
 و از معنی که خلقنا کافر افعی و مستندن زیاد و یکی در
 خطی که عادت برای امور صاحب شده دن دکا در بلکه اکثری بدست
 مقول هستند نذر انجیرین بوعصا در دعوتنا اجابتنا تکست مجبور
 زیرا سکر اتناک خالی دکا در دعوتنا اجابتنا تکست مجبور
 و عادت مذکور به با سده و کلوشربیه و بنا و اثنان خانه دره و جسد
 و در وقت ندره و بعضی نام و لیلی ده و سو قد و در و غار دره و از
 و احواله جارید که تعداد دن خاچا در بین مستغ و سق و لا که
 سکر ات و بدیع اربا یا ایلدات لاطا نمر و الا انک اشکلر ندرنک
 لا زک و در و عاقل و در که مرزید دن حدزیده یعنی جو و نوایه
 داتر او لیان اقول و افعا لک برهیزریده تا که واقی می بود که در
 زیرا عادت و از دستر اولدیه طبیعتنا نیده خاچا در و اولدیه
 اولی صراحی تمامتا کسج طوط بود ندر که و اعصا دره کفیات
 اکل اید ندر دن اید سکر کسج نوچه سکر کسج طبیعتنا اولدیه
 تا نید ایلدیه قوت بولشدر پس فی اللیل بولشدر بکر و یکی که کسج
 کسج اولدیه و ضال الی حد حصوله کسج و کسج در سال جزیره و قسج کسج

سنگ

تکیم زفا نمرده عواقل و مبدعه که تصوف تنبع و مطا اعه
 ایدر لر مع هذا ریاضت و مجاهده شویله طور سون عمل شمع ظاهره
 بوقدر بیو فی اساس نامطو مدغمین بولدر و عاقل ایلر و اولدیه
 میسر اولدیه و عین نام ایلر حتی اربا سلوک در عشره در که اسر که
 بیکانک درین کلید را قیونک بتوردر و اقیون دخی خورن اشد
 یعنی اید خورن قویانسه بله قو کونه و لکن سلوک کلر زیا
 ممد و حکم و بورد که بولاشقی و ارد و اولدیه قو کونه
 انجی باک اولور تکیم بولیش دم علم السلام دانه خطه لک اکل
 ایدوب و عبه لرضه هبه طده قی ایدجانا ندر زهر اولدیه تکلیف
 هفتوز بولاشقی باقی کن حوایه قویان تکده و اکل با اولد
 ایدوب و عبه لرضه هبه طده قی ایدجانا ندر زهر اولدیه تکلیف
 عزم صمد نمره زفصه بیدر که انک بدر عبد التوریز کجه بعض
 صلحا نکل فطور دن طلبا بدویا انکله افطار ایدر که و لکجه ایلدیه
 مفاربد ایدی اولو اطعام حلال لطلبنا قوندن عمر مکر و عاقل و افعی
 اولدی اولر بکتم ساری اولو بیاخر عمل ایدر و درجه طلبا اولدی
 و بوندن شرح صدک سوری در خیره که ایلدیه نینه اسر لرضه
 اولان قلب نوی بدیج بر ایلدیه روح و فعمه مشروح و مقسول اولدی
 تا که لانی طبیعت و مضمون شیطان اولان علقه دنا قالدیه بکسج
 نلیان نانه بجه دن حقی اولدی و اقیون دن توبه کار اولان

مطلب

التی به دلک ساولی کنی زیر تغییر طبیعه تا اثری خرمی زیاد در
و انداختن استاین تدلیجیه کسولوبیا ذی نظر عودا ندکه هر مساق
بک کرکد و واسر تنا و لا بدین کسد بانا بدی باولر کنی زیر تبدیل
طبیعه زیاد هوتر در وطبع که مطبیه سلوک دالد و لطیفی و لحو
منزاجا صل اولط از زیر ظاهره ایاقی از ادنی اطنده واسطه
و اندر انجیون ضعی استقامت و مبتلی رسالمر و غیره استقامت در اطنده
ایضا از نشده بور دان اعضا و جوارح و لا ناک فضل و شرفی ما قائله
حتی بعضی حویط ظاهره و قوی باطنه و زنده ترشح نمایند بیک قول
مشهوره کلور من فقدنا فتاقلنا یعنی بر حق زنده ماندن سوله
بوقایه شاهد و مجاورتم حالنده بر در دمنده راست کام که بعضی تر به
کشتی را در و لکن تر چندین غیر بعضی قویح هائیا به بعضی تباری
بالایع و طوق اسلیلی اولان نظا که ده قور و عدم حرکت خرمی تباری
اولدی قویا بدویند بدل ادی زیر بر جمل علاج پذیرد کارای
و طبیعت و خلقت بر معنا بدردر که بر نشده ناک حقیقی و یکاد
مخاوقا نه خلق و عایا بورا در ذی نوعی صورت الهی و از زنده طبع
و مخاوقا و لعله خالق ندای و اول صورت عالم و اد مانت حقیقی بد
هیچکام اسلیلی و طبیعت مانت حقیقی یعنی صورت اسیرد بلع و جویع
ایضا و وجوده سارید که وجودی قوی آنگاه در و جمیع اشیا
طبیعتا و زنده میندازد انور در خور و حوالی مختلفه ظهور

بدر

ایدر زیر جسد یا بسده نما اولان جهان فکلی نظر ایله معلوم که
خلط بلغی منصفیا و لوی و سالک ر و حی سدا اندکه بعضی اعضا میت
بکی اولوی حی و حرکتان قانور زیر مبدلین و حرکت روح حیوانی
در یکایدم در جمیع اعضا و ایضا به سریان تمشدر اگر چه روح مایه
بوسریان و وفود زیر عالم امر و ندکه مختار روح الکلر بلکه بدینه
فکلی مختص زید و یونو ندکه عقل اول در بد است عقیده سید و نفس
مصطلح علیها یعنی نفس بوانیه در که مطبیه اوله و فی جهت ساق
و شقا و دینقویا بد مطبیه و مرقب علیه قبول اند و کبکی و طبیعت آنا بیه
ایله نتیجه مضروبیا اولور سه زیر حیوان اولدیغی چرندان سکنکن
ویا سالک خالی کلدر ترشح بوانیه یعنی ریاضت و مجاهده ایله تا کتب
اولنور زیر بعضی واقا اند علیه دم و ناک حوالی مختلفه ظهور ایدر
بوندلر که فصد و جدامت شروعتلا یعنی تقویا باطنیه و سید در
بیس بوندلر هم اولنور که قویا غایا تقویا باطنیه و قویا طبیعت و عت
سیره سیدر که سیدوری و کولر سیدوری نظر ایله که قویا الهیه
اولان کسه حرکتان قانور انجیون و شاردر که معدله ناک نشی نفس
انجیون ایله یعنی بر معدله اوله که تنقل آنکند قانور نفس تنقل سبب
بقادر زیر نفس حیوانی ناک صورتیلا که نفس حیوانی قویا باطنیه و قویا
جسمانی بقا ظاهره منوطدر انجیون نفس حیوانیه یعنی نفس ندای
زیر نفس و وحدن وجودی بولشده نفس بلع نفس حیوانی دن

وجود بود یعنی کسی زیرا اطوار وجود نزد آن است و استراحت آنقدر و هر
 تختانی اولان نسیه فوقانی ناک حکم و مید شود معانی که فوقانی
 کبیرد و تختانی آن بیخیه و بیدر سیدر و در کجی و روح مدیه نفس
 انسانیه در کجی مثل لزال الابد سعیده در و اوصاف مختلفه بیه
 موصوفه اولان نفس مطهره در زیر بر نسیه محسبه اطوار استراحت
 و اوصاف و فایده ایله مستی و موصوفه اولان نسیه زید در انسان
 و نای و جیهرم بنور عالم اول عالم و حاجی اول سطحی بود و موصوفه
 و علی هذا و نفس انسانیه ناک عالم اولان نسیه نسیه انسانی کبیرد
 فینما تا فاقه بسجلی سما خونی کبیرد و محسبه کمال بچیزند
 زیرا کمال انسان جمعند در بوی حسه ساخت اول فقه و کلید بود
 معنا دانسانا قدر غیر زبان کمال مستر بود یعنی زیر سیر بودی انصر
 و نشانه لری غیر ناک در که مبتدا در منتهایه و کمال سیر مشتمل
 و خیر مایه لرند جمعیت سما بود و بیتی کمال با طوط مشتمل در کجی
 بونکر کماله با الفعل نظر اولان در که اسم اعظم بوزندن فذل کمالی اولان
 انله انما حقیقی نمشدر و آنکه کالی بالقوه در انسان جیون که
 او مقوله ناک صورت لخمیه یعنی متناهی صورت انسانیه به نسبتی
 کبیرد که نصف او زنده در مغایع و نفس کجی فاعل و فاعل و
 کلیات سما القیه فی حصار انکری سرور عالم و حقا فی بچیزند
 و کاه و نور کمال سما انالهمس حاجت قالمی و بجهت بیه نظیر نسیه سما

و هو لا

وصوله استمانه سیر بیدر که بوضعی او کیدن قوی در که حادث
 و بسبب ایله شاهده اتمان کبیرد کسکه کل زیر احاد فبچیزند
 و بسبب ایله مقید در کبیرد بلکه مطلق قدر مثلا زید کمال استراحت
 اوصاف در بوضعی مخصوصه مرفق در زید کمال بیخیه مرفق در کل
 فاما اولان بید معلوم اولسه اوصاف بطریق اولی معلوم اولور
 و اکثر سوار کلا کردن مؤذن و اسیدن سما عیاج اولغاه من
 عرف نفسه فقد عرف ربه ذلای و الاصل اقوی اولان کسکه در که
 معرف ربه و نفسه در و بومقامند در که حضرت مصداق
 یعنی الله عنده ما نور در که در مشدر مارایت شینا الا و رایت الله قوله
 یعنی شاهده حق مشاهده انشاید مقدم کبیرد شون معنای که
 انشاید ظاهر اسرار و مستحق حاضر و معبود و بیخیا سما ذخی علی التخیل
 سالان در که منتظر اولور فاما سلطان اعظم برین مشا ملا مارایت
 بر مبرق بل کدن ساز امر و نفس سلطان زخوش در انک اولان انک کبیرد
 بونده یعنی تربت وار در زید کمال مارایت شینا الا و رایت الله معه
 زیر جمع انشاید حقا معنی و در که کجی اولان جمله حقا کمال
 و بینه کلور مارایت شینا الا و رایت الله بعده زیرا با تا فاق
 و شواهد انفسه نظیر ایله مامور اولی حقیقی استقامت بچیزند پس فاعل اولان
 نفسی فزندن اصل اولان حقیقی اولان استقامت اولان فاعل اولان انشاید
 یعنی نایه روح واقع اولور و کجی فاق اسم مقصده نظیر اولغاه

تقصيداً في تسمية فقال ونفق أسانداً لنفس اسمه مظهر اسم جامعاً معداً
 مجال ومهم من كيد الكيون وورثاً بقاها به منده وورثاً تخيه تبه
 وضع وانشد في نطقاً فأق وشفق النفس ونفخه قران وشفق حقائق
 رحاندر وانفصه فأق انك وانما نقل اوله دنك سبور لوب
 اورده سبور مكن تام ولور بعده سبور وجبه ترقا ولور وكيد
 دخی محمد ورت ورت زنجی چو قدر کتر شه لاد سبور مکده قاشند
 خصلت مولید مژده لرند سا قلده نهایتی قدر داشته مرشد کماله
 سرفرو نیلوار حالی بودر مکره توفیق خاتمه ظهر لوب لوب اوله
 اخذ فیض لعی بله رورش و لوبیا و لیبی تر لوب لاکه زیاد نادد ولعب
 اولور و او مقوله لره تهم وغرب لابل اولور اللهم اننا استناد
 الفیض من کل الوجوه علیها الاسم الذی ذکره بالاعظم وسیاقه **نظم**
 قاله سبور صورنا بحر جاه المعانی دور • کج بوار نادن بلذات حق
 اعلا کیور • نایکی نایجر عکس با هدا برس نظر • قویا لیبیج
 لیبجده دورا دنک شورانی کیور • جوهره نفوس لیبیجان بله برش
 بوکون • قطره ده در تهم اولان یورین دریا کیور • کچه هر نه
 نوره هر نفس انکده در • کورن انان سخی بد دعا کیور •
 آدم کمال سبک عالمه کلامه یور • عبد محض اول کسکه کریمک
 خدمت مولی کیور • حکمت و فقیه هر برده و نوانی زان سن • قد
 ایستخ حق و جلدر لوب کیور • **رأیت حضرت الشیخ الاکبر**

قدومه

قدومه الاطهر لیلته لیلته وهو یخص فرجی مرفقی فقلنا ان المرشد
 هو العلم والتعلم انما هو بقدر العلم والعمل انما به وكل واحد
 من العارفين بشیر مخصوص لا یقتده كما قال تعالى قد علم کل ناس
 مشرینهم وقال ولا یحیطون بشیء من عیله لاماشاء ذاللقاریس
 العزیز العیلم فنهال وجبه حضرت الشیخ من هذا الكلام واستبر وفيه
 اشاره الى ان المؤمن لئلا یتمسک بالواحد بعد واحد لیس
 بالتعلق والتکسب بل یحضر فضل الله والحامه والقائه کما قال العاکف
 بلقی الرقیح من علی من یأمن بیا منه یاده وقال یحیی حرمه من یأمن
 فیه ربه هذا المعنی علم ان کل کمال قوم عین الله فیض علی العین
 الثابته بالفیض الا قد من علی العین الموجوده بالفیض المقله
 وان کانت الاستعدادات والقابلیات غیر مجموعة فانها وقعت علی هذا
 فاستکرت وانکر الله علی ما اولاد من عین الله المذكورة **نظم**
 فیض خنجوی کوکل برزابد • دلایح معنی ترزابد •
 بسنه زدن کدر در کزوی • صافی دل ولقی قوی کسبا ببد •
 حقدان او زکله یوقده شافه • نه وجلله کما بحر ببد •
 سر حقلک زاهد صورده خیر • فرم یکن ای اولی الالباب ببد •
 معرفده داخل صدر اولته • مرشد کمال حقیقت با ببد •
 بپر کده اولد حق لوبجون • قوتی نایسته بله شابد •
وقتی ان الخطیبه فی جامع مهرماه فی اسکندرا ظهر سر سرفوله

قدومه

صلى الله عليه وسلم وجعلت قرعة عتق في الصداقة وهو لهم في شهادة
الاذان قرعة عتق بك يا رسول الله حيث حصر كل واحد من الصداقة
ورسول الله قرعة العين اما الاقلام والاصداق معراج المؤمن
وسبب الهداية الالهية في مرتبة الرؤية بالصبر وهي رغبة في
فانحسرين وان في الاخصاص جمع بين النجاة والشهادة الالهية
البرزخية ولكون الصداقة صالة المشاهدة كان عليه الصداقة السلم
يعني في تلك الحالة جميعها نداء متعلق وان كان في قرعة العهد كونه
لا يتقبل العقد بدني من الحدود في الحقيقة ومعلوم ان المشاهدة سلم
المشاهدة في جميع اجزاء الطبيعة الانسانية فيكون كل جزء منها يصل
وتلك الحالة تسمى بالحياة الالهية اي جميع الجهات والاشياء
الطوية وان الطائفة لا تتقيد بجهة من جهات الكعبة بل يدور في
الخرامات فظرو هذا التقدير ان الصداقة مجبوبة مطلوبة كأورد
ايضا بلا فائتها وسببها الى وصلته للجور ومشاهدة لانها
انما لا تسمى الذوق لذة الرؤية اذ سماه الخطاب دونها وانما تسمى
موسى على السلم الى النقا والرؤية بعد ان حصله في عالم السماء وفيها
يرجع الصبح على السبع ومنهم من يرجع المعرفة الالهية لانها في القصور
منها في وقتها يتفاضل مقامات الرؤية في شدة ولم يعرفه كمن لم يزل
الرؤية وانما الرؤية القوية هي المشاركة للمعرفة الاتزان من ربح
السلام وهو مستقر ههنا برب الا ان يعرفه في جميع المرات فامرنا بذلك

والتقديرات

واما انما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم هو مظهر الحقيقة الالهية
فمن ههنا رأى الحق فكما يكون مشاهدة الحق في قلوب العيون فكذا برؤية
رسول الله خلا ان الفرق بينهما هو ان مشاهدة الحق في الصداقة ويحسها
انما هي نظرية تصفة العبد رداء الكبرياء وهو رداءه في هذا الراء
جمالا كما ان ايضاً ان احرق لهذا الجمال بلدا والاحتراق اثره
ويبقى المولى فقط فانما لا روية اصلا ولا وساق في مرتبة الرؤية وهو
العبد واما مشاهدهة من خارج نحو الصداقة فانما هي مظهرية غير
وهو رسول الله صلى الله عليه وسلم وكل رتبة فان رويته بغير روية
رسول الله كما قال طوبى لمن رانى ولم يرضى من رانى فان هذه الرؤية
هي الرؤية بالبصيرة لا بالبصلا الاتزان باجهل رأى رسول الله كونه
نما لم يتفق برؤية كان كالحق ونذا قال تعالى وترجم ينظرون
اليك وهم لا يسمعون وقد على اتحاد الرؤية لهم قالوا في حق
الاولياء ان اراهم حدد ذكر الله فان الله يدل على الظاهر
والناظر الالهية في رداء واحد من الاما لم ولم تقبل الله فهو
لم ينظر اليه بنظر الحق بل ينظر الغير فهو اما منكر او محجوب وسحاب
الانكار انما من طاق الحجاب كنهه وغلفته ثم المولى الرؤية انما
هو لنا بده وهي لا تحصل الا بالبا بده فحيثما بده الا بده
فصلها لانها وسببها اختراق الحجاب وهي هبة رياء بالباب
ولم يطلع احدنا هو اربابنا معا الا بذلنا نيلنا اسما ونهنا نضدي

اعلمه ولا يضرنا انما انما انخرقة لاهل الاكل ولا فكا فاقم زمانه
 الاوليا ، ووجه جاره عباد الله انصالحين رزق الله كبرهم فخورهم وحفظ
 المؤمنين من شرورهم **نظم** هر تحریر بیاد بلو شوق دیدار کشی . کوی که
 حاضر نمود بود به جامه سنی . کورسم آینه زده جامه آنک زونی
 . آتش غم عاقبت سوزان دید جان کشی . قیوم آتش خست غم زورس
 اولور دیدار له . اهل زندگ حشره ناز اولور آفر کشی . سالده
 خدایم نیه معرفت اولور . مرشد کامل بزیدد بکون خسته آنی
 . کوی مقصود انور جوکان جمله ولی . حقیق ارضی میدان
 عشق بجزه قی . **نیده الاحد بعد التجید** لیه مذکوره به بعد
 التبیح طبع ایدم والی انصبا ذکر قبلی ایدم بوخدا تجوی واروایه
کرو بیون سندن کرو بیون تحفینیه ونشد بیدیا ، مشتاقه
 سادات ملکه در که ملائکه مهبجه دن غیر پور . زور لایکه بزیه
 ارواح عالیه وعقل بجزه . نخی بزیر قری و بعد له مقصد کلرورد
 بلکه مشاهده حال خند و تحزیر و مطالبه جلال حضرت که متوقلا
 والثره ذاتیون دیرلر زیر احقه آسا بلر طاسم نایوز نند زاسما ،
 صفاتیه و اعنایه دن کل بنا علی خدای بوند نسبت باضا فاقد بجزیر
 و لباس و جو کسکی دن معتزلر و جسم و جسمانی و لقادله بتلر اولر بجزیر
 بوند ارواح اطراف اولور و سارلره ملائکه و بناور زیر جسم
 لطیفه کوشلر و خقیق اولر به جسمدن کوشلر و بوند لطیفه

عبار

علیاده اولدی حمله عشق و ساقون و ملائکه کرسی دکه تدبیر لکه
 عقیدلر دور بو جهتدن بونلره مشتاقیون نفوس سماویه و اشراقیون
 انوار مرتبه دیدار اهل آسپیه عقول و انوار عالیه دیدار کوی کوی
 دیومقامده ، یکی وجه واردر وجه اولمش اضطرار دعوی حال
 اضطرار عده ذکر انکه باعث بود که هر کسان راحت بدنی در لور
 سببه منوطدر تکیم ما موجد حلاله آفات و احوال دیند استنباط
 مراد انک کوی وقت استسقا ایدلر لوری زیر استغری لده . آیتکوبلا
 رتبه توفیقها المصافی ناقصد انکون مخلوق مشابین اولان صوفیه به
 وقت استغفاله . ترغ و تخیر اولندی و رسول الله صلی الله علیه وسلم
 حال صحیه . استسقا ایدلر لوری زیر اولر الی کلا کده روح
 انسانی تدبیر بدندان قالور و غیر بجزیره شعولا اولور پس قیام
 و تعویذ . حافظدن اولدی و فتنک بدک نخی اصلنه رجوع ایدک
 لصوق بالارضیدر و ذکوقی کولسانی دله هوند زیر حرکت بند
 مستغنی و حصول که لایله سکون نقد فاده . علی اولدیغی ماولد
 ولایتما بدندان حواله ارضدن بتنا با اولدیغی وقت هر کینه
 کلکن آسپه متاد شی اولور و کاه اولور که جسمیلقام ذکر قبلی لازم
 کلور تکیم ربا بیه معلوم اولد **نظم** بوسلر دیجهان بجزیره
 شرف بخش پور . ذکر قبلی در غا و برن قون اهل بله . هیچ
 سویمونینار نام جمیع باطنی . کیکه با فقه اول و جاض انش

نوحیدله • ووجه تالیف صورت کلام بعد از بیرون رفتن نوحیدله
 در آن کسلی که نوبت بر سر ویست و در آن سن در آن مدتی که برایش عبادت
 ملائکه دان اولی و بی نوبت است ایله در نیکم حدیثه کاور و اجمالی
 نوز یعنی نوز اولی و نوز ثانی که الحاقه فایده که طبع شمع علی ملک
 مبتلا اوله و ملائکه کوریه نیک بشرون اولی و بی نوبت ایله در
 بون تفصیلی بود که عالم تیسیم که عالم اول و در حدیث کوریه یعنی
 ولسانی و قلبی که مستغنی در زیر کمال طاعتند مشاهده استغنی از
 در و شهرود و نام اهدانده ذکر اولی از شول بهر ملائکه ذکر نسیان
 مخالفه سنده در نیکم خوانده کاور و آنکو زبان از نسبت بیوع و غسل
 اربا بمانا بی بی جوع و نام معنا سنده ماغز اولی و بی نوبت کوریه
 نام عمده اولی و ثانی تریمه نفوس کوریه ملائکه در کوریه
 در ظاهر تیه ملائکه کوریه در کوریه و در کوریه کوریه کوریه
 ناشی کوریه و در کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 ملائکه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 روضان تیه قلبه نوز اولی استغنی از کوریه کوریه کوریه
 یعنی قلبی کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 بوی کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 قلبی اولی و بی نوبت ایله کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 قلبی حفظ و حواس عالم بیچوند انسان ناقص بود ایله کوریه

بکه

بکه آنکه قلبی چا الله جل و اهل کس و در نیکم حدیثه کاور قلب
 التوم بین اصعبین من صایع التوم قلبی که کوریه کوریه کوریه
 اینچه اولی و کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 نوز یعنی کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 خوانده کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 خصوصه حقه دعا ایله و بری نوز تیه ملائکه کوریه کوریه
 غیر بدی سا و طبقات سموات کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 یکی و نوبت کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 اولی کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 مکانی و نوبت کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 اعلام کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 اندکی کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 حضور کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 و اصحابی کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 معنای کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه کوریه
 خصلتی که از الله رسوله رسول الله صلی الله علیه و سلم و با کمال

انقاد برکسه اوله که بونه نظر نام خدا اوله حضور زنده مهر نامک
حضور خنده چه کبکبیدر تکیم کلور و لاجنهر و اله بالقول و در کربند
مجلسنامه دخی صیاح و لسانی ترکان دین مدد و لاندن از لاندند
زیر حضور و ایشا حضور نبوی کند و حضور نبوی خدی صفتی
معنا سنده در و صوفیه تک که چه بزی مبتدیه بلحا صانه
لجملد زیرا که خدی صم و غایب کند و لکن نفسی و هم
و غیبی و فلاد در پس که خدی غایب سماع و تبه و لسانی اناط
و احضان لجه ندد تکیم قرانده یا توها اناس یا زین الدین اسوا
نداد کاغذی تعبیه لجه و وضع اولشان حرفه نذا اول نظر
کند بله بنان حقدان بعد ندد در بعضه حقدان تاریعیت و لژیوتی
و ارد و بعد ک معنای بود که در معنی وحدت و انسداد معنی کز
و وحشته کاشلور که مرهبه انسان حرکت زوئیه نایبانی و بیوز
اعتبار لولان مسافران بعد بدد پس شول سالک سلو که بو
مسافران بو معانی قطع ایوب و طبع نقل و له داخل مقام
غیبی به و اصل اوله تره کن و طبعه ایش و لسانی اوزن کوز
کچی اولور بو صورتد چه ضرورتی قائلان کچی علم لجه بدد
یعنی الله تعالی مقام ارواحه سترخا خفا و مرهبه غایب علان لیل
اندی و بو ظهور مرهبه انسا نه کلینه منزله و بو یاورده کمالی
و صورتی کاتبه و ندد خدی صم اولدی پس بو ندد ضم

اوله تک

اولدی که بوعالم یعنی غایب اولسدن غایبه و زنا عالم چه و ظهور در
دوعالم لجه مثل اولدی غایب خالق عالم لجه هم و لسانی اناط
اولدی تکیم کلور غایب صورت و معنای لسانی اناط و سببیه نما اولدی
زیرا انسا نفوس کتون و نله چه نددن کلور بو قدد و سببیه جمیع غیبی
دور تکله فالان طبع تبه نده دخی و لسانی اناط لجه لجه کچی زیار خاک
الطس و در چه لسانی اناط غیبی جا ویدد کوش طوت که در لایه ویدد
ناهدن دخی خالی و کالد و بود و کچی الی لایه نیت لسه کردد
زیرا جو و لسانی اناط اولدی و هر نزه نله مبتدای سببیه
مانتی در تکیم کلور و الیه بر سج الامر کلور در لجه نیت لسه قیامت
ایله لسانی اناط سببیه اولور شوقدد و ارد که بو تکیم کلور لسانی اناط
بطوند ظهوره حکله صلح بطون ایش اولدی بو سببیه کل الی
ظاهران با لسانه عدول و لکن بدین ستر اناط و صفت و صلا کچی ناز
بو معنای در لسانی اناط و کتا و لسانی اناط و دور و چه لسانی اناط
بو لسانی اناط و لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط
طریق سلم و دخل زنده حقدان لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط
صورت صورت حقیقت اولدی لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط
اولدی لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط
اولان لسه کشفه اولان لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط
صاحبیه کوره بنده خالده لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط لسانی اناط

واثقا فی شنبه اعتبار بود قدر و بونقرو درون فرم اولی که انسا کمال
 ملا که که گویند بینه تر بینه شده در که نه بینه معتقدند که در چون رسول الهی
 صلی الله علیه و سلم دعوتی تر به روضه واقع و نشد که در سقی
 جامع و صورت و معانی حاملان و ملا که که گویند که در سقی
 اروضه مخفیه و کادر و لکن الله انصالی تر هستند اروضه حکمته در
 وجه اتصال بود که عالم شریفی عند احدی استحقاق عالم اولی
 بوجه عالم اشهاد و ملا که کادر و حکم که کادر بود بر بینه تر
 عالم نشد که در که ما و در اشهاد اولی تر بینه تر بود و بینه تر بود که
 اروضه تر بینه تر در بر عالم انوار دند و نوره و عجز و نور و اولی
 مکر که در سقی اعتبار اولی و ملا که در سقی اعتبار اولی و ملا که در
 سقی در کرک اجسام لطیفه و لسون اجسام ملا که که گویند که در اجسام لطیفه ده
 اولسون بشر و انشا الله اجسامی که وین طاقه اجسام لطیفه ده
 داخل در بینه تر است طبقا حکمی اوزر و اشکال مختلفه در شکل اولی
 ملا که که و کل بشر در بینه تر در بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 متر و خلد در بینه تر و در بینه تر و در بینه تر و در بینه تر و در بینه تر
 اوزر نه که در نور و بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 بوجه صورت و خفیه و کادر و کادر که در خفیه در بینه تر بینه تر
 قول چهار در و کرک اولسون بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 بعضی شایعند که در اولی که لولا ان بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر

بویکوهی

بویکوهی حیات خفیه را نکا را بیدار و بشد و بوجه حادش و کادر
 مع هذا عدم زبانه تن عدم حیات لا زوکن زبانه تن هر و بینه
 الطایع و مقتضیات مقامات و کادر و بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 صکره ملاقات واقع اولی و بوقیتر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 بقیاح کره ملاقات حاصل اولی و بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 علامه مکره که بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 الحاد علی ذلك ای سالی شسته بوقیتر بینه تر بینه تر بینه تر
 بر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 معتقد بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 و مواید دن خلاص اولی و طبیعت کینه دان بینه تر بینه تر
 و هر نه مقوله نسبت که و در کرک بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 قوز لکان کچه مقام بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 مستان بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 کور و کی بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 مخصوصی در بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر
 ای که که انسان کامل اعمال شریعه ده سا لیره خالید مع هذا اعمال
 شریعه ناله غایتی در حیات خفیه انسان کامل که نظر بینه تر بینه تر
 یعنی تر و بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر بینه تر

مطلوب و اولسه دخی مژانقه کوره مولد زینا حق کیدر و موصافه
 صنع بدیعی اولان انسان دخی حکم در پین جمیعت انبیا کوره هدر
 حقیقتا نظم روزنده اینده در و کن بو معنی انصافه موصفا اولغا
 خلاق فوق مختلفه اولو یلغاده دوشد بیلر و کیدر لر یق حقیقتا نظم
 بو حتمدن بو معنوله تصدیق کولر ایضا اولغا عقلا و عموال احوال
 قبول ایدلر سعاده و لذت ایدلر شقاوت نوز بر نوز روزین لایق
 اولان تبلیغدر و هدر ایضه مفوضدر و الله اعلم و نظریه انانی
نظم مدبر کیدر انبیا و جمیه دیوسان شرح اعظمدر **کوک جبر** اکر اکر
 کور عینی کن مریذدر **کلاهی** یوجر انان عالم تهیبه بر کورسک
 مقامک بنده عقل اوله نسبت بلکدر **شوکیم** ایجا ن مؤثران
 ایجاد عرصه **دکادر** فی الحقیقه زنده بلکه بر **مادرم** و جود
 مکه و آنده **دلکدر** که عیبه علیا **درونگه** اولان فنون اعلیٰ نرید
ایرشن سنان کورنوسا هیه نوز ایزجه **دالک** ظلمده و جا ناک
 دهان نقشه و غمدر **سوزنگه** چاشنی نوز قوصلا در دردی
حقی **الکده** خامه کوریا ننگردن دوزنده بر فهدر **قبلی**
 وفق **ایتر** اعلیٰ **قلوب** لایر ما حلا **الاسرار** انشایین
 بورده ابراردن مراد جمیع انواع بری صورت و موصیج ایدلر
 زبر اعرفده ابراطا نقطه مفر بینانک نموده در دخی تربیا ایکی
 نشانه لیلله احراز انشاملر در که قافوسین اولدی در ابراز لیلله

بناکر

یاکنر قافوسین اهلبدر و یلغور نشانه اولی نشانه نوز نشانه
 نانیبه نفا صفاتدر یوزکی معنی انبیا حال مغزین در کله طوول نشانه
 ده کمال اهور و طوول الیه که کمال انصاف اولمشلر در و مایزدر که
 نشانه اولی نشانه دنیا و نشانه نانیبه نشانه آخری اوله یعنی انصاف
 ابرار کقلبری نفا هو و باطن ان سرور حافی و و نیا و آخرت صفات
 محیی در زیر آخرت طایفه در که نشانه آخره قالی صورتی اولو
 انسه ککرور یعنی طلب انسان دنیا ده کی اولان صورتی قالیبه
 کور و قالیب نایدیدر و قالیب اهر اولسه ککرور تکیم دنیا ده قلب
 خنی و قالیب اهر در و بو معنادر دندر که رسول الله صلی الله علیه و سلم
 الله قالیب چشم سر ایله کور دی ایله مرجه جسته ستوی
 عرشه نزل ایدوب روحا بنی ایله سیر سیرط و جوی اهر کسری
 صور جسمه کور و بو صورتله مشاهدات واقع اولدی ایزدند
 دیر لاجسمه ان فو قده روح و روحان فو قده عین و عینک فو قده
 ستر اولدر و بو ستر در که خنی نشانه ایلر زین عالم وجود ایددر
 روح قویوم عالم انکالنددر و عین نسبت علییه در بسینه نظریه
 بنمستدر حقه دایله اولان خنی اولدی کجی و کن نظر اولانندک
 هر کجی بر تهیدر دن بر تهیبه در بوخسه کسجه لیه تهیبه واحد و دن
 دکادر تکیم بنی و ولی به حقا سالار ظاهرین مظهر و در و نیک
 کند نه سلا و جمعدن فرقه و سکتیدن بش بنده در کور و ایلر کور

في الحقيقة كذا كذا في سلام وروحيته كلوكه وعمو ذاك
 يعني تربية لها اوصافا انه اول استعارة في الحقيقة ذاك ذاك
 بل اعتبارا في لوزنه حتى ايدان كسرة في الالهة خالص وورد
 عابدا وورد معبودا وورد ساجدا وورد مستجوبا وورد في كبري
 راجد حتى انسان كان ملاك حتى في الجنة من اهل الجنة
 ديوم في در زير اعيان مخصوصي جنتنا من اهل الجنة
 روحا من جنس انساني وورد في الجنة في الجنة
 الخلاق في جسم وجمادى كسرة في الجنة وورد في الجنة
 ولكن مقامات كسرة روح ووجدت في الجنة في الجنة
 اول استعارة في قولهم جنتنا بعدة دنيا كسرة في الجنة
 ووجدت اسم بالهناك كسرة في الجنة وورد في الجنة
 وورد في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 حكم في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة
 حكم في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة
 ظهور في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة
 الملائكة في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة
 في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة
 برهان في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة
 برهان في قولهم جنتنا كسرة في الجنة في الجنة في الجنة

اولها:

اولها وانما في نسبة ايضا فان تدرج سلطان ظهوره ظاهر لولده
 يكون بولده كسرة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 جدا في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 وحدانية نسبة ايضا فان تدرج سلطان ظهوره ظاهر لولده
 بولده كسرة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 هر كسرة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 جود در اهل الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 بجانها في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 صافي قلها با توحيد هو الوجود في الوجود
 كسرة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 شدة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 العسري في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 معكم في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 والملائكة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 من جنس الالهة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 والعلم في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 الاسماء في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة
 كما اشار اليه بقوله خلق بيدي وكل من لا يدري رتبة خلقها
 بالآخرى في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة في الجنة

حتى قوله مولين . البرزخ هوس . تجلى برهنس . نوبت
صاغ وصولين . بعد لا تنبا . مر على السبع قوله تعالى واسروا
الندامة انارا العذاب اعلم ان الله عز وجل يصحب الانسان صبحه لها
دوام على ما وقع مع تمنى الله لم يقع فان تركيب هذه الاحرف الثلاثة
يدومع الذوات كل من مدرك من الامران ادامه وسهله
الخرم ملك بالمكان ان افا فيه ومنه المدينة لان ثنائيا سويديك
الاقامة فيها لا يتجاوزونها ان حال اهل البادية مكية كان في كان
وقوله عليه الصلوة والسلام انا مدينة العلم وعلى باعها اشارة
الآخرة عالمه لانه وقوله ولا يزالون والآخرين فان الشاير
كل التصيد في جوق الفراء وايضا الهد واثرنا العلوم في قلبه
واقامتها فيها بلا نسيان وقندان وهكذا اشارة المعلم والمتفهم
حال العلم المصنف ان قد ينسى منه وقد ينسى كله كاه وقه لا يتيه ين
ابن الصلوة منه والله الاشارة بقوله تعالى نفق الملك وقشا
وتدخ الملك من نشا فان الملك يم ملك العلم ايض فان تدخ منه فان
تدخ منه في الآخر لان ان لا يكون المتزوج من العلم الا كافر فقط واللذين
المتد سيدا في الآخر لما اعطيه من علم واي كان قيدا وكان فوق
في الدارين وان كان عالم لا تدخ منه من العلم في بقية اعماله فوحج به
المفقد وقوله وعلى بها اشارة الى ان العلم لا يكون كما الكثير
الاولى باب الصلوة والاعادة من العلم فقط لان العلم رض يفس

باب واحد ولا شك ان النسبة لا تدور على واحد لان الله لا يدور هو
في شأن اي فكما ان ينقسم وهذا يقتضي تحولات الاحوال فقد يكون الخطا
عقبة لتعود وانما هي ثابتة حتى ان بعض من كتب سفيته وقع في
جزيرة بعيدة ما اسير من الفرج فقال اننا انما انما انما انما انما انما
كروا بلحيا لا اعداد علم حتى ان الله الذي سفيته اخو في ذلك الجزيرة
فدخلها فله حضور العسوق قد اندج فيها اليسر وانما انما انما
ويجوز ان يقال ان المراد بالعبية هي عبية التي العسوق فله حضور العس
في صورة السر كما يظهر السنية في صورة محسنة لاجل ان الله قادر
على ان يجعل الشهود وردا احمر فاعلم ذلك وتيقن ومعنى كروا اليسر
هو ان التقابل يقع في الخروف والسرور في الخسوف فيحصل العسوق ثم
انما يتقان في التوررو والاكشاف وقت اليسر في السمران ومعنى
تذكر اليسر هو انما كروا اليسر في الوقت الخاص كما ان العسوق لم يولد
معيته فيه ومنه انما يتقن ذلك ومنه يظهر ان كروا اليسر
بكله لان التكرير فان في التكرير ناسيما على ما قلنا **نظم**
باله العالمين . اسان بابه يولفر . فولد كاه ولسون . طوبتو
يولده اينس . جرو وقصوه باقمه . نادواد ليه لاقه . كذي
بناك يقيه . معور بابه يلين . كروا احسان بابه . ايضرتا
ايله . كما اننا نسا بابه . حال لا يتقال وقليل . جبهة الصلطي .
بجاء اهل الصفا . عهد كما يدوب وفا . توحيده يتنون ليرين .

علموا كعبدة وأنه وسيلة تعلم وعالم الجحيم البسوة ولذا اعطى المثلقة
تتمنى اليه وموسى مشكورة يقتبس أهلها الآية بوجهه لامة نصير بالحق ولا بد
للاولى من ان يرجع اليه كالتقبة فأما قوم منسبون من اول واحد
وكا الهاتمية فانها اساسا لله تسمية الهاتمية على الله عليه ولم
وهذا لا بد فوجهه يتبع المعنى كذا لله وجهه على ان الظاهر من كل اليوم
حتى لا يذوق الفرض فقد يكون الفاصل منقولاً ونحوه نأخذ بالكلام النبوي
لا باعتبار التقدير فان الالهة كما يفعله هل البدع والاهواء والنسبي
مرأة واحدة في هذه الامة وهو الشيخ محمد بن عبد الله بن
وكل منهما وزير لآخر لظنا عرفه مخرج فيه وجعل بمشهور فانكريف
هذه المسألة وهي زيادة الابلاد بن مع شرف كان الالهة المثلقة
البت لا سيما الشفة وخصصة وخصيبة رضي الله عنهم فانها اتحات
المؤمنين ومنهم بالحق وهم يوكروهم وابو سفیان رضي الله عنهم
وفيه سر عظيم وهو ان الطبيعة في النفس كجدة انما تولدت من العلم
الاعلى في كماله مع انما كل حقيقة روحانية ومثالية في
وهذا الاختيار يكون انما الالهة والابدالات فيقول الخالق ولدت
انها باها انما من الجحيم كما سبقنا لالامارة فيقول الحق ما كنا
من ان بعض الفاصل قد يكون مفضلاً في الابدان عبادتاً ومختاراً ولولا
رسول الله لم يكن لا ادم ولا العالم ولولا انتم لم يكن رسول الله فيقول
استولدت باها من حيث تقدم الجحيم وقيل استولد رسول الله فيقول

رسول الله

التقدي الروساق والمراد بالامرأة هي ومن تقدمتها الحق والامرأة فان اتهد
هذا فاعلم ان الالهة انما تسمية وهي قوله تعالى واسروا النساء منكم راوا
العذاب يدل على ان النعم توبة كما ورد في الحديث انكم ينعمون ما راوا
العذاب بان يلو من به بسبب ندمهم لامة ندم وقربا يسر بابا والوحدة
كانت توبة وقربا يسر بابا، الائمة فانها انصرغ مقبولة ومنها الانتصار
انها مقبولة فتصانف القصص حتى ان الله يقبل توبة عباده ما لم ينصر
عزوفه تعالى حتى اذا حصل لهم الموت قال في نيت ان واحضروا
هو وقربا غفرة وزمان الامر وهو ان يشاء هدم الملوقة ويطلى على
احوال الاخرة واما البس بالوحدة فلم يقبل الايمان عند نزوله لانه
جعل بمنزلة الغفرة بالنسبة الى التوبة ولذا لم يتفجع فزعمون بانها
حين ادر كة الغفران لم يكن ذلك وقربا غفرة بل قبلها وفيه رحمة
عظيمة على هذه الامة ومذاق وقربا توبة وتوسع الدائرة كذلك
ولولا ذلك لكانوا كالا لاولى فيقول الاحوال وذلك انما في الحكمة
انما كان حضيض النوة فوق سا لالانبيا في الشرف والكمال انما قد
ايضا فوق سا لالامر في عابرة الملك المتقال واما قوله تعالى وهو الذي
يقبل التوبة عن عباده فقال خصوصاً بها فيقول الله كما اسلفنا بعضنا
وقولهم انما اساق عار فوصاله حال انقا الجاد والكل في ان جاهد وطه
حال الابدان والبقا اسلم من الابدان التي في كاد على لا يبعده فان
قال فما من قول انتم نوا عند قوله تعالى فلم يكن ينعمون بما هم ما راوا

باسما يعنى في الدنيا فان الله يقول انما هم بالعباد بل لهم يرجعون والرجوع
 مع نزول العذاب به يتناول في الآخرة لانه في ما يرجع به عليهم يرجعون انتم
 فاذا كان من هذا الجماع من قبولوا في الآخرة كما يقولون في الناس مطر بواو
 قلت وكان مراد الشيخ ما يبدو ومن كان منهم لم يزل في الآخرة ووجهه لم يزل احد
 من العصاة والكفار انما لم يزل بعد احد من هؤلاء الرسول والمطهر في العبد في
 كل ما هو ان الامانة والتوبة الاحتضار بين صورة الامانة والرسول والرسول
 الا في الرجوع اليه في هذه الصورة لا تسع الاحتضار في كل ما هو احد من
 محكوم عليهم يدخلون النار ولما في هذا ايد بلا كثير من احد قطعها وانما فهم
 في المال بعد مصفى الاحتضار وقد يعنى الرجوع اليه في كل ما هو احد من
 وانكنا في رجوعه لطلب انتم بل يعنى الرجوع اليه في كل ما هو احد من
 كلما نفيتم جلودهم بدينهم جلودهم غير هذا لا قطع ايد فاخذ بدينهم
 ولما الوصول الى الله والعلم به في بعد مصفى الاحتضار في كل ما هو احد من
 لا خطي تسليلا في الآخرة لا بد وانما في غيرها باوفا ولذا في كل ما هو احد من
 يرجعون ومع في الخلافة ما قلنا فقد انما في كل ما هو احد من
 والا ربا ط العوا في عين الله ودينه عباد فان معناه لطلبها لطلبها
 كما هو في النسبة التي ما قلنا فانها في كل ما هو احد من
 فالعقل في كل ما هو احد من
 عبادنا اولى بابي بشيخي في هذا هو القدرة والبطش وعلمه في كل ما هو احد من
 وقال وقل لعبادنا الذين اسروا على انفسهم فمعتصمهم بالعباد وقل ان الله اعلم

وقال زود

وقال داود وعلم السلا والسيول اعباد على الكفار الذين قاتلهم وكذا العترة
 المذكورة لا تسع بعض العصاة ووجهه في كل ما هو احد من
 ثم يخرجون ويكون بعض اهل الكفا والشقا عترة في المشرب اليان وبعض
 الاحوال الحسنة والاحوال الجيدة وذلك من باب العنافة الخاصة فليس كل
 فاسق يتبع بالشقا عترة من الايام التي جعل الله على المؤمن الاخذة فيسير
 فونه تعالى وذلك الهدى من الله ما لم يكونوا يحسبون فانهم يحسب
 اليه من مؤاخفة فطرته وعلمهم ظن ذلك بحسب ارايه في كل ما هو احد من
 عنده ما بالشقا عترة او بدونها فظهور ان الكبيرة لا توبه اليه في الايام
 فان الامر بيد الله وقد قال ونفهم اراون ذلك في كل ما هو احد من
 الملوك والصفوة من الجرمين ليس اربيع في الدنيا والله اولى بان يعرفوا
 عن استنساخه لانه لا الك الحقيق في له الاحسان الحسنى والشقا اعاليا والاعلى
 النجى وهو النقص الرجيم نظم بحرب بايان رحمتك سؤالك تمك نديه
 واركن علم الحق وقال تمك نديه • هيلو رباريا علم مستطاد رقتي
 • مسله معلوم ركنك حجابك تمك نديه • جهرا كنهه فيضاب
 اولو ربح في ربحه • كذا في تارة في كل ما هو احد من
 فوجرا ليدن جميع كانات • كذا كذا كذا في كل ما هو احد من
 لا اباي عاتقه دان حستما اجل كين • اده في يوده حرا وانه حلال
 اتمك نديه • مطلب ذلك نديه معلوم ركنك في كل ما هو احد من
 كين يهوا عرض حال تمك نديه • راجع طبار على ربح وروغ اتمك نديه

وکذا الخ خلق خفد و حیور و زانما و صفا تبه خلق خلق نظران ما و صفا
 الهیه درین خلق سبیلان خفان سما و صفا سبیل شی و نور و اسما
 و صفا تذا تبه تباطی و یحیی سبیلان خلق خلق اولماز و کج بودی و راه
 برده دن و نور شولر مهید که اسما و صفا تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 تکلم الهی خلق صفا ت و اسما تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 و یحیی و صفا ت و یحیی تذا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 حیا صفا ت و اسما ت و یحیی تذا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 موقوفه زین خلق و یحیی و اسما تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 لرند یحیی و اسما و کاه و کاه و کاه و کاه و کاه و کاه و کاه و کاه
 مطالع اولماز و صفا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 الطمان اولماز و صفا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 اولماز و یحیی و اسما تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 عین الیقین طه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 فو تالی الله اکاشا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 سکا که متنازه و یحیی تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 هم الهی و تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 زین اسما تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 القوی تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 خلق بودی تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه

وکلان

بود نیز نار الحیر نور بود بوله قال تک نذر • سابه انسانا مکان مل تابد
 نمود و بکن • دور و نیاد و کجی زوال نمائند • هیلر و حیر
 بزک دیدیلر تا نینه • ایلیو تقسیم آتی ماه و سال تک نذر • قبل
 فیض اولش بکن شرطت وصلیه ده • کجی ناقص کیم اهل کالان نکرند •
 و این کز نکرند • زین حقا ما تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 نذر • کجی که یوقدر تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 انتقال تک نذر • حیا حق انور حقی یکی تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 بیرون بیون بپرنه شمال تک نذر • والله اعلم بالمال • فی کل شیء
 ربا زنی لاشیا کما هی • بورده اراء و تبصیر فیه و یمنه تبه تبه تبه تبه
 بصیرت ناظر و نیکم حضرتنا حیرم علیه السلام کلمه کلور و کز نکرند
 زینا رحیم ملکوت السموت والارض زینا ملکوتدن مر اسرار
 و علوی و حقا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 محسوس مقوله یی کلور و بکن بصیرت تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 اولماز بصیرت فو تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 دیلر در که خلق خلق تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 اناری کما یبقی مشاهدیه قادر و لسه با تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 معنی کون ده آت آیه در و ایا صفت طالع ذ خلق معناه
 کجی اولور زینا تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه
 منتقل اولماز کوجه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه تبه

کلان یعنی وجود عینی بود که غرض از اینست بهر سبب عین حق که در دیده
 مزین غایب و مستور اولاد را از آن غایب و غایب و مشاهده و مشاهده که
 علمان عینی باید و بیکدیگر در آن جهان و مباحث و مشهور بود و در این
 مجال اعتبار باید معلوم و گفت اعتبار باید که مشهور دانند و بهر حال در عالم
 فنی در پوشش علم احکام و کلام و آثار احکام و اولاد و حتی عالم باطن
 مرتبه هسته حقیقه و اصل اول و در وقت هم که با هم آهنگ در آن عالم
 اولاد از آنچه هر صحیفه که در حقیقه و اصل و اعتباری که با هم و کلام
 وجهه مطلقند و مصلوبه و کلام که دیده در بوسیله جمع و راجع و فیرد
 خلاصه اولاد و مشاهده سوز کونان ظاهر بود که ذکر اولاد یعنی بود
 اشیا جلالا و صفا تدریج در و کلام مشتمل بر هر که در کلام و در سینه
 ناظر در زیر مقام اولاد و مشاهده اولاد و کلام و در هر که در سینه
 تجلی اخروی و در هر که در اولاد و در هر که در اولاد و در هر که در سینه
 اولاد حسن کسی که مجبور اولاد بود حقیقه و فیرد و در هر که در سینه
 و اسم ظاهر و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 هر کس در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 بود که شش تا یک سینه در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 اولاد نظر حقیقی در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 نشانید و در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 یعنی هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه

صفا نه بر آن

صفات حسنه با قرآن که حسن صفا نه نصر و اسرار صفا ندان حسنه
 اولاد و حسن و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 علمها التماس و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 بی بینه قان و بود و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 مشاهده و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 دیده لری بود و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 محبت مقام عالی و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 خزنه کوره در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 نویته ده کاور کان تو اصل اخوان نام التماس و در هر که در سینه
 اوج آبی قدر شکسته اولاد و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 و مقام خزان علو و غلا هر اولاد که در سینه و در هر که در سینه
 درونده فراق خزان و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 بقیه تقاضی قطع ایچون بود و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 آرزو و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 هر شخص که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 مرتبه سینه سالک نام حلاله انتقاله و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 اولاد و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه
 ملاقات ایچون رسول الله صلی الله علیه و سلم خلت باطنه اثری
 و فایده سوزان و در هر که در سینه و در هر که در سینه و در هر که در سینه

دخی نظام اجباری است و عقوبت و کفالت است و اجبار اربابین و امثال این معنی است که در کتب
 و در شمار دزد که سیر و راهبند نهایتاً بود و قد صحت و قضاحت است و در علم
 مضاعف است و بعد صلا لا بعد حال تزیید و زدن و افسه و کس که در و کس هر
 کس که کوره دکل بلکه طریق طلبیده و انزال کرده در نظر ایلد که بر
 کس که آمد یعنی عاقلی در زان و اوسه و مقوله طریقی علیه علاج
 انکس به بوده در که محال نظر است اصلیه و زدن و مطبوعه عدد فاما انکس
 عارض و انزال کردید و اری علاج بد بز اولور و کتدی که نوری تزیید
 بولور پس بوزدن قابلیت شرط اولدی غای هر اولدی کل اید یعنی
 جانی نوز تو جیدله و روشنا ایلد که اشیا بی کما فی ذلک ان ایلد که و هر
 حقیقت و ما هیبتان و افراد نذیع یعنی مظاهر نذیع اسماعیه را نوز اولدی
 فم اید من و نه یعنی نوز نذیع اشیاء اولدی و ایلد مشاهد فکرم و عاده
 قبلد نوز تاد سن **نظم** حسنک تبارک الله اولدی و چونده آشکار
 • بوزدن نذیع بیلد رله و زار کار • هر غنیه با هم نذیع
 اولور کا • با حقدن نوز که چشمه کون و نذیع نوز • سیرا نذیع
 قلبکی اوصوفی صاف قلب • با قیچیده آند مظاهر اولدی بیدبار •
 بوسن بوزنده کورده نذیع اخلا بوزن • بوزدن اولدی و کوی
 عشق به و قرا • مجنون بره نذیع ایلدی بوشه کیم • مخلوق اولور
 هیچ بدل نذیع کار • حق بوشه ده نذیع حیران اولور بوزن •
 و اریسه اندی عشق به تار مار • **و در اولیه ارباب** • قوله

قوله

قالی اولور و انا نسق قالی انا الارض تجز فخرج بد زرعاً تا کلامه
 انعام و انقسام قالی بصر و قوله انعام اشاره الی کل من الانعام
 الظاهره و الظاهر الباطنه فانها تنقسم بربکات الارض الی الارض الی قوله
 قالی فانینما فمها احتیاجاً و عسباً و قصباً و زبوناً و نخلاً و حلاً و غلباً
 و فاکهه و ایتاماً تا کلام و لانعامکم فان المعنی بعض هذه نعمکم
 و بعضها علفاً و اوبکم فالجیب ما تلحق الخبثه و الشعير و العنب و التوت
 و التفوا و الفاکهه خاتم بالانسان و القصبه هی الزطیه و الایه و هو
 المرغی خاص بالحيوان و لا شئنا ان غدا یتد بعض هذه و لا شئنا انما هی
 ممن یتبیه حیوانیه و لیست لآلهه الطبیعه ثم اى الانسان الی یون
 لیست کان فی الاکل و الشر یتبیه الطبیعه ان لا یقارن ما الاصل اول
 بما یبقیها و انا الانفس ف اشاره الی التقوی لانسانیه الی غدا انها
 العلوم و المنازله و هی الزرع الخاص فی الارض فالجیب النینما الی قوله
 ما السماء لم یثبت الزرع التصوری و لولا ما الفیض یتبیه الزرع
 المعنوی و قوله فلا یصرون اى یبصر انظاره فی الاوقاص و هی
 الباطن فی القالی و فی الايمان ان الریح علی من و فی انعم الظاهره
 و الباطنه كما قاله و اسبغ علیکم نعم ظاهره و باطنه فحیث التکر
 الی بلوغ و غایه العیز الی بلوغه بقدرة العبد فان العبد و قد رتبه
 متناهیان و نعم الله قالی لا یخصی كما قاله و ان تعد و انعم الله لا یخصی
 و کفی و یخصی و هی فی کمال انفس من الانفس بل ازیید ثم ظاهر القیفر

مخرجها هو رر • هو ديدنكه هرهفسده لجهورميد نمن •
 في الحقيقة ان سكن بلك عالم صغرن بكن • اولد يوفس كي نفس
 اخر بزوز نمن • فيض قد سد جن جوشه اولد يوفس يوك
 موق ابا ابدى انديشه نر فائمن • معاود اولدكه مصراع اخير
 مخرجها هو رر • هو ديدنكه هرهفسده لجهورميد نمن •
 في الحقيقة ان سكن بلك عالم صغرن بكن • اولد يوفس كي نفس
 اخر بزوز نمن • فيض قد سد جن جوشه اولد يوفس يوك
 موق ابا ابدى انديشه نر فائمن • معاود اولدكه مصراع اخير

تبرهن

مخرجها هو رر • هو ديدنكه هرهفسده لجهورميد نمن •
 في الحقيقة ان سكن بلك عالم صغرن بكن • اولد يوفس كي نفس
 اخر بزوز نمن • فيض قد سد جن جوشه اولد يوفس يوك
 موق ابا ابدى انديشه نر فائمن • معاود اولدكه مصراع اخير
 مخرجها هو رر • هو ديدنكه هرهفسده لجهورميد نمن •
 في الحقيقة ان سكن بلك عالم صغرن بكن • اولد يوفس كي نفس
 اخر بزوز نمن • فيض قد سد جن جوشه اولد يوفس يوك
 موق ابا ابدى انديشه نر فائمن • معاود اولدكه مصراع اخير

فیضاً بجواری و دلیری پس بصورتی خلق تقدیر و سنه او بود
 فیضاً از آنکه احسنی لکن التین ده اعتباراً و اندی یعنی بی چون و چندی از هر
 معنی بود که خالق معانی مشهور و زود نه در و خلقت هر چه و نورانی که بخواند
 یعنی آنکه خالق خلقی جمالت اصابت او زود نه خانی آندی نیکم قرانده کار
والله لخرجکم من بطون انهارکم لا تعلمون قیانتا ویدیه جیتلنده
 استعدا در او نیاوروز نه نوراً فاضله اید و یوا و انورده حقه
 مهندی اولدی و جانی بعضی تر یولی و دلیری و نایل نبیا و اولیسا
 و سائر سعادت در آنچه هر آن جمله تقا و تری فلا در زینا عا و اولیسا
 کور غیر یزید علی پوی در یان بر قطره کبیر و سائر لر یعنی ناقابل
 اولیسا طلعت هر ایلیخه قالو یعنی فرام اید و مدیله و در عورتا و ثانیاً اید
 کور و یکدیله مدیله و نایل کتار در مطلقاً زینا کوجه خالقه افزوی
 و ارد و و کتایم و کادر زینا بنوقی کلان کتار در و بعضی اولیسا
 خانی یعنی تمویجاً نام نعدن قعیل اید و نایل که نایل و معطله در لر
 و اهل سنتد یمنشدر که فی صفات الهیه یعنی قعیل در و نایل کتار
 و اعضا استسبیه در عدد بود که صفات کتایم قدیمه نایل و
 حاد نه یعنی اولنه و حورانی هم اسما را تمکین فرود زینا کوجه
 تقا نایل بر می یعنی در نیکم حاد نرند و وار و اولیسا و نیک
 دهه اسنا و حورانی نایل مراد لر نیمان معانی سنه اولان چه
 نیکم قرانده کلور و طاهر کتار الا الله هر فاتا مونور ده و وفاد که

عنه

بعضی حورانی اسنا را تمکین و کادر زینا اسبا به نسبتدن مستبیه
 نسبتی نر نایل از نکلن کوجه توحید حقیقی بود که هر سنه
 حقه اضافه اولنه تا که شریخی بولیمه مکرکه سبیه مستبیه
 مشاهده یه قادر و ایه بصورتده سبیه صورت مستبیه اولور نیکم قرانده
 کلور یا توها التماسی تم الفقر الی الله یعنی هر نه معقوله بابیه
 عرض احتیاج ایدرس اولیسا فی الحقیقه باب الله که روکنی غفلت
 ابله دور ایدو بهم بیدر زینانده غیر از حقه معنی اولور بود نایل
 ایسه حقه زود در زینا فی الحقیقه غیر یزید و تقوی تر تیشانه
 سندن تخلیص از ندرای سالان داشته بوکلور کوجه مکاشفه کور
 موضعه در رفاه اسعی ابله که مظاهر مفیده یه مر اجستدن خلکو
 اولاسی و سراج کتایم مطلقده بولاسی و اکوان سکا سجا بولیمه
 و کشف صورتده یعنی کلین و خیرینی و طاروق و قیدی فرام ایدین
 بنا علی نایل بوز کدی که مطلقه در تقوی تا که اسکن نایل و علی
 اوله و عباد مختصین دانا و لاسکه شیطان سوی نخی فرود کدی
 اضلال و واری شرکه نلالا تمیجیصر هر بولند که منزله کدی
 قی تا در در و صاغ و سولده قائل قی و افرد در نظم بولان ناید
 دلهر دیده اول قیاض مطلقدن • اللذن جام توحید علی یوشین
 دو مشق آیدن • بنای دل و لور توحید لغنا بندگی حکم • هر یوز
 هر کسه لیکن بوقوت حضرت مصلدن • کچی نقد مرادان نمده بی

در کبسه • کبجی چه بدله غذا فیض ایدر کبجی معلقان • بوسه
 غامض خالده عالم فرم ایدر کبجی • نه حاصل ایدر کبجی خا نازه
 جاهلان محققان • شیخ چون چون که حتی انا الله دردی
 حتی • قوا شیا ده بق حقه کوزک یوم خلقه بق حقدان •
بعد لا ینبأ انکشف انا العالم انما بقو با نفا اس الانسانه
 الکامل یعنی ایله نه خیمسه بعد لا ینبأه متکشف اولدی جمیع
 عوالم خصوصاً که افلاک و ادراک مدار انسا نکانه انفس
 نفسی در زیر کبجه عالم و ادراک کنز مخفی در ظمور و کبجی حتی
 و نفس احاطی در ندر انچون روح لیمو کا نانه سار ایدر و کون
 سلطان از کبجی عظم کبریا ناله کبجی اولوب عقل اولدی و کبجی
 و مختلفه حتی نفسی تکمله حال عالم سلطان و وزیر و کبجی تکلمه
 کبجی اولشدر و قوانده کلور لیس کشفه شی یعنی کبجه حقه
 داننده طی بود که با که جلالی بشر قبول انمن و کون قبولی
 کندی صورتی و زرنه خالق ایدر با اس سما و صفا تکلمه الیا سو
 انشدر و کا خلقه حتی بریر که نفس احاطی انده ظاهر اولشدر
 یوسه وزیر و منزلی کبجه و بریر صورتده و کبجی اولشدر
 حقدان نظیر و وزیر اولماز بلکه وزیر عیاقه و کبجی اولشدر
 حضرت سلیمان ناله علیه السلام و زرنه و وزیر ایدی و عیاقه بنوت
 صلی الله علیه و سلم جوبیل و میکالی سما و ایدی و کبجی اولشدر

عزما

منه انما یعنی وزیر نغا ایدر و مهدی منتظر که خاتم الخلفاء در ظهور
 عدد وزیر استخرا بنسه که کد که بدیجی جهان قیاسی روحان در وقت
 خدای حق وزیر سعید و عیاقه اولشدر بر خدای نفس احاطی به
 دائر و وزیر عیاقه کبجی ناز ایدر بوسیدن حقدان و زار و ایلان
 زیر و الله غنی عن العالمین و قیسمه ذات کبری سبب انفا اندک مجز و ایدر
 و بودند ظاهر ایدر که عقل اول خدای اسم با همه در ایدر که مستغفله
 اسما و صفات و نفسی جا ایدر و عالمه اولان روح لیمو انکشفه کبجی
 نفسی نوز عوالمه سار ایدر و بومعا مدد که کامل ناسدن نفس و ان
 اخذ ایدر لولا که اول نفسی بوزدن روح ذاتیک ناز ظهور که زیر
 عوالمی کونیه ایله کبجی اولشدر و خسته لره دخی نفی بومعا بر ایدر
 زیر انفس ذات نفس احاطی بله نده اولدی کبجی دخی تکلمه کبجی اولشدر
 نامل ایله حال ایدر که نفس سما و نفس صیبا اولده کبجی ارض و کبجی اولشدر
 حیات تازده بولماز و عقل اول که روح مخدای در جمیع ارواح اندک
 استغاده فیض انشدر و عالم جسم و جمیع خلقه اندک و بعد لطلاق
 الی قیام الساعه و الی اید بقا ارواح و نامل اجسام اندک حفظه
 منوط و فیضه بومعد و بودند فرمولدی که صلا نفسی احدی کبجی
 دخی اولشدر شسته شسته کبجی و کون کبجی صحنه خلقه کبجی اولشدر
 بقاد وجود اولشدر پس بوقد نام هو بیدر زیر انقدر کبجی اولشدر
 و ثابت و اریسه قرله کبجی انده دائر که کبجی اولشدر و اولشدر که

نور فرد و نور فردی نور شمس و نور قیامت و قیامت چه شده و چه شده
و قیامت آمد و یوحنا صلی بنا فی کل در اول اول و لاجل و لاجل و لاجل
بجای جمع اول اول و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
استاد فرمود در لاجل هر بری بر اسم الهیه و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
کثر تا اسرار الهیه ایدر بومعنا و لاجل که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اول اسم علم فی الحقیقه انان لیل و لاجل که اول اسم علم فی الحقیقه
اسم حقیقی به اول اسم حقیقی و حقیقی حقیقی به نشانی و لاجل و لاجل
اول نور که زید لفظی مثلا اسماء الهیه که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
مجاز در و لکن چون که اول اسم حقیقی و حقیقی حقیقی و حقیقی حقیقی
علم در علم علی حقیقی اما حقیقه زید لفظی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
تخصصی نامشید زید اسماء حقیقی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اسماء الهیه تو حقیقه در یعنی شادمانی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
زید لفظی اما حقیقه زید لفظی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
مکرمه اما حقیقه زید لفظی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
حد تصدیق زید لفظی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اگر چه اما حقیقه زید لفظی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
ایله که علو و مرتبه و علم و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اگر بیسره سوزند و یوحنا صلی بنا و حقیقی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
سلطان ظاهر و اقوال و افعال و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل

نور

نور سکا که انکار ده و لاجل بیت عنکبوت مشاکل و یوحنا صلی بنا که ضنف
عظایم چون بقیه معاد لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اول اسم الهیه که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
و روح محمدی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
علم تمام و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
نبوت شریعه و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
زمان مریدی و عیسا به لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
صورت عالی الخالدان حقیقی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
بجای و بومعنا و لاجل که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
عند الله اسم حقیقی بود که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
لما صلح مال اولان که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
وصفت فی الحقیقه هستی و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
حیات عالمه سلب لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
جو بود که لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
تفاتیق سلبه و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
جسد کانی به کوره و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
مصلحه و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اندکری به کده و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل
اول نور در بر نور و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل و لاجل

روح نبوی در تیر و جمعه حیات بول قلدن کاف و کلدن زیر قلدن کاف
 و مقامات و حالات و زائسه اندک و ساطت و شفا علیه در شوال هفتاد
 اسم رخا نه نظریه و در و مناصب صورتی و معنوی بدو یا بدین تقسیم است
 اکنون با این اسم ندی که عورت زایوس و منای و بسوی و تکریم است
 نظر است که ما آنکه کاری به حفظه و فیض جانی باشد بقا و نظم امور
 و کلام حقیقتی نصب استند که اگر کار کند باید و تکریم که کاری
 او را کارندان استندان استنداده اند و لکن شوی و کاف و کوه و
 اغوا و کلدن که بالا امر الی تخلیه و نور و تکریم محافظه انسان
 اکنون تعیین و انان ملائکه قضایا مبر و حوا و تکریم تا بعد از
 الیکور و بیوتقا در دن هویا اولی که اندک اندک حقه یکی و جوی
 و در دکه و عیام و روحی صمد و جیام او در دکه حقه ارباعی و زند
 یعنی واسطه طریقی اولی که رسول الله صلی الله علیه و سلم خلقا حق
 ارستند و توسط اندکی و روحه خاص بود که معنای مذکور با واسطه
 اوله و الله سبع الخطب اشارت اندکی که طریقی و اوله سلسله در تکریم
 اسم ظاهر قضایا بدین تکریم از اجود عقل اول مرتبه انسان
 منتهیه اولور و طریقی اسم باطنه نازد که بود صحتی از کلدن
 که کرم اکنون کاه اولور که قال رسول الله یوجب و در کاه اولور
 اخباری در بی و در رسول الله صلوات الله علیه خدیجی بود به در بی
 اولور و ساطت بر بی و کاه با واسطه اولور و لیه معراج و واقع

اولی یعنی که اکا احاد و شاهیه و در زیر آند و توسط مال بود
 تکریم خوانده کلور قاضی العیبه ما اوصی و بودند امن الرسول
 و امثال یعنی با خا در و شوی که عرفه حدیث قدسی در اولی اهل
 منامه واقع اولان اخبار الهی که معنی جانب قدس و نظرها و
 جنانی بودند اکنون قرآن اندک فضلا در زیر آند نظرها و معنای
 جمعا منازد و بودند سلسله ناک شرفه و شایسته و در نظر
 ابلی که جمله یعنی قرآن شایسته شمسند از بدین اسم ظاهر حبیبیه
 نور مشدنی و نور زهره و نور عطار و امثال نور قرآن و نور قر
 دخی نور شمسند مستفاد در در نور فاما اسم باطنی هر تسلیه جمع
 یعنی نور و نور شمسند که بومعنا یعنی شمسند یا نند و واسطه
 بود و لکن رتبه تعینی تعیین اکنون واسطه و معنی اولدی بومعنا
 در که حدیثه کلور منم بینه اناسم بکنند الله یعنی رتبه مغرب
 معتبر اولدی یعنی رتبه واسطه و معنی در و در و اولدی واسطه و معنی
 اشارت اولدی بوسی در لغت فی الحقیقه حقیق اولدی و واسطه و معنی
 حقیق اندر که او رتبه تعینی در خصوص که بر شمسند ناک و واسطه
 تغلیق اولدی اولسه معنی به وجود بود فی حقیق و معنی و معنی
 نظر با کلاه سلسله واسطه شمسند لور و در که ناک یعنی اولدی
 ابلیه و معنی این الله تعالی در در و در کاه اسباب بدست تکریم
 وجود بود و معنی تکریم سبب از قلند و واقع اولان صورتی که

نقض اولدجه انصار واقع اولدی و بزیر نوزده حجاب اولدی بعض
 تجار بر بخانه ییچیدیدیمون نقض اولدیکن خالان بنیه ده بمول
 کلید بولویوانده تیشه باده اوریکسوریدر مکر که صاحبخانه کبری
 سنه دن برینسانده معقود پیش او کجه حلال الی وقع اولویاناسی
 نه اوله دیوسونانانکه که تجار مکر دوری کلید تقدسین خبر و بر
 صحیح قدر دند و کی بود یعنی خاجده اثری اهل قدر کونک و نوزده
 خواص صنفده زیرا قالنا اناسی منکم **موتجیح جلاله** ناسی بزیه
 مشهور کلا در موصوله سحر و طلسم ایسه غایبانه ناندیدید
 اگر چه عقوله تا بیری نسی وارد کرد که بعضی جا نین نلر دند و غیرتی
 غافلغادن و غیرتی اسبابدن دخی اولور و بر خا تونلای غلغول
 اولویجانا دیرسانته عرض اندکه نلرنسی اجساد عدوانله نالایله
 دیونفس اییچیانفریحی اولان شیطان اولنفسده قران لیدی اولدی
 او غادر صانع و نطق اولدی اشته بونفس بزیه عالمده یاقید و کون
 اهلنفسه و نطقه معلق اولمه موقوقد و نجه مثل اولدی اولدی که
 نصر قان کونیه دن ایچکشتار و جام فیالجور لوج و حقه قاشقند
 کجه نلر در نلرون خار قار قار تصاد و نین نلر در نوزده کرامات
 بولایکی کلید **نظم** بار سول الله اسمک اعظمن سنک
 ذانک عند الله خازنه و معتمد سنک • بر دملک بولایکی قراری
 ابد غدن خالص • هر سوزک والله مقبول و مسلدر سنک • چشم

ضام بود

ظاهرین هر کرمصا تمسون خالاسیه • بلکه درینک نطقه صفا اولملا
 سنک • نطقه یعنی کورلاری دهانک چون صفت • موج یعنی کیزله
 کویا دالک میدرسنک • نقد و صلا بولای صوفی اهل حق اولدی •
 بولای ایلموسنکی تا نانا عللدر سنک • صلی الله علیه وسلم
عند الصبح یوم الجمعة قیلک امامت وجهه و اخفا
 یعنی بویومو مبارکه ده بواج سنینه تعلق کلمات و اشارات مخربانه
 دیومطی وار دا ولوب بعد الاشراف شروع واقع اولمشدر کجه بوی
 ماده بویکابده و غیرتی آثار مزده نجه و جهه قلای کلش و نانا تقریر
 انتظام بولمشدر خصوصاً که کالیجه و الاخفا نام اثریمختصا کا
 مختص در و لک هر صاحب علم حدیک و هر قانک بزیر و وار در
 ایچون کلور من استوی یوماه فر و معنون یعنی و قلر دند قی علمنا
 و نتیجه کرکد که هر بوی یعنی ان غیر منقسمد علم لوی میزاید اوله نفس
 انسان تجدد اولدی یعنی و کوقلیده بجهس لیا بویق و لایسه بار علم
 ساعده و یاهر و ذشرقی ده ترقی حاصل اوله زیرا انسان لیا لیا کول
 بویا فیوما انتفاصل و زده اولوب تالار نلر مزده منکوس اولدی کول
 ایچلا روح نوج ساعده قساعه از دیا دوزده اولوب نیشانی کیمیل
 ایچجه دنک سوغ بلوغ و زوال یعنی کرکد که بوی یعنی بوی منکوس اولملا
 زیرا کس بویور که اصله جمیع ایله و موطن غیر نوبه قاله نیکیم مؤننا
 قلبده داعیه کعبه وارد و رغایا اختیار مالاکا و وصول اولسایا یعنی

کمال بچونند. اشته بوضوح کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و انشا ناسری و شری بالاده در کذا اصل فرغ بر نه وضع اولفشد در تکم
 معنی فغصه عرف ربه مثاله سنده واقع اولفشد که اصل اولان مرفه
 الله فرغ بر نه فرغ اولان مرفه نفس لصل کلند. قوانشد بوردن
 فرغ انشا ناسری که کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و معنی کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 علم در سند مستغ اوله قلون بیا ندر تکم بیا علم اوله و اما عا ثانیه
 در هر دو کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و کسب حال بدن و فغصه کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 مقصدا از اولان کسب و فغصه کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 مذکور در نام اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 مرفه نفسه اولان مرفه کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و بره مرفه کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 عام علم اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 معلوم و اسم باطن فرغ کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 اتمدان اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 در بید و در کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 مرید کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه

فغصه

تقدم اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 البره کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و نه طریقی معنی کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 وقاه الله کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 ابانشد در کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 اکنون سول الله صلی الله علیه و سلم قالی قران و تعلقه ذکر در کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 زیرا بجهت کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 که کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 بزوق کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 و فاجع کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 شرط اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 به معنی کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 صلواته اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 نقصان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 فاجع کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 امامت اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه
 اجری اولان کعبه سید معنی کعبه است که در حق ایاقان و سائیه

دخی صالح اکل نماز اولاد و لایع اسل شرط ظاهرینه و بین الین و در شرط ظاهر
بینه و بین الله در سب کا ملاده شرط باطن اولی کا قید امامه شرح ظاهر
اولی کا فی اولی بی بی یا یکی وجهه شرط صحت و لایع فی اولاد و آنکه شرط
باطنی بودن امام و خصوصیه اکا خاصه و کلان بکار اهل باطن است اولی
شرط ظاهر به گوید و در که بشرط و طاعت مذکورند که چون اجتماعا فائزند
بطان و فضا و نسبتا و نور و عقیده شرط باطن و توفیق قبول این
صورت صابون صالح اتق زینت از پاکیزه و عهده بالندن عبادت و کلان
تکیم ملاحظه ذاهبا و لاشلور در بکه شرط ظاهر هم در صحت خلی زوار
بوصورت و معنی و در و حاکما جدا در و هر مشاهده که در شارع
اوضاع اولاد که حکما جدا در و در رعایت اخذات تریز مورث عیقه
عقلان صریحا باطلد مکر که تشهد و دنیا و استنساظ طریق اوله و بی
تقریر و نام اولاد که عالم صورت بنده اصل اولاد هر قران و هر که در
زیر هر کس و وطنه مناسب اولاد صالحه امور و در و صلواته اصل اولاد
چهره که سنی سابق اولاد و لایع اسلامه مکه شرح کلان استینا
اولاد هر که در و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته
زیرا کجما عدله زمان غفلت و احباب وقت مناجات و صلواته و صلواته
اصلی اولاد هر که در و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته
ایسه استینا که در و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته
و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته

حور نبوی بشود زیر اسماء بقا نیده خدی بشود و صورت عیاش ظاهر
شرعاً عیاشه در نزد زینت از دران مراد مطلق توحیه قبل اولادیک
انانله کتفا اولو تو هر کس و قات مخصوصه که کندی خایه شده و توحیه
اید و ی و انانله اعداد اولاد و کله و کی قی قرانی و صلواته کان خدی ظاهر
لام کلان که تریز یا به خلق متفق و لایع خصوصی که اولاد زمانه و خلقه
فشیق اظهار ای مقابله سنده طاعتی اظهار خدی و لایع و نتیجه دند نا که
طاعت فسیقه مصاصه و پیوسته شعائرین غالیله که زینت مذکره
اجتماعی حدیها ناک غالبیتنا اقتضا اید که انکله غلبه ناک تاریخی
اولاد عیار که کتاریز کتاریز غلبه کتاریز استیسمه سبیل اولاد
بومعنی بر هر قید که علم رسو و ناک کتاریز و ناک غلبه شعور که آثار
فشیق از الاده جان لکن نور طاعتی بومبند که کتاریز شعور و معنوی
طوبی و رکند بلو ظاهر و نانی هلندن عدلید و جمع هذا ظاهر و لایع الی
بدعت و فسقند خدی و بر و فرائضی اولاد و کتاریز شعور و نانی
امورین ظهور اولاد و لایع و لایع و لایع و لایع و لایع و لایع
اسلامیه رسول الله علیه و سلم مستنیر و صلواته و صلواته و صلواته
اولو بانان جلال و تبار هر و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته
انظار ای امور و لایع و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته
کوستر لایع و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته و صلواته
تقوی فاسقه و صلواته فاسقه که در و لایع و صلواته و صلواته

عالم شرحتی صفای سه حقائق اولی شد و شرکات منتقد مقدم جسم
و جسمانی و جسمی ظهوری و غیره می باشد بلکه بوی خلق و در دنیا وجودی است
پس امکان جسمی و عالم جسمی و در آنکه وجود و در ذات خاص اولی است
زیرا حواله ظاهر می باشد و در صورتی که در وجودی است
عالم روحه ترقی الیه بسیار در پایه وصولی و فراتر و شش حقیقت جسمانی
منقطع اولی یعنی آنکه در حقیقت در اصل وجودی عالم اولی و در صورتی
ظهور آید و وجودی و در کتب و اشعار و در کتب و اشعار است
یکی در حقیقتی که ظاهر عالم وجودی که در روح عالم و در کتب و اشعار
اوله و در تمام وجودی و در تمام اشیا اولی است و در وجودی است
یکی در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
عراق با الله بوقت ما در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
جسم و در حواله حواله منتقد منتقد منتقد منتقد منتقد منتقد منتقد منتقد
و بسط زمانه قادر و در کتب و اشعار و در کتب و اشعار و در کتب و اشعار
میست اولی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
موضوع اولی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
زیرا در اصل وجودی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
اولی است و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
تا که در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
معنا به جاهای در و بوقتی در دنیا و در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است

موضوع

وصفات و عالم ما در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
وجودی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
کند و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
وجودی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
اعیان و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
اعیان و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
تجلی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
یوقدر و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
معلومات و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
زیرا افعال و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
آنکون و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
مثال و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
اولی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
رابط و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
برید و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
والا و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
عالم و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
است و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است
و مستوی و در حقیقتی که در تمام اشیا اولی است و در تمام اشیا اولی است

حکم امکانی و مقام ترکیب کن واسطه و قید فاعلی و یوقد و عام خاق عالم
 کون وحد و نذر روحا و جسماکا ان حکم امکانی و وسط فاعلی اوله و
 درصده کرجه ترکیب یوقد که بواعتبار له زلف انداختن می برد و ترکیب
 امکانی در در و بلکه بالفعال کون و نبلور و کثر ظاهر که کون و حکم امکانی
 داخل اولمقدن ابطنی یعنی یوقد اوله و لکن از کون کچون فاعلی و کما قول الحق
 من بر قبلی می شرح عالم وجودی در نشانتمند که اصل او در کافا آمد
 و ظاهر نشاء اعتبار باطل و اوله و عند نشانتمند هدهد و بدنه سیر
 نظر اندازد که روح اوله بر نه نیک نندید و یوقد نشان ظاهر و باطنی که
 مقام آمده اجزا تمایز کون کچون عنوان مع اوله در زیر عوی
 باطلح الله کورد و در بر سنیه که ظاهرها انحال اوله لکن عوی نشانتمند
 متداول که عند کاه اوله اوله یعنی نشانتمند و نندید و فاعلی
 و لفظه و مفرقه و مکتوبه و مسموعا اعتبار باطل و یوقد و بواعتبار ثانی
 ابله بر کسه کا غیر یوقد در سیده محو تا ناک قدیمه زاهد اوله لکن اوله
 نیکیم یوقد قضا اله فاعلی اوله یعنی نفاقران عوی یعنی وقت القاده
 حادث یعنی جبریل قلبی و یوقد به القاد و کون مسموعا بر مسموعا
 ابله کس و خورد و الاقران کا فرضی اوله یعنی بر سنیه یعنی مسموعا بر
 مسموعا کلید و در اوله یعنی یوقد یعنی زوئیه نشانتمند و فاعلی
 بر یوقد تعالی بدیع حقیقتی که عند کون کل کچون نورانی
 اراده نلد عیب و مقام اخرا و فاعلی عیب یوقد زیر انتخاب فاعلی

مکتوبه

مرئیه باجه بلند و مبداء انحاء و فاعلی معتزله در که استماع رقیبه زاهد
 اوله لکن در زیر بلبلد که و شش و شش ظاهر او باطنی از نیه و شش یعنی اوله
 اوله لکن کاشی و هو السبع البصیر و عند کون مسموعا کچون کس و فاعلی
 حقیقتی معلوم در بود اندک که حق تعالی عالم نشانتمند مثل اید و کچون
 انانتم بر نه انوع و نماز زیر هر نشاء نشانتمند لکن مسموعا مسموعا
 واراد کچون در بر که و جبر یعنی خضر خمر مع نلد که خضر الحیان
 و خضر لا روح و خضر نشانتمند و خضره نشانتمند خضره الاشیاء
 الکامله در یوقد یعنی خضره و خضره نشانتمند خضره الاشیاء
 رده فاعلی نشانتمند مسموعا کچون مسموعا و مسموعا فاعلی و ان صوب
 کلید و جبریه در کون انما و مسموعا فاعلی و مسموعا فاعلی
 اوله خضره نشانتمند در کون عالم ارواح و عالم اجسام را رسته واسطه
 و بر خضره نشانتمند کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون
 کا اوله نشانتمند و باطنی نشانتمند کچون کچون کچون کچون کچون کچون
 پس یوقد در ان اهل الصلوات و مسموعا فاعلی و مسموعا فاعلی و یوقد در
 مرئیه شریعتی کچون اوله کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون
 بو سبب ان اوله نشانتمند و کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون
 زیر اناده کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون کچون
 زیر الله تعالی نشانتمند خیرا اوله و بر کسه کچون مسموعا اوله
 نتیجه یعنی یوقد قطعه بر نیکم هادی اثره سنده اوله فاعلی فاعلی

ووصلت ورویی همی قریب ووصلت مع طریح سیب خنقند پس آرت
 توحید و شواهد قد رند. جانانها الوعیان صغانت و نسیانند
 اهل شاهده. دن شاهده سنده راجع و هیچ برین الکتانند
 عالمکی و قلیند عالم ملکوتی و روحند عالم جبروتی و سرور عالم الاهوتی
 معالعه تمکینا اهل مراتب و مستند بر روحند که توحیح الهی بر تمام اوصاف
 قالو بر تریب اجسام و اندان مرتبه انسا نند نزل تمسک که یعنی کابنی
 صورت بولنا زوی پس بوندند غم و لذت که فغان و لکه اول اجسامند
 خلق اولند قد مرتبه روحده اولان خفا جبروت منتقل اولدی زیر اولان
 توحیح تریب جسمه نزل اندک جسم لیسده روحده اولده مشا هر و مستور
 دیدن که طوری در کون قولله و کون غیر طریح با تکیه فراند و غیر طریح
 کلور انفا الذی جبروت یعنی خفا تریب بارز و لشکاره اوله نایله کون
 جبروت استماع اند و کون کون سالن ما دم که مستحق الفکده مع اولان
 و جبروت کون چون کون و فکده نکند لیدن عالم خفا طریح اولان
 اولان جبروت اولان خفا و از کون قد مومکن و جمیع اصناف اولان
 اولوسن کال انما شمشیه طریح جبروت اولان و جبروت کون برینجا کینه متباد
 اولان جبروت و مستند بر دکنه خفا اولان برینجا طریح اولان اولان خفا
 و توحیح نند که کون و حیا نند و فریاده روح نند صورت اولان و وقوع
 اولان با اولان خفا برینجا کون و خفا اولان اولان اولان اولان
 حیاطه مرتبه نند و صفا برینجا نند و کون که خفا اولان اولان اولان

بلکه

بلکه سنگ وجود و نشانی غلبه بکنز که فاعظیم الله عز و جل
 محتاج در زهار اربابا کاروان اولین که اندر فرقی نسا کون
 زبانشین عالیله از حیا اولان اولان در **نظم** کل سسکه دیدن
 بیدار توحید ایدم • هفتس سبز انگری بیدار توحید ایدم •
 حلقه حلقه اولان میدان ذکر الله ده • عشق اهو هو دیو کون
 توحید ایدم • چون خلی کرید عالم ایجاد • برنجی بو
 دورده اظهار توحید ایدم • عالم اولان بلان عن بعدی نقض
 انبوی • کز اولد کرید فرار توحید ایدم • ناعشقیل کون
 یا قوب کون بل • اغریز ان غلغلی انشا ز توحید ایدم • اچلوی
 انفا حقدان اولد و کون وحدت کلای • حقی جان و کلان ز توحید
 ایدم • **نظم** تمنع من تصفیع یعنی ان المعرفة للیقینة تمنع العار
 من تصرفات الکوثریة لان کرامات العلیة افوی کون اولان الکوثریة
 اولان جیشان اولان نعلیق نذات الله صفا و اسانده و صفا تر و صفا له
 و اهلها العلماء بالله و بله کون جمیع انخاف اهل الرسول انهم
 با حکم اولان فقط و اما الشانیه ففعلها بالاکوان لیلند نذات اولان
 ان اتعوا بالوجع علی انفاق المنکم و نذات الیقین العلماء بالله انما
 سلیمان بل ان سوی الله جمیعا کما قال و تبش الیه تبشیا را ان فقط
 نانا الیه یقر اتصال با سوره و لولو وجه جونی الا ان کون بوجه
 فانه لا یطاق لا انقطاع التام الا انی اتالله صفا جمل الی الی اولی

ازواجها وافلاذ و اموالهم يقطعهم ذلك الحق الحق فانه المشاهدون
 الحق في الخلق بايات توحيده و الشاهدون للخلق في الحق باسمه و صفاته
 ثم ان مقتضى حكم السورة هو ان الفرق العجز والصف والامكان ونحوها كما
 ان موجب حكم التورية هو ان الفرق هو النقص والوجود وغيرهما
 فظهر لنا اننا قد بينا هذه الاوصاف في وجهين الامد لاننا نظرنا بصورة
 مولاه باظر انوار قواعده و بربوبية العباد و يكون عبد لله في كل
 الوجوه فانه سلم الا ترى ان كان رابطا اليه بعد فانه لا يقدح في الاتصاف
 به فيقتضه وقد بينا ان هذه الامة و ريسها هو ابو بكر الصديق رضي
 الله عنه و ثبت انه نظر بنور قري بال الذي يتناولها هو علمه و قوة و عبودية
 و انما الخلق لا اوليا الا انهم لا يكونون احد من اهل الخلق و لا من
 المشركين و الذين قيل في حتم سببهم و جرحهم و جرحهم و جرحهم
 المجرمون ثم على طريقتي فيصنفون على كل علم على ان يكونوا اهل الخلق
 الشيطان فانه اصار عن انصرط السورة و انهم في الاتصاف بالحق و انما
 وضوا و اصلوا فاهم عن انهم في العذاب و بربوبية و هو انهم في
 الترتيبين العون و التواضع و ان ذلك لان العون اهل المحرقة انظر فلا
 يلتصقون الى المعاني العقلية التي هي الامارات العلية و انما ينظرون
 الى الامور الحسية التي هي الخوارق و انما تنزاع اهل الاستدراج و الام
 المضيق و قل صاحب اهل الشيع و عيون النبيين و حق الشيار
 فانهم اخفيا هذه الامة و تحتها بلغة و اهل المادة و من حيث انهم

اهل

اهل العمور في ظواهرها ما ملات فارتبعت اليهم الاهداء التورية لاهل نفس
 من هدى ثم يقتد بهم و لغرضه من ضلالتا و وصايا من بين قطوب
 لمن لم يلق به يد ما جاءه و والين جانه و هو يد و ما انظرنا الذين
 اوتوا الكتاب الا هم يهملون ما جاءهم البينة و قد نرى في التوراة في موضع عديدة
 من القران فادعي بالفضل لانه الله تعالى كما اننا نرى احبا اليه من اجتماع
 فان القصود لاهل من الخلق الموقفة و من يصيب التوراة ثم يرتفعه و انما
 كان العقول و ارفق في الوصول الى المقاصد من اية الانبياء و الوترة و كتب
 و انما يكون اهل قلب و اهل في الاعتقاد الحق و على حال واحد في العمل الحق
 حتى يصير هذا الاتفاق و الاطراد نظاما و الصورة و معنى و يتم مراد الذين
 ظاهر و باطنا فوجه على العاقل ان يربح في الاعتقاد ذات العلم الكلام
 الذي عليه اهل السنة و اهل العلم العمانات و العلم بالانفال و يخبر
 المهلكات التي فيها تخمينات عن انوار الكتب النفساني ثم العلم و يخبر
 العلوم و هي علم الشكاشفة و المشاهدة و المتفاني و يحصل الالابناء
 على الاعتقاد و العمل الشري و التساؤل و الرضى في وقت عند الامور و الاثر
 و لم يذوقنا من مائدة العلم الا في نقيض و نصف في الطريقة و ان الوصول
 و حرم على الاله الكماله لظلاله اهل الاصول الا ترى ان الله سبحانه و قدنا
 قلبا و روحا هكذا و كماله و كماله و الطبيعة يتفصح في الام له قلنا
 القلب و الروح و لا نشاء ان نعتد الروح هو الشاهدة في نقيض فقد نقص من
 قواه و انما الخلق الذي قام على شق واحد و هو الجسد هنا فاعلم ذلك

نظم يا قشع عشقه بالورير • بزوار اول بر وانه اول • كنجنه استراد
 اكر • وزنده اول وور بر اول • قونسيه مكر واول • بمر كرا ملدن
 آل آل • اول الدن ايج جام وصال • مستانه اول مستانه اول • وري
 بوغجه برقي • حقي سنده در كنده براق • عقي قونسيه قون راق •
 ديوانه اول ديوانه اول • الفت بايد بو جوده • حقدن فانه فان
 دله • جانكه و زكه در دله • همنا نه اول همنا نه اول • ساق
 اولوب ذوا كبريا • باده دكي فيض يا • غافلنده حقا • بيانه
 اول بيانه اول • **فيل** عند الفضا نور المسلمين عمادة لان صلح
 هو الذي يرعى لاوقاد لا يخفى من وعظا انك عاتد اتوجرات
 فكل من الله في ليس والبقطة كان معد في النوم والليل ان انه يتجلى فيض
 القامات لا تنو صند مني من لوزن ظاهرا لوجوده بل طنه في علم اللات
 فان لا فرق بالنسبة اليه بين نور والبقطة انما والبقرة انفا ولا حقد
 بالاضافة اليه لما قال تعالى لا تاخذ سنة ولا نون وزان ان اللقا كان
 له سما وبعصر فلو قلنا انه نام كان بصر الله ثمة تعالى الدعوى اللطيه
 الاشارة بقوله عليه السلام غنى ما لسا انما جبرنا الازنام
عبر قلوبنا يعني ان يسيو به العين انفا هم عن خلق تقصيف بغيره العين
 الباطنة من خلقها في القصور والاشناسان العين الاولى والى كان شيب
 ويعتقون عليها السلام اعم وقال صلى فانها لا تسمى الا بصار ولكن لم يعم الغايب
 التي في الصدور ثم انما نام يبقون ويوقون على الله فانه نبينا

في قوله
 غنى ما لسا

في حكم العالم بالطبع لما صرح الله تعالى كما عليه هل الله فانه يتوبون
 نبينا كناية سارية فتم جميع الأحوال في جميع الاوقات سوا • حقدن طه النبوة
 عند العمل والا ان عمل بعد لغير الله تعالى حتى انه نام ثم انه الله تعالى
 ولعمري الرجح العا ملة لا وقت لاخذ الطبيعة وصحة الجود نبينا
 وكذا على حسن الظن بالاكابر قصلما فانهم ما لون بالله لا حكم النبوة والحق
نظم خوابدين بيدار اول اول شاهد ديوار در • صور تمام كا
 آينه انور در • دكته سالك تاجله سلطان معني اولدى • صانه
 هر بر خورده شوي اللد بيدار در • چشم زكس وار كور كوكب اريا
 خواب • اشبو عا لمد وچيدا كاه دالر وورد • عارفان خوابين كاد
 هر دى شيع اولور • مضد رذكري زير هفتس بيدار در • حمد لله
 ديرو دل نقش سواد بان اولوب • شمد خلق بو وجوده بر نورى
 ديوار در • **بعد** لا تنبأ • لياله الاحد من انكسر فرغ في شمله معنى
 هذه العبارة ان من انكسر قلبه فهو في عهد ومثل انكسر يعنى انه
 عند الله في درجة رفيعة كما ورد **اناعند المنكسر قلوبهم لاجل**
 اعلا اجرا مساوية تعالى كما انى با ذى اناس فان اتان ذى اناس هو من
 اجل الانكسار مع جبرهم وذللتنا في انكسار الله تعالى فان انكسار الله
 انما هو من معان اخر من الذي هو من المعاني العالم عنة العالمين
 فان الله تعالى انما سبحانه خالق في قلبه ناهية فله لا يضل ابدا ولذا
 البعض يبدا خالق في قلبه مرارا فلا يبكي ابدا ووقا كان عليه الصلوة

والتسام وانتم الاخوان متواصلان فكر كما اسبق وليس في ان الامر لنا القربة
 والفرقة ولو في الجملة فان ابداننا بشرية بل في الغاية وفي اللطافة
 حتى صار كالتقريب فانه يربح بدينا العام والعلوم فادى وصل العبد الى الحق
 وصولا ليس في حيا بل انما رقة البدن والانتقال من هذه المراتب الى مكان
 واصلا اليه قبل هذا الموت الفناء واما موطن الاخرة فالتقريب في
 حكم التقرب لاننا صرنا نتلطف هناك ونصنع ان اول الجنة لا يتخطى
 ولا يبولون ولا يخبرون ذلك ما هو في ذلك في الدنيا والحاصل انه لا يزال ابد
 المؤمن محروما منكسرا كما في الدنيا لانها دار الخلق والعدا والكون
 والفساد بجنايا ظلمنا بنا واما العرش والكور في اعمام علم الطبيعة
 فلهما البقاء كما في الارواح اذا الفناء انما يطير على اجسام كثيرة وثمة
 جعل موتنا للملازمة فتنشأ النور فيهم وتكون جسمها الطبيعة ومن ثم
 استغفوا عن الغيوب فانصرف ثم اننا لا نكسرا ولا بدلة في الجبروت في الدنيا
 واما في الاخرة اما الجبروت في الدنيا فللنقاء والصورة فانه لا تكسارهم
 في قهرهم محتاجون الى الجبروت بالتعليم والصدق والحق في ذلك واما الجبر
 في الاخرة فللنقاء والحق في الجبروت في الاخرة بل في الاخرة في الاخرة
 لم يفرغ الشريعة فانقضى ولا تكسار ولا يربح فيهم بالتعليم والحق في الاخرة
 وانما يجبر كسارهم في موطن الاخرة بما يليق بما قاموا به من الاعمال فظن
 ان يكسار الحق انما هو ما كان الحق في الاخرة وقد سمعتم عن بعض المتكبرين
 انه قال حسبي والى مرة فبكتبت انك التلبه بكما شديد وحسبنا انه يدوب

من ذلك

من ذلك هذا فهو وكلامه وهو انما هو ان ذالك انكسار لا يربح في احد اصلا
 لانه لا يربح النفس وهو ذاتية بل هو امر من امور الدنيا وان هو من
 قام فصح السبيل واساطير به نار الاشتياق في كبريا الشناق الى القادسية
 فهذا البكاء والدمع نور في وسيل البكاء والارواح وقهر على جميع ما يطوق
 طبع في من الاخر من النفسانية كالايمان والطاعة لرحمة الجنة والوقوف
 انما ارشد منه الذين لا حال المالك الامانة والخطا بة والوعظ والتذكير
 والتعليم ونحو القرآن والشي في صفة المؤمن والكلية العينية ونحو ذلك
 فانها كلها انما تقبل ان كانتا بنها لوجه الله ان العبد المحقق في حيا
 الله تعالى ولا اجبر له ان كان جبر فاجبره في الدنيا ويحشر مع
 المنسبين في الاخرة لانه لا ينظر بياطينه في الاخرة وقهر ما قبل كانه من
 يد الله مع عين النية ابتداء واهلها قبل ان يثبته الله في ايامه بؤلا
 القلا في الدنيا بنفسه **نظم** اي صوق صا في بال ولوب • آينه والاريت
 سن سنى • زككار لرون جابوب • جام جم يستجابونى • يح
 ظلمت ما بين دن • برنورا ولا كور عين دن • ازا اول كور بين دن •
 عارفا بسلك كبرى • قلبك نور ووروك • جشمك مثل دن •
 كرك • والله ترك سر كرك • منصور وش اراقى • آه ابله بنا الجوز
 • زار اول قول يعنى اجون • درد اهل اول موثا اجون •
 درمان يده نا اول غنى • امر الابد في والكبريا • دور لندك
 تابو اسيا • برد انه يكن خنيا • اوله معارف خرفى

ورد قوله تعالى فالذين فضلوا براى زكهم على ما ملكت ايماهم
 اوله قوله تعالى والله فضل بعضكم على بعض فى الرزق فهداياته الى
 التقدير فى الرزق الظاهر وهو ظاهره وفى الرزق الباطن وهو العلو
 والماء وكل ذلك محسباً لاختلاف الاستعدادات لا يكونان منفرداً
 محذوفاً بغيره فى الاسم الذى كلى والفعل عليه خادماً ما يدور بالاسم
 الصفاتى بغيره ولو لا ذلك لاختل نظام الاسماء والاشياء فان لم يكن الله
 سواها كان كلاً ولا يحدودها كلاً سواء كانا كلاً او لا فخر ان
 المالك والمولى لا يستويان فى الرزق ولا فى شرف المرتبة فكذلك
 شريك المالك فى هذين الامرين باطل جلياً وان لم يكن تماماً باطل
 بعد مرتبة العبد لا محسباً بغيره وان لم يكن تماماً باطل لا محسباً
 بعد رساله وان الشيخ يعجبون لا ينفصلون عن العبد بل هو العبد
 باطل كما ان فيه اسراره واما بعد الموت لا انتقال فالروح فى ان يكون
 فى ابدى كالتالى ان الله فيه بالشفقة الى زمان الحيوة الدنياوية وفى ابد
 النجيات ذكر الاحوال التى تستقبل وتوابعها فان الله تعالى قد يعرف
 بعض نوى بعض عباده فكيف ان طراد عليه بطراح الله لا يغير ذلك
 فجاز ان يقول خبره فى ابدى كذا لان يقول اننا اعلم الغيب فان الرباط
 عنده تعالى ومقال ان ربى الله لا يعلم الغيب كذا فيما اصار الى انه
 سلب علم الغيب مطلقاً وقد قال تعالى فاطر عرشه سبحانه الاحوال التى
 من رسول الله يظهر عنده ان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعلم بعض

الغيب

الغيب بتعريفنا لله تعالى وهو تفضى نسبة الحكمة المذكورة ثم اننا قد
 انما انما انما الله تعالى الى المولى والاعمال والعباد لا ساقلاً ان العبيد
 وان كانوا احرازهم فى حكم المالكين وقد ثبت ان العبد وما يملكه له فانه
 لم يبق العبد الا القوت للتحقيق ولذا قال تعالى وانفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه
 حيث جعل لكم الخا طوبى خلفاء فى الاتفاق كما ينفق المولى لبعض الامور التى عليه
 بالعادة موطى فيه وما جعل الله للشاغل الحقيقية فى حكم نفسه كما ووجه
 من هجوه الاسماء كما ان اولها امر منزلة نفسه فى الاطاعة كما اننا اهل
 الارادة بالشفقة الى الشيخ بمنزلة العبد من المولى الى جعل المولى وتسم
 بهد الشيوخ فهم يمتثلون فى كل من ذلك اهل الارادة لان معنى الارادة
 ان يكون ارادة المراد بعبارة الارادة الشىخ فاذا الارادة واحدة
 هى ارادة الشىخ من كان على عهده الارادة فليس هو يريد ارادة ارادة
 شيطاناً لادعائه لانه اثبت العبر فى اليقين وهو نفسه فانى جلي
 الاختيار والى تجديد ورد الوحدة من بين شواك الكثرة فالعزلة
 والله العليم **نظم** اصطفى صفاهم حتى الدون قومه زيار . ناطوبيه
 مرت دواحيه كى زكار . سن مركز تسليمه طوق نقطه مثالي .
 استوسه دونه قدر تله هر بكار . باز ارادة مده بهد الشىخ يوق
 . كم دست قدر بسته سيد ريكه سكار . اقر ارادة كور اكر بو
 دن وجورى . ويركده كى اخبار كى امله كار . اويدد عا شن
 كند هو سینه بو شلى . مرود به فى بيلد كور بزركار .

ادنى فرب يد حتى رفع الذمجا تك • اماك ابدظها بدينه في حمار
ورد بعد الانبيا قوله تعالى كذبا عني فوج على اللوام • وانا في رحمة
 من عنده • علم ان هرسنا رحمة وبنية اما الرحمة فالمراد بها الرحمة
 الامتنانية التي هي من عين الله وهي النبوة بالنسبة الى نوح وحموه والولاية
 بالاحصافه والغيره فان المراد برب وهي الايمان والولاية والنبوة والولاية
 فالولاية بالطن الايمان ذليص كل مؤمن بونى حان النبوة بالطن الولاية
 الذليص كل ونبى عزى • وكذا الوسا لله بالطن النبوة ذليص كل نبى عزى
 فالرسالة اخصل الاوصاف لايان عزمها والعام بدور مع كل نبى عزى
 الكسفى لان الولاية وما اعدها من رسال الايمان فالذي يكون النبى والنبى
 والرسول الامونا • اما كل مؤمن فليس فيه صفة الولاية بلثا صفة
 مشا فظهر ان لما صلا بدور مع كل عام • واما قدنا بان الولاية مثلا
 بالطن الايمان لاختصاصه من الولاية باسرا لست هي في كل مؤمن
 فحس كل ما يبور القيمة على صوره حاله من الاعتقاد والعلم والمعرفة
 ويكون فورة الله ايضا تعد ذلك وكذا النبى فانه يخصصه باسرا لست
 هي في كل نبى عزى والحشر والذرية ان يخصص ذلك فانه كذا الرسول وكل
 من النبوة والرسالة وان كان نبى عزى انما هو كذا الولاية والولاية
 في اليا طس فيها ربة للمؤمنين في الحق الشهود الذمجا اذ الولاية وهذا
 ونهاية الولاية في الحق الشهود الذمجا اذ الولاية وهذا الولاية
 في الحق الشهود الذمجا اذ الولاية وهذا الولاية وهذا الولاية

الشهود

الشهود الذمجا اذ الولاية وهذا الولاية وهذا الولاية وهذا الولاية
 الذى ذمجه بنيتا حتى صلى الله عليه وسلم هناك ونهاية بنيتا في الحق
 الشهود الذى لم يذمقه الاقرون والآخر وان الولاية فورة الولاية وهو
 امر بين الجبين لاي فورة غير حشرنا الله وانما كذا كذا الله وفاضنا
 وعليكم من اسرار ولا نه **نظم** منع فمض غدا ان يارسول الله ليك •
 عين كوز در عيشا قف فمض شربك • كل ما غنا شمس الفجر وكان كذا
 • فمض فورا تمكده وروضا له وروستك • قلبك جولا كذا من
 البنى زوا هو لى بورد • مستوعب فمض كذا كذا كذا كذا • اولش
 اكن عالم هرره هزاز احسان سكا • امت محو ولة اوله خدنا بنى
 مطالبك • فلدغ فوردنك سنى سندن جميع عالمى • جملة دن اوله بنى
 حتى ولى فوردك • خال سطفى فمض فمض فمض فمض فمض فمض فمض
 عاليد رشفنا عتج حتى وورده كوكبان • واما البنية كما قال نوح عليه
 باقورا اتم ان كنت على بنية من ربى اعلمى هوانه فمض فمض فمض فمض
 العجزنا بالنسبة الى الانبيا • ولكن امان العلمانية بالنسبة الى اهل
 الولاية وقد عرفنا ان الامارات العلمانية غير الامارات الكونية فان
 اتفصلنا بين اهل الولاية بما هي الولاية بالولاية انما الثانية
 قد تصد من اهل الاسم متصل ايضا وقطالها الاستدراج ومنه عرفنا
 ما قالوا من ان كرامة النبى عزى ان لا يكلها منهم من خوارق
 العادات لكن يفرقها بما باضا ففة الكرامة الى الوطى والجوز بنى البنى

فأخذها واحد وكذا عنهم ما مخرجت انهما فصلان فإنا للعامة والدم
 مختلف بحيث انهما المذكورة فإنا كنت حلت من زيارته يتبدل
 وانما ان كان هناك معتقد وفابل والآثار الزاهية وكما قال
 انما يكونها وانتم لها كرمون اى اجبر فان الكعبه على اعتقاد
 مخصوص **نظم** اى دلتى ورسند در يله نظر ديد رهو . كيم پند
 اون سكون عاينى انوار هو . آج ديدنه كى انشا به قاشيا دى اسايه
 بق . بچيد بچى قد صبح ظاهر اولو نثار هو . بركانند بچيد برك
 نقطه دن بوينه سور . دوزدى وهائى بصور بوند هندل سر هو
 • ترينايي و صباغ و صورى كه زوله بوري طرقي بويولى . البري الله بوي
 ذكر ايه قبل كر رهو . سواي توي بو رهو بصيدت صيدت برك
 • حقي . بولوبى شفيعي ايه كون ظاهر هو . **ورد في السفر اجملى**
 قولم صباغ وهائى **وليك** كنه من توي خوي فوي كنى بوي خاله كل
 ايدى كه شام شريفه بجز بزروراده مدتها قاتمتره اولو نثار
 بچيد اصله بوي واخر ورا عالم دنيا ايد و بسا ساه لاند قرائى
 نوسا به بوش اولو نثار من ماعدا اشيا بوي دن بصور و بچيد برك
 ستر قاصد دن رختان دور و لفظ بدين وين اى هالن دن مختبر
 و نثار اولو نثاره صاده موشو نند دن خباصه خاطر بزرورده كس
 ايك دن سما و ايله سايه بوي بوي بوي و مود نسا كند انزه و نزه
 شداند مذكوره هندل انده منقلب اولو نثار و اسوده و مظهر هم

و نثاره

و باطنه ايه جسم و صان برونش بافته اولو بچيد خيال انك انك بوي
 روان و اسما جاننده نانا نارا خرم بوي كنان اولو نثاره نثاره نثاره
 ايله شمار بوي واقع اولو شدر **الترنك الحيد شكر** اولو نثاره نثاره
 اشته بوندك ارباب دله نثاره نثاره حاصل اولو نثاره نثاره
 سخا به نهار اولو نثاره نثاره و بيلين نثاره نثاره نثاره نثاره
 و شب نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 كيدر نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 اعلا دن كم نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 الطافه نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 و نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 كيدر نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 بشر و نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 بلاند كور و نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 حاصل و نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره
 كلور لاختوف نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره نثاره

الما نجد ان كل واحد انما يستلزمه مخرج وكيفية وقتها وانما يستلزمه
نظرة جوهريتها كما ذكرنا في مظهر الامر بال . عكسها وانما يستلزمه
 بولور وريجال . وعد وصلت عاتقته شول صبح صان قدره ان .
 كيم كاخ شيد صانها بدر اخو مال . حتى تكلموا رادته يد يد يد يد
 . منيع فوضع علم وروطم نور جمال . كروضو . شري ستر سنا انك
 بوزك نور وار . شستت شوسعد لولي اولك سوزان انفضال فغني
 دلك قبله حقدان وليد فخر ف . عين عار دكه محر ابد بوزان كوزان
 محال . سرك محر ابد رضى القين ان قطعك . جهر حال الزوان
 حتى كرك نيزي حال . مداع ولا كحق قالي بي وزياد . نولو جوف
 او نغله بعد البقطة ما سكتة لطاق اولدى والله لجواد القاض **ورد**
ليلة القنشاء قوله تعالى الذي يحيى ويميت . سببه انه يخلق من لا
 الية ان الله الحيوان الفياض اسبح على عظمته واملجته فكيف سكر
 والشكوى عظم وجوده بصره وراي لا يخرط ليرة فاشا لحي سكر
 وتعلقنا في ان ذلك موق قام الربوبية والحق والكرم اما الربوبية فكما
 وصفه في نفسه بقوله ربنا تعالين فاضا ف الربوبية الى العالمين
 لانهم يركضون بما يليق بظاهره وباطنه وتلك الانشاء مظهر جلاله
 ومطلع نوار كماله فان فاضته عليه فحق فاضته على الفناء في غير
 تقوم على ان يكون بصورة انموذج كل صورة حسنة في الدنيا وما كان
 كل حرف وكلمة واية وسورة من العلم الاصل التي انما انشق بلوح الوجود

مخبر

من وجهها الى المولى فكان العجب في عالم الوجود وانما هي في عجب الوجود
 ووقتم سدا فاضل من الملكة حتى لم يقدر ان الاستغراق في الشهود كما عليه
 المهيمة لا يستقر الفصل كمال الجوهري واليسوع سوز الربوبية بمعنى الانشاء
 كما مظهر الاسم الرباني نزع برقة الطال الطريقة بالان الفير كالتوا
 الامعات الا لا حتى برضان ذين فله تربة الربوبية والاهمية وهذا هو
 الترف في انقضا العقل الا انهم في الارواح وخرجه من ان الهية كونه
 على قدر الحق والقدرة الجوانب الاجل والناسر ولولوليد الى انهم في انقوا
 الانسانية فبقية هدية تربية لعلها وهو ما لهما انما الى انقبا ان الله
 ترك الوجود ويرز الخلق الى صله كما قال واليه ترجعون وانما الذي فأنجز
 على ما لمين وكما علموا المحتاج اليه في وجوده وما يتبعه من الالوان
 والذوق الى اسوى الله تعالى انما اطل على الحقيقة ثبت علمها من نفسه بل هو
 موجود عبوده واليه يرجع من ولذا قيل الربية الاحمدية حقيقة الخالق
 لانها جامعة لكل واليه انتهى كما هو واحوالها فثبت ان الحق يقين
 اصلى في وان ما سواه فقير بغير صفته في وانما الله انشاء بحسب مقبته
 نشأه لا يتكلم فيمسط الرزق لحيثا ويتبدد والانسان كما انما في انشاء
 الله تعالى بالحق الله فاجتاج الى الحق اصلا حتى قال الرسول ان اقترب اجتاج
 الى الله على انه فان فيه مسلوب منه نسبة الاحتياج وما ان السليبي في
 في صورة الخلق لانه باقبقا الله فاقدم هذا وقد هو في انه ولا يتجرب
 فانه الحق والحق عبد فان انتم من الربوبية والحق فهو الرب

وهو النبي النبي والله المعبود على من لم يرتب **واما الكرم** فهو الصفا البتة
 فكل الاحياء انما تاتي من قبل سؤال السنة الاستعداد وازد الابل الامانة
 بقوله واتاكم من كل ما سألتموه ان لا تجتهدوا في العلم والادب فتسألوا
 من قبل سؤال السنة لا روح التورية وهو تابع لسؤال الاول فادعوا اليه
 الاقدس والثاني النبي المقدس وسؤال التنوير من قبل سؤال السنة الاجسام
 اللطيفة والكثيفة ففديا به في الجوار وهو ناطق بالروح والحيات
 لتولد به وجود وعدم ثم اتى به الاجسام ثمانية في الجوار والحيات
 غير ذلك والار والكرومها هو عطا او الصفا في انقضية به التورية
 واما الصفا الذي في نية الاسم الجواد على ان كل عطا ذاتي واصفا
 في عين السنة والرحمة الامتانة لانه نية الرحمة الجودية كما قال
 كتب ربكم على نفسه الرحمة وذلك في عين الكاشفين في نظر الجيوش
 فان الله وان كتب على نفسه الرحمة لكنه يابح لاق لا يجاب في نية وان كل
 رحمة رحمة باعبارها في حمة استحقاقية فان انفسه بيد الله في
 وهو النبي هو النبي الجيد **رواها في الجيد** **نظم** عزير بن عمرو جواد
 يوسف جاتم • فولد الى كورنيد زورستعالم • عانا بتلك ابريد في
 اقدستك • فجل الذي وجوهه لباكر احنام • سرقه مداد بتركا امرد
 • طاشوب دوكله دخل في نية في نية • ثم وورده كباوق اوليد
 صدم • بوجك في بجهه نام • ايت عند في وجمع عند • كوجه بديم
 اما كاهاهه نام • خز ان كورنيد نر وروحي • كما لطفي ليد ك

بجلا شام

عاني شام • **عند الصباغ** بوعبارت تركيه ليد واد اولدي بوبو
 لبا ساه صفي صورت بولد كهم **هر صباغ** كس كند كند نفس ابد
 يعني الله تعالى كهم عيبه بتر كهم كند نفس رحمان اياه نفس اشد
 كند اسماء وصفا في اظهار الجوار وجوه كهم اسماء وصفا في نية
 موصوف قلوب بولمان لاجرم في الحقيقة في بولمان ذاتي في اسماء
 وصفا في سبيله تلبس ليشند بنا على هذا كند نفس كند كند رجعد
 نكتم كند كند عتقنا اكا دلد لعني كان الخلق كند عتقا بيم كند كند
 غني اولدي كند كند نسبت ادي بوسيدان في بولمان خلق سورت كند كند
 اولدي يعني خلق ظهوره كند كند خلق بطوند • قالد في الجوار بولمان كند كند
 ظاهر در در خالوق **سورة** **نظم** مشبه حسن ابي ده جيلان كورنور
 • قد به اقم كوز يد صورت حمان كورنور • هر چه جوهر نر في نيت
 اهر زده جوهر • چه رخا زده كان كند كند كورنور • نقطه در
 كوجه كوكا صحن كوني لجه • چشم في بيته وفي زيار كورنور •
 حال فيض اوليق كيشند قلبنده • قلم به قلمه نغمه نغمه نغمه نغمه
 كورنور • حقا رو به لولا به قوسون انكاري • واركن شاهد
 حق زهاده بمان كورنور • بعد انفس رحمان في ابتداء عقل اولك
 ويورد نده تعاقب ايدوب **فان كل اعمل على شاك كند كند كند كند اول**
 دخی اول نفس ابد مستغن اولوب ان دخی نفس نيفيه على طوطيه
 باد صباغ اذهار اجار في نية اولدي حيا تبولش وزند ولشدر •

ولکن حقیقه کوره نفس بر یک بوی حقیقی معنوی در عبادت و در حقیقت
کوره صورت نفس و لایق یعنی ممنوع و کلدر تکبیر هر یک از الیه الامور مع بر
نوع اندکی و عیبادت در حقیقیه نفساً در اصل در اولت و خسته اولی و در
امثال نوعاً نامان حقیقی بوردان قالی زبر کا مالک نفسی عقیده و در ایا به
تکلیفاً ایجاب سبباً نیز اولور و آدمه علی الامور واقع و لایق نوع روح
عقل اوله اولی نوع تکبیر و تفکر بر اولی و در حقیقت نفس خود اثر زیاد
ظهور نه کوره در بر بعضی صورت و الحقیقه متعیناً اعتقاد ظهوری و آنک
صورتی به بروریدر که چه قدر ملک مقدوره و چه به معانی اندکی سه
معامله اولی شد و در روح منتفی در حقیقت عقل اوله معانی بدین
وکن بر تبا فایده و طالع و عناصر و موالیکی صورت مختلفه که در اولی
آدمه نوع اولی شد که چه اصل هر چیزی بخوانم و صورت و زور و در حقیقت
دکدر بلکه نام نه به اولی در حقیقت محلی تر و زور زور در اولی و در
کبیر سبباً زور ما تر زور قابل و نماز زور زور در اولی و در حقیقت
اعداد و اسفله هم طبع و اگر ما مل که اسما و اولی و اولی و در حقیقت
الترده کالاً و زور به الفعایا هر اولی و اولی و اولی و در حقیقت
تفسیر امره مؤثرین در حقیقیه نفسی و اولی و اولی و اولی و در حقیقت
ستاره سعده معانی در حقیقیه نفسی و اولی و اولی و اولی و در حقیقت
فایده اقصاء مبرمه نفس کار تر و قوت هم نشانی از این و اولی و در حقیقت
اولی ابوطالبها جلیت و زور و مقهور اولی و اولی و در حقیقت

۴۶

فهم اولی که انسانان در حقیقیه نفسی که در زور و الحقیقه غیر
بوقدر بلکه غیر تبتی حسیله در و سبباً در که ساد و در اولی و در حقیقت
نوعی اولی و در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
بجد و ایسه حقیقت حقیقه در بوضه حقیقت حقیقه که در زور و اولی و در حقیقت
علیه اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
خالی اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
و کبیر اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
زور و اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
ندای و اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
و لیس استیکر و حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
الحقیقه حقیقه در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
مخالفه قیام اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
و مؤمن که اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
قیام اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
ندجو با بود که اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
نشده نام صورتی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
تفسیر حقیقه که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
عاجز و اولی که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت
مفاد که در حقیقت نفسی که در زور و اولی و در حقیقت

مطلب

اید که تو کس ایسه و اولی خا نه ناک فی الحقیقه عمل روزی می رود و کلین
مطبق و غنایند چو کند کند ناک نه چاره اولیه بالاخر غیر در پاره
طلبید که چو اولی غیر ترقی با احتیاط در که خا نه ناک غنایند که میدرد
نظر بد که که کربینه غلامه ستقل و روز نه اجسه اورید و جوار ناک خا نه
عکس بدین نور واحد و لو که بر تو نهمسد و کو فرهاد ز ایسه اولی مثال
سکا کا فیدر موبوراد تر و صد نه انتقال بد و عقول لکن ناک مسدود
اولی سن بعد از انسان اولی خا نه اولی نفعی کلین کل به تو میدرد
مکر که انسان تا نه در روح ذی و روح منفوق خا تا راجع بریزه و روز نه
ظهور بد به خصوص نه کلی اولی خا نه اولی در حکم او بود و انسان کلی به
انسان خا نه ناک نسیخ ایسه مخلوقا نیز نیک ناک نسیخ نسیخ بود یعنی
انسان ماعدا اولی مخلوقا تا انسانه تا بعد از ناک نسیخ نسیخ نسیخ
و انسا ناک کلی و اما بعد خا نه نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
و نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
و در طبعنا حیوان و در طبعنا واحد ناک نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
کا مالم جمیع اشیا خا نه نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
سستوال مکر نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
و نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
سوی نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
فی الحقیقه تجلیا نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ

موبوراد

سویله که که قام صفای ناک و نقد و نظریا تا نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
زانک و وحدت ظاهر لرحقا نقد نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
جز نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
و مقتصد نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
رکبا اولی بد و بد نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
اولی نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
ملککه نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
عجیب تر و صد نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
اید نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
خسته نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
قران و نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
صفیق و نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
واقع و نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
دو نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
اکا واقع اولی نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
حسیله که کلید نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ
ظهوره نظر و نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ نسیخ

اور کای و کما شفا بدن بدو زرد کنی کندی نوری زنده شده تندرانیان
 امان از بسکه ضعیفی نریزنی بومار و بوزانند که کون با زنا اولدیم شو
 ایش شو تابه اید روم ریمان بدن خارج اولور زین روعی که کندی
 بزنده نوجم منزل ایدر که سلفا ننگ نوری و کوی رعیت صفا جبر برد
 وکنی هید تکلان اولور زنده حصو تقوی اولور زنده سوسیه خصمد زینا
 امور کنکه کای بکمال حال ابروض اوله کندی کای فریم بود رسای ایدر
 تا که شمع اولدیم ای رشده کمال بره در نفس ایه ای دل اوجی
 بولغه سنده هوس ایه **الدیجلی ایدجیان قادی دخی** بر نشه
 ایور ایور یاری خند قیس ایه **بوکون کوره کوری قومه یار نایار**
اغیا روزون کورمه یوتی بس ایه **زکله کوی سلسله اغیا نظرند**
خونا بک هر زمد جوسل وارین ایه **بوعالم صورت سکا زند**
اولدرد **مخ دلی زاد نجیب نفس ایه** **حتی بوکول اغیا یان**
ایله سولدن **انصاف نجبه بر زخما و نفس ایه** **بعدا لاشباه**
لیله الارها **بویبت ترک اولور اولدی کنه** **امریله قائم اوله**
دخیر عاقبت **سید شریفه ایله بوری مناسبت** **بویبته اشارت**
 وار در او کس بود که مرین مراد المور در بینی الله فایندک مر
 و فرمائی قایه قائم و تکامل حاصل اولتی خیر عاقبتی زبید زرعید
 مولای سنده زدمع و صفات اولور سه اوله کواکب انصاف اولور اوله
 اولور و ما کجا اولدی کدی خیر کاور پس امر کجه زدر و کرا عاقبتی

حلودر

حلودر زیر خیر غور فی اولان نشیه در بر طبعه اولم اولان نشه
 ایس خیر و صلور در و خجیده مولوی بیج امرن مزل اولدی طبی بالکل تغیر
 امر نیک خست حکیم حازقان تدبیر اندکی سنه زایسه در محلو کاور
 زیر بیاو که مالی سخت بدند و مریدک ریاضا تو عطا هادی خدی ایه
 در کجا خستی شوق و وفا هاد تدبیر کوجو هر هیکل بونه اجه اود قال
 اولور ایدر حال بوی صوری و بویان و مشاهده روح حصو له کلن
 ایچون تن پرور اولور برده هیکلا قانش و حورن مثال در ک
 حقیق نحر و اولشور در نیکیم بعض کور بسور مشلر دکه کلن
خاق علی هیکله **لم بر الله جارا علنا نظم** **مخ جانده هیکل اولدی**
دام **چک اولد ام ایچند جسم منام** **نجبه پرور لیلیم امان**
 که در سنله بسته در اقام **ایچی بود که قائم لفظی وقت تخمده**
 بداند قیامند مرز در زیر کجه روح مد بر خوبین من اولم ایچله
 و مشوخه مرید ملکوت علاد در قائم بومعنی تمام حقیقت کوره در
 بنا عطا هاد انصاف تیره شویت بود که بدن خدی فرانشدر کت
 ایسه و وسایه مشاهده روح اولان مجاهده دال الله غویب تا که
 مجمع لحن اوله یعنی وجوب و امکان لاجل کام جمیع ایدوی قیاسین
 اولدی در کجمن بوله و بیونلن تم اولدی که ظاهر شرعی امرات ایدر
 اولور که سامان عاقده کاشق بر ایچون بالنسبه دین کرای طائفه
 فوضاله در نماندی زیر اقرین ظاهر دن بلطف صریفا بدوب

مقصود تجر باطنی در بر یو یسه مذهبها استند حاصل شود شود قدر
 وارد که مثنوا قامت صلواتند بر مسج باطنی و آیتا زکونند مقصود
 ترکیه نقصند در یسه و صورتی ابدی فی قام الیسه بوسوز در دستار زیر یو
 صورتی ظاهر شرح دخی معمول به در که بودند تجلی از وجودی تجلیت
 شهوتی نه لای ابدی اعتقاد وارد که بود حکام و بی عیشتان نیز
 بولور **قطعه** دستک تیشه آویز کرا بل کر باز بلرساند امانت
 ره و ه اولسه عمل نند **قطه** او فقه منزه تحقیق **بختی** که
 عمل هر چند نا ظاهرا و لایق اندر اندر و در کج و در خطی که در اندر
 انزیم لیدر زیر بصورتی معلوم شود شولر است که بر هر طریقی از افزاید
 نکتیم فرزند کهور الطبعو الله و طبعو الزور و اولی الامر کم زیر بوسیده
 اولی الامر بوزر صراطین و قضا و شایعیه هم شلور و شایعیه از بی
 و هیست شایعیه و انبیر کازرر بک حلقه در سول و اندر که ظاهر کلید
 یله قام و حکام و سخا اقی ابعمله و اندر و بود عقا منزه شلر در که
 نازک الورد معلوم یعنی معلوم و در صفا بر در در طرورد و نیک سببند که
 بخاطر هر که که خشت انوسه اولان از لایر زکدر و بر زبانه لیدر که وقت
 اشتفاله فعد ان حضور در و سول از منی ناستند که کفر خفا اخیتم ناید
 نند حکمده در بر بر طریقی کلید از کور زیر زبانه نند از لایعیه
 نیتا بیدر مانه و نازد لور مکره وقت نند الایه اولی و یوقی عیبه
 نادایا و الله تر حقا الله سلبه ناید بود فاما ظاهر هر عیبه اهل ایچون

نزدن

نزدن خارج اولسه یعنی اولی و کور کور نکتیم بعضی انا و اهل و اشرار
 و در بندر که التقوی فوق الیقوی یعنی باطنی اصاح تا ن ظاهر خاصه استند
 اقوار قام فعد **قطعه** نفسی قربان اندما استعجاب حق ایچون سنده
 التلم نه تسلیم اولور کور بر یو یون **هیکال** بر پوسته ظاهر که نکتیم
 لی **طالع** استر سافنا خیر یه ار کدرن صوبون **دور** یچون
 بود که نکتیم شرفیکو چه و نانی مشهور سید جم جانی ایام ابد و کور ناید
 شیخ جانی کل شرف سبب فضلی لعی در که شریفه کورله ظاهر و بالنگه شرف
 ظاهر به اشتراکی ناید تا نکه مختصر و مطول و تبیح و تو شیخ و انشا فی شرح
 انش و علم تصوفه دخی سبب فائده و مفصاح الذی یحطون لایحاح بر فاید
 و دخی بود آثار قوم نکتیم در و خلفا اعلم و عرفا الله قطار دخی جالیشر
 و اکامیر اولان قدر و کما کنده عصر نده کما لیکه و اورا خصیه ده
 دخی در واقع اولشد قد الله سره و اولی الخا الین فی صفة و یله
 اشتراکی بود که شرفه کور دخی صوفیه دن اولی یقی هر یوقی زید
 دخی نکتیم که کور شایع شیراز ن شیخ زین الدین کلاه یله بر شیدر
 رخصتله قوم نکتیم و کور خواججه الالین عطا صحبت پیوسته
 اولی ابعمله حق تا ن کلام بر یونم انشه بومنی و کما یقیات و اشالی
 شرفین صوفیه دن اولی یقه دلد و بوی صوفیه اولی نکتیم سر فرار
 اولشد در سعد الدین و عان مه شیرازی و شایعیه **نظم** در شیخ ناید
 اولما ز عالم **ایله** هر نکتیم حقیقات **ساده** در جلالی اهل سوسره

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Nurefşan GÜNDÜZ
Tez Adı	İsmail Hakkî Bursevî Nakdül Hâl (1a-75b) İnceleme-Metin
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 21 Haziran 2019

İmza :